

*Школски програм ОШ „Цветин Бркић“-
Глушци
(од јуна 2017. до 2021. године)*

С А Д Р Ж А Ј:

1. Основни подаци о школи	5
2. Полазне основе рада	6
3. Историјат школе	8
4. Специфичности школе	11
5. Циљ школског програма	22
6. Назив, врста и трајање свих програма образовања и васпитања	24
7. Начини остваривања школског програма	25
8. Начини провере остварности образовних стандарда, исхода, циљева учења	29
9. Наставни план за први циклус основног образовања и васпитања	33
Облици образовно-васпитног рада којим се остварују обавезни и изборни наставни предмети	
10. Наставни план за други циклус основног образовања и васпитања	35
Облици образовно-васпитног рада којим се остварују обавезни и изборни наставни предмети	
11. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (први разред).....	37
Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (први разред).....	49.
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (први разред)	53
12. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (други разред).....	57
Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (други разред)	69
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (други разред)	73
13. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (трећи разред).....	75
Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (трећи разред)	92
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (трећи разред).....	96
14. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (четврти разред).....	99

Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (четврти разред)	114
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за први циклус основног образовања и васпитања (четврти разред)	119
15. Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из српског језика	100
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из математике.....	106
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из природе и друштва.....	109
16. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (пети разред).....	122
Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (пети разред)	134
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (пети разред)	140
17. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (шести разред).....	146
Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (шести разред)	160
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (шести разред)	166
18. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (седми разред).....	172
Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (седми разред)	187
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (седми разред)	193
19. Обавезни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (осми разред).....	198
Обавезни изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (осми разред)	243
Изборни наставни предмети наставног плана и програма за други циклус основног образовања и васпитања (осми разред)	250
20. Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из српског језика	199
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из ликовне културе.....	208
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из музичке културе.....	210
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из историје	212
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из географије.....	215
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из математике.....	217
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из биологије	221
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из физике.....	228
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из хемије.....	234
Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања из физичког васпитања.....	239
21. Програм допунске наставе.....	255
22. Програм додатног рада.....	256
23. Програм културних активности.....	257

24. Програм школског спорта и спортских активности.....	258
25. Програм заштите од насиља, злостављања и занемаривања и програми првенције других облика ризичног понашања.....	259
26. Програм слободних активности ученика.....	261
27. Програм професионалне оријентације.....	262
28. Програм здравствене заштите.....	263
29. Програм социјалне заштите.....	263
30. Програм заштите животне средине.....	264
31. Програм сарадње са локалном самоуправом.....	265
32. Програм сарадње са породицом.....	266
33. Програм излета, екскурзија и наставе у природи.....	267
34. Програм рада школске библиотеке.....	270
35. Програм безбедности и здравља на раду.....	271
36. Чланови Стручног актива за развој школског програма.....	283

ОСНОВНИ ПОДАЦИ О ШКОЛИ

Назив школе	Основна школа „Цветин Бркић“
Адреса	Светомира Алимпића, број 3.
Телефон директора	015/449-280
Телефон секретара и факс	015/449-331
E-mail	oscbglusci@gmail.com
Web-site	www.oscvetinbrkic.edu.rs
Два издвојена одељења школе (од првог до четвртог разреда) у Узвећу и Мачванском Метковићу	
Адреса ИО Узвеће у Узвећу	Драгомира Танасића, број 1.
Телефон ИО у Узвећу	015/448-065
E-mail ИО у Узвећу	oscbuzvece@gmail.com
Адреса ИО у Мачванском Метковићу	Краља Петра, број 1.
Телефон ИО у Мачванском Метковићу	015/7449-266
E-mail ИО у Мачванском Метковићу	oscbmetkovic@gmail.com
Име и презиме директора школе	Зоран Угљешић

ПОЛАЗНЕ ОСНОВЕ РАДА

Законска и подзаконска акта

- Закон о основама система образовања и васпитања ("Сл. гласник РС", бр. 72/2009, 52/2011, 55/2013, 68/2015 и 62/2016 – одлука УС)
- Закон о основном образовању и васпитању (Сл.гл.РС бр. 55/13);
- Правилник о наставном плану и програму за први и други разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 10/2004, 20/2004, 1/2005, 3/2006, 15/2006, 2/2008, 2/2010, 7/2010, 3/2011 - др. правилник, 7/2011 - др. правилници, 1/2013, 4/2013, 14/2013, 5/2014, 11/2014 и 11/2016)
- Правилник о наставном плану за први, други, трећи и четврти разред основног образовања и васпитања и програму за трећи разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 1/2005, 15/2006, 2/2008, 2/2010, 7/2010, 3/2011 - др. правилник, 7/2011 - др. правилник, 1/2013, 11/2014 и 11/2016)
- Правилник о наставном програму за четврти разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 3/2006, 15/2006, 2/2008, 3/2011 - др. правилник, 7/2011 - др. правилник, 1/2013, 11/2014 и 11/2016)
- Правилник о наставном плану за други циклус основног образовања и васпитања и наставном програму за пети разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/2007, 2/2010, 7/2010 - др. правилник, 3/2011 - др. правилник, 1/2013, 4/2013 и 11/2016)
- Правилник о наставном програму за шести разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 5/2008, 3/2011 - др. правилник, 1/2013, 5/2014 и 11/2016)
- Правилник о наставном програму за седми разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 6/2009, 3/2011 - др. правилник, 8/2013 и 11/2016)
- Правилник о наставном програму за осми разред основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 2/2010, 3/2011 - др. правилник, 8/2013, 5/2014 и 11/2016)
- Закон о уџбеницима ("Сл. гласник РС", бр. 68/2015)
- Правилник о стандардима квалитета рада установе ("Сл. гласник РС", бр. 7/2011 и 68/2012)
- Правилник о вредновању квалитета рада установе ("Сл. гласник РС", бр. 9/2012)
- Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање (Сл.гл. РС бр. 30/10);
- Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању ("Сл. гласник РС", бр. 67/2013)
- Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику ("Сл. гласник РС", бр. 63/2010)
- Правилник о ближим упутствима за утврђивање права на индивидуални образовни план, његову примену и вредновање ("Сл. гласник РС", бр. 76/2010)
- Правилник о образовним стандардима за крај првог циклуса обавезног образовања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 5/2011)
- Правилник о општим стандардима постигнућа- образовни стандарди за крај обавезног образовања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 5/2010)

- Правилник о програму завршног испита у основном образовању и васпитању ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 1/2011, 1/2012, 1/2014 и 12/2014)

-Правилник о програму за остваривање екскурзије у првом и другом циклусу основног образовања и васпитања ("Сл. гласник РС - Просветни гласник", бр. 7/2010)

Опишта акта школе

- Статут бр. 1069 од 13.11.2013. године; Измене и допуне Статута бр. 299 од 09.5.2014.; Измене и допуне Статута бр. 676 од 14.9.2015.
- Развојни план установе, бр.101 од 25.2.2015.г.; Анекс Развојног плана, бр. 499 од 01.7.2015.г.; Анекс Развојног плана, бр. 174 од 12.4.2017.године
- Школски програм, број 604 од 23.8.2013. године; Анекс Школског програма, бр. 297 од 09.5.2014.г.; Анекс Школског програма, бр.748 од 15.9.2014.г.; Анекс Школског програма, бр.498 од 01.7.2015. године; Анекс Школског програма, бр.935 од 13.9.2016.г.; Анекс Школског програма, бр.25 од 26.1.2017.г.

ИСТОРИЈАТ ШКОЛЕ

Према Милану Ђ. Милићевићу, Основна школа „Цветин Бркић“ у Глушцима прорадила је 1840. године, као једина школа у овом насељу, али у извештају Начелства округа шабачког за ту годину нема помена о постојању школе у Глушцима. Она се у извештају Начелства први пут помиње фебруара 1842. године. Први учитељ је био Петар Димитријевић. У току прошлог века глушачка школа је имала прилику да три пута добија зграду. Најстарија је подигнута убрзо након оснивања школе. Друга је рађена 1864/65.г. у којој је била једна учионица и стан за учитеља. Последња,

планска школа, завршена 1904.г., имала је две учионице. Од оснивања па до Првог светског рата скоро четрдесет учитеља васпитавало је велики број генерација. Између два рата у школи је увек био велики број ученика са којима је радило четири учитеља. Занимљив је податак да је школске 1939/40.г. било чак 145 првака. Убрзо по ослобођењу 1950.г., школа прераста у „Осмолетку у Глушцима“. Већ 1964.г. школа узима име свог мештанина, првоборца, Цветина Бркића. Школи у Глушцима припојена је, 1957.г., Основна школа из Узвећа, а 1967.г. и школа из Мачванског Метковића. Ова матична кућа са три села постала је стожер за све значајније моменте у животу места. Од 1946-1950.г. били су организовани течајеви за неписмене. Ту су одржаване конференције, гласања, спремане и извођене приредбе... Упоредно је стицала углед и на просветном плану. Учествовала је и на многим такмичењима у општини, региону и Републици где је добила више похвалница, захвалница и признања, као, на пример, на Југословенским дечијим играма 1965. године, или на првом републичком такмичењу ученика основних школа 1969.г. За дугогодишњи стваралачки рад Школа је 1970.г. добила општинску награду „Седми август“, а 1982.г. освојила је прво место на регионалном такмичењу основних школа. Веома добре резултате постизале су рукометна и кошаркашка секција, а од 1983.г., два пута годишње, школа је неколико година издавала ученички лист „Бубања“.

Постојећи простор више пута је дограђиван и преуређиван. Три учионице дозидане су 1964.г., а шк. 1969/70.г. подигнута је помоћна зграда и урађени физкултурни и саобраћајни полигони. Још две учионице, радионица и санитарни чвор урађени су 1978.г., парно грејање уведено је 1983.г., а прилазне стазе око зграде урађене су 1985.г. У школској 1984/85.г. у Основној школи „Цветин Бркић“, 26 наставника држало је часове за 464 ученика, а тај период био је обележен и успесима на пољу предшколског васпитања.

Економска криза и рат у непосредном окружењу, у републикама бивше Југославије, одражавао се деведесетих година прошлог века и на образовно-васпитни рад и на материјална улагања у школски простор. Тек школске 1997/98.г., за обележавање 130 година издвојеног одељења у Узвећу, школа је окречена, замењена улазна врата, набављена нова учила, а простор намењен деци предшколског узраста осликан ликовима из бајки. На крају 20. века, матична школа у Глушцима радила је у две смене. Простор и намештај били су донекле адекватни.

Издвојено одељење школе у Узвећу

У северозападном делу Србије у Мачви налази се мало село Узвеће. У селу постоји школа чија историја почиње давно. Историја школе у Узвећу почиње још давне 1858.г. Деца из Узвећа похађала су школу у Шеварицама, све до 1858.г. када су мештани села Узвећа

затражили од Начелства округа да се деца пребаце у школу у Глушце. Деца су похађала школу у Глушцима све до половине 1867.г. када је затражено да се подигне школа у Узвећу. Школа у Узвећу је озидаана 1928.г. Један од првих учитеља био је Михаило Ђуричић, свештеник и учитељ. У школи су радили и многи други учитељи: Мирко Станаревић, Милан Станаревић, Иван Папић, учитељица Јуца и многи други.

Простор школе у Узвећу више пута је дорађиван и преуређиван. Три учионице су дозидане 1964.г., а школске 1969/70.г. подигнута је помоћна зграда. Ова школа је на животни пут извела и многе успешне адвокате, докторе, спортисте и глумце, као што је био Миленко Заблаћански.

Издвојено одељење школе у Мачванском Метковићу

Село Мачвански Метковић се налази у Мачви у њеном централном делу у општини Богатић.

Вредним радом и самоодрицањем његових мештана, село Мачвански Метковић поседује четворогодишњу основну школу која је сазидана још давне 1900-1902. године.

СПЕЦИФИЧНОСТИ ШКОЛЕ

*Материјално-технички и просторни услови рада**-школски простор-*

Врсте простора	Глушци	Узвеће	М. Метковић
Класичне учионице	3	2	2
Кабинети	5	-	-
Библиотека	1	-	-
Канцеларије: (директор, наставници, педагог, секретар, помоћно особље)	5	1	1
Ходници/холони	3	1	1
Санитарни чвор	1	1	1
Остале просторије:			
-за одлагање административног материјала	1	-	-
-за одлагање средстава за хигијену	2	1	1
-кухиња	1	1	1
Адаптирана учионица за наставу физичког васпитања	1	-	-
Радна соба за предшколску групу	1	1	1
Просторија за пријем родитеља	1	-	-

*-спортски терени, дворишта и земљиште-*** Глушци*

Школско двориште чине: зелене површине са четинарима, цвећем, травом. Пространо је, чисто, ограђено и осветљено. У школском дворишту налазе се два спортска терена: један је комбиновани и користи се за: фудбал, рукомет и кошарку, а други за одбојку. Терени су избетонирани, равни, без оштећења, са осветљењем. Голови за фудбал су у добром стању, добро фиксирани, односно ојачани арматуром. Мрежа иза гола је на неким местима оштећена, постоји опасност од продора лопте кроз оштећења у школу. Кошеви су причвршћени и ојачани арматуром, стабилни.

Табле су старије. На једној недостаје кош (скинут због безбедности).

*** Узвеће**

Школско двориште је ограђено, уредно и осветљено. У школском дворишту у Узвећу налази се спортски терен (за мали фудбал) са два гола, једним кошом, осветљен. Голови и кош су добро причвршћени. На травнатој површини постављена мрежа за одбојку.

*** Мачвански Метковић**

Школско двориште је ограђено, уредно и осветљено. У школском дворишту се налази спортски терен за фудбал, рукомет и кошарку. Голови и кошеви су добро фиксирани, безбедни.

-наставна средства и техничка помагала-

Наставна средства	Глушци	Узвеће	М. Метковић
Фото-копир апарат	2	1	1
Рачунар	38	1	1
Штампач	4	-	1
Фото-апарат (дигитални)	1	-	-
Графоскоп	1	1	1
Епископ	2	1	1
Дијапројектор	2	1	1
ТВ-колор	1	-	-
Касетофон	2	2	2
Синтисајзер	1	-	1
Видео пројектор	1	-	-
Сто за стони тенис	2	-	-
Магнетна табла	7	2	2
Скелет	1	-	-
Географске карте	10	1	1

Школа је опремљена и специфичним наставним средствима и опремом неопходним за остваривање наставе појединих предмета (географске и историјске карте, модели за математику, физику, биологију и хемију, опрема за наставу физичког васпитања и сл.), а ученицима и наставницима је на располагању и фонд школске библиотеке.

Што се тиче просторних услова (учионице, кабинети, библиотека, пратеће просторије, двориште) су на задовољавајућем нивоу. Међутим, иако

адаптирана сала за наставу физичког васпитања је неадекватна са минималним наставним средствима и опремом. Школски простор пружа одговарајуће могућности за реализацију наставних и ваннаставних активности. Недостају савремена наставна средства за квалитетнију наставу. У школи се делимично изводи кабинетска настава (информатика, биологија, хемија, историја, географија). Постојећи кабинети нису довољно опремљени одговарајућим средствима. Школа поседује 1 кабинет у којем се изводи настава информатике, библиотеку са око 7.000 књига у матичној школи и издвојеним одељењима школе, које су доступне и наставницима и ученицима и која се сваке године допуњује новим издањима (колико то могућности дозвољавају). Школски простор није прилагођен потребама деце са сметњама у развоју.

Просторије у школи се адекватно одржавају. Школске учионице су адекватно осветљене, али на прозорима нема завеса. Школски намештај је функционалан.

Наставницима и ученицима је омогућен приступ интернету.

*** Глушци**

У учионици адаптираној за физичко васпитање под је од паркета, излизан, али нема видљивија оштећења.

Дрвени рипсолови су нови, добро причвршћени, безбедни. Школа има сопствену водоводну (хидрофор) и канализациону мрежу (септичку јаму), затим централно грејање (сопствену котларницу) и класичну громобранску инсталацију.

*** Узвеће**

Школа има пвц столарију, централно грејање (сопствену котларницу), санитарни чвор. Због проблема са водом за пиће у школи постоји систем за реверсну осмозу, али и поред тога се дешава да вода бактериолошки и хемијски није у складу са правилником.

*** Мачвански Метковић**

Школа има централно грејање, санитарни чвор. Школа нема громобранску инсталацију.

- уџбеници -

ПРВИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	Маша и Раша-„Игра словима“, буквар за први разред основне школе	З. Б. Гаврић, М. Ковачевић	Klett Издавачка кућа доо
	Маша и Раша-„Игра речи“, читанка за први разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	
	Српски језик 1, наставни листови „Маша и Раша“	Р. Жежељ Ралић, Б. Матијевић	
МАТЕМАТИКА	„Маша и Раша-Математика 1“, уџбеник за први разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић П. Анокић, М. Кандић	
	„Маша и Раша-Математика 1“, радна свеска 1. и 2. део за први разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић П. Анокић, М. Кандић	
	„Маша и Раша-Математика“, наставни листови	Р. Жежељ Ралић Б. Матијевић	
СВЕТ ОКО НАС	„Маша и Раша-Свет око нас“, уџбеник за први разред основне школе	И. Голубовић Илић О. Цекић Јовановић А. Јаковљевић	
	„Маша и Раша-Свет око нас“, радна свеска за први разред основне школе	И. Голубовић Илић О. Цекић Јовановић А. Јаковљевић	
МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Чаробни свет музике“, музичка култура за први разред основне школе	Г. Илић	
ЛИКОВНА КУЛТУРА	„Свет у мојим рукама“, ликовна култура за први разред основне школе	С. Филиповић	
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	„Family and Friends Foundation Class Book“, енглески језик за први разред основне школе, уџбеник	Susan Iannuzzi	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ЛЕПО ПИСАЊЕ	Лепо писање - радна свеска за први разред основне школе	С. Омерковић	Креативни центар
ДРУГИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	Маша и Раша „Царство речи“, читанка за други разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	Klett Издавачка кућа доо
	Маша и Раша „О језику 2“, граматика за други разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	
	Маша и Раша „Slovo so slova“, уџбеник за учење латинице за други разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	

	„Маша и Раша-Српски језик“, наставни листови за други разред основне школе	Р. Жежељ Ралић Б. Матијевић	
МАТЕМАТИКА	„Маша и Раша-Математика 2“, уџбеник за други разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић П. Анокић, М. Кандић	
	„Маша и Раша-Математика 2“, радна свеска 1. и 2. део за други разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић П. Анокић, М. Кандић	
	„Маша и Раша-Математика 2“, наставни листови	Р. Жежељ Ралић Б. Матијевић	
СВЕТ ОКО НАС	„Маша и Раша-Свет око нас 2“, уџбеник за други разред основне школе	Б. Животић	
	„Маша и Раша-Свет око нас 2“, радна свеска за други разред основне школе	Б. Животић	
МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Чаробни свет музике“, музичка култура за други разред основне школе (са диском)	Г. Илић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ЛИКОВНА КУЛТУРА	„Свет у мојим рукама“, ликовна култура за други разред основне школе	Н. Хаци Јованчић	
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	„Family and Friends Starter Class Book“, енглески језик за други разред основне школе, уџбеник са ЦД-ом	Naomi Simmons	Предузеће за издаваштво, производњу и трговину Едука д.о.о. Београд
	„Family and Friends Starter Workbook“, енглески језик за други разред основне школе, радна свеска		
НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	Уџбеник Народна традиција - Моја кућица моја слободица за други разред основне школе	С. Миловановић И. Јухас	
ТРЕЋИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	Маша и Раша-„Река речи“, читанка за трећи разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	Klett Издавачка кућа доо
	Маша и Раша-„О језику 3“, српски језик за трећи разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	
	„Маша и Раша-Српски језик“, наставни листови за трећи разред основне школе	Р. Жежељ Ралић Б. Матијевић	
МАТЕМАТИКА	„Маша и Раша-Математика 3“, уџбеник за трећи разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић, П. Анокић, М. Кандић	
	„Маша и Раша-Математика 3“, радна свеска 1. и 2. део за трећи разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић, П. Анокић, М. Кандић	
	„Маша и Раша-Математика 3“, наставни листови за трећи разред основне школе	Р. Жежељ Ралић Б. Матијевић	

ПРИРОДА И ДРУШТВО	„Маша и Раша-Природа и друштво“, уџбеник за трећи разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	
	„Маша и Раша-Природа и друштво“, радна свеска за трећи разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	
	„Маша и Раша-Природа и друштво“, наставни листови	З.Б. Гаврић Д. Миловановић	
МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Чаробни свет музике 3“, музичка култура за трећи разред основне школе	Г. Илић	
ЛИКОВНА КУЛТУРА	„Свет у мојим рукама“, ликовна култура за трећи разред основне школе	Н. Хаџи Јованчић	
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	„Family and Friends 1 Class Book“, енглески језик за трећи разред основне школе, уџбеник са ЦД-ом	Naomi Simmons	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
	„Family and Friends 1 Workbook“, енглески језик за трећи разред основне школе, радна свеска		
ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС	ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС	И. Мидић	ЈП Завод за уџбенике
НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	Уџбеник Сваки занат је златан - Народна традиција за трећи разред основне школе	С. Миловановић	Предузеће за издаваштво, производњу и трговину Едука д.о.о. Београд
ЧЕТВРТИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	Маша и Раша-„Речи чаробнице“, читанка за четврти разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	Klett Издавачка кућа доо
	Маша и Раша-„О језику 4“, српски језик за четврти разред основне школе	Р. Жежељ Ралић	
	„Маша и Раша-Српски језик“, наставни листови за четврти разред основне школе	Р. Жежељ Ралић Б. Матијевић	
МАТЕМАТИКА	„Маша и Раша-Математика 4“, уџбеник за четврти разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић М. Јовановић, А. Николић	
	„Маша и Раша-Математика 4“, радна свеска за четврти разред основне школе	Б. Поповић, Н. Вуловић М. Јовановић, А. Николић	
	„Маша и Раша-Математика 4“, наставни листови за четврти разред основне школе	Р. Жежељ Ралић Б. Матијевић	
ПРИРОДА И ДРУШТВО	„Маша и Раша-Природа и друштво“, уџбеник за четврти разред основне школе	В. Ковачевић, Б. Бечановић	
	„Маша и Раша -Природа и друштво“, радна свеска за четврти разред основне школе	В. Ковачевић, Б. Бечановић	
	„Маша и Раша -Природа и друштво“, наставни листови за четврти разред основне школе	З.Б. Гаврић Д. Миловановић	

МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Чаробни свет музике“, музичка култура за четврти разред основне школе	Г.Илић	
	„Чаробни свет музике“, радна нотна свеска за четврти разред основне школе	Г.Илић	
ЛИКОВНА КУЛТУРА	„Свет у мојим рукама“ -Ликовна култура за четврти разред основне школе	С.Филиповић	
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	„Family and Friends 2 Class Book”, енглески језик за четврти разред основне школе, уџбеник са ЦД- ом	Naomi Simmons	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
	„Family and Friends 2 Workbook”, енглески језик за четврти разред основне школе, радна свеска		
ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС	ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС	И.Мидић	ЈП Завод за уџбенике
НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	Народна традиција - уџбеник за четврти разред основне школе	С. Миловановић	Предузеће за издаваштво, производњу и трговину Едука д.о.о. Београд
ПЕТИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	„Чаролија речи”, читанка за пети разред основне школе	Н.Станковић Шошо	Klett Издавачка кућа доо
	„Граматика 5”, српски језик за пети разред основне школе	В.Ломпар	
	„Српски језик 5”, радна свеска уз уџбенички комплет за пети разред основне школе	В.Ломпар Н.Станковић Шошо	
МАТЕМАТИКА	МАТЕМАТИКА 5 – уџбеник за 5. разред основне школе	В.Стојановић	Математископ доо
	МАТЕМАТИКА 5 – збирка задатака за 5. разред основне школе		
ИСТОРИЈА	„Историја 5”, уџбеник историје за пети разред основне школе	Д.Лопандић И.Петровић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	Project 2 - Уџбеник (треће издање)	Tom Hutchinson	The English Book doo
	Project 2 - Радна свеска (треће издање)		
ГЕОГРАФИЈА	„Географија 5“, уџбеник за пети разред основне школе	В.Ковачевић С.Топаловић	Klett Издавачка кућа доо
БИОЛОГИЈА	„БИОЛОГИЈА 5“, уџбеник за 5. разред основне школе	Г.Субаков-Симић М. Вељић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ТИО	„Техничко и информатичко образовање 5”, уџбеник за пети разред основне школе	Ж.Васић Др Д.Каруовић	
МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Музичка култура 5”, уџбеник за пети разред основне школе	А.Паладин Д.Михајловић- Бокан	

ЛИКОВНА КУЛТУРА	ЛИКОВНА КУЛТУРА - уџбеник за пети разред основне школе	К.Богдановић Р.Бошковић	ЈП Завод за уџбенике
РУСКИ ЈЕЗИК	Диалог 1	Урсула Бер и сарадници	Дата Статус д.о.о.
	Диалог 1, радна свеска		
ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО - уџбеник за пети разред основне школе	Д.Маринчић, Д.Васић	ЈП Завод за уџбенике
ШЕСТИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	„Маштарија речи”, читанка за шести разред основне школе	Н.Станковић Шошо	Klett Издавачка кућа доо
	„Граматика 6”, српски језик за шести разред основне школе	В.Ломпар	
	„Радна свеска уз Граматику 6”, српски језик за шести разред основне школе		
МАТЕМАТИКА	МАТЕМАТИКА 6 – уџбеник за 6. разред основне школе	В.Стојановић	Математископ доо
	МАТЕМАТИКА 6 – збирка задатака за 6. разред основне школе		
ИСТОРИЈА	„Историја 6”, уџбеник историје за шести разред основне школе	М.Векић Кочић, Д.Кочић, Д.Лопандић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	Project 3 - Уџбеник (треће издање)	Tom Hutchinson	The English Book doo
	Project 3 - Радна свеска (треће издање)	Tom Hutchinson Lynda Edwards	
ГЕОГРАФИЈА	„Географија 6“, уџбеник за шести разред основне школе	В.Ковачевић С.Топаловић	Klett Издавачка кућа доо
БИОЛОГИЈА	„БИОЛОГИЈА 6“, уџбеник за 6. разред основне школе	Д.Миличић, И.Кризманић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ФИЗИКА	„Физика 6”, уџбеник са збирком задатака и лабораторијским вежбама за шести разред основне школе	А.Кандић, Г.Попарић	
ТИО	„Техничко и информатичко образовање 6”, уџбеник за шести разред основне школе	Ж.Васић , И.Ћисалов, Др Д.Каруовић М.Ђуришић	
		А.Паладин Д.Михајловић-Бокан	
МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Музичка култура 6”, уџбеник за шести разред основне школе	З.Милинковић Љ.Теодоровић	ЈП Завод за уџбенике
РУСКИ ЈЕЗИК	Диалог 2	Урсула Бер и сарадници	Дата Статус д.о.о.
	Диалог 2, радна свеска		

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО - уџбеник за шести разред основне школе	Д.Васић, Д.Маринчић М.Стојановић	ЈП Завод за уџбенике
СЕДМИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	„Ризница речи“	Н.Станковић Шошо	Klett Издавачка кућа доо
	„Граматика 7“, српски језик за седми разред основне школе	В.Ломпар	
	Радна свеска уз уџбенички комплет, српски језик за седми разред основне школе	Н.Станковић Шошо В.Ломпар	
МАТЕМАТИКА	МАТЕМАТИКА 7 – уџбеник за 7. разред основне школе	В.Стојановић	Математископ доо
	МАТЕМАТИКА 7– збирка задатака за 7. разред основне школе		
ИСТОРИЈА	„Историја 7“, уџбеник историје за седми разред основне школе	Ч.Антић М.Бончић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	Project 4 - Уџбеник (четврто издање)	Tom Hutchinson	The English Book доо
	Project 4 – Радна свеска (четврто издање)		
ГЕОГРАФИЈА	„Географија 7“, уџбеник за седми разред основне школе	В.Ковачевић, С. Топаловић	Klett Издавачка кућа доо
БИОЛОГИЈА	„БИОЛОГИЈА 7“, уџбеник за 7. разред основне школе	И.Кризманић, З.Лазић, А.Холод	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ФИЗИКА	„Физика 7“, уџбеник са збирком задатака и лабораторијским вежбама за седми разред основне школе	Д.Латас А.Балаж	
ХЕМИЈА	„Хемија 7“, уџбеник седми разред основне школе	Д.Анђелковић Т.Недељковић	
МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Музичка култура 7“, уџбеник за седми разред основне школе	А.Паладин Д.Михајловић-Бокан	
ЛИКОВНА КУЛТУРА	ЛИКОВНА КУЛТУРА - уџбеник за седми разред основне школе	З.Милинковић Љ.Теодоровић	ЈП Завод за уџбенике
ТИО	„Техничко и информатичко образовање 7“, уџбеник за седми разред основне школе	И.Ћисалов, Д.Каруовић, М.Ђуришић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
РУСКИ ЈЕЗИК	Диалог 3, руски језик за 7. и 8. разред основне школе, уџбеник	Урсула Бер и сарадници	Дата Статус д.о.о.
	Диалог 3, руски језик за 7. и 8. разред основне школе, радна свеска		
ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС	Православни катихизис за седми разред основне школе	Владика И. Мидић	Издавачка кућа Фреска

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО - уџбеник за седми разред основне школе	Д.Васић, М.Стојановић Д.Маринчић	ЈП Завод за уџбенике
ОСМИ РАЗРЕД			
Наставни предмет	Наслов	Аутор	Издавач
СРПСКИ ЈЕЗИК	„Речи мудрости”, читанка за осми разред основне школе	З.Несторовић З.Грушановић	Klett Издавачка кућа доо
	„Граматика 8”, српски језик за осми разред основне школе	В.Ломпар	
	„Српски језик 8”, радна свеска уз уџбенички комплет за осми разред основне школе	В.Ломпар, З.Несторовић З.Грушановић	
МАТЕМАТИКА	МАТЕМАТИКА 8 – уџбеник за 8. разред основне школе	В.Стојановић	Математископ доо
	МАТЕМАТИКА 8 – збирка задатака за 8. разред основне школе		
ИСТОРИЈА	ИСТОРИЈА - уџбеник за осми разред основне школе	Д.Бондић, К.Николић	ЈП Завод за уџбенике
ГЕОГРАФИЈА	„Географија 8“, уџбеник за осми разред основне школе	В.Ковачевић, С.Топаловић	Klett Издавачка кућа доо
БИОЛОГИЈА	„БИОЛОГИЈА 8“, радни уџбеник биологије за 8. разред основне школе	Г.Субаков-Симић	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ФИЗИКА	„Физика 8”, уџбеник са збирком задатака и лабораторијским вежбама за осми разред основне школе	Д.Поповић, М.Богдановић, А.Кандић	
ХЕМИЈА	„Хемија 8”, уџбеник осми разред основне школе	Д.Анђелковић Т.Недељковић	
ТИО	„Техничко и информатичко образовање 8”, уџбеник за осми разред основне школе	Б.Дакић Д.Каруовић	
ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	Project 5 - Уџбеник (треће издање)	Tom Hutchinson	The English Book doo
	Project 5 - Радна свеска (треће издање)	Lynda Edwards	
МУЗИЧКА КУЛТУРА	„Музичка култура 8”, уџбеник за осми разред основне школе	А.Паладин Д.Михајловић-Бокан	Привредно друштво за издавачку делатност Нови Логос
ЛИКОВНА КУЛТУРА	ЛИКОВНА КУЛТУРА - уџбеник за осми разред основне школе	З.Милинковић Љ.Теодоровић	ЈП Завод за уџбенике
РУСКИ ЈЕЗИК	Диалог 3, руски језик за 7. и 8. разред основне школе, уџбеник	Урсула Бер и сарадници	Дата Статус д.о.о.
	Диалог 3, руски језик за 7. и 8. разред основне школе, радна свеска		
ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС	Православни катихизис за осми разред основне школе	Владика И. Мидић	Издавачка кућа Фреска
ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО	ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО - уџбеник за осми разред основне школе	Д.Маринчић, Д.Васић М.Стојановић	ЈП Завод за уџбенике

Кадровски услови рада

Број наставника, стручних сарадника и директор: 36			
Запослен на неодређено време	22	Запослен само у овој школи	21
Запослен на одређено време	14	Запослен у две школе	12
СТЕПЕН СТРУЧНЕ СПРЕМЕ		Запослен у три и више школа	3
VII	30	СТРУКТУРА ПРЕМА РАДНОМ СТАЖУ У ОБРАЗОВАЊУ	
VI	5	до 2 године	1
IV	1	од 2 до 5 година	7
Са лиценцом	22	од 5 до 10 година	6
Број приправника	0	од 10 до 20 година	10
Број ментора	0	од 20 до 30 година	8
		од 30 до 40 година	3

Породични услови ученика (Образовни ниво родитеља наших ученика / Запосленост родитеља / Стамбени услови ученика / Дефицијентност породица)

Образовна структура родитеља ученика типична је за сеоска насеља. Преовлађује средња стручна спрема (92,32%). Најмањи број родитеља има вишу или високу стручну спрем (мање од 5%), а (не)завршену основну школу има нешто више од 3% родитеља.

Мање од 25% родитеља наших ученика је запослено.

Већина ученика има солидне стамбене услове, са довољно простора за живот и рад. Стамбени услови ученика типични су за сеоска подручја, углавном задовољавајући. Мањи број ученика има незадовољавајуће услове, а један број ученика има изузетно лоше услове за живот и рад.

Већина наших ученика живи у потпуним породицама (88,24%). Нешто више од 20% ученика су: без оца (1,57%), разведни родитељи (6,27%), родитељи у иностранству (1,18%), а код хранитеља је (3,14%).

ЦИЉЕВИ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Циљеви школског програма су засновани на циљевима образовања и васпитања. Школски програм је усмерен на остваривање прописаних циљева, исхода и стандарда образовања и васпитања.

Циљеви основног образовања и васпитања су:

- 1) пун и усклађен интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког детета и ученика, у складу са његовим узрастом, развојним потребама и интересовањима;
- 2) стицање квалитетних знања и вештина и формирање вредносних ставова, језичке, математичке, научне, уметничке, културне, медијске, техничке, финансијске и информатичке писмености, неопходних за наставак школовања и активну укљученост у живот породице и заједнице;
- 3) развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима различитих уметности;
- 4) развој способности проналажења, анализирања, примене и саопштавања информација, уз вешто и ефикасно коришћење медија и информационо-комуникационих технологија;
- 5) оспособљавање за решавање проблема, повезивање и примену знања и вештина у даљем образовању и свакодневном животу;
- 6) развој мотивације за учење и оспособљавање за самостално учење и образовање током целог живота;
- 7) развој свести о себи, самоиницијативе, способности самовредновања и изражавања свог мишљења;
- 8) оспособљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота;
- 9) развој кључних компетенција потребних за живот у савременом друштву;
- 10) развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности;
- 11) развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња;
- 12) развој способности комуницирања, дијалога, осећања солидарности, квалитетне и ефикасне сарадње са другима и способности за тимски рад и неговање другарства и пријатељства;
- 13) развијање способности за улогу одговорног грађанина, за живот у демократски уређеном и хуманом друштву заснованом на поштовању људских и грађанских права, као и основних вредности правде, истине, слободе, поштења и личне одговорности;
- 14) формирање ставова, уверења и система вредности, развој личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности држави Србији, поштовање и неговање српског језика исвог матерњег језика, традиције и културе српског народа, националних мањина и етничких заједница, других народа, развијање мултикултурализма, поштовање и очување националног и светског културног наслеђа;
- 15) развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне и узрастне равноправности и толеранције.

Исходи

Након завршетка основног образовања и васпитања ученици ће:

- 1) имати усвојен интегрисани систем научно заснованих знања о природи и друштву и бити способни да тако стечена знања примењују и размењују;
- 2) умети да ефикасно усмено и писмено комуницирају на српском, односно на српском и језику националне мањине и најмање једном страном језику користећи се разноврсним вербалним, визуелним и симболичким средствима;
- 3) бити функционално писмени у математичком, научном и финансијском домену;
- 4) умети да ефикасно и критички користе научна знања и технологију, уз показивање одговорности према свом животу, животу других и животној средини;
- 5) бити способни да разумеју различите форме уметничког изражавања и да их користе за сопствено изражавање;
- 6) бити оспособљени за самостално учење;
- 7) бити способни да прикупљају, анализирају и критички процењују информације;
- 8) моћи да идентификују и решавају проблеме и доносе одлуке користећи критичко и креативно мишљење и релевантна знања;
- 9) бити спремни да прихвате изазове и промене уз одговоран однос према себи и својим активностима;
- 10) бити одговорни према сопственом здрављу и његовом очувању;
- 11) умети да препознају и уважаје људска и дечја права и бити способни да активно учествују у њиховом остваривању;
- 12) имати развијено осећање припадности сопственој породици, нацији и култури, познавати сопствену традицију и доприносити њеном очувању и развоју;
- 13) знати и поштовати традицију, идентитет и културу других заједница и бити способни да сарађују са њиховим припадницима;
- 14) бити способни да ефикасно и конструктивно раде као чланови тима, групе, организације и заједнице.

На основу Школског програма остварује се развојни план и укупан образовно-васпитни рад у школи. Школски програм представља основу за планирање и реализовање рада наставника и стручних сарадника; оријентацију ученика, родитеља/старатеља у избору школе; праћење квалитета образовно-васпитног процеса и његових резултата; процену индивидуалног рада и напредовања сваког ученика.

НАЗИВ, ВРСТА И ТРАЈАЊЕ СВИХ ПРОГРАМА ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Школски програм ОШ „Цветин Бркић“-Глушци (од јуна 2017. до 2021. године) је донет на основу наставног плана и програма у складу са Законом о основном образовању и васпитању. Школски програм донео је Школски одбор на период од четири године.

Основно образовање и васпитање остварује се у трајању од осам година у два образовна циклуса. Први циклус обухвата први, други, трећи и четврти разред, а други циклус обухвата пети, шести, седми и осми разред.

Настава је основа образовно-васпитног процеса у школи, организује у две смене смењујући се у једнаким временским интервалима месечно. Поред редовне наставе, у школи се организује: допунска настава, додатни рад, настава у природи, припремна настава, додатна подршка, настава за ученике на кућном и болничком лечењу.

Разредна и предметна настава (за ученике првог циклуса организује се разредна настава, а за ученике другог циклуса предметна настава. За ученике првог циклуса се организује предметна настава из страног језика и изборних предмета, у складу са законом и наставним планом и програмом. Такође, за ученике четвртог разреда организују се часови предметне наставе ради упознавања ученика са предметним наставницима који ће реализовати наставу у старијим разредима. Часови предметне наставе планирају се на основу наставног програма за четврти разред основног образовања и васпитања, планирају их учитељи, а реализују наставници предметне наставе по два пута у току школске године, односно једанпут у току полугодишта.

Допунска настава (организује се за ученике, којима је потребна помоћ у савладавању програма и учењу).

Додатни рад (организује се за ученике од четвртог до осмог разреда са посебним способностима, склоностима и интересовањима за поједине предмете).

Настава у природи (организује се за ученике од првог до четвртог разреда; за ученике који не одлазе на наставу у природи школа организује наставу).

Припремна настава (организује се за ученике упућене на разредни и поправни испит, у трајању од најмање пет радних дана са по два часа дневно за сваки предмет. Школа организује и припрему ученика за полагање завршног испита током другог полугодишта осмог разреда, а десет дана пре полагања испита најмање два часа дневно, односно у терминима редовних часова).

Додатна подршка (за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом остварује се додатна подршка у складу са ИОП-ом).

Настава за ученике на кућном и болничком лечењу (уз сагласност МПНТР-а, школа организује образовно-васпитни рад, као посебан облик рада за ученике на дужем кућном и болничком лечењу, за два ученика који због већих здравствених проблема, односно хроничних болести не могу да похађају наставу дуже од три недеље. Настава се организује у кући, у складу са ИОП-ом. (планови су саставни део Школског програма-прилог и налазе се у документацији за ИОП). Подршку ученицима пружа и дефектолог.

НАЧИНИ ОСТВАРИВАЊА ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Школски програм се остварује на српском језику.

Образовно-васпитни рад се остварује кроз наставне и ваннаставне активности коришћењем различитих облика и метода рада и наставних средстава. Учитељи, наставници се припремају за наставу (годишње/глобално, месечно/оперативно планирање и дневно, односно за сваки наставни час).

Облици наставног рада:

- * **Фронтални рад** - рад наставника истовремено са свим ученицима у одељењу, исти задаци, исто наставно градиво.
- * **Индивидуални рад** - појединачни, самостални рад ученика на задатку.
- * **Индивидуализовани рад** - ученик ради на задацима који су прилагођени његовим индивидуалним могућностима (интересовањима, потребама, претходним знањима, искуствима, темпу напредовања и стилу учења).
- * **Диференцирани рад** - облик индивидуализованог рада када наставник дели ученике одељења у групе према сличним особинама (нпр. група најслабијих, група просечних и група напредних ученика), задатке прилагођава и диференцира на три и више нивоа сложености у зависности од броја група.
- * **Рад у пару** - заједнички рад два ученика на решавању задатака, истраживању проблема.
- * **Групни рад** - заједничко учење у групи кроз самостални рад групе на решавању задатка (прецизно се деле радни задаци и обавезе, а резултати рада дискутују у одељењу).
- * **Комбиновани** - индивидуални рад, рад у паровима, индивидуални и групни.
- * **Радионичарски рад** - савремени облик групног рада заснован на решавању проблема уз активно учешће и сарадњу ученика; подразумева поштовање одређених правила рада и коришћење креативних техника.
- * **Програмирана настава** - савремени облик наставног рада где је градиво је подељено на делове, целине; ученик се самостално упознаје са делом градива након чега решава задатак и одмах добија повратну информацију о тачности решења и на тај начин проверава сопствено разумевање градива (не може да пређе на следећи део градива док тачно не реши задатак).
- * **Хеуристичка настава** - савремени облик наставног рада у којој ученици одговарају на питања наставника или решавају задатке, сами изводе закључке и откривају законитости и правила.
- * **Интегративна, интердисциплинарна, тематска настава** - подразумева повезивање садржаја различитих предмета у тематске целине или истраживачке пројекте; комбиновање садржаја неколико предмета (ученици стичу знања повезана у системску целину).

Наставне методе:

- * **Вербалне методе (методе засноване на речима):** метода усмене речи: монолошка - усмено излагање (предавање, приповедање, описивање, образлагање и објашњавање); дијалошка - разговор, дискусија-полемика-дебата-расправа (постављање питања, размена мишљења о одређеној теми, проблему, начинима решавања проблема аргументовано);
- * **Текстуалне методе (метода писане речи, текст метода):** рад на тексту, писани и графички радови: коришћење уџбеника и шире литературе, полупрограмираног и програмираног материјала, текстова; илустрације-цртежи, дијаграми, графици, шеме; самостални писани радови ученика: школски писмени задаци, контролне вежбе, тестови, реферати и сл.).
- * **Демонстративно-илустративне (методе засноване на показивању):** показивање - показивање је праћено објашњењем, тумачењем, разговором са ученицима; приказивање предмета, модела, шема, скица, појава, стања, активности, филмова, разне пројекције; посматрање - чулно опажање и детаљно упознавање предмета и појава, формирање основних представа и појмова о предметима и појавама које нас окружују; бележење података, прављење скица и цртежа, издавање битних података, закључивање...
- * **Методе засноване на практичним активностима ученика:** лабораторијска (експериментална) метода - ученици се оспособљавају да самостално врше експерименте, вештачки изазивају извесне појаве или процесе, посматрају промене до којих долази под утицајем одређених фактора, истражују узроке тих промена, њиховог тока и последица и при томе воде белешке, бележе резултате својих посматрања, праве скице, табеле, графиконе, презентују и образлажу продукте; метода практичних активности - практични задаци и примена теорије у практичној делатности, лабораторијски рад, експериментални рад, различите врсте практичних вежби и радионица; истраживачки рад ученика - увођење ученика у поступак научног истраживања на сопственом истраживачком пројекту.
- * **Игровне активности** - стваралачке, уметничке, драмске, логичке и друге игре и задаци отвореног типа у језичком, логичко-математичком, телесно-кинестетичком, визуелно-просторном, музичком и социјално-емоционалном домену.
- * **Комбиновани рад** - истовремено коришћење различитих метода.
- * **Активне методе наставе/учења:**
 - активна настава/учење: методе - наставник проверава припремљеност ученика; мотивише; активира код ученика постојећа знања значајна за разумевање новог градива; ствара атмосферу за слободно постављање питања; проверава на различите начине да ли ученици разумеју излагање..., а ученик активно слуша, поставља питања, тражи информације и објашњења, повезује ново са већ постојећим знањем, води белешке, изводи закључке, прави план.

- **проблемска настава/учење: решавање проблема** - полази се од проблемске ситуације, ученици самостално (индивидуално, у паровима или групама) траже решење; **пројекатска настава** је сложенији вид проблемске наставе; подразумева рад на пројекатским задацима уз повезивање знања из различитих наставних предмета у циљу решавања разних проблемских ситуација у свакодневном животу; **учење путем открића, хеуристички приступ** - наставник води ученике кроз процес откривања приликом решавања проблем. Ученик уочава, дефинише и прецизира проблем; поставља питања себи и другима; преузима иницијативу и даје идеје за решавање проблема; планира решења; самостално прикупља и анализира чињенице, чита текстове и прави изводе о ономе што је потребно за решавање проблема; самостално открива технике и методе решавања проблема и проверава решења; дискутује о проблему са наставником и другим ученицима; саопштава другима налазе до којих се дошло; пише извештаје.
- **интерактивни (кооперативни) облици учења: кооперативно учење наставник-ученик** - заједничке конструкције, изградња нових знања активности наставника и ученика се допуњују; **кооперативно учење у групама ученика** - ученици имају различита предзнања и животна искуства што пружа могућност размене и учења једних од других; **тимска настава** - у кооперативној настави када су подељене улоге унутар групе ученика приликом решавања задатка или проблема говоримо о тимској настави; подела улога тражи од учесника да раде координисано са осталим члановима тима у свим фазама рада, да одговарају за поверени задатак, па тиме сваког члана групе подстиче на активно учествовање; **учење по моделу** - ученик учи на тај начин што нешто ново (неки образац понашања) види код других, па их под одређеним условима понавља и присваја и тако долази до новог учења; модели понашања у школи су: модели из школских програма (ликови из књижевности, историје, научници, уметници), наставници и ученици било као позитини или негативни модели понашања. Ученик пажљиво слуша, поставља питања, формулише сопствени став, аргументовано учествује у дијалогу, ради на заједничком задатку, испуњава обавезе и одговорности у тиму, ефикасно комуницира и конструктивно решава евентуалне конфликти.
- **дивергентно, стваралачко учење** - ученик на оригиналан, аутентичан начин решава задатке, пише састав на задату тему или по слободном избору, слика пејзаж тако да направи своју оригиналну слику, драмски приказује неко књижевно дело, на сопствени начин интерпретира музичко дело, учествује у оригиналном решавању неког проблема који је настао у разреду/школи и сл.; ствара велики број идеја и открива алтернативне путеве приликом решавања проблема, самостално бира, доноси одлуке и смишља оригинална решења, на аутентичан начин представља појаву, решење и сл.
- * **Облици учења с обзиром на степен и врсту помагала или објеката из непосредне стварности која се користе:**
 - **учење уз употребу опреме** - лабораторијска, рачунарска, библиотечка;
 - **амбијентално учење** - у природном амбијенту, у институцијама културе, у простору историјског споменика...

Наставна средства:

- * **Визуелна, очигледна средства** - предмети, слике, фотографије, цртежи, постери, карте (географске, историјске), макете, шеме, дијаграми, симболи, модели, микроскопски препарати, графофолије, уџбеник, приручници, лексикони, енциклопедије, радни листићи ...
- * **Текстуална** - штампани и писани текстови, уџбеник.
- * **Аудитивна средства** - говор, музички и тонски ефекти, звучни ефекти, шумови у природи...
 - **Аудио-визуелна средства** - графоскоп, филм, ТВ емисије, ЦД, УСБ, видеопроектор, образовни рачунарски софтвер, мултимедије, електронска средства комуникација...
 - **Мануелна** - разноврсни алати, машине, инструменти, апарати, препарати, предмети, материјали...
 - **Помоћно техничка** - табла, столице, апликатори, показивачи...

Активности наставника:

Подстиче, осмишљава, помаже, партнер у дијалогу, партнер у активности, припрема, даје упутства, демонстрира, инспирише, прилагођава, разговара, указује, уважава труд (у складу са израженим индивидуалним могућностима), показује, учествује, информише, упућује, усмерава, наводи, предлаже, организује, ствара услове, ствара проблемску ситуацију, задаје, објашњава, одабира садржај, методе, средства, координира, бира вежбу, подржава, бира текстове, коригује, упућује, подстиче, похваљује, мотивише, помаже у раду, вреднује, прати ефекте, проверава, оцењује, образлаже, повезује, брине, препоручује, саветује, прати рад...

Активности ученика:

Црта, боји, пева песмице, прати причу у сликама, прати слику приликом слушања, спаја речи и слику, описује цртеж, уочава, именује, чита, препознаје, открива, прави моделе, игра игрице, броји, сабира и одузима, рачуна напамет, комуницира, разуме, уочава, демонстрира решења, анализира, посматра, упоређује, процењује, мери, комбинује, интересује се, одговара на постављена питања, цртежом исказује знање, тумачи урађено, размењује искуства, изводи вежбе према добијеним захтевима, тумачи своја решења, критички осврт, групише, употребљава, показује, помаже, сарађује, прави, проналази, поставља питања, доноси закључке, експериментише, саставља, записује, слуша, разговара, радује се, изражава задовољство...

НАЧИНИ ПРОВЕРЕ ОСТВАРЕНОСТИ ОБРАЗОВНИХ СТАНДАРДА, ИСХОДА, ЦИЉЕВА УЧЕЊА

У школи се, на сваком часу, прати рад, напредовање и оствареност постигнућа сваког ученика.

Посматрање	Односи се на посматрање и праћење активности ученика и резултата рада, а посебно: <i>излагање и представљање радова</i> (изложба радова, резултати истраживања, модели, цртежи, постери...), <i>учеиће у дебати и дискусији, учеиће у различитим облицима групног рада, рад на пројектима, збирка одабраних ученикових продуката рада-портфолио</i> . Може бити: Пригодно (слободно посматрање, проводи се по унапред разрађеном плану, без унапред припремљених инструмената, уз вођење белешки). Систематско (намерно, структуисано посматрање са утврђеним циљем и предметом посматрања, проводи се са унапред припремљеним инструментом).
Испитивање	Усмено (разговор; усмено излагање ученика на задате теме; учениково објашњавање појава, процеса, појмова; јавно презентовање самосталног или групног рада; дискусија; расправа; летеће усмено испитивање целе групе или одељења) . Писмено (диктати; краће писмено одговарање; писмени тематски радови; контролни задаци, тстови знања, домаћи задаци).
Тестирање	Обавезно иницијално тестирање/проверавање (почетком школске године; наставник процењује претходна постигнућа ученика у оквиру одређене области, предмета; не оцењује се; служи као основа за даље планирање и праћење напредовања ученика). Текуће (у току школске године у циљу праћења остваривања циљева и напредовања ученика): нестандардизовани тестови (наставници самостално конструишу); критеријумски тестови (проверавање усклађености постигнућа ученика са образовним стандардима); пригодни тестови (писмени и контролни задаци); ситуациони тестови (испитивање и оцењивање вештина, извођење одређених активности, практичних радњи). Завршно (на крају класификационих периода, на крају школске године и на крају образовног циклуса у циљу утврђивања нивоа остварености циљева/стандарда. Резултати се користе за даље унапређивање образовно-васпитног рада).
Ученички радови	Обухвата практични рад ученика , извођење огледа, лабораторијских и других вежби, уметнички наступ и спортске активности; утврђује се ниво остварености практичних умења и вештина и то: <i>примена учениковог знања</i> (разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура), <i>самосталност и показане вештине</i> у коришћењу материјала, алата, инструмената... у извођењу задатка. Продукти ученичких активности (специфичност предмета): цртежи, постери, панои, конструкторски материјали, домаћи задаци...
Заједничко оцењивање (наставник/ученици)	
Међусобно оцењивање ученика без непосредног учеића наставника	
Самооцењивање ученика	

Оцењивање ученика у школи се спроводи на основу Правилника о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању. Оцене су описне и бројчане; јавне, одмах се саопштавају ученику уз образложење и препоруку за унапређење рада.

Описном оценом изражава се: оствареност циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма

предмета; ангажовање ученика у настави; напредовање у односу на претходни период; препорука за даље напредовање ученика.

Бројчаном оценом изражава се: степен остварености циљева и прописаних, односно прилагођених стандарда постигнућа у току савладавања програма предмета и ангажовање ученика у настави. Бројчане оцене су: одличан (5), врло добар (4), добар (3), довољан (2) и довољан (1).

У зависности од предмета, модула и узраста ученика приликом оцењивања, процењују се: вештине изражавања и саопштавања; разумевање, примена и вредновање научених поступака и процедура; рад са подацима и рад на различитим врстама текстова; уметничко изражавање; вештине, руковање прибором, алатом и технологијама и извођење радних задатака.

Ангажовање ученика обухвата: одговоран однос према раду, постављеним задацима, активно учествовање у настави, сарадњу са другима и исказано интересовање и мотивацију за учење и напредовање.

Оцењивање из предмета (музичка култура, ликовна култура, физичко васпитање и физичко васпитање - избрани спорт) обавља се полазећи од ученикових способности, степена спретности и умешности. Уколико ученик нема развијене посебне способности, приликом оцењивања узима се у обзир индивидуално напредовање у односу на сопствена претходна постигнућа, могућности и ангажовање ученика у наставном процесу.

Ученик са изузетним способностима, који стиче образовање и васпитање на прилагођен и обогаћен начин применом индивидуалног образовног плана, оцењује се на основу остварености циљева и прописаних стандарда постигнућа, као и на основу ангажовања.

Ученик коме је услед социјалне ускраћености, сметњи у развоју, инвалидитета, тешкоћа у учењу и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, оцењује се на основу остварености циљева и стандарда постигнућа у току савладавања индивидуалног образовног плана.

Ученик који стиче образовање и васпитање без прилагођених стандарда постигнућа оцењује се на основу његовог ангажовања и степена остварености циљева и прописаних стандарда постигнућа, на начин који узима у обзир његове језичке, моторичке и чулне могућности. Ученик који стиче образовање и васпитање по прилагођеним стандардима постигнућа, оцењује се на основу његовог ангажовања и степена остварености циљева и прилагођених стандарда постигнућа.

* Критеријуми оцењивања ученика из предмета

Ниво напредовања у савладавању програма предмета у односу на претходни период	Степен напредовања	Ниво испуњавања захтева према прописаним стандардима	Степен ангажовања	Оцена
Ученик који остварује				
Веома значајан напредак.	Потпуно самостално	Испуњавања захтеве на основном и средњем нивоу и већину захтева са напредног нивоа.	Веома висок степен ангажовања	5
Значајан напредак.	Потпуно самостално	Испуњава захтеве са основног и средњег нивоа и део захтева са напредног нивоа уз мању помоћ наставника.	Висок степен ангажовања	4
Остварује напредак.	Потпуно самостално	Испуњава захтеве са основног и већим делом средњег нивоа.	Ангажовање	3
Остварује минималан напредак.	Уз помоћ наставника	Испуњава захтеве са већег дела основног нивоа.	Ангажовање	2
Не остварује минималан напредак.	Ни уз помоћ наставника	Не испуњава захтеве са основног нивоа.		1
Ученику који стиче образовање и васпитање по индивидуалном образовном плану, а не испуњава захтеве по прилагођеним стандардима постигнућа, ревидира се индивидуални образовни план.				

* Критеријуми оцењивања ученика из владања

*

ОПИСНА ОЦЕНА	
Опис односа према обавезама може да се изрази речима:	Опис понашања према другим ученицима, запосленима и имовини може да се изрази речима:
У потпуности извршава обавезе у школи.	Представља пример другима својим односом према ученицима, запосленима и имовини.
Углавном извршава обавезе у школи.	Има најчешће коректан однос према ученицима, запосленима и имовини.
Делимично извршава обавезе у школи.	Понекад се непримерено односи према ученицима, запосленима и имовини.
Углавном не извршава обавезе.	Често има непримерен однос према ученицима, запосленима и имовини.
Не извршава обавезе у школи.	Најчешће има непримерен однос према ученицима, запосленима и имовини.
ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА из владања утврђује се на основу понашања ученика у целини, имајући при том у виду и ангажовање ученика у активностима изван наставе, у складу са школским програмом (слободне активности, ученичка задруга, заштита животне средине, заштита од насиља, злостављања и занемаривања, и програми превенције других облика ризичног понашања, културна активност школе), процењивањем његовог понашања и извршавања обавеза прописаних законом, а нарочито на основу односа према: школским обавезама; другим ученицима; запосленима школе и других организација у којима се остварује образовно-васпитни рад; школској имовини, имовини других лица или организација у којима се остварује настава или поједини облици образовно-васпитног рада и заштити и очувању животне средине. Ако ученик има изречене васпитне или васпитно-дисциплинске мере, приликом утврђивања закључне оцене из владања и њихови ефекти се узимају у обзир.	
Описна оцена (од I до V)	Бројчана оцена (од VI до VIII)
Примерно	Примерно (5)
Врло добро	Врло добро (4)
Добро	Добро (3)
Задовољавајуће	Задовољавајуће (2)
Незадовољавајуће	Незадовољавајуће (1)

Ученик се оцењује на испиту већином гласова укупног броја чланова комисије у складу са законом.

На крају првог и другог полугодишта наставник првог разреда, учитељ даје мишљење о раду и напредовању ученика које садржи: опис степена остварености циљева и стандарда, односно прилагођених стандарда постигнућа; општи опис квалитета постигнућа; опис ученикових могућности и потреба у подизању нивоа постигнућа у појединим задацима у даљем учењу; запажања о развоју ученика и препоруке за даље напредовање.

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Р.б.	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик	5	180	5	180	5	180	5	180
2.	Енглески језик	2	72	2	72	2	72	2	72
3.	Математика	5	180	5	180	5	180	5	180
4.	Свет око нас	2	72	2	72	-	-	-	-
5.	Природа и друштво	-	-	-	-	2	72	2	72
6.	Ликовна култура	1	36	2	72	2	72	2	72
7.	Музичка култура	1	36	1	36	1	36	1	36
8.	Физичко васпитање	3	108	3	108	3	108	3	108
УКУПНО А.		19	684	20	720	20	720	20	720
Р.б.	Б. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Верска настава/Грађанско васпитање	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Народна традиција	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Рука у тесту-Откривање света	1	36	1	36	1	36	1	36
4.	Чувари природе	1	36	1	36	1	36	1	36
5.	Лепо писање	1	36	-	-	-	-	-	-
УКУПНО Б.		2	72	2	72	2	72	2	72
УКУПНО А+Б		21	756	22	792	22	792	22	792

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни и изборни наставни предмети

Р.б.	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	19	684	20	720	20	720	20	720
2.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	36
3.	Додатни рад	-	-	-	-	-	-	1	36
4.	Настава у природи	7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње		7-10 дана годишње	
*Напомена: Настава у природи организује се за ученике од првог до четвртог разреда, у трајању од 7 до 10 дана, уз писмену сагласност родитеља, за најмање две трећине ученика одељења. За ученике који не одлазе на наставу у природи школа је дужна да организује наставу.									
Р.б.	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПРВИ РАЗРЕД		ДРУГИ РАЗРЕД		ТРЕЋИ РАЗРЕД		ЧЕТВРТИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Час одељењског старешине	1	36	1	36	1	36	1	36
2.	Друштвене, техничке, хуманитарне, спортске и културне активности	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72
3.	Екскурзија	1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње		1-3 дана годишње	

НАСТАВНИ ПЛАН ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Р.б.	А. ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Српски језик	5	180	4	144	4	144	4	136
2.	Енглески језик	2	72	2	72	2	72	2	68
3.	Ликовна култура	2	72	1	36	1	36	1	34
4.	Музичка култура	2	72	1	36	1	36	1	34
5.	Историја	1	36	2	72	2	72	2	68
6.	Географија	1	36	2	72	2	72	2	68
7.	Физика	0	0	2	72	2	72	2	68
8.	Математика	4	144	4	144	4	144	4	136
9.	Биологија	2	72	2	72	2	72	2	68
10.	Хемија	0	0	0	0	2	72	2	68
11.	Техничко и информатичко образовање	2	72	2	72	2	72	2	68
12.	Физичко васпитање	2	72	2	72	2	72	2	68
УКУПНО: А.		23	828	24	864	26	936	26	884
Р.б.	Б. ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ								
1.	Верска настава/Грађанско васпитање	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Страни језик	2	72	2	72	2	72	2	68
3.	Физичко васпитање-изабрани спорт	1	36	1	36	1	36	1	34
УКУПНО: Б.		4	144	4	144	4	144	4	136
УКУПНО: А+Б		27	972	28	1008	30	1080	30	1020
Р.б.	В. ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ								
1.	Чувари природе	1	36	1	36	-	-	-	-
2.	Свакодневни живот у прошлости	1	36	1	36	1	36	1	34
3.	Цртање, сликање и вајање	1	36	1	36	1	36	1	34
4.	Хор и оркестар	1	36	1	36	-	-	-	-
5.	Информатика и рачунарство	1	36	1	36	1	36	1	34
6.	Домаћинство	-	-	-	-	1	36	1	34
УКУПНО: В		1	36	1	36	1	36	1	34
УКУПНО: А+Б+В		28	1008	29	1044	31	1116	31	1054

Облици образовно-васпитног рада којима се остварују обавезни и изборни наставни предмети

Р.б.	ОБЛИК ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Редовна настава	27	972	28	1008	30	1080	30	1020
2.	Допунска настава	1	36	1	36	1	36	1	34
3.	Додатни рад	1	36	1	36	1	36	1	34

Р.б.	ОСТАЛИ ОБЛИЦИ ОБРАЗОВНО-ВАСПИТНОГ РАДА	ПЕТИ РАЗРЕД		ШЕСТИ РАЗРЕД		СЕДМИ РАЗРЕД		ОСМИ РАЗРЕД	
		нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.	нед.	год.
1.	Обавезне ваннаставне активности								
	Час одељењског старешине	1	36	1	36	1	36	1	34
2.	Слободне активности								
	Друштвене, техничке, хуманитарне, спортске и културне активности	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	36-72	1-2	34-68
	Екскурзија	До 2 дана годишње		До 2 дана годишње		До 2 дана годишње		До 3 дана годишње	

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ПРВИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Основе читања и писања (<i>претходна испитивање; припрема за читање и писање; почетно читање и писање; усавршавање читања и писања</i>)	-усвајање правилног изговарања гласова, гласовних скупова, речи и реченица ; -савладавање технике читања и писања на ћириличком писму; -навикавање на употребу књижевног језика у говору и писању;
Језик (<i>граматика и правопис</i>)	-формирање навике за читко, уредно и лепо писање;
Књижевност (<i>лектира: лирика; епика; драма; читање текста; тумачење текста; књижевни појмови</i>)	-поступно увођење у доживљавање и разумевање књижевних текстова; -уочавање врста књижевних дела према захтевима програма;
Језичка култура (<i>основни облици усменог и писменог изражавања; усмена и писмена вежбања</i>)	-усвајање основних књижевнотеоријских и функционалних појмова према захтевима програма; -оспособљавање за усмено и писмено препричавање, причање и описивање према захтевима програма.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења српског језика	
<u>Припрема за почетно читање и писање</u> зависи од предзнања ученика и састава одељења. Ученицима који знају да читају и пишу могу се дати диференцирани задаци у складу с њиховим могућностима. У припремном периоду за читање организују се: вежбе у посматрању, слушању; развијање културе усменог изражавања; формирање и усавршавање културе практичног комуницирања; усвајање и формирање појма реченице, речи и гласа; аналитичка, синтетичка и аналитичко-синтетичка вежбања; лексичка и синтаксичка вежбања; вежбе артикулације; моторичке вежбе. <u>Почетно читање и писање</u>. Текстови за читање су кратки, динамични и интересантни; читање појединачно. Поред уџбеника користе се и животне ситуације: читање натписа, назива фирми, обавештења, имена улица, наслова и поднаслова у новинама и књигама, потом читање сликовница и наставних листића...Елементи слова се не пишу одвојено; увежбавају се осмишљеним цртежима. Појединачна слова се пишу један до два реда. Писање се учи: преписивањем, диктатом, одговарањем на питања, допуњавањем реченица, састављањем прича на основу слика, заједничким препричавањем и првим облицима самосталног писменог изражавања. Почетно читање и писање обухвата и рад на књижевном тексту, артикулационе, говорне и писмене вежбе, савладавање елементарних појмова из граматике и правописа. <u>Усавршавање читања и писања</u>. Читање и писање се увежбава и усавршава систематским вежбама: гласно и тихо читање текста, флексибилно читање и степен разумевања прочитаног; читање по улогама. Усавршавање писања постиже се: преписивањем, диктатом, аутодиктатом, самосталним писањем реченица и краћих састава. Организују се активности на три нивоа по њиховој тежини. <u>Језик (граматика и правопис)</u>. У оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запажају језичке појаве без њиховог именовања. Правопис се савлађује честим и разноврсним систематским вежбањем. <u>Књижевност</u>. Ученици се уводе у књижевне а и у популарне и информативне текстове прилагођене наставним потребама; слободан избор из наше народне усмене књижевности и тзв. некњижевних текстова према програмским захтевима. Тумачење текста има обележје спонтаног и слободног разговора са ученицима и усмерењима (ко, где, када, зашто, како, чиме, због чега, шта је радосно, тужно, смешно, занимљиво, необично и сл.). На тај начин ученици уочавају, запажају, откривају, упоређују, објашњавају, образлажу дате појавности које чине предметност прочитаног текста. <u>Језичка култура</u>. Основни облици усменог и писменог изражавања су темељни садржаји за стицање, усавршавање и неговање ваљане и поуздане језичке културе. Препричавају се разноврсни садржаји (текстови из читанке и из других медијских области-штампа, позориште, филм, радио, телевизија). Код причања ученике уводити у описивање.	

Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Дијалогска; текстуална; илустративна; демонстративна; метода писаних радова
Наставна средства	Буквар, словарица, радна свеска, лектира, цд диск, припремљен материјал, листићи, децја штампа, пригодни текстови, , слике, апликације, илустрације, пп презентације, аудио запис, прибор за писање и цртање....
Активности наставника	Пише, даје упутства, демонстрира, објашњава, усмерава, даје домаћи задатак, пита, , процењује, систематизује, награђује, анализира, организује, подстиче, прати, проверава, исправља, објашњава, демонстрира, координира, помаже, мотивише...
Активности ученика	Читају, пишу, препознају слова, слушају, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају радове, раде у групи, решавају загонетке, преписују, препричавају, прелиставају књиге и часописе, описују, износе емоционални доживљај, бирају, илуструју, лепе, рецитују, одговарају на питања или причу, закључују, доцртавају, договарају се, саопштавају, цртају, именује, показује, проверавају, извештавају, распоређују, сарађују.
Временска динамика	Почетно читање и писање које се односи на штампана и писана слова ћирилице обухвата период од септембра до јануара. Садржаји из језичке културе раде се у другом полугодишту (пошто се савлада елементарна техника читања и писања). Остале теме се преплићу током целе школске године.
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Разговор, тестови знања, контролне вежбе, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, илустрације, рад на тексту, препричавање, драматизација.

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Основе читања и писања	-правилно изговара све гласове; -везује слова у речима и разуме прочитано; -пише речи штампаним или писаним словима.	-правилно изговара гласове, речи и изразе и правилно интонира реченицу; -чита речи као целину; -чита краће текстове и разуме прочитано; -пише реченице штампаним и писаним словима.	-прича о догађају из личног искуства; -чита изражајно реченицу као целину; -уме да прилагоди читање ситуацији у тексту; -пише кратке текстове засноване на сопственом искуству и свету маште.
Језик	-уочава речи и реченице као посебне целине -уочава исто, слично и супротно значење речи -правилно се потписује штампаним или писаним словима; -започиње реченицу великим словом и завршава тачком.	-разликује обавештајну, упитну и узвичну реченицу; -разуме исто, слично и супротно значење речи у говору и писању; -користи велико слово у писању; -личних имена и презимена, имена насеља; -уписује одговарајуће знаке интерпункције на крају реченице.	-употребљава тачку, упитник и узвичник у писању; -користи исто, слично и супротно значење речи у говору и писању; -примењује научена правописна правила у писању; -раставља јасну, граматички и правописно исправну реченицу.
Књижевност	-разликује основне врсте књижевног изражавања (песма, игра); -разуме прочитано; -разликује стварно од имагинарног	-уочава ликове, место и време вршења радње у књижевним делима; -разликује позитивне од негативних особина ликова; -уочава след догађаја у тексту.	-уочава узрочно-последичну везу; -изражава сопствени утисак и став о прочитаном; -издваја целине у тексту
Језичка култура	-једноставно описује предмете и појаве из окружења; -рецитује; -једноставним реченицама одговара на постављена питања	-прича причу на основу слике; -препричава текст; -зна да низом реченица опише доживљено и замишљено.	-изражајно рецитује, говори по улогама; -изражава своје мишљење, став о прочитаном; -пише краћи састав

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ПРВИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Циљ наставе страног језика у првом разреду јесте да оспособи ученика да на страном језику комуницира на основном нивоу у усменом облику о темама из свог непосредног окружења . Настава страних језика треба да: приближи ученицима идеју о постојању других језика као средстава комуникације; развије позитивна осећања према језику који учи; подстакне потребу за учењем страних језика; подстакне развијање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације за учење језика; олакша разумевање других и различитих култура и традиција; стимулише машту, креативност и радозналост.	
Садржај програма/наставне теме	Специфични циљеви и задаци/исходи
Школа: школски прибор и простор (учионица). Ја и моји другови: другови и особе из непосредног окружења игре (на отвореном и у затвореном простору). Породица и блиско окружење: ужа породица и пријатељи (избегавати стереотипе). Празници: Божић, Нова година, рођендан. Мој дом: просторије у дому и активности у њима. Исхрана: оброци, избор хране и пића, воће и поврће, навике и укуси у вези са храном. Одећа: делови тела, одевни предмети у односу на временске прилике. Окружење: градска (понашање на улици, у парку, у зоолошком врту) и сеоска средина (домаће животиње и пејзаж). Остало: годишња доба, месци и делови дана.	<u>Ученик треба да:</u> <u>Разумевање говора</u> -разликује језик који учи од других језика; -препознаје гласове (посебно оне којих нема у матерњем језику) у говорном ланцу, акценат, ритам и интонацију; -разуме вербални садржај уз помоћ облика невербалне комуникације; -разуме кратке дијалоге, приче и песме о познатим темама, које чује уживо, или са аудио-визуелних записа; -разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство итд.); -развија способност и навику слушања са разумевањем. <u>Усмено изражавање</u> -разговорно изговара гласове, научене речи и изразе, акцентује речи, поштује ритам и интонацију; -даје основне информације о себи и свом окружењу, самостално и уз наставникову помоћ; -описује кратким и једноставним језичким структурама себе и друге у познатим ситуацијама; -именује ствари из непосредног окружења у вези са темама које се обрађују; -репродукује, сам или у групи, кратке рецитације и бројалице и пева познате песмице. <u>Интеракција</u> -реагује вербално и невербално на упутства и постављена питања о познатим темама; -поставља једноставна питања; - изражава допадање и недопадање; -учествује у игри и комуникацији на часу (у пару, у групи, итд.). <u>Знања о језику</u>

Комуникативне функције	-препознаје шта је ново научио; -препознаје, на елементарном нивоу, гласовну структуру језика који учи и уочава разлику у односу на матерњи језик; -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости); -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима. Очекивана постигнућа на крају првог разреда. Ученик треба да: -разуме говор наставника, запис са аудио касете, песме, рецитације, бројалице; -разуме једноставна упутства, заповести и на њих адекватно реагује; -схвати општи смисао кратких једноставних исказа у контексту; -репродукује кратке исказе уз коректан изговор и интонацију; -уочава везу говора са невербалним облицима комуникације; -користи једноставне формалне и неформалне поздраве; -даје кратке исказе према датом моделу; -изражава своје потребе, допадања/недопадања; -изражава лепе жеље (честита рођендан и пригодне празнике); -зна да представи себе и чланове своје породице; -говори о особама и предметима из свог окружења користећи најједноставније језичке структуре и лексику; -уме да каже, сам или уз помоћ наставника, једну до две кратке реченице, уз коректан изговор и интонацију и да поставља једноставна питања, тзв. да/не питања; -учествује у активностима на часу.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика	
Комуникативна настава сматра језик средством комуникације.	
Облици рада	Фронтални, рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама), индивидуални
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивна, илустративно-демонстративна, кооперативна, аудитивна, практични рад
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, сликовнице, фотографије, гиџол лутка, сликовне карте, разни материјали, постери, евалуациони лист...
Активности наставника	Организује наставни процес, презентује градиво, показује, проверава, мотивише, корективна настава
Технике/ активности ученика	Слушање и реаговање на команде наставника или са аудио записа (углавном физичке активности: устани, седи, ходај, скочи, играј, али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.); Мануалне активности (сецкање, бојење, прављење предмета од глиномала или сланог теста; израда постера за учионицу или родитеље и сл.); Вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике који недостају, и сл.); Игре; Певање у групи; Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...); Погађање предмета или лица; Решавање „текућих проблема“ у разреду, тј. Договори и мини-пројекти; Игра по улогама (симулација); Цртање по диктату; „Превођење“ исказа у гест и геста у исказ; Повезивање звучног материјала са илустрацијом; Заједничко прављење илустрованих материјала (албум фотографија одељења, план недељних активности).“
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Усмене и писмене провере, домаћи рад, радови ученика, ангажовање

МАТЕМАТИКА – ПРВИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	Ученици треба да:
Предмети у простору и односи међу њима	- препознају, разликују и исправно именују облике предмета, површи и линија; - посматрањем и цртањем упознају тачку и дуж и стекну умешност у руковању лењиром; - на једноставнијим, конкретним примерима из своје околине уочавају односе између предмета по облику, боји и величини; - успешно одређују положај предмета према себи и предмета према предмету;
Линија и област	- уочавају разне примере скупова, припадање елемената скупу и користе речи: “скуп” и “елемент”, усвајајући значење везивањем за примере из природног окружења детета; - науче да броје, читају, записују и упоређују бројеве до 100, као и да исправно употребљавају знаке једнакости и неједнакости; - савладају сабирање и одузимање до 100 (без прелаза преко десетице), разумеју поступке на којима се заснивају ове операције, схвате појам нуле и уочавају њено својство у сабирању и одузимању, упознају термине и знаке сабирања и одузимања; науче да правилно користе изразе „за толико већи” и „за толико мањи”;
Класификација предмета према својствима	- упознају (на примерима) комутативност и асоцијативност сабирања (без употребе ових назива); - савладају таблицу сабирања и да до нивоа аутоматизације усвоје технику усменог сабирања једноцифрених бројева и одговарајуће случајеве одузимања; - одређују непознати број у одговарајућим једнакостима искључиво путем „погађања“;
Природни бројеви до 100 (десетица; бројеви 11-20; бројеви 21-100)	- успешно решавају текстуалне задатке (с једном и две операције) у оквиру сабирања и одузимања до 100 (помоћу састављања изрази, као и обратно, да на основу датог изрази умеју да састављају одговарајуће задатке); - упознају метар, динар и пару.
Мерење и мере	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
<u>Скупови</u> . Елементарни скуповни појмови схватају се као дидактички материјал за наставу о бројевима. Формирање ових појмова заснива се на игри и практичној активности ученика преко конкретних примера. <u>Бројеви</u> . Врши се бројање, пребројавање и записивање бројева цифрама; акценат се ставља на методу прелаза преко 10 при сабирању и одузимању, а циљ је спонтано запамћивање таблица сабирања и одузимања. Блок бројева до 100 формира се као зборови десетица и јединица. Бројевне изразе треба упоредо обрађивати са увежбавањем рачунских операција. <u>Идеја функције</u> . Највећи значај придаје се откривању идеје пресликавања (увођење таблица и дијаграма). <u>Текстуални задаци</u> . При решавању ових задатака ученике треба навикавати да решавање записују у виду бројевног изрази. <u>Геометријски садржаји</u> . Инсистира се на геометрији облика и на геометрији мерења. Ученици упознају најпростије геометријске фигуре: линије, тачку и дуж, а тек онда добију прве представе о правоугаонику, квадрату, троуглу. Геометријски појмови на овом узрасту су опажајни. <u>Мерење и мере</u> . Користе се очигледна средства; ученицима се даје да мере предмете из околине да вежбају да процењују одока. Претварање јединица у мање и веће показује се и увежбава на примерима. <u>Домаћи задаци</u> имају циљ утврђивање и понављање пређеног градива и даље усавршавање математичких знања, умења и навика ученика.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални ; раду у пару; групни
Методе рада	Усменог излагања; дијалогска; рад на тексту; илустративно-демонстративна; практичних радова; писаних радова; истраживачка
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, наставни листићи, тестови, прибор, модели геометријских тела и облика, наставни листићи, графофолија, жетони, апликације

Активности наставника	Даје упутства, демонстрира, објашњава, усмерава, даје домаћи задатак, пита, распоређује, процењује, систематизује, награђује, анализира, организује, подстиче, прати, анализира, проверава, исправља, сумира, наводи на повезивање и примену знања...
Активности ученика	Слушају, посматрају, уочавају, именују, показују, запажају, одговарају, решавају, закључују, доцртавају, договарају се, саопштавају, цртају, проверавају, анализирају, бирају, пишу, извештавају, распоређују, сарађују, прате, сабирају, одузимају, броје, пребројавају, решавају задатке, растављају...
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Физичко васпитање, слободне активности
Евалуација и оцењивање	Тестови знања, контролне вежбе, посматрање ангажованости на часу, ученички радови, продукти ученичких активности, домаћи задаци.

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Предмети у простору и односи међу њима	-користи одреднице: горе, доле, изнад, испод; -препознаје геометријске фигуре.	-оријентише се у простору користећи одреднице горе, доле, изнад, испод, лево, десно; -именује геометријске фигуре.	-одређује положај према себи и другим предметима; -црта и упоређује геометријске фигуре.
Класификација предмета према својствима	-разликује предмете по боји, величини, облику, дужини, ширине и висини.	-упоређује предмете по особинама.	-групише предмете према њиховим особинама.
Линија и област	-препознаје криве и праве линије; -разликује дуж од праве.	-разликује и именује криве и праве линије; -уочава дужи и праве.	-спаја тачке кривим и правим линијама; -црта и обележава праву и дуж.
Природни бројеви до 100	-пребројава елементе скупа; -чита, пише и упоређује бројеве до 20; -сабира и одузима до 20; -решава најједноставније текстуалне задатке са једном операцијом; -сабира и одузима десетице.	-разликује појам елемента скупа; -правилно црта и приказује скупове; -чита, пише и упоређује бројеве до 100; -сабира и одузима до 100; -решава једноставне текстуалне задатке са две операције; -одређује непознат број.	-групише елементе у скупу на основу задатих својстава; -препознаје припадност броја одређеној десетици; -решава бројевне изразе са две рачунске операције; -решава сложене и логичке задатке; -саставља текст на основу израза.
Мерење и мере	-разликује вредност новчаница; -мери дужину: стопом, кораком...; -познаје метар, дециметар, центиметар.	-поређује вредност новчаница; -поређује и мери дужину; -разликује и упоређује метар, дециметар, центиметар.	-користи новчанице; -процењује дужину и решава текстуалне задатке са мерним јединицама.

СВЕТ ОКО НАС - ПРВИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Ја и други	-развијање техника сазнајног процеса: посматрање, уочавање, упоређивање, класификовање, именовање;
Култура живљења	-формирање елементарних научних појмова из природних и друштвених наука;
Жива и нежива природа	-подстицање дечијих интересовања, питања, идеја и одговора у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу у складу са њиховим когнитивно-развојним способностима;
Оријентација у простору и времену	-подстицање и развијање истраживачких активности деце;
	-подстицање уочавања једноставних узрочно-последичних веза, појава и процеса, слободног исказивања својих запажања и предвиђања;
	-решавање једноставних проблем-ситуација кроз огледе, самостално и у тиму;
	-развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других;
	-разумевање чињенице да је човек део природе и да својим поступцима утиче на природу, као и развијање способности препознавања човековог утицаја на здравље и животну средину
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења света око нас	
У наставном процесу полази се од несистематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из овог предмета. Поред усвајања програмских садржаја подстиче се развој потенцијала детета. Садржаји су усмерени на развој интелектуалних, психофизичких, когнитивно-конативних и социјално-афективних сфера личности детета. Садржај предмета се односи на непосредно окружење. Користе се сви наставни и ваннаставни облици рада и активности у школи и изван ње; колерација са другим предметима. Поред коришћења уџбеника користе се штампани, аудио-визуелни и електронски медији.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару.
Методе рада	Најефикасније методе учења у настави овог предмета су оне које ученика стављају у активну позицију у процесу стицања знања; стварати ситуације учења у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Методе: партиципативне, решавање проблем-ситуација, кооперативна, интерактивна. Амбијентално учење омогућује најадекватнији простор за упознавање света око нас. Игра као најживотнија ситуација и деци на овом узрасту најпримеренија активност је ненаметљива форма учења. Погодне су и: организоване посете, шетње, излети, настава у природи, осмишљене екскурзије, зимовања и летовања.
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, наставни листићи, плакати, књиге, часопици, енциклопедије, аудио-визуелни и електронски медији, разни материјали.
Активности наставника	Усмерава, наводи, ствара ситуацију, сугерише, поставља проблем, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, наводи на повезивање и примену знања.
Активности ученика	Посматрање, описивање, процењивање, груписање, праћење, бележење, практиковање, експериментисање, истраживање, сакупљање, стварање...
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Чувари природе, ваннаставне активности, слободне активности
Евалуација и оцењивање	Усмене провере, контролне вежбе, тестови знања, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Ја и други	-именује групе којима припада и одређује своје место у њима; -препознаје своје жеље и интересовања.	-примењује правила онашања у групама којима припада; -препознаје своја осећања и потребе других.	-сарађује са вршњацима и одраслима у групи; -препознаје и уважава сличности и разлике међу људима.
Култура живљења	-именује учеснике у саобраћају; -зна значење семафора, зебре... -познаје неке елементе културе живљења (становање, исхрана, одевање, очување здравља и животне средине); -препознаје опасне ситуације (неправилно коришћење кућних апарата, алата, различитих материјала, елементарних непогода).	-набраја саобраћајна правила и разуме значај понашања у циљу безбедности; -описује неке елементе културе живљења; -препознаје опасне ситуације и уме да се понаша у њима.	-користи и придржава се научених правила у саобраћају; -поштује и придржава се правила културе живљења; -разуме и описује узрочно-последичне везе потенцијално опасних ситуација.
Жива и нежива природа	-разликује живу од неживе природе; -именује биљке и животиње различитих станишта; -именује основне карактеристике живих бића; -именује елементе неживе природе и њихове основне карактеристике; -именује различите материјале и њихове основне особине.	-уочава повезаност живе и неживе природе; -групише биљке и животиње у односу на станиште; -уочава разлике и сличности међу живим бићима; -разликује основна својства елемената неживе природе; -именује штетан утицај човека на природу; -описује особине различитих материјала.	-разуме и описује везе у природи; -повезује биљке и животиње са условима живота у станишту; -разуме и описује повезаност биљака, животиња и људи; -разуме утицај неживе природе на жива бића и обрнуто; -схвата потребу очувања животне средине; -упоређује и групише особине различитих материјала; -уочава понашање различитих материјала под различитим спољашњим, механичким и топлотним утицајима.
Оријентација у простору и времену	-именује дане у недељи, месеце у години, годишња доба; -познаје и користи односе: пре, после, јуче, данас, сутра.	-уочава и именује различите природне појаве (смена обданице и ноћи, смена годишњих доба, временске прилике); -уочава утицај природних појава на живи свет.	-сналази се у времену и простору (уочава узрочно-последичне везе појава и процеса); -разуме и описује утицај природних појава на живи свет.

ЛИКОВНА КУЛТУРА – ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Облици и њихови квалитети	<i>У првом разреду треба:</i> -оспособљавати ученика да се служи средствима и техникама ликовно-визуелног изражавања који су доступни његовом узрасту; -стварати услове за креативно опажање и тумачење предвиђених садржаја у првом разреду (облике и њихове квалитете, односе у видном пољу, светло и сенку, тактилност, цртани филм и стрип, разликовање појединих средина, дизајн, перформанс, преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем); -мотивисати ученика да се слободно ликовно-визуелно изражава, својствено узрасту и индивидуалној способности и да маштовито представља свет око себе.
Односи у видном пољу	
Временски и просторни низови (цртани филм и стрип)	
Светлост и сенка	
Тактилност	
Изглед употребних предмета-дизајн	
Одређени предмет као подстицај за рад-перформанс	
Преобликовање предмета или материјала њиховим спајањем	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Учитељ у оквиру овог предмета има слободу, могућност да испољи креативност, да проналази одговарајуће облике, методе и средства за реализацију. Ученик треба да зна какав му је задатак постављен и да сам проналази решења задатака, по логици непосредног естетског доживљаја. Предвиђене су четири димензије образовних стандарда: прва димензија је <u>опажање</u> ; друга димензија је <u>примање</u> ; трећа је <u>разумевање</u> опажене и примљене визуелне информације; четврта је <u>поступање</u> према опаженој и примљеној информацији. На првим часовима од ученика се тражи да цртају и сликају различитим материјалима, како би наставник уочио са каквим искуством деца долазе у основну школу.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални; групни рад; рад у пару
Методе рада	Вербална, дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, метода практичног рада, хеуристичка
Наставна средства	Блок, оловка, креде у боји, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, дрвене бојице, воштане боје, фломастери, пластелин, глиномол, разни материјали, колаж папир, маказе, лепак...
Активности наставника	Усмерава, наводи, ствара ситуацију, сугерише, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, развија кооперативност, планира, организује
Активности ученика	Посматра, слуша, опипава, објашњава, црта, слика, обликује, изражава, ствара, дискутује, комуницира, закључује, мисли, креира
Корелација	Српски језик, Математика, Свет око нас, Музичка култура, Физичко васпитање, слободне активности
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, ученички радови, продукти учениких активности, ликовни конкурси

МУЗИЧКА КУЛТУРА – ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике (певање и свирање)	Ученици треба да: певају по слуху; слушају вредна дела уметничке и народне музике; изводе музичке игре; свирају на децјим музичким инструментима.
Слушање музике	
Стварање музике	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења музичке културе	
Настава овог предмета се остварује се међусобним прожимањем: <u>певања и свирања</u>, уз поступно упознавање и усвајање музичких структура, музичког писма и интонације; <u>слушања музике</u> и усвајања основних појмова из опште музичке културе; <u>активностима у музичком стваралаштву</u>. Певање и свирање остварује се по слуху, опонашањем демонстрације учитеља, или уз помоћ различитих звучних и визуелних помагала (цртежа, односно договорених знакова с ученицима). Слушањем музике се остварује стицање искуства у слушном разликовању звучних ефеката (људски гласови, неки инструменти, звуци из животног окружења); развијање меморије ученика; навикавање ученика на пажљиво слушање музике; упознавање музичких дела уметничког и народног стваралаштва. Певање песама по слуху и увођење у основе музичке писмености-бројалице, децје песме, игре с певањем. Усвајање музичког речника у вези са певањем (супротности): дубок тон и висок тон; дужи и краћи тон; гласно и тихо; брзо и споро. Свирање-поступно упознавање музичких децјих инструмената и начин свирања појединог инструмента (штапићи, триангл, чинеле, бубањ, даире, звечке, металофон, ксилофон); прављење децјих инструмената; разликовање појединих инструмената слухом по боји звука и њихово различито комбиновање према избору ученика. Извођење ритма појединих бројалица помоћу децјих инструмената. Усвајање музичког речника у вези са свирањем (супротности): певање-свирање; хор-један певач; оркестар-један свирач; клавира-клавирист; виолина-виолинист; труба-трубач; хармоника-хармоникаш; бубањ-бубњар. Музичко стваралаштво-подстицање ученика на изражајно певање. Опонашање звука из непосредне околине спонтаном или договореном импровизацијом (звуци у кући, звуци града, звуци у природи). Потпуно слободна звучна импровизација остварена рукама или ногама, односно децјим инструментима. Слободан, импровизиран звучни разговор остварен једним од претходно наведених начина. Мале, договором састављене музичке игре уз покрет. Код ученика се развија љубав према музичкој уметности и смисао за лепо и узвишено, потпомаже његов свестрани развој, оплемењује га и улепшава му живот. Пожељно је повезивање музичких садржаја са садржајима осталих наставних предмета уколико је то могуће остварити. Задаци наставе музичке културе у основној школи јесу: поступност у усвајању народних и уметничких композиција различитих садржаја; развијање извођачких вештина ученика и њихов стваралачки приступ певању/свирању; развијање интелектуалних и моторичких способности ученика; развијање и подстицање стваралачких могућности музичког изражавања ученика; упознавање основне музичке писмености.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Вербална, текстуална, аудитивна, илустративна- демонстративна, дијалошка, кооперативна
Наставна средства	Уџбеник, цд диск, децји ритмички инструменти
Активности наставника	Демонстрира, свира, пева, подстиче ученике да певају, слушају, импровизује рукама, ногама, прати напредовање ученика, оцењује, развија естетски доживљај, машту, храбри
Активности ученика	Уочава, слуша, пева, изражава се, комуницира, истражује, закључује
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Свет око нас
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, усмено испитивање, разговор са учеником

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ПРВИ РАЗРЕД (3 часа недељно, 108 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Ходање и трчање	-задовољавање основних дечјих потреба за кретањем и игром; -развијање координације, гипкости, равнотеже и експлозивне снаге; -стицање моторичких умења у свим природним (филогенетским) облицима кретања у различитим условима: елементарним играма, ритмици, плесним вежбама и вежбама на тлу; упознавање са кретним могућностима и ограничењима сопственог тела; -стварање претпоставки за правилно држање тела, јачање здравља и развијање хигијенских навика; -формирање и овладавање елементарним облицима кретања - „моторичко описмењавање“; -стварање услова за социјално прилагођавање ученика на колективан живот и рад.
Скакања и прескакања	
Бацања и хватања	
Вишења, упори и пењања	
Вежбе на тлу	
Вежбе (скакања и прескакања) упором рукама	
Вежбе равнотеже	
Вежбе реквизита	
Ритмичке вежбе и народни плесови	
Минимални образовни захтеви	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физичког васпитања	
Процес физичког образовања усмерен је на: развијање физичких способности; усвајање моторичких знања, умења и навика; теоријско образовање. Ове компоненте чине јединствен и веома сложен процес физичког васпитања, а упракси ти задаци се прожимају и повезују са ситуацијама које настају у току рада. Наставни садржаји се односе на локомоторни карактер (ходање, трчање, скакање, пењање, пузање, вишење) и манипулативни (хватање и додавање предмета и реквизита) и динамичку и статичку равнотежу. Програмски задаци су такви да могу да се реализују у свим школама; не захтевају посебне услове. Могу да се реализују у сали за физичко вежбање, на ливади, у школском дворишту, на отвореном спортском полигону, а у најгорем случају у ходнику или учионици. Учитељ треба да упућује ученике да у слободно време самостално вежбају. У оквиру овог предмета се организују: излети, кросеви, такмичења, дани спорта (два дана спорта у току школске године). Теоријско образовање подразумева стицање одређених знања путем којих ученици упознају суштину вежбаоног процеса и законитости развоја организма, као и стицање хигијенских навика.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Усмено излагање, дијалог, демонстрација, интерактивна, практични рад, вежбање
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, ластиш, справе за пењање, чуњеви, козлић, цакови, конопац, штоперица..
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, наводи, подржава, мотивише, анализира, координира, планира, организује, посматра, похваљује, разговара...
Активности ученика	Ходају, трче на различите начине, скачу, прескачу, бацају лопту, додају, пењу се, чуче, вежбају, играју се дечјих игара, изводе колут напре-назад, играју се кроз мале полигоне са вежбама на тлу, одскачу, наскачу и прескачу шведску клупу, увежбавају плес и коло, такмиче се...
Корелација	Математика, Свет око нас, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Праћење напретка ученика обавља се сукцесивно у току целе школске године; посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

**ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-ПРВИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

Циљеви:

- ученицима пружити основ за разумевање човека као бића заједнице
- пружити ученицима елементарно знање о Богу као бићу заједнице
- пружити основ за разликовање и упоређивање породичних односа и односа који владају у Цркви
- пружити основ за упознавање односа који владају између човека и Бога
- пружити основ за разумевање да је молитва наш разговор са Богом
- омогућити ученицима да увиде да се породични односи и односи у Цркви исказују на конкретан начин
- ученицима пружити основ за разумевање да се кроз међусобне односе љубави остварује јединство
- пружити ученицима неопходно знање одоласку Спаситеља у свет
- указати ученицима да је послање Сина Божјег дар љубави Бога Оца свету
- пружити ученицима елементарно знање о Светоме Сави
- омогућити ученицима да у Христу препознају узор љубави према свету и човеку
- подстицати ученике да љубав према Богу изражавају кроз љубав према људима и природи
- установити обим разумевања и квалитетстечених знања у току школске године из Православног катихизиса.

Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<u>Когнитивни аспект:</u>
Заједница као основ живота	-да разуме основна сазнања о темама које ће се обрађивати на настави Православног катихизиса; моћи да опише и објасни значење појма заједнице као и његов однос према њему блиским особама (породици); моћи да препозна да не можемо једни без других; знати да нас љубав повезује са другима; знати да се правилно осени крсним знаком; знати да је Бог Света Тројица (Заједница);
Заједница љубави Бога, човека и природе	знати да крштењем постајемо чланови Божје породице (Цркве); знати да заједница са Богом почива на слободи; знати да је послушност израз љубави; моћи да препозна да је даривање плод љубави;моћи да сазна да је молитва разговор са Богом; моћи да усвоји текст молитве Оче наш; знати да је Бог Отац створио свет из љубави ; моћи да препозна да је наш живот Божји дар;
Неизмерна љубав Божја-Христос се роди!	знати да Бог жели да живимо у заједници са Њим; моћи да препозна основне догађаје библијске приповести о Христовом рођењу; моћи да препозна и именује главне личности из библијске приче о Христовом рођењу (уз помоћ иконе празника и по кључним
Црква-заједница са Богом	
Христова љубав према човеку и свету	

Наша брига о свету	симболима); моћи да препозна да је прослава празника догађај целе породице кроз који се остварује заједница љубави ; моћи да усвоји текст (садржај) и мелодију песме (Божић, Божић); моћи да препозна да је Свети Сава посветио свој живот Богу због љубави према Њему; моћи да опише појединости библијске повести о стварању света; моћи да разликује оно што је Бог створио од онога што је човек направио на примерима из непосредног окружења; знати зашто за Бога кажемо да је Творац; моћи да објасни, на елементарном нивоу, повезаност људи и природе; уочити да се у Цркви остварује јединство људи и природе са Богом; знати да у заједници са Богом учествујемо слободно – само ако то желимо (пример Светога Саве и његовог слободног избора); да се упозна са Литургијом као догађајем (заједничком трпезом) на којем се окупља Божја породица;упознати Христово учење као „учење“ о љубави и праштању (на примерима из јеванђељских прича);препознати и разумети да је права љубав када је показујемо делима; усвојити садржај и мелодију песме „Знаш ли ко те љуби силно“; бити у могућности да опише појединости библијске повести о Христовом Васкрсењу; препознати и именовати главне личности из библијске приче о Христовом Васкрсењу (уз помоћ иконе празника и по кључним симболима); препознати да је прослава празника догађај целе породице кроз који се остварује заједница љубави; моћи да опише прослављање Васкрса у својој породици; знати обичаје у вези са Васкрсом; моћи да преприча одабране приче које говоре о Христовој љубави према свету и човеку; на елементарном нивоу моћи да објасни међусобну повезаност свих људи и природе; препознати и именовати поступке људи који су прожети љубављу према природи, људима и Богу; уочити у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса 1. разреда основне школе <u>Афективни аспект:</u> -бити подстакнут да активно учествује на часовима верске наставе; пожелети да чини добро другима (ближњима) у својој заједници; желети да изражава хришћанску љубав према Богу и ближњима; показивати жељу да љубав исказује на конкретан начин; бити мотивисан да љубав према Богу изражава молитвом; код ученика ће се развити жеља да активно учествује у прослави Христовог рођења; код ученика ће се развити жеља да према ближњима подражава пример љубави Светога Саве; код ученика ће се развити жеља да својом послушношћу изражава своју љубав и слободу; ученик ће желети да учествује у Литургији; развијати потребу да делима исказују љубав; развијати жељу да учествује у припремама за прославу овог највећег хришћанског празника; развијати жељу да се брине о биљкама и животињама и целокупној природи.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
На почетку сваке наставне теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Уводни часови треба да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Програм се реализује у складу с принципима савремене активне наставе; ученици се подстичу на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације нагласак је више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Наставни садржаји се реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник треба да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе-узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. <u>Наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.</u> Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.	
Врсте наставе	Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (32 часа) и практична настава (2 часа).
Место реализације наставе	Теоријска настава се реализује у учионици, а практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању.

Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура, Народна традиција, Грађанско васпитање
Евалуација наставе	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова.
Оцењивање	Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ-САЗНАЊЕ О СЕБИ И ДРУГИМА-ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Олакшавање процеса адаптације на школску средину и подстицање социјалне интеграције	-олакшавање процеса адаптације на школску средину и подстицање социјалне интеграције
Подстицање развоја сазнања о себи, о сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету и особености, самопоштовања и самопоуздања	-успостављање и развијање односа другарства и сарадње са вршњацима и одраслима; -подстицање развоја сазнања о себи, о сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету и особености, самопоштовања и самопоуздања;
Изражавање и комуникација осећања; проширивање знања и умења за решавање индивидуалних проблема, учење техника за превладавање непријатних емоционалних стања	-проширивање знања и умења за решавање индивидуалних проблема, учење техника за превладавање непријатних емоционалних стања; учење видова самопотврђивања без агресивности и уз уважавање других;
Подстицање групног рада, договарања и сарадње	-подстицање социјалног сазнања, разумевања и прихватања међусобних разлика; -подстицање групног рада, споразумевања и сарадње;
Подстицање социјалног сазнања, разумевања и прихватања међусобних разлика; учење видова самопотврђивања без агресивности и уз уважавање других	-развијање комуникативне способности, вештина ненасилне комуникације и конструктивног разрешавања сукоба са вршњацима и одраслима, вештина посредовања у вршњачким сукобима; -развијање креативног изражавања;
Развијање комуникативне способности, вештина ненасилне комуникације и конструктивног разрешавања сукоба са вршњацима и одраслима, вештина посредовања у вршњачким сукобима	-подстицање и оспособљавање за активну партиципацију у животу школе при чему је битно да све што ученици раде, раде из унутрашње, позитивне мотивације а не због принуде и послушности засноване на страху;
Подстицање и оспособљавање ученика за активну партиципацију у животу школе	-развијање основних људских вредности.
Евалуација	
Начин остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења грађанског васпитања-сазнање о себи и другима	
Теоријски предмет Грађанско васпитање - Сазнање о себи и другима је утемељен на интеракционистичкој теорији психичког развоја по којој је социјална интеракција основни конструктивни чинилац развоја ученика.	

Облици рада: рад у пару, групни рад, размена у великој групи-одељењу, рад целог разреда, индивидуални рад; интерактивне радионице (симболично изражавање и размена у кругу).

Битне методичке одреднице о-в рада су: искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања; игровни контекст, тј. кроз игру истражују разноврсна решења за проблеме са којима се суочавају; метода партиципације и интеракције– ученици стичу самопоуздање и поступно се оспособљавање за изношење својих ставова, да тимски реешавају проблеме и да буду мотивисани за постизање циљева; метода рефлексије примерена је ситуацијама супротстављених ставова, јача вештину доказног мишљења као темеља процеса преговарања. Ове методе се комбинују са методама и техникама: истраживачке, интерактивне, симулацијске, игровне, стваралачке. За

реализацију васпитног рада са групом важно је водити рачуна о:

-јасном артикулисању циља активности и договору о правилима којих треба да се придржавају сви учесници размене. Будући да се ради о учењу кроз размену, кључан чинилац успешности размене је квалитет узајамног слушања. Важно је да деца увиде да слушањем туђих гледишта и ставова имају прилику да сагледају своје полазиште у новом светлу, да га дограде и обогате;

-распореду седења (по могућству круг) који омогућује свим учесницима размене да виде једни друге, окренути лицем у лице;

-следе активности конципираном да подстиче и одржава интересовање и сазнајну мотивацију ученика. То се постиже динамичном сменом различитих видова активности и размене;

-оптималан број ученика је од 10 до 15. Може се радити и са групом до двадесеторо ученика, али онда долази до слабљења пажње и мотивисаности за размену.

Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг. Материјал потребан за реализацију предмета: 30 листова папира А4 формата по ученику, 20 комада великих пак папира светле боје по групи, фломастери и бојице за сваког ученика, селотејп, маказе.

Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују описно (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Задатак наставника је да им јасно стави до знања да је свака лична експресија подједнако драгоцен, да охрабри децу да износе своје мишљење и кад је различито од осталих, само на начин који не вређа друге, а најважнији задатак о је да се помогне ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање и да осете да кроз процес размене са другима могу да обогате своју личност и сазнање. Наставник подржава ученике када им је тешко да се изразе или слушају и отворен да чује и оно што није у складу са његовим вредностима, без критиковања и процењивања; подстицајним питањима може да наведе децу да сагледају ситуацију из друге перспективе, да кроз социо-когнитивни конфликт сами реструктурирају своје мишљење и ставове. Наставник својим понашањем, начином рада и односом према деци демонстрира вредности које жели да његови ученици усвоје.
-------------------------------	---

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ЛЕПО ПИСАЊЕ-ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Циљ: Оспособљавање ученика за лепо писање, развијање сензибилитета за препознавање писма, увежбавање и усавршавање моторичких способности.	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Писање	-усвајање правилног повлачења уских и широких, косих, усправних и положених линија;
Облици и њихови квалитети	-развијање способности за обједињавање линија развијање способности за обједињавање линија у слова;
Односи у видном пољу	-развијање способности повезивања слова у речи и реченице;
Контраст	-упућивање ученика у коришћење различитих материјала и подлога за писање;
Разне врсте знакова и симбола	-оспособљавање ученика за припремање материјала за писање; -развијање моторичких способности у процесу лепог писања.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења лепог писања	
За остваривање програма лепог писања учитељ/ица користи упутства за остваривање програма српског језика која се односе на учење и усавршавање писања, као и програма ликовне културе. Ученици упознају предмет путем основних информација о историји писмености. <u>Писање:</u> повлачењем линија (све линије слова једнаке дебљине, а слова једнаке висине и с подједнаком удаљеношћу), добром графитном оловком, односно тупим пером; елементи слова се увежбавају осмишљеним цртежима; појединачно писање слова једног до два реда; анализирају се поједини делови слова, редослед писања елемената и повезивање слова; вежба се рукопис (индивидуалан, читак, графички правилан и уредан); писање се учи: преписивањем, диктатом, одговарањем на питања, допуњавањем реченица, састављањем прича на основу слика, заједничким препричавањем и првим облицима самосталног писменог изражавања; усавршавање писања постиже се доследним захтевима који се односе на графичку узорност слова и њихово ваљано повезивање у речима и речи у реченицама систематским вежбањем: преписивањем, диктатом, аутодиктатом, самосталним писањем реченица и краћих састава; писање се вежба према калиграфским правилима. Ученици се подстичу да посматрају природу и уочавају промене; показује им се како могу да искористе материјал из околине за израду разних фигура; усмеравају се на обликовање природног материјала, уредно и правилно повлачење линија и цртање на основу датих примера; разговара се о положају предмета у простору и о њиховом односу и како да усвајају садржаје на основу игара и занимљивих прилога; понављају садржаји на основу усвојених информација и креативно осмишљених задатака; разговара о супротностима, сличностима и разликама, о знацима и симболима, њиховом значењу, настанку.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад
Методе рада	Дијалогска, илустративно-демонстративна, текстуална, кооперативна, писаних радова
Наставна средства	Радна свеска, прибор за писање, дрвне боје, фломастери, кликери, маказе, разни материјали, картон...
Активности наставника	Прича, поставља питања, показује, уочава, усмерава, наводи, сугерише, подстиче, пружа помоћ, разговара, мотивише, анализира, вреднује...
Активности ученика	Слушају, посматрају, уочавају, разговарају, пишу, преписују, цртају, спајају, обликују, сазнају, вежбају...
Корелација	Српски језик, Музичка култура, Ликовна култура
Евалуација и оцењивање	Примерено и подстицајно вредновање рукописа сваког ученика, а нарочито приликом прегледања домаћих писмених задатака; залагања, ангажовања; способности. Оцена је описна коју формулише учитељ/ица.

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА-ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Питај своју баку	-упознавање основних елемената дечјег фолклора (игре и кратке текстуалне форме); -овладавање декоративним елементима главних (најопштијих) фолклорних празника (верских и сезонских) везаних за годишњи циклус; -стицање елементарних знања о носећим наставним мотивима (хлеб и биљке).
Радови и празници	
Зимски хлебови и и пролећно биље	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења наставе <i>народне традиције</i>	
Врсте наставе	Теоријска настава и практична настава
Место реализације наставе	Учионица, организоване посете: музеју, етно-селу, етно-кући; излети, екскурзије, посете локалним културно-уметничким друштвима што ученицима омогућава да конкретно, у одређеном амбијенту осете дах прошлости упознају дате програмске садржаје.
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивне, истраживачка, самостални рад ученика, радионице, амбијентално учење, методе игре.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: шпaмпaнa, аудио-визуелна, електронска, сва она средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; папири, картони, боје, лепак, маказе, слике, часописи, новине, књиге, видео и аудио материјали, лего коцкице, сликовнице, разни предмети из прошлости, фотографије или други дидактички материјал. Родитељи ученика, у зависности од њихових жеља, знања и могућности, такође могу бити учесници у реализацији програма.
Активности учитеља/ице	Пружање знања; подстицањее интересовања, радозналости, креативности и жеље за упознавањем прошлости и наше традиције
Активности ученика	Посматрање, уочавање; описивање; истраживање; разговорање; записивање; сакупљање адекватног материјала и прављење збирки, албума и колекција; практични радови уз помоћ дидактичког материјала; игре (дидактичке и едукaтивне).
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења.

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ-ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Животна средина	<i>Циљ</i> Развијање свести о потреби и могућностима личног ангажовања у заштити животне средине, усвајање и примена принципа одрживости, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину. <i>Задаци</i> -уознавање појма и основних елемената животне средине; -уочавање и описивање основних појава и промена у животној средини; уочавање и описивање појава које угрожавају животну средину; -развијање одговорног односа према себи и према животној средини;развијање навика за рационално коришћење природних богатстава; -развијање радозналости, креативности и истраживачких способности; -развијање основних елемената логичног и критичког мишљења.
Природне појаве и промене у животној средини	
Загађивање животне средине	
Заштита животне средине и заштита здравља	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења чувара природе	
Врсте наставе	Теоријска и практична настава
Место реализације наставе	Учионица и непосредна околина
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, амбијентално учење.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: шпмпана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, часописи, новине, књиге, разни предмети или други дидактички материјал.
Активности наставника	Подстиче, усмерава ученике да самостално објасне узрок и последице човековог дејства на природу. Наставник има слободу да реализацију наставних садржаја не везује за часовни систем па час (временски) може да буде у функцији програмских садржаја, а садржаји у функцији места извођења наставе овог изборног предмета.
Активности ученика	Читање; праћење; самостално трагање (стручна литература, популарне књиге, интернет, запажање у окружењу, приче које су чули) према интересовањима и могућностима; бележење; закључивање. Активности су креативне, истраживачког типа и развијају радозналост са елементима критичког и логичког мишљења; обиласци, илустровање, еекспериментисање...
Корелација	Српски језик, Математика, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

РУКА У ТЕСТУ - ОТКРИВАЊЕ СВЕТА - ПРВИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Различите врсте кретања и њихове карактеристике. Котрљање и клизање. Клати се, љуља, таласа... Све што стоји - хтело би да стоји, све што иде - хтело би да иде. Балони високо лете, „покрећу“ бродове и ракете. Свећа која гори у води. Водени пешчани сат. Слатки модел вулкана. Правим облак, кишу и лед. Тела (чврста, течна и гасовита) заузимају одређени простор и на одређени начин га попуњавају. Колико нас чула варају. Да ли у корпи пуној јабука има још места. У свету мерења (основне представе о мерењу и мери). Поређење и мерење дужине, масе и запремине. У свету електриитета. Могућности наелектрисавања тела и њихова својства. Светлост и сенка. Можеш ли стићи своју сенку. Боје дуге. Видим да растем. Шаре које живот значе растем.	-формирање елементарних научних појмова из природних наука; учавање важних особина објеката или појава које се испитују; -препознавање неких критеријума за класификацију објеката и живих бића на основу уочених особина; -задовољење сопствене радозналости трагањем за одговорима на различите начине (постављањем питања, хипотеза, испробавањем...); -постављање хипотеза, односно исказивање претпоставки за решавање проблема; -извођење једноставних огледа; -подстицање истрајности и сарадње у покушајима заједничког постављања и решавања проблема; -уочавање узрочно-последичних веза између појава и процеса у окружењу и изведеним огледима; -решавање једноставних проблем-ситуација, самостално и у тиму; -развијање критичког односа према информацијама које се добијају чулима.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>рука у тесту-откривање света</i>	
Ученицима имају прилику да: промишљају и развијају интелектуалну активност и вештине у процесу упознавања и разумевања појава у природи и задовољавају своју радозналост на различите начине: посматрањем, истраживањем, кроз самосталну активност и добро осмишљен поступак, размишљањем, уношењем малих промена и проверавањем њихових ефеката. Овај приступ карактерише: партнерски однос наставник -ученик, који подразумева заједничко формулисање проблема и питања; вођење акција од стране ученика и предвиђање њиховог исхода, тј. постављање хипотеза; објашњавање и континуирано бележење својих запажања, поступака и корака у експерименталну свеску; примена истраживачких метода у научном образовању.	
Врсте наставе	Теоријска и практична настава
Место реализације наставе	Учионица и непосредна околина
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Вербално-текстуалне, демонстративно-илустративне, метода практичног рада ученика
Наставна средства	Уџбеници, популарна и стручна литература, интернет.
Активности наставника	Води, усмерава ученике у свим етапама „истраживачког“ рада: приликом постављања питања и хипотеза, предлагања огледа, њиховог извођења и представљања резултата рада; охрабрује да постављају питања, истражују и дискутују
Активности ученика	Посматрају, сакупљају материјал и податке, упоређују, класификују, бележе, замишљају и постављају огледе (експерименте), сазнају, објашњавају, користе податке, представљају виђено и урађено, постављају једноставне моделе, дискутују, самостално и групно истражују.
Корелација	Српски језик, Математика, Свет око нас, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Чувари природе
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ДРУГИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК-ДРУГИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Језик (<i>граматика; правопис</i>)	-уочавање и схватање реченице као основне језичке категорије; -препознавање и разумевање главних реченичних делова; -упознавање са фонетским и морфолошким појмовима према захтевима програма; -савладавање нових програмских захтева из правописа; -овладавање техником читања и писања латиницом; -мотивисање, подстицање и усмерање на читање лектире; -увежбавање читања наглас; -усавршавање читања у себи у функцији тумачења текста; -уочавање и тумачење битних чинилаца текста према захтевима програма; -симултано усвајање књижевних и функционалних појмова; -овладавање основним облицима језичког изражавања и даља усавршавања и неговање језичке културе; -систематско и доследно реализовање програмираних и њима сличних вежбања у говору и писању.
Књижевност (<i>лектира; читање текста; тумачење текста; књижевни појмови</i>)	
Језичка култура (<i>основни облици усменог и писменог изражавања; усмена и писмена вежбања</i>)	

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења српског језика – други разред

Учење другог писма (латинице). Одвојено се учи читање и писање. Прво се усвајају штампана, па писана слова. Слова латинице се обрађују по групама. Прво слова (писана и штампана) која су потпуно или приближно иста у ћирилици и латиници (Аа, Ее, Јј, Оо, Кк; приближно иста Мм и Тт); затим слова која су потпуно различита у ћирилици и латиници и на крају слова која су истог облика, а различито се изговарају (Сс, Вв, Рр, Пп, Хх) у ћирилици и латиници. Исти редослед се примењује за обраду и штампаних и писаних слова. Не понавља се цео поступак обраде слова, већ: показивање слова, коментарисање њихове графичке структуре, начин писања, сличност и разлике с другим словима, читање. Пажња се посвећује вежбама усвајања облика слова, њиховом читању и писању у речима и реченицама. Текстови писани ћирилицом и латиницом упоређују се када ученици потпуно усвоје латиницу; вежбе преписивања текстова са ћирилице на латиницу и обратно; наизменична употребе ћириличног и латиничког писма. Језик (граматика и правопис). Ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Захтеви су усмерени на језичка правила, граматичке норме и на њихову функцију. Језик се представља и тумачи као систем; ниједна језичка појава се не изучава изоловано, ван контекста у којем се остварује њена функција. У оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запажају језичке појаве без њиховог именовања. Неопходно је обезбедити *поступност, селективност*. Елементарне информације из морфологије дају се ученицима поступно, проширују и продубљују; ученици се навикавају да уочавају основне морфолошке категорије; речи се уочавају и обрађују у оквиру реченице, у којој се запажају њихове функције, значења и облици. Савладавање правописа систематским вежбањем (често, разноврсно и различити облици писмених вежби). У настави граматике подстиче се свесна активност и мисаоно осамостаљивање ученика; неговање примењеног знања и умења; континуирано повезивање знања о језику са непосредном говорном праксом; остваривање континуитета у систему правописних и стилских вежбања; побуђивање учениковог језичког израза животним и језичким околностима (погодни текстови и говорне ситуације у којима се одређена језичка појава природно јавља и испољава). Текстови треба да су познати ученицима, а ако нису, прво се прочитају и о њима разговара. Књижевност. Ученици се уводе у свет књижевности, али и тзв. некњижевних текстова; стичу основна и значајна знања, умења и навике од којих ће зависити ученичка књижевна и општа култура. Језичка култура. Стицање, усавршавање и неговање језичке културе ученика препричавањем, причањем и описивањем; усменим и писменим вежбањем. Ове вежбе се не реализују на посебним наставним часовима већ у склопу основних облика језичког изражавања (препричавање, причање, описивање) или одговарајућих програмских садржаја осталих предметних подручја (читање и тумачење текста, граматика и правопис, основе читања и писања); вишеструко утичу на подизање нивоа ученичке језичке културе.

Облици рада	Рад на тексту; усмено излагање; разговор; илустративних радова; писаних радова; практичних радова
Методе рада	Вербалне, текстуалне, илустративно-демонстративна, интерактивне, игре
Наставна средства	Уџбеници (читанка, радна свеска, граматика), припремљен материјал, листићи, дечја штампа, графофолија, пригодни текстови...
Активности наставника	Пише, даје упутства, демонстрира, објашњава, усмерава, даје домаћи задатак, пита, распоређује, процењује, систематизује, награђује, анализира, организује, подстиче, прати, проверава, исправља, објашњава и демонстрира, координира, заједничко доношење закључака са ученицима, помаже у раду, мотивише...
Активности ученика	Читају, пишу, слушају, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају, раде у групи, решавају, преписују, препричавају, описују, бирају, илуструју, рецитију, одговарају на питања или причицу, закључују, договарају се, саопштавају, цртају, именују, показују, проверавају, извештавају, размишљају, повезују претходно стечена знања са новим, опажају, саопштавају, преносе своја опажања и идеје, размењују мишљења...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Посматрање ученика, испитивање ученика (усмено и писмено), тестирање, ученички радови.

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Књижевност	-ученик уме да препозна бајку као књижевну врсту на основу карактеристичних ликова, предмета и ситуација, устаљеног почетка (био једном један...); -показује да је разумео једноставан текст, тако што уме да одреди тему, изабере одговарајући наслов, успостави једноставан хронолошки ред догађаја.	-уме да препозна кратке прозне врсте народне књижевности; -ученик уме да препозна особине ликова из басне и повеже их са особинама људи.	-ученик препознаје различите облике у књижевном тексту (дијалог, монолог); -уме да изврши селекцију информација (битно-небитно); -ученик предвиђа исходе догађаја, објашњава поступке ликова; -уме да реконструише редослед и логику догађаја.
Граматика	-ученик уме да препозна властите и заједничке именице у реченици; -уме да одреди род и број именица; -одређује реченичне чланове- субјекат и предикат; -разликује именце и глаголе.	-саставља и мења облик реченица; -самостално проналази реч у реченици која одређује време вршења радње. -уме да подели речи на слоге.	-саставља и мења значење, облик и време вршења радње у реченици; -самостално проширује реченицу; -гради нове речи; -препознаје субјекат и предикат од више речи.
Правопис	-препознаје слова оба писма и употребљава их; -познаје правописно правило о писању великог слова на почетку реченице, у личним именима и именима животиња; -уписује одговарајуће знаке интерпункције на крају реченице	-правилно пише упитну речцу ли и одричну речцу не уз глаголе; -познаје правописно правило у писању једночланих географских појмова; -ученик уме да употреби запету у набрајању речи.	-саставља јасну, логичну, правописно и граматички исправну реченицу.
	-чита ћирилични и латинични текст наглас и у себи.	-чита ћирилични и латинични текст наглас и у себи с разумевањем.	-изражајно чита ћирилични и латинични текст наглас и у себи с разумевањем.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ДРУГИ РАЗРЕД

(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Циљ наставе страног језика на млађем школском узрасту је да оспособи ученика да на страном језику комуницира на основном нивоу у усменом и писаном (од трећег разреда) облику о темама из његовог непосредног окружења. У исто време, настава страних језика треба да: подстакне потребу за учењем страних језика; подстакне развијање свести о сопственом напредовању рада јачања мотивације за учење језика; олакша разумевање других и различитих култура и традиција; стимулише машту, креативност и радозналост; подстиче употребу страног језика у личне сврхе и из задовољства.

Садржај програма/наставне теме	Ученик треба да:
Школа:школски простор и активност. Ја и моји другови: нови другови и особе; нове игре (у складу са годишњим добрима). Породица и блиско окружење:шира породица, суседи и пријатељи. Празници: Ускрс и други важни празници. Мој дом: просторије и делови намештаја. Исхрана: ужина, избор хране и пића, воће и поврће по годишњим добрима, навике у исхрани у земљи/ама чији се језик учи. Одећа:одевни предмети по годишњим добрима. Окружење:место и улица где станујем, важне установе у окружењу (биоскоп, школа, позориште, пошта, музеј). Остало: годишња доба, месеци, дани у недељи и делови дана.	<i>Разумевање говора</i> -препознаје гласове (посебно оне којих нема у матерњем језику) у говорном ланцу, акценат, ритам и интонацију; -разуме вербални садржај уз помоћ облика невербалне комуникације; -разуме говор наставника, кратке дијалоге, приче и песме о познатим темама, које чује уживо, или са аудио-визуелних записа; -разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство итд.). <i>Усмено изражавање</i> -разговорно изговара гласове, научене речи и изразе, поштује ритам и интонацију; -даје основне информације о себи и свом окружењу, самостално и уз наставникову помоћ; -описује кратким и једноставном језичким структурама себе и друге у познатим ситуацијама; -репродукује, сам или у групи, кратке рецитације и бројалице и пева познате песмице. <i>Интеракција</i> -реагује вербално и невербално на упутства и постављена питања; -поставља једноставна питања; -изражава допадање и недопадање; -учествује у комуникацији (у пару, у групи, итд.);
Комуникативне функције	

	-препознаје кад нешто не разуме, поставља питања и тражи разјашњења. <i>Знања о језику</i> -препознаје шта је ново научио; -схвата значај познавања језика, матерњег и страног у међуљудској комуникацији. Очекивана постигнућа на крају другог разреда. Ученик треба да: -разуме говор наставника и записе са аудио и видео касета; -разуме једноставна упутства, захтеве, молбе и на њих адекватно реагује; -схвати општи смисао кратких једноставних исказа у контексту; -служи се невербалним облицима комуникације користи једноставне формалне и неформалне поздраве; -даје кратке исказе према датом моделу; -описује сам или уз помоћ наставника, слику и ситуације на слици; -зна да представи чланове своје породице и особе из непосредног окружења; -изражава своје потребе, допадања/недопадања, способност да се нешто уради, изражава лепе жеље; -уме да се оријентише у простору и казује време на сату (пуни сати); -користи најједноставније језичке структуре и лексику да говори о себи, свом кућном љубимцу или љубимцу свог друга, предметима из непосредног окружења, својим интересовањима. Од ученика се очекује да уме да каже, сам или уз помоћ наставника, две до три кратке реченице, уз коректан изговор и интонацију и поставља једноставна питања („да/не“ питања, питања о идентитету, месту/положају где се лице или предмет налазе).
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика	
Комуникативна настава сматра језик средством комуникације.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад; рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама)
Методе рада	Вербална, рад на тексту, комбиноване, интерактивна, улустративно-демонстративна, кооперативна, аудитивна, практичних радова
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, сликовнице, фотографије, гиџол лутка, сликовне карте, разни материјали, постери, евалуациони лист
Активности наставника	Организује наставни процес, презентује градиво, показује, проверава, мотивише, корективна настава
Технике/ активности ученика	Слушање и реаговање на команде наставника или са аудио записа (углавном физичке активности: устани, седи, ходај, скочи, играј, али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.); мануалне активности (сецкање, бојење, прављење предмета од глиномола или сланог теста; израда постера за учионицу или родитеље и сл.); вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике који недостају и сл.); игре; певање у групи; класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...); погађање предмета или лица; решавање „текућих проблема“ у разреду, тј. Договори и мини-пројекти; игра по улогама (симулација); цртање по диктату; „превођење“ исказа у гест и геста у исказ; повезивање звучног материјала са илустрацијом; заједничко прављење илустрованих материјала (албум фотографија одељења, план недељних активности).“
Корелација	Сви наставни предмети
Евалуација и оцењивање	Усмене и писмене провере, домаћи рад, радови ученика, ангажовање

МАТЕМАТИКА – ДРУГИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Природни бројеви до 100	<i>Ученици треба да:</i> - савладају сабирање и одузимање до 100; - схвате множење као сабирање једнаких сабирака, упознају и користе термине и знак множења; - упознају операцију дељења, користе термине и знак дељења; - упознају (на примерима) комутативност и асоцијативност рачунских операција (без употребе ових назива); - уочавају својства нуле као сабирка, чиниоца и дељеника, а јединице као чиниоца и делиоца; - савладају таблицу множења једноцифрених бројева и одговарајуће случајеве дељења (до аутоматизма); - савладају множење и дељење у оквиру 100, упознају функцију заграде и редослед извођења рачунских операција; - умеју да прочитају и запишу помоћу слова збир, разлику, производ и количник, као и да знају да одреде вредност израза са две операције; - упознају употребу слова као ознаку за непознати број (односно, као замену за неки број) у најједноставнијим примерима сабирања и одузимања; - умеју да решавају текстуалне задатке с једном и две рачунске операције, као и једначине с једном операцијом (на основу веза између компонената операције); - схвате појам половине; уочавају и стичу одређену спретност у цртању праве и дужи као и разних кривих и изломљених линија; -уочавају и цртају правоугаоник и квадрат на квадратној мрежи; упознају и примењују мере за дужину (м, дм, цм) и време (час, минут, дан, седмица, месец).
Геометријски облици	
Мерења и мере	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
<i>Скупови.</i> Елементарни скуповни појмови схватају се као дидактички материјал за наставу о бројевима. Формирање ових појмова заснива се на игри и практичној активности ученика на конкретним примерима. <i>Бројевни изрази</i> се обрађују упоредо са увежбавањем рачунских операција; инсистира се да ученици текстуално записане задатке приказују бројевним изразима и да речима исказују бројевне изразе, односно да их читају. Оваквим начином обрађивања бројевних израза ученици се сналазе у редоследу рачунских операција и лако схватају значај заграда у задацима. <i>Текстуални задаци</i> користе се као садржаји разних вежбања, при чему ученици у разним животним ситуацијама уочавају одговарајуће математичке релације, и обратно-математичке апстракције примењују у одговарајућим животним односима. У процесу решавања задатака ученици изграђују практична умења и навике које су им неопходне у животу и упознају нашу друштвену стварност. <i>Геометријски садржаји.</i> Инсистира се на геометрији облика и на геометрији мерења (мерење дужи, површи, тела). Изучавање геометријског градива повезује се с другим садржајима почетне наставе математике; користе се геометријске фигуре у процесу формирања појма броја и операција с бројевима; и обратно, користе се бројеви за изучавање својства геометријских фигура. <i>Мерење и мере.</i> За упознавање метарског система мера користе се очигледна средства; ученицима се даје да мере предмете из околине и да процењују одока. Претварање јединица у мање и веће јединице показује се и увежбава на примерима. <i>Домаћи задаци</i> имају за циљ утврђивање и понављање пређеног градива на часу и даље усавршавање математичких знања, умења и навика ученика.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни, рад у пару.
Методе рада	Монолошка, дијалогска, илустративно-демонстративна, метода писаних радова, интерактивна, текстуална, учење путем открића, метода графичких радова.
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, прибор, модели, наставни листићи, апликације
Активности наставника	Излаже градиво, објашњава, демонстрира, мотивише, подстиче, усмерава, храбри, помаже, прати, диктира, упућује, проверава ниво усвојености знања.

Активности ученика	Слушају, посматрају, уочавају, именују, показују, запажају, одговарају, решавају, закључују, доцртавају, договарају се, саопштавају, цртају, проверавају, анализирају, бирају, пишу, извештавају, распоређују, сарађују, прате, сабирају, одузимају, броје, пребројавају, решавају задатке, растављају...
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Физичко васпитање, слободне активности
Евалуација и оцењивање	Усмена и писмена испитивања, тестирање, радови ученика, домаћи задаци.

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Природни бројеви до 100	-броји до 100, чита, записује број и препознаје месну вредност цифре у броју; -упоређује бројеве; -записује израз на основу захтева толико пута већи-мањи, за толико већи-мањи број; -зна да сабира и одузима у оквиру прве стотине.	-упоређује бројеве користећи симболе: <, >, = -уме да израчуна бројевну вредност израза са две операције; -зна таблицу множења и дељења; -препознаје четвртину и половину као део целине; -решава једначину са једном рачунском операцијом.	-ученик уме да запише број поштујући истовремено више захтева у сложенијем тексту; -поставља и израчунава изразе користећи задате рачунске операције; -решава сложене текстуалне задатке; -решава једначине са две рачунске операције.
Геометријска тела и фигуре	-препознаје и именује геометријска тела и фигуре; -препознаје и именује дуж, праву, полуправу.	-разликује геометријска тела од фигура; -уочава, именује или пребројава геометријске фигуре на сложенијој слици; -правилно обележава геометријске фигуре; -правилно обележава дуж, праву, полуправу.	-црта и правилно обележава геометријске фигуре; -црта и правилно обележава дуж, праву, полуправу; -решава задатке са цртањем, мерењем и упоређивањем датих дужи.
Мерење и мере	-ученик уме да препозна мерне јединице за дужину које смо учили; -процени однос између цене производа и суме новца којом располаже.	-ученик уме да препозна мерне јединице за дужину које смо учили; -процени однос између цене производа и суме новца којом располаже.	-ученик уме да препозна мерне јединице за дужину које смо учили; -процени однос између цене производа и суме новца којом располаже.

СВЕТ ОКО НАС – ДРУГИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Где човек живи	-развијање техника сазнајног процеса: посматрање, уочавање, упоређивање, класификовање, именовање;
Кретање у простору и времену	-формирање елементарних научних појмова из природних и друштвених наука;
Људска делатност	-подстицање дечијих интересовања, питања, идеја и одговора у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу у складу са њиховим когнитивно-развојним способностима;
Жива и нежива природа	-подстицање и развијање истраживачких активности деце;
	-подстицање уочавања узрочно-последичних веза, појава и процеса, на основу различитих параметара;
	-описивање и симулирање неких појава и моделовање једноставних објеката у свом окружењу;
	-слободно исказивање својих запажања и предвиђања и самостално решавање једноставних проблем-ситуација;
	-развијање различитих социјалних вештина и прихватање основних људских вредности за критеријум понашања према другима;
	-развијање одговорног односа према окружењу, интересовања и спремности за његово очување.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења света око нас	
У наставном процесу полази се од несистематизованих искуствених сазнања ученика и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе; примењује се концепција спиралних кругова у складу са узрасним карактеристикама ученика (иста тематика из разреда у разред проширује, продубљује и посматра са различитих аспеката уз постепено увођење нових садржаја); обезбеђује се интегрисаност градива међу различитим садржајима програма и са другим предметима и реалним животом. На тај начин се знања надограђују, проверавају и примењују. Запажање основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности у основи свих активности у реализацији овог програма. Знања која се стичу треба да су у функцији одговорног односа према себи, другима и природи. Ученици се подстичу на учешће у активностима примереним узрасту као што су: неговање биљака у школи и дому; уочавање негативних и позитивних утицаја човека у непосредној околини, уочавање извора загађивања воде, ваздуха и земљишта у околини и учешће у разним акцијама заштите; сакупљање и раздвајање отпада за рециклажу – папир, пластика.... Учење треба да се одвија кроз интерактивне социјалне активности, испољавање индивидуалности уз поштовање различитости, туђих потреба и права. У зависности од садржаја и циља који се жели остварити наставник подстакне ученике на различите активности. Важно је одабрати активности које ангажују поједина чула и више чула паралелно, јер се тако стиче целовита слика објеката, процеса, појава и њихова интеграција у комплексну слику света, а уважава различитости у склоностима деце при упознавању света и процесу учења; услов је за правилно искуствено сазнање и отворен пут за трансформацију представа и опажајно-практичног мишљења у појмовно. Постављени циљеви и задаци реализују се кроз наставни процес у школи, а посебно су погодне и: организоване посете, шетње, излети, настава у природи, осмишљене екскурзије, као и учешће у одговарајућим акцијама у сарадњи са локалном средином, родитељима, друштвима за заштиту животне средине, за заштиту животиња...	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни, рад у пару, организоване посете, шетње, излети, настава у природи, екскурзије, зимовања и летовања ученика.
Методе рада	Монолошка, дијалогска, илустративно-демонстративна, практичан рад, рад на тексту, метода писаних радова, графички радови, хеуристички приступ, учење путем открића, игровне активности.
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, наставни листићи, књиге, часописи, енциклопедије, аудио-визуелни и електронски медији, картице, фотографије, плакат, цртежи, модели...
Активности наставника	Излагање, презентација, објашњавање, усмеравање, подстицање, мотивисање, процењивање...
Активности ученика	Посматрање, описивање, процењивање, груписање, праћење, бележење, практиковање, експериментисање, истраживање, сакупљање, стварање.

Корелација	Чувари природе, Рука у тесту, Народна традиција, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Сагледавање укупне ангажованости ученика ; усмено испитивање; тестови знања.

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Где човек живи	-разликује град и село; -набраја занимања људи града и села; -разликује саобраћајна средства према врсти саобраћаја; -разликује облике рељефа.	-описује и именује објекте града и села; -описује и именује занимања људи града и села; -познаје основна саобраћајна правила и саобраћајне знаке; -зна да опише карактеристике облика рељефа.	-примењује стечена знања о насељу у средини у којој живи; -повезује занимања људи са потребама и условима средине у којој живи; -уме правилно да се понаша у складу са саобраћајним прописима; -уочава разлике карактеристике облика рељефа и повезује их са занимањем људи.
Кретање у простору и времену	-препознаје и разликује облике кретања; -набраја и разликује 4 годишња доба; -уме да наброји јединице за време.	-уочава узроке неких облика кретања; -описује промене у природи у зависности од годишњих доба; -уме да користи сат и рачуна време помоћу календара и часовника.	-уочава када и како тела падају, клизају и котрљају; -увиђа везу између годишњих доба и начина живота живих бића.
Људска делатност	-именује различите материјале; -препознаје материјал од ког је неки предмет направљен.	-разликује материјале према особинама; -групише материјале на основу њихових својстава.	-уочава везу између својстава материјала и њихове примене.
Жива и нежива природа	-набраја карактеристике живе и неживе природе; -набраја делове биљака и животиња и описује њихов спољни изглед.	-разликује појединачне карактеристике свих елемената живе и неживе природе; -препознаје делове биљке и зна њихову основну улогу; -разликује групе животиња према станишту и начину исхране.	-уочава и описује нераскидиву везу између живе и неживе природе; -схвата значај повезаности биљака и животиња за опстанак човека; -примењује стечена знања о очувању животне средине.

ЛИКОВНА КУЛТУРА – ДРУГИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Кретање облика у простору	Ученици треба да: - схвате ликовно-визуелни рад као израз индивидуалног осећања, доживљаја и стваралачке имажинације; - опажају, сећају се, објашњавају и реконструишу појаве или ситуације; - стекну искуства о: оплемењивању животног и радног простора, контрасту облика, карактеру облика, коришћењу материјала за рад, визуелним знаковима, опажањима облика у кретању, компоновању, рекомпоновању, дејству светлости на карактер облика; - развију навику лепог писања; - развију осетљивост за лепо писање (ћириличка и латиничка палеографија).
Дејство светлости на карактер облика (светлост)	
Амбијент-сценски простор	
Лепо писање са калиграфијом	
Контраст (као мотивација за опажање облика)	
Разне врсте знакова и симбола	
Једнобојна композиција употребних предмета (клуаж)	
Замишљања	
Преобликовање материјала или предмета њиховим спајањем (везивање)	
Индивидуално коришћење различитих материјала за рад (паковање)	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Учитељ има слободу, могућност да испољи креативност, проналази одговарајуће облике, методе и средства за реализацију. Такође, учитељ начињава визуелну припрему (ликовни рад) како би уочио карактер задатка и начине рада у реализацији таквог задатка и постављања захтева ученицима. Најважније је да идентификује садржаје, полазећи од опажања околине (природе и вештачког човековог окружења-објекти које је човек начинио). Најбоље је учење од природе (посматрање, опажање и уочавање непоновљивости природе), из чега ће произаћи и потреба за очувањем природе и симболичан израз карактеристичних елемената који ће означити и природу ученика. Захтеви треба да су сведени и прилагођени узрасним могућностима ученика (његовим психофизичким карактеристикама), чиме ће бити задовољен елементарни захтев да за предвиђено време од једног, до два часа, ученик заврши свој рад. Непримерено је да ученик завршава своје радове код куће, да би га потом учитељ накнадно оценио. Ученик треба да зна какав му је задатак постављен, сам треба да проналази решења задатка, по логици непосредног естетског доживљаја.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални; групни рад; рад у пару
Методе рада	Дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, метода практичног рада
Наставна средства	Блок, оловка, креде у боји, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, дрвене бојице, водене боје, фломастери, темпере, пластелин, глинамол разни материјали, колаж папир, лепак, маказе...
Активности наставника	Усмерава, наводи, ствара ситуацију, сугерише, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, планира, организује
Активности ученика	Посматра, опипава, објашњава, црта, слика, прави, боји, изражава, ствара, дискутује, комуницира, закључује, мисли, креира
Корелација	Српски језик, Математика, Свет око нас, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Сагледавање укупне ангажованости рада ученика кроз праћење, посматрање, самоевалуација ученика, евалуација наставника, ученички радови, изложбе

МУЗИЧКА КУЛТУРА-ДРУГИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике (певање и свирање)	Ученици треба да: - певају песме по слуху; - слушају вредна дела уметничке и народне музике; - свирају на дечјим музичким инструментима; - изводе дечје, народне и уметничке музичке игре.
Слушање музике	
Стварање музике	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења музичке културе	
Настава овог предмета у основној школи, својим садржајима и активностима значајно доприноси целокупном развоју ученика; треба код ученика да развије естетски доживљај, машту, вештине, навике и стваралачки импулс; пружи знања и информације ученицима како би могли с разумевањем и радошћу да прате, разликују, доживљавају и процењују музичке вредности. Током наставе, у виду осмишљених активности, омогућује се развијање способности изражавања звучним средствима (гласом или инструментом), упознавање вредних дела музичке уметности и стицање потребе за самосталним упознавањем музичких дела из области народног и уметничког стваралаштва. Савладавањем музичке писмености и развијањем укуса, оспособљавамо ученике да активно учествују у музичком животу своје околине. Настава музичке културе остварује се међусобним прожимањем следећих музичких активности: <u>певање и свирање</u> , уз поступно упознавање и усвајање ритмичких структура, музичког писма и интонације; <u>слушање музике</u> и усвајање основних појмова из опште музичке културе; активности у <u>музичком стваралаштву</u> . У разредној настави певање и свирање остварује се по слуху, опонашањем демонстрације учитеља, или уз помоћ различитих звучних и визуелних помагала (цртежа, односно неких договорених знакова с ученицима). Пожељно је повезивање музичких садржаја са садржајима осталих наставних предмета уколико је то могуће остварити.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Вербална метода; аудитивна; рад на тексту; илустративно-демонстративне; метода писаних и практичних радова; кооперативна
Наставна средства	Уџбеник, цд диск, инструмент, Орфов инструментариј
Активности наставника	Демонстрира, свира, пева, подстиче, храбри, импровизује, прати напредовање ученика, оцењује, развија естетски доживљај, машту...
Активности ученика	Певају, слушају, изводе дечије народне и уметничке музичке игре, повезују различите садржаје песама, препознају темпо, различите тонске боје (гласове и инструменте), опонашају звукове импровизацијом, креирају, драматизују, ликовно изражавају, праве дечије музичке инструменте...
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Ликовна култура
Евалуација и оцењивање	Посматрање целокупне ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, усмено испитивање, разговор са учеником, приредбе

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ - ДРУГИ РАЗРЕД (3 часа недељно, 108 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Ходање и трчање	Исти као у првом разреду уз усавршавање кретања и вежби из првог разреда, њихова комбинација и примена у сложенијим условима извођења. - задовољавање основних дечјих потреба за кретањем и игром; - развијање координације, гipкoсти, равнотеже и експлозивне снаге; - стицање моторичких умења у свим природним (филогенетским) облицима кретања у различитим условима: елементарним играма, ритмици, плесним вежбама и вежбама на тлу; упознавање са кретним могућностима и ограничењима сопственог тела; - стварање претпоставки за правилно држање тела, јачање здравља и развијање хигијенских навика; - формирање и овладавање елементарним облицима кретања - „моторичко описмењавање“; - стварање услова за социјално прилагођавање ученика на колективан живот и рад.
Скакање и прескакање	
Вежбе (скакања и прескакања) упором рукама	
Бацања и хватања	
Вишења и пењања	
Вежбе на тлу	
Вежбе равнотеже	
Вежбе реквизитима	
Ритмичке вежбе и народни плесови	
Минимални образовни захтеви	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физичког васпитања	
Програм претпоставља да се кроз развијање физичких способности и стицање мноштва разноврсних знања и умења, ученици оспособљавају за задовољавање индивидуалних потреба и склоности, за коришћење физичког вежбања у свакодневном животу. У програму су прецизирани оперативни задаци с обзиром на пол и узраст ученика, а програм се остварује кроз следеће етапе: утврђивање стања; одређивање радних задатака за појединце и групе ученика; утврђивање средстава и метода за остваривање радних задатака; остваривање васпитних задатака; праћење и вредновање ефеката рада; оцењивање. Програмски задаци остварују се на редовним часовима и кроз ванчасовне и ваншколске организационе облике рада, као што су: излет, крос, зимовање, слободне активности, такмичења, корективно-педагошки рад, дани спорта, приредбе и јавни наступи. Да би физичко васпитање било примерено индивидуалним разликама ученика, који се узимају као критеријум у диференцираном приступу, учитељ сваког ученика усмерава на програмске садржаје који одговарају његовим индивидуалним интересовањима и могућностима.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Дијалог, усмено излагање, демонстрација, интерактивна, практични рад, вежбање
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, ластиш, справе за пењање, чуњеви, козлић, џакови, конопц...
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, наводи, подржава, мотивише, анализира, координира, планира, прилагођава, организује, посматра, похваљује, разговара , упућује
Активности ученика	Ходају, трче, скачу, бацају, хватају, правилно користе справе, изводе вежбе на тлу и вежбе равнотеже, користе реквизите у различитим облицима вежби, усвајају елементе ритмичких вежби и народних плесова.
Корелација	Српски језик, Математика, Свет око нас, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-ДРУГИ РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

Циљеви:

- омогућити ученицима разумевање Крштења као уласка у Божју породицу
- омогућити ученицима да разликују појмове:Црква, храм, Литургија
- указати ученицима да је учешће у Литургији засновано на слободи ученицима пружити основно знање о литургијским службама
- омогућити ученицима да уоче да Црква не може да постоји без свих служби омогућити ученицима да уоче да свако у Цркви има своју службу
- ученицима пружити основно знање о великим празницима Цркве
- указати ученицима да се празници прослављају литургијски – на заједничкој молитви
- ученицима пружити основно знање о важности личности Пресвете Богородице
- пружити ученицима неопходно знање да у Литургији свет приносимо Богу
- омогућити ученицима основ за разумевање да се кроз Причешће остварује наша заједница са Богом
- ученицима пружити основно знање о предметима који се користе на Литургији
- упознати ученике са основним елементима славе и њеном везом са Литургијом
- пружити ученицима основ за разумевање Литургије као догађаја остварења наше заједнице са Богом
- побољшати знање о догађајима везаним за Васкрсење Христово омогућити ученицима да упознају који су основни делови храма
- приближити ученицима појам Царства Божјег
- указати на иконе као на посебну пројаву Царства Небеског
- приближити ученицима појам светих.

Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<u>Когнитивни аспект:</u>
Моје место у цркви	-моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 2. разреда основне школе; моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања; знати да се Крштењем постаје члан Цркве; знати да је Црква заједница потпуно другачија од свих; знати да је Црква заједница са Богом; разликовати значења појмова Црква (заједница) и храм (место на којем се сабирамо); на елементарном нивоу моћи да опише зашто се подижу храмови ; моћи да уочи да је Литургија догађај Цркве; знати да у Литургији учесује само онај ко је крштен и ко то жели; препознати и именовати основне службе које постоје на Литургији; знати да свако у Цркви има своју службу; уочити међусобну повезаност служби у Цркви; уочити од коликог је значаја за неку заједницу окупљање свих њених чланова; уочити да је и он сам важан и посебан у животу Цркве; моћи да објасни службу Епископа у Цркви; моћи да увиди сличност службе Епископа са првосвештеником Христом; уочити да Епископ предводи молитву Цркве; моћи да објасни ко су монаси и шта су манастири;
Литургијске службе	
Живот у Цркви-лепота празника	
Трпеза Господња	
Света Литургија-прослава Васкрсења	
Икона-прозор у вечност	

	уочити разлог нашег великог поштовања према Богородици; знати да је Богородица много волела Бога и желела да му служи и да много воли нас; уочити да Богородицу сматрамо светијом од свих светих; знати молитву <i>Богородице Дјеве</i>; усвојити текст и мелодију песме „Витлејеме славни граде“; знати да се приликом Крштења Христовог, Бог открива као Света Тројица; знати да је Свети Сава наш први Архиепископ; знати ко је подигао манастир Хиландар; моћи да увиди и каже зашто приносимо дарове природе Богу; уочити да су дарови које приносимо Богу, свет у малом; моћи на елементарном нивоу да препозна и именује литургијске предмете; уочити да је заједничка трпеза израз љубави; знати да је Литургија заједничка трпеза око које се окупљају чланови Цркве; моћи да уочи разлику између Светог Причешћа и друге хране; уочити сличности елемената Литургије и славе; препознати значај празновања Васкрса; проширити своја знања о Христовом Васкрсењу; уочити да је Христово Васкрсење изузетан догађај у који је укључена читава природа; знати да је Христос увек са нама; знати да наброји основне делове храма; уочити да је унутрашњост храмова уређена за служење Литургије; знати да објасни ко су светитељи; испричати ко су и шта су све чинили светитељи које славимо; уочити да постоје светитељи и у данашње време; сазнати о неким светитељима новијег доба. <u>Афективни аспект:</u> -желети да активно учествује на часовима верске наставе; желети да посети храм и боље упозна основна обележја православних храмова; ученик ће бити подстакнут да размишља о својој служби у Цркви; пожелети да радо учествује у прослављању празника; пожелети да стваралачки (кроз песму, молитву, цртеж), искаже своју љубав и поштовање према Богородици; код ученика ће се развити жеља да учествује у Литургији; исказати свој доживљај Христовог Васкрсења кроз самостални креативни израз; бити подстакнут на поштовање и правилан однос према храму и иконама; бити подстакнут да воли природу и друге људе; бити подстакнут да у свим људима види пријатеље Божје.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
На почетку сваке наставне теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Уводни часови треба да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Програм се реализује у складу с принципима савремене активне наставе; ученици се подстичу на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације нагласак је више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Наставни садржаји се реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник треба да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе-узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. <u>Наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.</u> Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.	
Врсте наставе	Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) и практична настава (1 час).
Место реализације наставе	Теоријска настава се реализује у учионици, а практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању.
Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање
Евалуација наставе и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ-САЗНАЊЕ О СЕБИ И ДРУГИМА-ДРУГИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима	-подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима; -подстицање развоја самосвести, самопоштовања и уважавања других; -оспособљавање ученика да препознају и разумеју сопствена осећања и потребе и њихову међусобну повезаност и да штите и остварују своје потребе на начин који не угрожава друге -развијање комуникативне способности, невербалне и вербалне комуникације, вештина ненасилне комуникације; -оспособљавање ученика за примену вештина ненасилне комуникације у решавању сукоба и вршњачком посредовању; -развијање креативног изражавања; -оспособљавање ученика да упознају непосредно друштвено окружење и сопствено место у њему и да активно доприносе развоју школе по мери детета; -оспособљавање ученика да упознају и уважавају деčја права и да буду способни да активно учествују у њиховом остваривању; -развијање и неговање основних људских вредности.
Подстицање развоја самосвести, самопоштовања и уважавања других	
Оспособљавање ученика да препознају и разумеју сопствена осећања и потребе, и њихову међусобну повезаност и да штите и остварују своје потребе на начин који не угрожава друге	
Развијање комуникативне способности, невербалне и вербалне комуникације, вештина ненасилне комуникације	
Оспособљавање ученика за примену вештина ненасилне комуникације у решавању сукоба и вршњачком посредовању	
Оспособљавање ученика да упознају непосредно друштвено окружење и сопствено место у њему, и да активно доприносе развоју школе по мери детета	
Оспособљавање ученика да упознају и уважавају деčја права и да буду способни да активно учествују у њиховом остваривању	
Развијање и неговање основних људских вредности	
Евалуација	

Начин остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења играћанског васпитања - сазнање о себи и другима

Облици рада: рад у пару, групни рад, размена у великој групи-одељењу, рад целог разреда, индивидуални рад; интерактивне радионице (симболично изражавање и размена у кругу).

Битне методичке одреднице о-в рада су: искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања; игровни контекст, тј. кроз игру истражују разноврсна решења за проблеме са којима се суочавају; метода партиципације и интеракције-ученици стичу самопоуздање и поступно се оспособљавање за изношење својих ставова, да тимски реешавају проблеме и да буду мотивисани за постизање циљева; метода рефлексије примерена је ситуацијама супротстављених ставова, јача вештину доказног мишљења као темеља процеса преговарања. Ове методе се комбинују са методама и техникама: истраживачке, интерактивне, симулацијске, игровне, стваралачке.

За реализацију васпитног рада са групом важно је водити рачуна о:

-јасном артикулисању циља активности и договору о правилима којих треба да се придржавају сви учесници размене. Будући да се ради о учењу кроз размену, кључан чинилац успешности размене је квалитет узајамног слушања. Важно је да деца увиде да слушањем туђих гледишта и ставова имају прилику да сагледају своје полазиште у новом светлу, да га дограде и обогате;

-распореду седења (по могућству круг) који омогућује свим учесницима размене да виде једни друге, окренути лицем у лице;

-следу активности конципираном да подстиче и одржава интересовање и сазнајну мотивацију ученика. То се постиже динамичном сменом различитих видова активности и размене;

-оптималан број ученика је од 10 до 15. Може се радити и са групом до двадесеторо ученика, али онда долази до слабљења пажње и мотивисаности за размену.

Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг. Материјал потребан за реализацију предмета: 30 листова папира А4 формата по ученику, 20 комада великих пак папира светле боје по групи, фломастери и бојице за сваког ученика, селотејп, маказе.

Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују описно (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Задатак наставника је да им јасно стави до знања да је свака лична експресија подједнако драгоцен, да охрабри децу да износе своје мишљење и кад је различито од осталих, само на начин који не вређа друге, а најважнији задатак о је да се помогне ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање и да осете да кроз процес размене са другима могу да обогате своју личност и сазнање. Наставник подржава ученике када им је тешко да се изразе или слушају и отворен да чује и оно што није у складу са његовим вредностима, без критиковања и процењивања; подстицајним питањима може да наведе децу да сагледају ситуацију из друге перспективе, да кроз социо-когнитивни конфликт сами реструктурирају своје мишљење и ставове. Наставник својим понашањем, начином рада и односом према деци демонстрира вредности које жели да његови ученици усвоје.
-------------------------------	---

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА-ДРУГИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржаји програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Биљке	Усвајање знања о фолклорним празницима, биљкама и хлебовима (што су били носећи наставни мотиви у првом разреду), кроз следеће: -познавање разлике између отвореног и затвореног простора (ливада - кућа); -познавање разлике између настањивог и ненастањивог простора (шта је најмањи услов да се нешто сматра домом); -познавање различитих облика становања (пећина, кућа, село, варош, град); -елементарно познавање структуре традиционалне куће.
Кућа	
Начин остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења народне традиције	
Врсте наставе	Теоријска настава и практична настава
Место реализације наставе	Учионица, организоване посете: музеју, етно-селу, етно-кући; излети, екскурзије, посете локалним културно-уметничким друштвима што ученицима омогућава да конкретно, у одређеном амбијенту осете дах прошлости упознају даје програмске садржаје.
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Монолошка, дијалогска, илустративно-демонстративне, истраживачка, самостални рад ученика, радионице, амбијентално учење, методе игре.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: штампана, аудио-визуелна, електронска, сва она средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; папири, картони, боје, лепак, маказе, слике, часописи, новине, књиге, видео и аудио материјали, лепо коцкице, сликовнице, разни предмети из прошлости, фотографије или други дидактички материјал. Родитељи ученика, у зависности од њихових жеља, знања и могућности, такође могу бити учесници у реализацији програма.
Активности учитеља/ице	Пружање знања; подстицање интересовања, радозналости, креативности и жеље за упознавањем прошлости и наше традиције
Активности ученика	Посматрање, уочавање; описивање; истраживање; разговарање; записивање; сакупљање адекватног материјала и прављење збирки, албума и колекција; практични радови уз помоћ дидактичког материјала; игре (дидактичке и едукативне).
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења.

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ-ДРУГИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Животна средина	-знати појам животна средина и њене елементе; -препознавање и описивање најочљивијих појава и промена у животној средини; -стицање знања о појавама које угрожавају животну средину; -формирање навика и развијање одговорног односа према себи и животној средини; -развијање радозналости, креативности и истраживачких способности; -развијање основних елемената логичног и критичног мишљења.
Природне појаве и промене у животној средини	
Загађивање животне средине	
Заштита животне средине и заштита здравља	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења чувара природе	
Врсте наставе	Теоријска и практична настава
Место реализације наставе	Учионица и непосредна околина
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, амбијентално учење.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: шпмпана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, часописи, новине, књиге, разни предмети или други дидактички материјал.
Активности наставника	Подстиче, усмерава ученике да самостално објасне узрок и последице човековог дејства на природу. Наставник има слободу да реализацију наставних садржаја не везује за часовни систем па час (временски) може да буде у функцији програмских садржаја, а садржаји у функцији места извођења наставе овог изборног предмета.
Активности ученика	Читање; праћење; самостално трагање (стручна литература, популарне књиге, интернет, запажање у окружењу, приче које су чули) према интересовањима и могућностима; бележење; закључивање. Активности су креативне, истраживачког типа и развијају радозналост са елементима критичког и логичког мишљења; обиласци, илустровање, еекспериментисање...
Корелација	Српски језик, Математика, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

РУКА У ТЕСТУ - ОТКРИВАЊЕ СВЕТА - ДРУГИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Различити облици кретања у окружењу. Кретање у забавном парку. Како изазвати таласе у води. Брзо, брже, најбрже - од чега то зависи. Материјали и њихова електрична проводљивост. Када ће сијалица да светли. Дрво или метал - где се користе и зашто. Мерим - значи упоређујем (мерење дужине, масе, времена и температуре). Дневна температура ваздуха. Како настају различити звуци. Својства звука (јачина, боја и висина). Звуци у жици и свирали. Високо Ц. Биљке траже своје тло.	- формирање елементарних научних појмова из природних наука; - подстицање дечијих интересовања и интелектуалне активности; - подстицање дечијих питања, истраживања и дискусије; - препознавање неких критеријума за класификацију материјала и њихово коришћење; - постављање хипотеза и исказивање претпоставки за решавање проблема; - предлагање, самостално постављање и извођење једноставних огледа на основу упутства; - развијање критичког промишљања кроз посматрање и експеримент; - уочавање узрочно-последичних веза између појава и процеса у окружењу и изведеним огледима; - решавање једноставних проблем-ситуација, самостално и у тиму; - развијање критичког односа према информацијама које се добијају чулима; - препознавање опасности и услова за безбедан рад.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења руке у тесту-откривање света	
Ученицима имају прилику да: промишљају и развијају интелектуалну активност и вештине у процесу упознавања и разумевања појава у природи и задовољавају своју радозналост на различите начине: посматрањем, истраживањем, кроз самосталну активност и добро осмишљен поступак, размишљањем, уношењем малих промена и проверавањем њихових ефеката. Овај приступ карактерише: партнерски однос наставник -ученик, који подразумева заједничко формулисање проблема и питања; вођење акција од стране ученика и предвиђање њиховог исхода, тј. постављање хипотеза; објашњавање и континуирано бележење својих запажања, поступака и корака у експерименталну свеску; примена истраживачких метода у научном образовању.	
Врсте наставе	Теоријска и практична настава
Место реализације наставе	Учионица и непосредна околина
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Вербално-текстуалне, демонстративно-илустративне, метода практичног рада ученика
Наставна средства	Уџбеници, популарна и стручна литература, интернет.
Активности наставника	Води, усмерава ученике у свим етапама „истраживачког“ рада: приликом постављања питања и хипотеза, предлагања огледа, њиховог извођења и представљања резултата рада; охрабрује да постављају питања, истражују и дискутују
Активности ученика	Посматрају, сакупљају материјал и податке, упоређују, класификују, бележе, замишљају и постављају огледе (експерименте), сазнају, објашњавају, користе податке, представљају виђено и урађено, постављају једноставне моделе, дискутују, самостално и групно истражују.
Корелација	Српски језик, Математика, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ТРЕЋИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК-ТРЕЋИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Језик (<i>граматика; правопис; ортоепија</i>)	-овладавање техником читања и писања на оба писма;
Књижевност (<i>лектира; читање текста; тумачење текста; књижевни појмови; функционални појмови</i>)	-савладавање просте реченице (појам, главни делови);
Језичка култура (<i>основни облици усменог и писменог изражавања; усмена и писмена вежбања</i>)	-стицање основних појмова о именицама, придевима и глаголима; -попостепено увођење у тумачење основне предметности књижевног дела (осећања, догађаји, радње, ликови, поруке, језичко-стилске карактеристике); -овладавање усменим и писменим изражавањем према захтевима програма (препричавање, причање, описивање, извештавање); -попостепено упознавање методологије израде писменог састава.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења српског језика	
<i>Језик (граматика и правопис).</i> Ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију српским језиком. У настави граматике примењују с поступци: подстицање свесне активности и мисаоног осамостаљивања ученика; сузбијање мисаоне инерције и ученикових имитаторских склоности; заснивање наставе на суштинским, битним својствима; повезивање наставе језика са доживљавањем уметничког текста; систематска и осмишљена вежбања у говору и писању; повезивање знања о језику са непосредном говорном праксом; побуђивање ученичког језичког израза животним ситуацијама; коришћење прикладних лустрација одређених језичких појава; препознавање, објашњавање и примена сазнатог градива у новим ситуацијама и у примерима које наводе сами ученици; утврђивање, обнављање и примена стечених знања и умења (даља вежбања у школи и код куће). <i>Књижевност.</i> Тумачење текста заснива се на читању, доживљавању и разумевању. Изражајно читање негује се систематски уз стално повећавање захтева; увежбава се на претходно обрађеном и добро схваћеном тексту. Читање у себи је најпродуктивнији облик стицања знања (усмерено и истраживачко); ученици се оспособљавају за свакодневно стицање информација и за учење. Вежба се изражајно казивање напамет научених текстова. Код тумачења текста ученици се навикавају да доказују чињеницама из самог текста и тако се оспособљавају за самосталан исказ, истраживање и заузимање критичког става. <i>Језичка култура.</i> Препричавање текстова из читанке, али и из медијских области-штампа, позориште, филм, телевизија; причање да буде повезано са описивањем. Усмена и писмена вежбања вежбају се кроз домаће задатке, њихово читање и вредновање на часу.	
Облици рада	Рад на тексту; усмено излагање; разговор; илустративних радова; писаних радова; практичних радова
Методе рада	Вербалне, текстуалне, илустративно-демонстративне, интерактивне
Наставна средства	Уџбеници (читанка, радна свеска, граматика), лектира, часописи, енциклопедије, наставни листићи, диск, видео-пројектор...

Активности наставника	Организује, реализује наставни процес, мотивише, прати, подржава, прати, оцењује њихово постигнуће, регулише социјалне односе у разреду, истражује
Активности ученика	Читају, пишу, слушају, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају, раде у групи, решавају, преписују, препричавају, описују, бирају, илуструју, рецитију, одговарају на питања или причицу, закључују, договарају се, саопштавају, цртају, именују, показују, проверавају, извештавају, распоређују, сарађују, размишљају, повезују претходно стечена знања са новим...
Корелација	Природа и друштво, Математика, Ликовна култура, Музичка култура, Народна традиција, Верска настава
Евалуација и оцењивање	Посматрање ученика, испитивање ученика (усмено и писмено), тестирање, ученички радови...

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Језик	<u>Граматика и лексикологија</u> -препознаје врсте речи (именице, заменице, придеве, бројеве и глаголе) -препознаје граматичке категорије променљивих речи (род и број заједничких именица) и глаголско време (презент, перфект и футур) -препознаје врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне, упитне, узвичне, заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне) -препознаје антонимију -познаје значења речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији (у кући, школи, и сл.) <u>Писано изражавање (правопис)</u> -пише писаним словима ћирилице -уме да се потпише -почиње реченицу великим словом, завршава је одговарајућим интерпункцијским знаком -употребљава велико слово приликом писања личних имена, назива места (једночланих), назива школе -пише кратким потпуним реченицама једноставне структуре	<u>Граматика и лексикологија</u> -одређује врсте речи (именице, заменице, придеве, бројеве и глаголе) -препознаје подврсте речи (властите и заједничке именице; описне, присвојне придеве и градивне придеве; личне заменице; основне и редне бројеве) -препознаје лице, род и број личних заменица у номинативу -препознаје граматичке категорије глагола (лице, број и род) и уме да пребаци глаголе из једног глаголског времена у друго -препознаје субјекат и глаголски предикат -одређује врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне, упитне, узвичне, заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне) -саставља реченице различите по комуникативној функцији и облику -препознаје синонимију- познаје значења речи и фразеологизама који се јављају ушколским текстовима (у уџбеницима, књигама из лектире и сл.) и правилно их употребљава <u>Писано изражавање-правопис</u> -зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) -употребљава велико слово приликом писања имена држава и места и њихових становника; користи наводнике при навођењу туђих речи; -правилно пише присвојне придеве (-ов/-ев/-ин, -ски/-чки/-шки); -правилно пише гласове ћ, ч, ђ, ц; -правилно пише сугласник Ј у интервокалској позицији; -правилно пише речцу ли и речцу не; -употребљава запету при набрајању -пише јасним и потпуним реченицама; -варира језички израз (ред речи у реченици, типове реченица, дужину реченице...)	<u>Граматика и лексикологија</u> -именује врсте и подврсте речи (властите и заједничке именице; описне, присвојне и градивне придеве; личне заменице; основне и редне бројеве; глаголе) -уме да промени облик променљивих речи према задатом критеријуму: заједничких именица према броју, а глагола, придева и заменица према роду и броју -препознаје прави објекат (у акузативу) и прилошке одредбе за време, место и начин -одређује значења непознатих речи и фразеологизама на основу ситуације и текста/контекста у којем су употребљени -употребљава речи у основном и пренесеном/фигуративном значењу <u>Писано изражавање-правопис</u> -пише јасним, потпуним, добро обликованим реченицама; -користи разноврсне синтаксичке конструкције, укључујући и сложене

Књижевност	<u>Вештина читања и разумевање прочитаног</u> -влада основном техником читања ћириличног и латиничног текста -одговара на једноставна питања у вези са текстом, проналазећи информације експлицитно исказане у једној реченици, пасусу или у једноставној табели (ко, шта, где, када, колико и сл.) -препознаје да ли је тражена информација, која може да буде исказана на различите начине (синонимија, парафраза), садржана у тексту -познаје и користи основне делове текста и књиге (наслов, пасус, име аутора; садржај, речник) -одређује основну тему текста -разуме дословно значење текста -разликује књижевно-уметнички од информативног текста -процењује садржај текста на основу задатог критеријума: да ли му се допада, да ли му је занимљив; да ли постоји сличност између ликова и ситуација из текста и особа и ситуација које су му познате; издваја речи које су му непознате <u>Књижевност</u> -препознаје књижевне родове на основу формалних одлика поезије, прозе и драме -препознаје књижевне врсте (бајку и басну) -одређује главни догађај и ликове (који су носиоци радње) у књижевно-уметничком тексту -одређује време и место дешавања радње у књижевно-уметничком тексту	<u>Вештина читања и разумевање прочитаног</u> -чита текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха; уме да одреди на ком месту у тексту је пауза, место логичког акцента; који део текста треба прочитати брже, а који спорије -изводи једноставне закључке у вези са текстом, анализирајући и обједињујући информације исказане у различитим деловима текста (у различитим реченицама, пасусима, пољима табеле) -раздваја битне од небитних информација; одређује след догађаја у тексту -успоставља везу између информација исказаних у линеарном и нелинеарном тексту (нпр. Проналази део/деталј који је приказан на илустрацији, у табели, или дијаграму) -одређује основни смисао текста и његову намену -препознаје фигуративно значење у тексту -изводи једноставне закључке на основу текста (предвиђа даљи ток радње, објашњава расплет, уочава међусобну повезаност догађаја, на основу поступака јунака/актера закључује о њиховим особинама, осећањима, намерама и сл.) -износи свој став о садржају текста и образлаже зашто му се допада/не допада, због чега му је занимљив/незанимљив; да ли се слаже са поступцима ликова -издваја делове текста који су му нејасни -вреднује примереност информација које прате текст; наводи разлоге за избор одређене илустрације <u>Књижевност</u> -разликује лирску од епске песме -одређује фолклорне форме (кратке народне умотворине: пословице, загонетке, брзалице) -препознаје риму, стих и строфу у лирској песни -одређује карактеристичне особине, осећања, изглед и поступке ликова; и односе међу ликовима у књижевно-уметничком тексту -уочава везе међу догађајима (нпр. одређује редослед догађаја у књижевно-уметничком тексту) -разликује приповедање од описивања и дијалога -разуме фигуративну употребу језика у књижевно-уметничком тексту	<u>Вештина читања и разумевање прочитаног</u> -изводи сложеније закључке на основу текста, обједињујући информације из различитих делова дужег текста -повезује и обједињује информације исказане различитим симболичким системима (нпр. Текст, табела, графички приказ) -разликује различита гледишта заступљена у информативном тексту (нпр. мишљење аутора текста, мишљења учесника у догађају) -изводи сложеније закључке на основу текста и издваја делове текста који их поткрепљују; резимира наративни текст -представља текст у одговарајућој нелинеарној форми (уноси податке из текста у дату табелу или дијаграм) -процењује сврху информативног текста у односу на предвиђену намену (нпр. Који од два текста боље описује дату слику, да ли је упутство за познату игру потпуно и сл.) -објашњава и вреднује догађаје и поступке ликова у тексту (нпр. објашњава зашто је лик поступио на одређен начин, или вреднује крај приче у односу на своја предвиђања током читања текста, или износи свој став о догађајима из текста) <u>Књижевност</u> -тумачи особине, понашање и поступке ликова позивајући се на текст -уочава узрочно-последичне везе међу догађајима у тексту -тумачи идеје у књижевно-уметничком тексту, аргументује их позивајући се на текст
-------------------	--	--	---

Језичка култура	<u>Говорна култура</u> -познаје основна начела вођења разговора: уме да започне разговор, учествује у њему и оконча га; пажљиво слуша своје саговорнике -користи форме учтивог обраћања -казује текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха, без тзв. „певушења“ или „скандирања“ -уме да преприча изабрани наративни или краћи информативни текст на основу претходне израде плана текста и издвајања значајних делова или занимљивих детаља -уме самостално (својим речима) да описује и да прича на задату тему: држи се теме, јасно структурира казивање (уводни, средишњи и завршни део казивања), -уме на занимљив начин да почне и заврши своје причање -уме у кратким цртама да образложи неку своју идеју - уме да одбрани своју тврдњу или став <u>Писано изражавање</u> -пише писаним словима ћирилице -уме да се потпише -почиње реченицу великим словом, завршава је одговарајућим интерпункцијским знаком -употребљава велико слово приликом писања личних имена, назива места (једночланих), назив школе -пише кратким потпуним реченицама једноставне структуре -издваја наслов, углавном се држи теме -препричава кратак једноставан текст (до 400 речи) -користи скроман фонд речи (у односу на узраст); правилно их употребљава -пише кратку поруку (о томе куда иде, зашто касни, и сл.) -пише честитку (за Нову годину, рођендан), позивницу (за рођенданску прославу, забаву), разгледницу (са летовања, зимовања, екскурзије)	<u>Писано изражавање (правопис)</u> -зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) -употребљава велико слово приликом писања имена држава и места и њихових становника; користи наводнике при навођењу туђих речи; -правилно пише присвојне придеве (-ов/-ев/-ин,-ски/-чки/-шки); -правилно пише гласове <i>ћ, ч, ђ, џ</i>; правилно пише сугласник <i>Ј</i> у интервокалској позицији; -правилно пише речцу ли и речцу не; -употребљава запету при набрајању -пише јасним и потпуним реченицама; -варира језички израз (ред речи у реченици, типове реченица, дужину реченице...) -држи се теме; излагање организује око основне идеје текста коју поткрепљује одговарајућим детаљима -језички изразприлагођава комуникативној ситуацији (формалној/неформалној) -саставља кратак наративни текст -саставља кратак дескриптивни текст -користи фонд речи примерен узрасту; употребљава синониме (нпр. да избегне понављање) -исправља свој текст (критички чита написано, поправља текст и исправља грешке) -уме да попуни једноставан образац са основним подацима о себи (име, презиме, име родитеља, година рођења, адреса, телефон; школа, разред, одељење) -пише писмо (приватно) и уме да га адресира	<u>Писано изражавање</u> -пише јасним, потпуним, добро обликованим реченицама; користиразноврсне синтаксичке конструкције, укључујући и сложене -јасно структурира текст (уводни, средишњи и завршни део текста); добро распоређује основну информацију и додатне информације унутар текста и пасуса -прилагођава језичко-стилски израз типу текста -саставља кратак експозиторни текст -користи богат фонд речи (у односу на узраст) -издваја пасусе
----------------------------	--	--	---

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК – ТРЕЋИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма/наставне теме	Ученик треба да: Специфични циљеви и задаци/исходи
Школа: школски простор, активности, излети. Ја и моји другови: дружење, спорт. Породица и блиско окружење: шира породица, суседи и пријатељи, кућни љубимци и обавезе према њима. Празници: Божић, Нова година, Ускрс и други важни празници. Мој дом: обавезе у кући. Исхрана: оброци, омиљена храна, здрава храна, навике у исхрани у земљи/ама чији се језик учи. Одећа: одевни предмети, прикладно одевање. Окружење: место и улица где станујем, важне установе у окружењу (биоскоп, школа, позориште, пошта, музеј, банка, болница), посете установама. Остало: годишња доба, месеци, дани у недељи и делови дана, основни подаци о земљи/земљама чији се језик учи.	<i>Разумевање говора</i> -препознаје гласове (посебно оне којих нема у матерњем језику) у говорном ланцу, акценат, ритам и интонацију -разуме кратке дијалоге, приче и песме о познатим темама, које чује уживо, или са аудио-визуелних записа -разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство итд.). <i>Разумевање писаног текст</i> -препознаје слова, написане речи и реченице које је усмено већ усвојио и поштује правописне знаке приликом читања -разуме основна значења кратких писаних и илустрованих текстова о познатим темама. <i>Усмено изражавање</i> -разговорно изговара гласове, акцентује речи, поштује ритам и интонацију -даје основне информације о себи и свом окружењу, самостално и уз наставникову помоћ -описује у неколико реченица познату радњу или ситуацију, користећи усвојене речи и реченичне моделе. <i>Интеракција</i> -са саговорницима размењује неколико основних исказа у вези са конкретном ситуацијом -размењује информације о хронолошком и метеоролошком времену -учествује у комуникацији (у пару, у групи, итд.) -препознаје кад нешто не разуме, поставља питања и тражи разјашњења. <i>Писмено изражавање</i> -поштујући правопис преписује, допуњава и пише речи и краће реченице у вези са познатим писаним текстом или визуелним подстицајем. -пише своје личне податке (име, презиме и адресу) -прави спискове са различитим наменама (куповина, прослава рођендана, обавезе у току дана...) -допуњава честитку. <i>Знања о језику</i> -препознаје основне граматичке елементе. -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости). -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика	
Трећа година учења страног језика има задатак да утврди претходно стечена знања и уведе ученике у вештине разумевања писаног текста и писања ваћ усвојених садржаја. Комуникативна настава језик сматра средством комуникације.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по уогама итд.)

Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивна, демонстративна, кооперативна, аудитивна, практичних радова
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, сликовнице, фотографије, гиџол лутка, сликовне карте, разни материјали, постери, евалуациони лист
Активности наставника	Презентација градива, праћење, усмеравање, мотивисање, провера, корективна настава
Технике/ активности ученика	Слушање и реаговање на команде наставника или са траке (углавном физичке активности: устани, седи, ходај, скочи, играј, али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.); мануалне активности (сецкање, бојење, прављење предмета од глиномала или сланог теста; израда постера за учионицу или родитеље и сл.); вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике који недостају и сл.); игре; певање у групи; класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добрима, волим/не волим, компарације...); погађање предмета или лица; решавање „текућих проблема“ у разреду, тј. Договори и мини-пројекти; игра по улогама (симулација); цртање по диктату; „превођење“ исказа у гест и геста у исказ; повезивање звучног материјала са илустрацијом; заједничко прављење илустрованих материјала (албум фотографија одељења са излета или прослава, извештај/план недељних активности са излета или дружења и слично); разумевање писаног језика (препознавање везе између слова и гласова; повезивање речи и слике; одговарање на једноставна питања у вези са текстом; извршавање прочитаних упутстава и наредби); писмено изражавање: повезивање гласова и слова; замењивање речи цртежом или сликом; проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза“, осмосмерке, укрштене речи, и слично); повезивање речи и кратких реченица са сликама).
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Оцењивање се спроводи усмено и писмено, домаћи радови, степен ангажовања ученика.

МАТЕМАТИКА – ТРЕЋИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Блок бројева до 1000	Ученици треба да: - савладају читање, писање и упоређивање природних бројева до 1000; - упознају римске цифре (I, V, X, L, C, D, M) и принцип читања и писања бројева помоћу њих;
Геометријски објекти и њихови међусобни односи	- успешно обављају све четири рачунске операције до 1000; - упозната својства операција користе за рационалније (лакше) рачунање; - упознају зависност резултата од компонената операције;
Мерење и мере	- знају да израчунају вредност бројевног израза са највише три операције; - умеју да прочитају и запишу помоћу слова својства рачунских операција; - знају да одреде вредност израза са словима из дате вредности слова; знају да решавају једноставније једначине у скупу бројева до 1000; - упознају и правилно записују разломке чији је бројилац 1, а именилац мањи или једнак 10; - успешно решавају текстуалне задатке; - формирају представе о правој и полуправој; - уочавају и умеју да цртају прав, оштар и туп угао; - знају да цртају паралелне и нормалне праве, квадрат, правоугаоник, троугао и кружницу (помоћу лењира, троугаоника и шестара); - стичу представе о подударности фигура (преко модела и цртања); - знају да одреде обим правоугаоника, квадрата и троугла; - упознају мерење масе тела и запремине течности, као и нове јединице за време (година, век).
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
<u>Скупови</u> . У разноврсним примерима и задацима користе се симболи за скуп и припадност елемента скупа; графички се представљају стварне ситуације помоћу Венових дијаграма; дијаграмске слике се користе и у представљању линија. <u>Бројеви</u> . Писмено и усмено рачунање; бројевни изрази се обрађују упоредо са увежбавањем рачунских операција; инсистира се да ученици текстуалне задатке приказују бројевним изразима и да бројевне изразе исказују речима, односно да их читају. <u>Почеци формирања математичког језика</u> . Ученици одређују вредности најпростијих израза за различите бројевне вредности слова која у њима фигурирају, па упознају сложеније изразе; једначине и неједначине се решавају паралелно. <u>Идеја функција</u> . Прожима све програмске садржаје; пресликавање помаже увођење таблица и дијаграма; откривање идеје функције доприноси и разноврсна вежбања с бројевним низовима. <u>Текстуални задаци</u> се користе као садржаји разних вежбања, при чему ученици у разним животним ситуацијама уочавају одговарајуће математичке релације, и обрнуто математичку апстракцију примењују у одговарајућим животним односима; средство су повезивања наставе математике са животом. <u>Геометријски садржаји</u> . Инсистира се на геометрији облика и на геометрији мерења; изучавање геометријског градива повезује се са појмом броја и операције с бројевима; појам разломка помоћу дужи и круга. <u>Мерење и мере</u> . Користе се очигледна средства и дати ученицима да мере предмете из околине; да вежбају да процењују „одока“. Претварање јединица у мање и веће приказивати и увежбавати на примерима.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални; групни рад; рад у пару
Методе рада	Вербална, текстуална, илустративно-демонстрације; писаних и графичких радова
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, прибор, модели, наставни листићи, апликације, плакат
Активности наставника	Израже градиво, објашњава, демонстрира, мотивише, подстиче, усмерава, храбри, помаже, прати, диктира, отклања нејасноће, упућује, проверава, оцењује

Активности ученика	Слушају, пишу, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају, раде у групи, решавају, преписују, закључују, договарају се, саопштавају, цртају, именују, показују, проверавају, извештавају, распоређују, сарађују, размишљају, повезују претходно стечена знања са новим...
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Природа и друштво, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Индивидуално и групно: кроз разговоре и усмена испитивања, решавањем задатака објективног типа, који су најчешће припремљени као различите форме тестова знања, отвореног или затвореног типа, са различитим нивоима тежине задатака који мере различите нивое постигнућа. <u>Праћење и оцењивање знања</u> : усмено на сваком часу и писмено се обавља током целе наставне године, а након обрађених и увежбаних наставних целина контролним и домаћим задацима, тестовима знања и другим облицима провере, редовним праћењем и проверавањем знања различитим облицима како би добили објективну оцену.

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Блок бројева до 1000	<u>Природни бројеви и операције са њима</u> -зна да прочита и запише дати број, уме да упореди бројеве по величини и прикаже број на датој полуправој -рачуна вредност бројевног израза са највише две операције сабирања и одузимања у оквиру прве хиљаде -множи и дели без остатка (троцифрене бројеве једноцифреним) у оквиру прве хиљаде -уме да на основу текста правилно постави израз са једном рачунском операцијом -уме да решава једноставне једначине у оквиру прве хиљаде <u>Разломци</u> -уме да прочита и формално запише разломак $\frac{n}{1}$ ($n < 10$) и препозна његов графички приказ -уме да израчуна половину, четвртину и десетину неке целине	<u>Природни бројеви и операције са њима</u> -уме да примени својства природних бројева (паран, непаран, највећи, најмањи, претходни, следећи број) и разуме декадни бројевни систем -уме да одреди десетицу, стотину и хиљаду најближу датом броју -сабира и одузима, рачуна вредност израза -рачуна вредност израза са највише две операције -уме да решава једначине <u>Разломци</u> -уме да препозна разломак $\frac{b}{a}$ ($b \leq 10$, $a < b$) када је графички приказан на фигури подељеној на b делова -уме да израчуна n -ти део неке целине и обрнуто, упоређује разломке облика $\frac{n}{1}$ ($n < 10$)	<u>Природни бројеви и операције са њима</u> -уме да примени својства природних бројева у решавању проблемских задатака -зна својства операција сабирања и одузимања и уме да их примени -уме да израчуна бројевну вредност израза са више операција, поштујући приоритет -уме да решава сложеније проблемске задатке дате у текстуалној форми -уме да одреди решења неједначине са једном операцијом <u>Разломци</u> -уме да прочита, формално запише и графички прикаже разломак $\frac{b}{a}$ ($b \leq 10$, $a < b$) -зна да израчуна део $\frac{b}{a}$ ($b \leq 10$, $a < b$) неке целине и користи то у задацима

Геометријски објекти и њихови међусобни односи	-уме да именује геометријске објекте у равни (квадрат, круг, троугао, правоугаоник, тачка, дуж, права, полуправа и угао) и уочава међусобне односе два геометријска објекта у равни (паралелност, нормалност, припадност) -зна јединице за мерење дужине и њихове односе -користи поступак мерења дужине објекта, приказаног на слици, при чему је дата мерна јединица	-уочава међусобне односе геометријских објеката у равни -претвара јединице за мерење дужине -зна јединице за мерење површине и њихове односе -уме да израчуна обим троугла, квадрата и правоугаоника када су подаци дати у истим мерним јединицама -уме да израчуна површину квадрата и правоугаоника када су подаци дати у истим мерним јединицама -препознаје мрежу коцке и квадра и уме да израчуна њихову површину када су подаци дати у истим мерним јединицама	-претвара јединице за мерење површине из већих у мање -уме да израчуна обим троугла, квадрата и правоугаоника -уме да израчуна површину квадрата и правоугаоника -уме да израчуна обим и површину сложених фигура у равни када су подаци дати у истим мерним јединицама -уме да израчуна запремину коцке и квадра када су подаци дати у истим мерним јединицама
Мерење и мере	-уме да изрази одређену суму новца преко различитих апоена и рачуна са новцем у једноставним ситуацијама -зна коју јединицу мере да употреби за мерење задате запремине течности (l, dl, ml) -на коју јединицу мере да употреби за мерење задате масе (g, kg, t) -уме да чита једноставније графиконе, табеле и дијаграме	-уме да изрази одређену суму новца преко различитих апоена и рачуна са новцем у сложенијим ситуацијама -зна јединице за време (секунда, минут, сат, дан, месец, година) и уме да претвара веће у мање и пореди временске интервале у једноставним ситуацијама -претвара јединице за мерење запремине течности из већих у мање -претвара јединице за мерење масе из већих у мање -уме да користи податке приказане графички или табеларно у решавању једноставнијих задатака и уме графички да представи дате податке	-зна јединице за време (секунда, минут, сат, дан, месец, година, век) и уме да претвара из једне јединице у другу и пореди временске интервале у сложенијим ситуацијама -претвара јединице за мерење запремине течности -претвара јединице за мерење масе

ПРИРОДА И ДРУШТВО – ТРЕЋИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Природа-човек-друштво	-развијање способности запажања основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности;
Кретање у простору и времену	-развијање основних научних појмова из природних и друштвених наука;
Наше наслеђе	-развијање основних појмова о ширем природном и друштвеном окружењу-завичају;
Људска делатност	-развијање радозналости, интересовања и способности за активно упознавање окружења;
Материјали и њихова употреба	-развијање основних елемената логичког мишљења;
	-стицање елементарне научне писмености, њена функционална применљивост и развој процеса учења;
	-оспособљавање за сналажење у простору и времену;
	-разумевање и уважавање сличности и разлика међу појединцима и групама;
	-коришћење различитих социјалних вештина, знања и умења у непосредном окружењу;
	-развијање одговорног односа према себи, окружењу и културном наслеђу.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>природе и друштва</i>	
У наставном процесу се од несистематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима; примењена је концепција спиралних кругова у циљу формирања појмова и постављања мреже за систем појмова из наведених области. Основна интенција овог предмета јесте је подстицање развојних потенцијала детета. Програм је растерећен фактографије и понављања, а омогућује се надограђивање знања, умења, вештина и ставова, изградња појмова из области природе и друштва. Ученици се оспособљавају за коришћење различитих извора знања, графичких и електронских медија, како би се код ученика развила функционална писменост као подлога за даље учење. Оперативна разрада циљева и задатака препуштена је учитељима као вид слободе у креирању наставног процеса. У процесу праћења остваривања постављених циљева и задатака, као и постизању постављених стандарда, пожељно је што мање користити класичне писмене провере знања – контролне и писмене вежбе.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални; групни рад; рад у пару
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, метода писаних радова, партиципативне, решавање проблем-ситуација, експериментална
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, наставни листићи, књиге, часописи, енциклопедије, аудио-визуелни и електронски медији, карте, плакат, слике, глобус, компас, цд диск, сат, календар, разни материјали...
Активности наставника	Преношење информација, излагање, презентовање, подстицање, усмеравање, помагање, процењивање...
Активности ученика	Посматрање, запажање, уочавање, описивање, процењивање, груписање, праћење, бележење, практиковање, експериментисање, истраживање, сакупљање, стварање, активности у оквиру мини-пројекта.
Корелација	Српски језик, Математика, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Народна традиција
Евалуација и оцењивање	Континуирано праћење и вредновање уз уважавање интересовања и активности ученика у процесу учења, а у складу са индивидуалним развојним способностима; усмене и писмене провере, радови ученика, ангажовање.

Садржај програма	Образовни исходи		
	Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
Природа-човек-друштво	-прави разлику између природе и производа људског рада -зна ко и шта чини живу и неживу природу -зна заједничке карактеристике живих бића -уме да класификује жива бића према једном од следећих категорија (изгледу, начину исхране, кретања и размножавања -препознаје и именује делове тела живих бића -разликује станишта према условима живота и живим бићима у њима	-разуме повезаност живе и неживе природе на очигледним примерима -зна основне разлике између животиња, биљака и људи -примењује вишеструке критеријуме класификације живих бића -зна улогу основних делова живих бића -разуме повезаност услова живота и живих бића у станишту -разуме међусобну зависност живих бића у животној заједници -зна основне мере заштите живе и неживе природе као природних ресурса	-разуме повезаност живе и неживе природе на мање очигледним примерима -разуме функционалну повезаност различитих делова тела живих бића
Кретање у простору и времену	-уме да препозна кретање тела у различитим појавама -зна помоћу чега се људи оријентишу у простору-лева и десна страна, стране света, адреса, карактеристични објекти -уме да одреди стране света помоћу сунца -зна јединице за мерење времена (дан, недеља, месец, година, деценија, век) -уме да прочита тражене информације са часовника и календара	-зна да кретање тела зависи од силе која на њега делује, врсте подлоге и облика кретања -зна да се светлост креће праволинијски -уме да пронађе тражене улице и објекте на плану насеља -уме да пронађе основне информације на географској карти Србије-највећа и најважнијанасеља,облике рељефа и површинских вода -уме да пронађе и упише тражене информације на ленти времена	-уме да чита географску карту примењујући знања о странама света и значењу географских знакова
Наше наслеђе	-зна најважније догађаје, појаве и личности из прошлости -зна основне информације о начину живота људи у прошлости -зна шта су историјски извори и именује их	-зна редослед којим су се јављали важни историјски догађаји, појаве и личности -уочава сличности и разлике између начина живота некад и сад -препознаје основна културна и друштвена обележја различитих историјских периода	-зна шта је предходило, а шта је уследило након важних историјских догађаја и појава

Људска делатност	-зна које друштвене групе постоје и ко су њихови чланови -зна основна правила понашања у породици, школи и насељу -зна који су главни извори опасности по здравље људи и основне мере заштите -зна које људске делатности постоје и њихову улогу	-зна које су улоге различитих друштвених група и њихових чланова -зна која су права и обавезе чланова у различитим друштвеним групама -разуме повезаност и међузависност различитих људских делатност	-разуме заједничке карактеристике друштвених група и разлике међу њима -разуме да се права и обавезе чланова друштвених група међусобно допуњују
Материјали и њихова употреба	-зна основна својства материјала (тврдоћа, еластичност, густина, растворљивост, провидност, намагнетисаност) -зна да својства материјала одређују њихову употребу -зна промене материјала које настају због промене температуре	-зна сложенија својства материјала -разликује материјале који су добри проводници топлоте и електрицитета од оних који то нису -зна да топлотно и електрична проводљивост материјала одређују њихову употребу и препознаје примере у свом окружењу	-ученик примењује знање о променама материјала уз објашење појава у свом окружењу -ученик разуме како загревање и хлађење материјала утиче на појаве у природи

ЛИКОВНА КУЛТУРА – ТРЕЋИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Коришћење разних материјала за компоновање	-ликовно изражавање ученика у функцији развијања мишљења и визуелног ликовног естетског сензибилитета за медијуме, уз коришћење разних материјала за компоновање, покрет у композицији, орнаментику, простор, одабирање случајно добијених ликовних односа по личном избору, плакат и ликовне поруке као могућност споразумевања; -увођење ученика у различите могућности комуникација; -стварање услова за развијање свести о потреби чувања човекове природне и културне околине, те активног учествовања у квалитетном естетском и просторном уређењу животне околине.
Композиција и покрет у композицији	
Орнаментика	
Простор-повезивање разних облика у целину	
Одабирање случајно добијених ликовних односа по личном избору ученика	
Плакат, билборд, реклама	
Ликовне поруке као могућност споразумевања	
Ликовна дела и споменици културе; дела савремених медијума	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
За сваки задатак учитељ начињава визуелну припрему (ликовни рад) како би уочио карактер задатка и начине рада у реализацији. Најбоље је учење од природе, посматрање, опажање и уочавање непоновљивости природе. Непримерено је да ученик завршава своје радове код куће, па да учитељ накнадно оцени. <u>Коришћење разних материјала за компоновање</u>. Користе се традиционалне технике-медијуми, али се примењују и други савремени материјали-проширени медијуми. <u>Композиција и покрет у композицији</u>. Мисли се на кретање у природи, у непосредном окружењу, кретање људи.... Ученици се уводе у процес опажања кретања и разумевања условљености кретања и то све може да чини неку композицију по личном избору. <u>Орнаментика</u>. Објашњавање почиње разговором да би ученици препознали овај појам у непосредном окружењу; може се показати нека репродукција везана за уметничко и етнографско наслеђе из непосредног миљеа; непрецртавати орнаменте. <u>Простор, повезивање разних облика у целину</u>. Ослањамо се на емотивно-афективне садржаје, али се не запостављају садржаји који нам се нуде путем техничке слике (илузија простора-телевизијски и компјутерски монитор, видео бим и сл.); начини рада уметника модерне уметности користе се као ослонци за акционо стварање. <u>Одабирање случајно добијених ликовних односа по личном избору ученика</u>. Дубље и шире се могу развијати емотивно-афективни садржаји из претходне програмске целине. <u>Плакат, билборд, реклама</u>. Ученици долазе до једног нивоа информација образовног карактера, али треба и сами да покушају комуникацију путем ликовних решења у виду плаката. <u>Ликовне поруке као могућност споразумевања</u>. Ученици у некој од расположивих ликовних техника симболично изражавају професију или карактеристику неке животиње, инсекта, да би на основу тих карактеристика сви они који гледају одређени цртеж или слику, могли да препознају поруку која се шаље. <u>Ликовна дела и споменици културе; дела савремених медијума</u>. Показује се неко од уметничких дела или споменик културе, предмети етно-културе која се односе на средину у којој ученици живе.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални; групни рад; рад у пару
Методе рада	Дијалогска, монолошка, демонстративна, илустративна, метода практичног рада
Наставна средства	Блок, оловка, креде у боји, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, дрвене бојице, водене боје, фломастери, темпере, пластелин, глина, разни материјали, колаж папир, лепак, маказе...
Активности наставника	Усмерава, ствара ситуацију, сугерише, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, планира, организује
Активности ученика	Посматра, опипава, објашњава, црта, слика, изражава, ствара, дискутује, комуницира, закључује, мисли, креира
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Сагледавање укупне ангажованости рада ученика кроз праћење, посматрање, самоевалуација ученика, евалуација наставника, ученички радови, изложбе

МУЗИЧКА КУЛТУРА - ТРЕЋИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике (певање и свирање)	Ученици треба да: - певају по слуху; - слушају вредна дела уметничке и народне музике; - изводе музичке игре; - свирају на дечјим музичким инструментима.
Слушање музике	
Стварање музике	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења музичке културе	
Садржаји овог наставног предмета треба да пруже знања и информације ученицима да с разумевањем и радошћу прате, разликују, доживљавају и процењују музичке вредности. Начин остваривања програм код ученика развија љубав према музичкој уметности и смисао за лепо и узвишено, оплемењује га и улепшава живот; у настави се међусобно прожимају: певање и свирање, уз поступно упознавање и усвајање ритмичких структура, музичког писма и интонације; слушање музике и усвајање основних појмова из опште музичке културе; активности у музичком стваралаштву. У трећем разреду, певање и свирање, остварује се по слуху и са нотног текста, опонашање демонстрације учитеља, или уз помоћ различитих звучних помагала, а започиње се са упознавањем музичког писма и наставља до краја основног школовања. Усвајањем вештине читања нота ученици лакше и тачније певају једноставне мелодије и активно стичу информације о свирању на појединим инструментима. Ученици усвајају музички речник у вези са певањем/свирањем (piano, mecoforte, forte); савладавају тонске висине и солмизације у обиму c1 – g1 ; усвајају музичко писмо: линијски систем, виолински кључ, трајање тонова у такту 2/4; изводе једноставне песме на мелодијским инструментима Орфовог инструментарија; стичу искуства у слушном разликовању звучних боја (људски гласови, музички инструменти); навикавају се на пажљиво слушање и упознавање музичких дела уметничког и народног стваралаштва; импровизују дијалоге помоћу дечјих инструмената, дечје мелодије на властити или од стране учитеља предложен стих и слободно измишљају покрете уз музику. Пожељно је повезивање музичких садржаја са садржајима осталих наставних предмета уколико је то могуће остварити.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Вербална метода; рад на тексту; илустративна; демонстративне; метода писаних и практичних радова
Наставна средства	Уџбеник, нотна свеска, цд диск, инструмент
Активности наставника	Демонстрира, свира, пева, подстиче ученике да певају, слушају, импровизује рукама, ногама, бројчано оцењује, прати напредовање ученика, развија естетски доживљај, машту, храбри
Активности ученика	Певају, слушају, свирају, изводе дечије народне и уметничке музичке игре, повезују различите садржаје песама, препознају темпо, различите тонске боје (гласове и инструменте), опонашају звукове импровизацијом, креирају, драматизују, ликовно изражавају, праве дечије музичке инструменте...
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Праћење напретка ученика кроз посматрање целокупне ангажованости у складу са способностима, ученички радови и продукти ученичких активности, усмено и писмено испитивање, разговор са учеником, приредбе

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ТРЕЋИ РАЗРЕД (3 часа недељно, 108 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Атлетика	- задовољавање основних дечјих потреба за кретањем и игром;
Вежбе на справама и тлу	- развијање координације, гipкoсти, равнотеже и експлозивне снаге;
Ритмичка гимнастика и народни плесови	- стицање моторичких умења у свим природним (филогенетским) облицима кретања у различитим условима: елементарним играма, ритмици, плесним вежбама и вежбама на тлу; упознавање са кретним могућностима и ограничењима сопственог тела;
Основи тимских игара	- стварање претпоставки за правилно држање тела, јачање здравља и развијање хигијенских навика;
	- формирање и овладавање елементарним облицима кретања – „моторичко описмењавање“;
	- стварање услова за социјално прилагођавање ученика на колективан живот и рад.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физичког васпитања	
Програмска концепција физичког васпитања се заснива на јединству наставних, ванчасовних и ваншкoских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља физичког васпитања. Ученици се оспособљавају за задовољавање индивидуалних потрба и склоности за коришћење физичког вежбања у свакодневном животу. Програмски задаци се, поред редовне наставе, остварују кроз излет, крос, слободне активности, такмичења, корективно-педагошки рад, дани спорта, приредбе и јавни наступи. Учитељ усмерава ученике на програмске садржаје у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада који одговарају индивидуалним интересовањима и могућностима ученика. Предвиђају се и теоретска знања која ће омогућити ученику да схвати законитости процеса на којима се заснива физичко васпитање. У току вежбања се ученицима пружају потребне информације у вези са конкретним задатком. Ученицима, који услед ослабљеног здравља, смањених физичких и функционалних способности , обезбеђен је корективно-педагошки рад, који се реализује у сарадњи са одговарајућом здравственом установом. Програмски садржаји односе се на оне вежбе и моторичке активности које чине основ за стицање трајних навика за вежбање и за које школа има највише услова да их реализује (природни облици кретања, вежбе обликовања, атлетика, вежбе на тлу, ритмичка гимнастика, игре). Процес физичког васпитања усмерен је на: развијање физичких способности, усвајање моторичких знања, умења и навика и теоријско образовање.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методe рада	Дијалог, усмено излагање, демонстрација, практични рад, вежбање
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, ластиш, справе за пењање, чуњеви, козлић, цакови, конопац...
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, наводи, подржава, мотивише, анализира, координира, , планира, прилагођава, организује, посматра, похваљује, разговара , упућује
Активности ученика	Ходају, трче, скачу, бацају, хватају, правилно користе справе, изводе вежбе на тлу и вежбе равнотеже, користе реквизите у различитим облицима вежби, усвајају елементе ритмичких вежби и народних плесова.
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

**ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-ТРЕЋИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Циљеви: -пружити ученицима основна знања о учењу Цркве о стварању света -омогућити ученицима да разумеју да Бог ствара природу и човека јер жели да их воли и да буде са њима заједно -пружити ученицима разумевање да је човек у природној вези са свим оним што је Бог претходно створио, али да се разликује од свих створених бића -оспособити ученике за разумевање да је човекикона Божја (сличан Богу) зато што је створен као слободна личност и једини позван да буде домаћин света -омогућити ученицима да увиде разлику између Бога и створене природе омогућити ученику да увиди да се Бог брине о свету -омогућити ученику да увиди да је Бог створио свет из љубави -омогућити ученику да разуме да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет -пружити ученицима основ за разумевање да се лични однос са Богом остварује кроз служење Богу и ближњима -пружити ученицима основ за разумевање да природи и човеку вечно постојање дарује Бог -омогућити ученику да увиди да су светитељи најбољи пример односа човека са Богом -пружити ученицима основна знања о Светоме Сави као нашем примеру служења ученицима пружити основ за разумевање да хлеб и вино – наши дарови – представљају свет у малом -ученицима пружити основ за разумевање разлога приношења Богу хлеба и вина на Литургији -пружити основ за разумевање да се на Литургији молимо за спасење целог света -омогућити ученицима да увиде да се на Литургији остварује спасење човека и света -ученицима пружити основ за разумевање да нас Христос толико воли да је дао свој живот за нас и да је васкрсао да победи смрт за нас -ученицима пружити наопходно знање да је човек одговоран за очување природе загађење потиче од човека -омогућити ученицима да увиде на које све начине људи данас уништавају природу -омогућити ученицима да разумеју да је човек позван од Бога да брине о природи -упознати ученике са примерима изражавања љубави према природи -развијати код ученика скромност -установити обим и квалитет знања стечених у току школске године из Православног катихизиса.	
Садржаји програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<u>Когнитивни аспект:</u>
Бог ствара свет и човека	-моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 3. Разреда основне школе; моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања; препознати неке елементе
Бог нас воли	

Заједница Бога и света кроз човека	библијске повести о стварању света; моћи да препозна и именује иконе на којима су представљени дани стварања света, на основу библијске повести; моћи да увиди да је свет скуп конкретних врста живих бића која су уједињена, једна другима потребна и да она чине велику заједницу љубави – Цркву; моћи да објасни да је свет створен љубављу Божјом; моћи да разуме да се права слобода изражава као љубав према другим људима, природи и Богу; уочити да је човек сличан Богу; знати да је Бог створио свет из љубави и да објасни како зна да Бог воли свет; препознати да Бог брине о свету и да наведе примере Божјег старања о свету; увидети кроз своје креативне способности да је човек сличан Богу; увидети да Бог жели да свет постоји вечно; увидети да су Бог, људи и природа различити, али да нису потпуно раздвојени; увидети различитост која постоји између Бога и створеног света; знати да је Бог из бриге према свету и човеку послао свога Сина у свет; упознати улогу анђела као сарадника Божјих у старању о свету; уочити да је свет смртан ван заједнице са Богом; упознати садржај молитве Анђелу чувару; усвојити текст и мелодију песме „Анђели певају“; уочити да је човек посредник између Бога и природе и да Бог са природом разговара преко човека; проширити своје знање о служењу Светога Саве Богу и нашем народу; уочити да нема љубави без служења ближњима; упознати библијску повест о Христовом служењу Апостолима; препознати да је Литургија захвалност Богу; уочити да се захвалност Богу показује кроз наше дарове; уочити да наши дарови хлеб и вино представљају свет у малом; увидети везу Литургије и спасења човека и света; проширити своја знања о празнику Васкрсења; увидети шта за створену природу значи Христово Васкрсење; усвојити текст и мелодију песме „Људи ликујте“; препознати личну одговорност за творевину; увидети да се загађењем наше околине, загађује цео свет; увидети да се на православним иконама стварања света и човека, приказује зависност природе од човека; препознати представе које приказују догађаје везане за стварање света; уочити у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса трећег разреда основне школе.
Литургија –преображени свет	
Човек и природа	<u>Афективни аспект:</u> -ученик ће бити мотивисан да активно учествује на часовима верске наставе; бити подстакнут да развија љубав према ближњима, природи и Богу; развијати жељу и свест о важности бриге према ближњима и природи; бити подстакнут да развија свест о томе да је важан зато што га воли Бог и његови ближњи; бити подстакнут да се труди да воли све људе (чак и оне од којих је веома различит); бити подстакнут да љубав препознаје као служење; знати да кроз чињење дела љубави према ближњима, постаје сличан Христу и светитељима Божјим; бити подстакнут да учествује на Литургији како би показао Богу да жели да буде у заједници са Њим; бити подстакнут да у себи развија осећај захвалности према Богу и својим ближњима; бити подстакнут на очување природе и своје животне средине; бити подстакнут да гледа на природу као на Божју творевину; ученици ће бити подстакнути да уреду школски простор изабраним радовима везаним за стварање и очување света.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
На почетку сваке наставне теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Уводни часови треба да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Програм се реализује у складу с принципима савремене активне наставе; ученици се подстичу на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације нагласак је више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Наставни садржаји се реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспонована наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник треба да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе-узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. <u>Наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.</u> Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.	

Врсте наставе	Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (34 часа) и практична настава (2 часа).
Место реализације наставе	Теоријска настава се реализује у учионици, а практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању.
Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање
Евалуација наставе	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова.
Оцењивање	Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ-САЗНАЊЕ О СЕБИ И ДРУГИМА-ТРЕЋИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима	-подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима; -подстицање развоја самопоуздања и личне одговорности; -оспособљавање ученика да препознају и разумеју сопствене потребе и потребе других, и да штите и остварују своје потребе на начин који не угрожава друге;
Уважавање различитости и особености; уочавање и превазилажење стереотипа везаних за пол, узраст, изглед, понашање, порекло	-развијање свести о потреби уважавања различитости и особености; уочавање и превазилажење стереотипа везаних за пол, узраст, изглед, понашање, порекло; -оспособљавање ученика за ненасилно решавање сукоба;
Пријатељство и моралне дилеме у вези са тим; развијање појма пријатељства и моралног расуђивања (крађа, лаж)	-развијање појма пријатељства; -оспособљавање ученика да разумеју неопходност правила која регулишу живот у заједници и да кроз договарање активно доприносе поштовању или мењању правила сагласно са потребама;
Појединац и заједница; правила која регулишу живот у заједници; права и одговорности; договарање	-оспособљавање ученика да упознају и уважавају дејча права и да буду способни да активно учествују у њиховом остваривању; -развијање и неговање еколошке свести;
Развијање моралног расуђивања	-развијање моралног расуђивања и неговање основних људских вредности; -оспособљавање ученика да активно доприносе развоју школе по мери детета.
Развијање еколошке свести; брига о животињама и биљкама	
Евалуација	

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>грађанског васпитања-сазнање о себи и другима</i>	
Облици рада: рад у пару, групни рад, размена у великој групи-одељењу, рад целог разреда, индивидуални рад; интерактивне радионице (симболично изражавање и размена у кругу). Битне методичке одреднице о-в рада су: <u>искуствено учење</u>, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања; <u>игровни контекст</u>, тј. кроз игру истражују разноврсна решења за проблеме са којима се суочавају; <u>метода партиципације и интеракције</u>-ученици стичу самопоуздање и поступно се оспособљавање за изношење својих ставова, да тимски реешавају проблеме и да буду мотивисани за постизање циљева; <u>метода рефлексије</u> примерена је ситуацијама супротстављених ставова, јача вештину доказног мишљења као темеља процеса преговарања. Ове методе се комбинују са методама и техникама: <u>истраживачке, интерактивне, симулацијске, игровне, стваралачке</u>. За реализацију васпитног рада са групом важно је водити рачуна о: -јасном артикулисању циља активности и договору о правилима којих треба да се придржавају сви учесници размене. Будући да се ради о учењу кроз размену, кључан чинилац успешности размене је квалитет узајамног слушања. Важно је да деца увиде да слушањем туђих гледишта и ставова имају прилику да сагледају своје полазиште у новом светлу, да га дограде и обогате; -распореду седења (по могућству круг) који омогућује свим учесницима размене да виде једни друге, окренути лицем у лице; -следе активности конципираном да подстиче и одржава интересовање и сазнајну мотивацију ученика. То се постиже динамичном сменом различитих видова активности и размене; -оптималан број ученика је од 10 до 15. Може се радити и са групом до двадесеторо ученика, али онда долази до слабљења пажње и мотивисаности за размену. Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг. Материјал потребан за реализацију предмета: 30 листова папира А4 формата по ученику, 20 комада великих пак папира светле боје по групи, фломастери и бојице за сваког ученика, селотејп, маказе.	
Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују описно (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Задатак наставника је да им јасно стави до знања да је свака лична експресија подједнако драгоцен, да охрабри децу да износе своје мишљење и кад је различито од осталих, само на начин који не вређа друге, а најважнији задатак о је да се помогне ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање и да осете да кроз процес размене са другима могу да обогате своју личност и сазнање. Наставник подржава ученике када им је тешко да се изразе или слушају и отворен да чује и оно што није у складу са његовим вредностима, без критиковања и процењивања; подстицајним питањима може да наведе децу да сагледају ситуацију из друге перспективе, да кроз социо-когнитивни конфликт сами реструктурирају своје мишљење и ставове. Наставник својим понашањем, начином рада и односом према деци демонстрира вредности које жели да његови ученици усвоје.

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА-ТРЕЋИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Традиционални занати	У трећем разреду у оквиру овог изборног предмета, наставља се развијање тема из прва два разреда (<i>Питај своју баку, Радови и празници, Зимски хлебови и пролећно биље; Биљке и Кућа</i>) и додаје им се нов носећи мотив у оквиру теме <i>Традиционални занати</i>. -развијање знања о фолклорним празницима, биљкама, хлебовима и кући - дому, -познавање разлика између отвореног и затвореног простора (ливада - кућа), -упознавање различитих традиционалних заната у окружењу, -стицање елементарних знања о појединим традиционалним занатима, -упознавање са фолклорним веровањима као пратећим формама традиционалних заната, -упознавање карактеристичних обичајно-обредних облика понашања везаних за одређене традиционалне занате, -упознавање типичних традиционалних заната урбаних и руралних средина, -схватање значаја о чувању и неговању традиционалних заната.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења народне традиције	
Врсте наставе	Теоријска настава и практична настава
Место реализације наставе	Учионица, организоване посете: музеју, етно-селу, етно-кући; излети, екскурзије, посете локалним културно-уметничким друштвима што ученицима омогућава да конкретно, у одређеном амбијенту осете дах прошлости упознају даје програмске садржаје.
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Монолошка, дијалогска, илустративно-демонстративне, истраживачка, самостални рад ученика, радионице, амбијентално учење, методе игре.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: шпампана, аудио-визуелна, електронска, сва она средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; папири, картони, боје, лепак, маказе, слике, часописи, новине, књиге, видео и аудио материјали, лепо коцкице, сликовнице, разни предмети из прошлости, фотографије или други дидактички материјал. Родитељи ученика, у зависности од њихових жеља, знања и могућности, такође могу бити учесници у реализацији програма.
Активности учитеља/ице	Пружање знања; подстицање интересовања, радозналости, креативности и жеље за упознавањем прошлости и наше традиције
Активности ученика	Посматрање, уочавање; описивање; истраживање; разговарање; записивање; сакупљање адекватног материјала и прављење збирки, албума и колекција; практични радови уз помоћ дидактичког материјала; игре (дидактичке и едукативне).
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Ликовна култура, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења.

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ-ДРУГИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Животна средина	-знати појам животна средина и њене елементе; -препознавање и описивање најочљивијих појава и промена у животној средини; -стицање знања о појавама које угрожавају животну средину; -формирање навика и развијање одговорног односа према себи и животној средини; -развијање радозналости, креативности и истраживачких способности; -развијање основних елемената логичног и критичног мишљења.
Природне појаве и промене у животној средини	
Загађивање животне средине	
Заштита животне средине и заштита здравља	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења чувара природе	
Врсте наставе	Теоријска и практична настава
Место реализације наставе	Учионица и непосредна околина
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, амбијентално учење.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: шпмпана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, часописи, новине, књиге, разни предмети или други дидактички материјал.
Активности наставника	Подстиче, усмерава ученике да самостално објасне узрок и последице човековог дејства на природу. Наставник има слободу да реализацију наставних садржаја не везује за часовни систем па час (временски) може да буде у функцији програмских садржаја, а садржаји у функцији места извођења наставе овог изборног предмета.
Активности ученика	Читање; праћење; самостално трагање (стручна литература, популарне књиге, интернет, запажање у окружењу, приче које су чули) према интересовањима и могућностима; бележење; закључивање. Активности су креативне, истраживачког типа и развијају радозналост са елементима критичког и логичког мишљења; обиласци, илустровање, еекспериментисање...
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

РУКА У ТЕСТУ - ОТКРИВАЊЕ СВЕТА - ТРЕЋИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Испитајмо нека својства ваздуха, воде и смеша (раствора), или онога што удишемо, пијемо и једемо. Да ли је боца празна? Ветроказ. Мали замрзивач. Како сачувати лед. Водена турбина. Потопи једрењак. Плива-тоне јаје. Направи магнет. Да ли вода проводи електричну струју? Да ли ће заједно да падну на земљу (кликери различитих величина, једнаке коцке од дрвета, пластике и стиropopа...)? Шта најбрже пада: лист, лоптица или авион - све од хартије? Како нам помаже Земљина тежа? Мерење времена. Пешчани сат.	-формирање елементарних научних појмова из природних наука; -развијање дечијих интересовања и интелектуалне активности; -развијање истраживачких способности и креативности кроз различите поставке експеримента; -испитивање основних карактеристика гасова, течности и чврстих тела и препознавање критеријума за њихову класификацију; -формулисање питања, постављање хипотеза и исказивање претпоставки за решавање проблема; -развијање критичког промишљања кроз посматрање и експеримент; -уочавање узрочно-последичних веза између појава и процеса у окружењу и изведеним огледима; -решавање једноставних проблем-ситуација, самостално и у тиму; -коришћење научног речника, примереног узрасту, за описивање промена својстава материјала, појава и процеса; -подстицање усменог и писменог изражавања кроз дискусије и вођење експерименталне свеске; -развијање критичког односа према информацијама које се добијају чулима; -препознавање опасности и услова за безбедан рад.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>рука у тесту-откривање света</i> Ученицима имају прилику да: промишљају и развијају интелектуалну активност и вештине у процесу упознавања и разумевања појава у природи и задовољавају своју радозналост на различите начине: посматрањем, истраживањем, кроз самосталну активност и добро осмишљен поступак, размишљањем, уношењем малих промена и проверавањем њихових ефеката. Овај приступ карактерише: партнерски однос наставник -ученик, који подразумева заједничко формулисање проблема и питања; вођење акција од стране ученика и предвиђање њиховог исхода, тј. постављање хипотеза; објашњавање и континуирано бележење својих запажања, поступака и корака у експерименталну свеску; примена истраживачких метода у научном образовању.	
Врсте наставе	Теоријска и практична настава
Место реализације наставе	Учионица и непосредна околина
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Вербално-текстуалне, демонстративно-илустративне, метода практичног рада ученика
Наставна средства	Уџбеници, популарна и стручна литература, интернет.
Активности наставника	Води, усмерава ученике у свим етапама „истраживачког“ рада: приликом постављања питања и хипотеза, предлагања огледа, њиховог извођења и представљања резултата рада; охрабрује да постављају питања, истражују и дискутују
Активности ученика	Посматрају, сакупљају материјал и податке, упоређују, класификују, бележе, замишљају и постављају огледе (експерименте), сазнају, објашњавају, користе податке, представљају виђено и урађено, постављају једноставне моделе, дискутују, самостално и групно истражују.
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК-ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Језик (граматика; правопис; ортоепија)	-проширивање знања о простој реченици и њеним деловима; -савладавање основних појмова о променљивим и непроменљивим речима; -оспособљавање за изражајно читање и казивање; -поступно оспособљавање ученика за самостално тумачење основне предметности књижевног текста и сценских дела (осећања, фабула, радња, ликови, поруке, стилогеност сценског израза); -навикавање на сажето и јасно усмено и писмено изражавање према захтевима програма; -савладавање основа методологије израде писмених састава.
Књижевност (лектира; читање текста; тумачење текста; књижевни појмови; функционални појмови)	
Језичка култура (основни облици усменог и писменог изражавања; усмена и писмена вежбања)	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења српског језика	
<u>Језик (граматика и правопис)</u> . Ученици се оспособљавају за правилну усмену и писмену комуникацију стандардним српским језиком. Основни програмски захтев у настави граматике је да се ученицима језик представи и тумачи као систем. У првом и другом разреду у оквиру вежби слушања, говорења, читања и писања ученици запажају језичке појаве без њиховог именовања, а од трећег до осмог разреда у концентричним круговима и континуираним низовима граматички садржаји изучавали поступно и селективно у складу са узрастом ученика (поступност се обезбеђује избором и распоредом наставних садржаја; селективност се остварује избором најосновнијих језичких законитости и информација о њима). <u>Правопис</u> се савлађује честим и разноврсним систематским вежбама. <u>Књижевност</u> . Ученици се уводе у свет књижевности и тзв. некњижевних текстова (популарних, информативних). Читање и тумачење текста је у функцији даљег усавршавања гласног читања, уз постепено, систематско и доследно увођење у технику читања у себи и усвајање основних појмова, односа и релација које садржи у себи прочитани текст.	
Облици рада	Рад на тексту; усмено излагање; разговор; илустративни радови; писани радови; практични радови
Методе рада	Вербалне , текстуалне, демонстративне, илустративна, интерактивне, игре
Наставна средства	Уџбеници (читанка, радна свеска, граматика), наставни листићи, апликације, илустрације, диск, плакати, енциклопедије, часописи за децу, видео-пројектор...
Активности наставника	Организује наставу, мотивише, прати, подржава, прати напредовање сваког ученика, вреднује оцењује, регулише сацијалне односе у разреду...
Активности ученика	Читају, пишу, слушају, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају, раде у групи, решавају, преписују, препричавају, описују, бирају, илуструју, рецитију, одговарају на питања или причицу, закључују, договарају се, саопштавају, проверавају, извештавају...
Корелација	Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, слободне активности
Евалуација и оцењивање	Посматрање ученика, испитивање ученика (усмено и писмено), тестирање, ученички радови, заједничко оцењивање ученика од стране ученика и наставника, међусобно оцењивање ученика без непосредног учешћа наставника, самооцењивање.

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања за Српски језик садрже стандарде постигнућа за области: *Говорна култура, Вештина читања и разумевање прочитаног, Писано изражавање, Граматика и лексикологија и Књижевност*. У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа, осим у области *Говорна култура*.

Говорна култура

- 1CJ.0.1.1. познаје основна начела вођења разговора: уме да започне разговор,учествује у њему и оконча га; пажљиво слуша своје саговорнике;
 1CJ.0.1.2. користи форме учтивог обраћања;
 1CJ.0.1.3. казује текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха, без тзв. „певушења“ или „скандирања“;
 1CJ.0.1.4. уме да преприча изабрани наративни или краћи информативни текст на основу претходне израде плана текста и издвајања значајних делова или занимљивих детаља;
 1CJ.0.1.5. уме самостално (својим речима) да описује и да прича на задату тему: држи се теме, јасно структурира казивање (уводни, средишњи и завршни део казивања), добро распоређујући основну информацију и додатне информације;
 1CJ.0.1.6. уме на занимљив начин да почне и заврши своје причање;
 1CJ.0.1.7. уме у кратким цртама да образложи неку своју идеју;
 1CJ.0.1.8. уме да одбрани своју тврдњу или став

Вештина читања и разумевање прочитаног

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1CJ.1.2.1. влада основном техником читања ћириличног и латиничког текста; 1CJ.1.2.2. одговара на једноставна питања у вези са текстом, проналазећи информације експлицитно исказане у једној реченици, пасусу, или у једноставној табели (ко, шта, где, када, колико и сл.); 1CJ.1.2.3. препознаје да ли је тражена информација, која може да буде исказана на различите начине (синонимија, парафраза), садржана у тексту; 1CJ.1.2.4. познаје и користи основне делове текста и књиге (наслов, пасус, име аутора; садржај, речник); 1CJ.1.2.5. одређује основну тему текста; 1CJ.1.2.6. разуме дословно значење текста; 1CJ.1.2.7. разликује књижевноуметнички од информативног текста; 1CJ.1.2.8. процењује садржај текста на основу задатог критеријума: да ли му се допада, да ли му је занимљив; да ли постоји сличност између ликова и ситуација из текста и особа и ситуација које су му познате; издваја речи које су му непознате	1CJ.2.2.1. чита текст природно, поштујући интонацију реченице/стиха; уме да одреди на ком месту у тексту је пауза, место логичког акцента; који део текста треба прочитати брже, а који спорије; 1CJ.2.2.2. изводи једноставне закључке у вези са текстом, анализирајући и обједињујући информације исказане у различитим деловима текста (у различитим реченицама, пасусима, пољима табеле) 1CJ.2.2.3. раздваја битне од небитних информација; одређује след догађаја у тексту; 1CJ.2.2.4. успоставља везу између информација исказаних у линеарном и нелинеарном тексту (нпр. проналази део/детаљ који је приказан на илустрацији, у табели, или на дијаграму); 1CJ.2.2.5. одређује основни смисао текста и његову намену; 1CJ.2.2.6. препознаје фигуративно значење у тексту; 1CJ.2.2.7. изводи једноставне закључке на основу текста (предвиђа даљи ток радње,објашњава расплет, уочава међусобну повезаност догађаја, на основу поступака јунака/актера закључује о њиховим особинама, осећањима, намерама и сл.); 1CJ.2.2.8. износи свој став о садржају текста и образлаже зашто му се допада/не допада, због чега му је занимљив/незанимљив; да ли се слаже/не слаже са поступцима ликова; 1CJ.2.2.9. издваја делове текста који су му нејасни; 1CJ.2.2.10. вреднује примереност илустрација које прате текст; наводи разлоге за избор одређене илустрације	1CJ.3.2.1. изводи сложеније закључке на основу текста, обједињујући информације изразличитих делова дужег текста 1CJ.3.2.2. повезује и обједињује информације исказане различитим симболичким системима (нпр. Текст, табела, графички приказ); 1CJ.3.2.3. разликује различита гледишта заступљена у информативном тексту (нпр.мишљење аутора текста вс. Мишљења учесника у догађају); 1CJ.3.2.4. изводи сложеније закључке на основу текста и издваја делове текста који их поткрепљују; резимира наративни текст; 1CJ.3.2.5. представља текст у одговарајућој нелинеарној форми (уноси податке из текста у дату табелу или дијаграм); 1CJ.3.2.6. процењује сврху информативног текста у односу на предвиђену намену(нпр. Који од два текста боље описује дату слику, да ли је упутство за (познату) игру потпуно и сл.); 1CJ.3.2.7. објашњава и вреднује догађаје и поступке ликова у тексту (нпр. Објашњава зашто је лик поступио на одређен начин, или вреднује крај приче у односу на своја предвиђања током читања текста, или износи свој став о догађајима из текста)

Писано изражавање		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1CJ.1.3.1. пише писаним словима ћирилице; 1CJ.1.3.2. уме да се потпише; 1CJ.1.3.3. почиње реченицу великим словом, завршава је одговарајућим интерпункцијским знаком; 1CJ.1.3.4. употребљава велико слово приликом писања личних имена, назива места(једночланих), назива школе; 1CJ.1.3.5. пише кратким потпуним реченицама једноставне структуре; 1CJ.1.3.6. издваја наслов, углавном се држи теме; 1CJ.1.3.7. препричава кратак једноставан текст (до 400 речи); 1CJ.1.3.8. користи скроман фонд речи (у односу на узраст); правилно их употребљава; 1CJ.1.3.9. пише кратку поруку (о томе куда иде, зашто касни, и сл.); 1CJ.1.3.10. пише честитку (за Нову годину, рођендан), позивницу (за рођенданску прославу, забаву), разгледницу (са летовања, зимовања, екскурзије)	1CJ.2.3.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) 1CJ.2.3.2. употребљава велико слово приликом писања имена држава и места и њихових становника; користи наводнике при навођењу туђих речи; правилно пише присвојне придеве (-ов/-ев/-ин, -ски/-чки/-шки); правилно пише гласове ћ, ч, ђ, џ; правилно пише сугласник ј у интервокалној позицији; правилно пише речцу ли и речцу не; употребљава запету при набрајању; 1CJ.2.3.3. пише јасним и потпуним реченицама; варира језички израз (ред речи у реченици, типове реченица, дужину реченице...) 1CJ.2.3.4. држи се теме; излагање организује око основне идеје текста коју поткрепљује одговарајућим детаљима 1CJ.2.3.5. језички израз прилагођава комуникативној ситуацији(формалној/неформалној); 1CJ.2.3.6. саставља кратак наративни текст; 1CJ.2.3.7. саставља кратак дескриптивни текст; 1CJ.2.3.8. користи фонд речи примерен узрасту; употребљава синонине (нпр. Да избегне понављање); 1CJ.2.3.9. исправља свој текст (критички чита написано, поправља текст и исправља грешке) 1CJ.2.3.10. уме да попуни једноставан образац са основним подацима о себи (име, презиме, име родитеља, година рођења, адреса, телефон; школа, разред, одељење) 1CJ.2.3.11. пише писмо (приватно) и уме да га адресира	1CJ.3.3.1. пише јасним, потпуним, добро обликованим реченицама; користи разноврсне синтаксичке конструкције, укључујући и сложене 1CJ.3.3.2. јасно структурира текст (уводни, средишњи и завршни део текста); добро распоређује основну информацију и додатне информације унутар текста и пасуса; 1CJ.3.3.3. прилагођава језичко-стилски израз типу текста; 1CJ.3.3.4. саставља кратак експозиторни текст; 1CJ.3.3.5. користи богат фонд речи (у односу на узраст); 1CJ.3.3.6. издваја пасусе
Граматика и лексикологија – подобласт граматика		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1CJ.1.4.1. препознаје врсте речи (именице, заменице, придеве, бројеве и глаголе); 1CJ.1.4.2. препознаје граматичке категорије променљивих речи (род и број заједничких именица) и глаголско време (презент, перфекат и футур); 1CJ.1.4.3. препознаје врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне, упитне, узвичне, заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне)	1CJ.2.4.1. одређује врсте речи (именице, заменице, придеве, бројеве и глаголе); 1CJ.2.4.2. препознаје подврсте речи (властите и заједничке именице; описне, присвојне и градивне придеве; личне заменице; основне и редне бројеве) 1CJ.2.4.3. препознаје лице, род и број личних заменица у номинативу; 1CJ.2.4.4. препознаје граматичке категорије глагола (лице, број и род) и уме да пребаци глаголе из једног глаголског времена у друго; 1CJ.2.4.5. препознаје субјекат и глаголски предикат; 1CJ.2.4.6. одређује врсте реченица по комуникативној функцији (обавештајне, упитне, узвичне, заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне); 1CJ.2.4.7. саставља реченице различите по комуникативној функцији и облику	1CJ.3.4.1. именује врсте и подврсте речи (властите и заједничке именице; описне, присвојне и градивне придеве; личне заменице; основне и редне бројеве; глаголе); 1CJ.3.4.2. уме да промени облик променљивих речи према задатом критеријуму: заједничких именица према броју, а глагола, придева и заменица према роду и броју; 1CJ.3.4.3. препознаје прави објекат (у акузативу) и прилошке одредбе за време, место и начин

Граматика и лексикологија – подобласт лексикологија		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1CJ.1.4.4. препознаје антонимију; 1CJ.1.4.5. познаје значења речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији (у кући, школи и сл.)	1CJ.2.4.8. препознаје синонимију; 1CJ.2.4.9. познаје значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, књигама из лектире и сл.) и правилно их употребљава	1CJ.3.4.4. одређује значења непознатих речи и фразеологизама на основу ситуације и текста/контекста у којем су употребљени 1CJ.3.4.5. употребљава речи у основном и пренесеном/фигуративном значењу 5
Књижевност		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1CJ.1.5.1. препознаје књижевне родове на основу формалних одлика поезије, прозе и драме; 1CJ.1.5.2. препознаје књижевне врсте (бајку и басну); 1CJ.1.5.3. одређује главни догађај и ликове (који су носиоци радње) у књижевноуметничком тексту 1CJ.1.5.4. одређује време и место дешавања радње у књижевноуметничком тексту	1CJ.2.5.1. разликује лирску од епске песме; 1CJ.2.5.2. одређује фолклорне форме (кратке народне умотворине – пословице, загонетке, брзалице); 1CJ.2.5.3. препознаје риму, стих и строфу у лирској песми; 1CJ.2.5.4. одређује карактеристичне особине, осећања, изглед и поступке ликова; и односе међу ликовима у књижевноуметничком тексту; 1CJ.2.5.5. уочава везе међу догађајима (нпр. Одређује редослед догађаја у књижевно уметничком тексту) 1CJ.2.5.6. разликује приповедање од описивања и дијалога 1CJ.2.5.7. разуме фигуративну употребу језика у књижевноуметничком тексту	1CJ.3.5.1. тумачи особине, понашање и поступке ликова позивајући се на текст; 1CJ.3.5.2. уочава узрочно-последичне везе међу догађајима у тексту; 1CJ.3.5.3. тумачи идеје у књижевноуметничком тексту, аргументује их позивајући сена текст

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК-ЧЕТВРТИ РАЗРЕД

(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Циљ наставе страног језика на млађем школском узрасту је да оспособи ученика да на страном језику комуницира на основном нивоу, у усменом и писаном облику темама из свог непосредног окружења. У исто време, настава страног језика треба да: подстакне развијање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације за учење страног језика, олакша разумевање других и различитих култура и традиција; стимулише машту, креативност и радозналост; подстиче употребу страног језика у личне сврхе и из задовољства.

Садржаји програма/наставне теме	Специфични циљеви и задаци/исходи
Школа:склоности према предметима, активности и теме по предметима, школски дан. Ја и моји другови: ходи, заједничке активносоти и толеранција (помоћ другу/другарици, позајмљивање ствари, ужине, подела одговорности). Породица и блиско окружење: слободно време у породици, породична путовања и излети, подела послова и обавеза у породици, опис и особине животиња, однос прма животињама). Празници:прославе и манифестације у оквиру школе и ван ње (Дан школе, такмичења, ревије...). Мој дом: дневни распоред активности током радних дана и дана и викендом (учење, игре, обавезе...). Исхрана: оброци ван куће (ресторан, уђина у школи, куповина у супермаркету). Одећа: одевни предмети за одређене прилике (формално и неформално одевање), народна ношња земаља чији се језик изучава. Окружење: суседски односи, екологија, однос према човековој околини. Остало: знаменитости земаља чији се језик учи, пригодна децја прича или бајка, бројеви до 1000, исказивање времена (детаљно), коришћење новца	<i>Ученик треба да:</i> <i>Разумевање говора</i> -разуме општи садржај кратких и прилагођених текстова после неколико слушања, -разуме краће дијалоге (до 5 реплика/питања и одговора), прилагођене приче и песме у оквиру тема предвиђених програмом које чује уживо, или са аудио-визуелних записа и адекватно реагује на појединачне делове усмених порука издвајајући битне информације (датум, време, место, особе, количину...). <i>Разумевање писаног текста</i> -разуме краћи текст (до 50 речи), написане речи и реченице састављене углавном од познатих језичких елемената (речи и језичке структуре предвиђене програмом), -разуме основна значења кратких писаних и илустрованих текстова о познатим темама, -разуме и реагује на одговарајући начин на писане поруке у вези са лични искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство, догађај из непосредне прошлости и планови за будућност итд.). <i>Усмено изражавање</i> -разговорно изговара гласове акцентује речи, поштује ритам и интонацију, -даје основне информације о себи и свом окружењу, -описује у неколико реченица познату радњу или ситуацију, препричава општи садржај прочитаног или саслушаног текста, користећи усвојене језичке елементе и структуре. <i>Интеракција</i> -у стварним и симулирани говорним ситуацијама са саговорницима размењује исказе у вези са контекстом учионице, активностима у учионици, свакодневни активностима и договорима (у садашњости и будућности), као и догађаји из непосредне прошлости, - размењује информације о хронолошком и метеоролошком времену; - учествује у комуникацији (у пару, у групи итд.) поштујући социокултурне норме комуникације (тражи реч, не прекида саговорника, пажљиво слуша друге...), - препознаје кад нешто не разуме, поставља питања и тражи разјашњења. <i>Писано изражавање</i> -допуњава и пише реченице и краће текстове (до 5 реченица, односно 20 речи), чију кохерентност и кохезију
Комуникативне функције	

Граматика	постиже користећи језичке елементе предвиђене програмом и у вези са познатим писаним текстом или визуелним подстицајем, користећи познате тематске и језичке елементе, -препричава текст, пише честитку или разгледницу, поруку, позивницу и др., -попуњава формулар или пријаву (име, преуиме, улица и број, место и поштански број, датум рођења). <i>Знања о језику</i> -препознаје и користи предвиђене граматичке садржаје (глаголска времена: садашње, прошло и будуће време у јасно контекстуализованим структурама, односно без теоријског објашњавања и инсистирања на апсолутној граматичкој тачности), -поштује ред речи у реченици, -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости), -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика	
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, ситуације...)
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, сликовнице, фотографије, гиџол лутка, сликовне карте, разни материјали, постери, евалуациони лист
Активности наставника	Презентација градива, праћење, усмеравање, мотивисање, провера, корективна настава
Технике/ активности ученика	Слушање и реаговање на команде наставника или са траке (слушај, пиши, повежи, одреди, али и активности у вези с радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску итд.); мануалне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу или родитеље и сл.); вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанци, додати делове слике, допунити информације, селекувати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.); игре примерене узрасту; певање у групи; класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...); решавање „текућих проблема“ у разреду, тј. Договори и мини-пројекти; цртање по диктату, израда сликовног речника; „превођење“ исказа у гест и геста у исказ; повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова с текстом или, пак, именовање наслова; заједничко прављење илустрованих и писаних материјала; (извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације); разумевање писаног језика: (уочавање дистинктивних обележја која указују на граматичке специфичности (род, број, глаголско време, лице...); препознавање везе између група слова и гласова; одговарање на једноставна питања у вези с текстом, тачно/нетачно, вишеструки избор; извршавање прочитаних упутстава и наредби); увођење дечје књижевности и транспоноване у друге медије: игру, песму, драмски израз, ликовни израз; писмено изражавање: (повезивање гласова и групе слова; замењивање речи цртежом или сликом; проналажење недостајуће речи (употпуњавање низа, проналажење „уљеза“, осмосмерке, укрштене речи, и слично); повезивање краћег текста и реченица са сликама/илустрацијама; попуњавање формулара (пријава за курс, претплату на дечји часопис или сл., налепнице за кофер); писање честитки и разгледница; писање краћих текстова.
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Оцењивање се спроводи усмено и писмено, домаћи радови, вреднује се и степен ангажовања ученика.

МАТЕМАТИКА - ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржаји програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Скуп природних бројева	Ученици треба да: -успешно савладају читање и писање природних бројева у декадном бројевном систему; -уознају скуп природних бројева;
Мерење и мере	-науче да природне бројеве приказују тачкама бројевне полуправе; умеју да читају и записују помоћу слова основна својства рачунских операција; -уознају и уочавају зависност између резултата и компонената операције (на примерима); -примењују уозна својства рачунских операција при трансформисању израза и у случају рачунских олакшица;
Површина	-знају да читају, састављају и израчунавају вредност израза са више операција; -знају да решавају једноставније једначине и неједначине (уозна облика) у скупу природних бројева; -успешно решавају задатке дате у текстуалној форми; -уознају разломке (наведене у програму), њихово читање, писање и значење, уз коришћење одговарајућих термина; -знају да цртају мреже и праве моделе коцке и квадра; -уознају јединице за површину и примењују их при израчунавању површине квадрата, правоугаоника, квадра и коцке.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
<u>Скупови.</u> У задацима користити симболе за скуп и припадност елемента скупу; графички представљати стварне ситуације помоћу Венових дијаграма <u>Бројеви.</u> Поступно уознавање бројева природног низа и број нулу; прво се уознаје својство операција, па објашњава начин рачунања; писмено и усмено рачунање. <u>Геометријски садржаји.</u> Инсистира се на геометрији облика и на геометрији мерења (мерење површи). <u>Мерење и мере.</u> За уознавање метарског система мера користе се очигледна средства и ученицима даје да мере предмете, али је неопходно и да вежбају да процењују одока. Приликом обраде мера за површину користе се модели у величини квадратног метра.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални; групни рад; рад у пару
Методе рада	Дијалогска, монолошка, метода писаних радова, практичних радова, експериментална; игровне активности; илустративно-демонстративна; текстуална
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, прибор, модели, наставни листићи, апликације
Активности наставника	Организује, мотивише, подстиче, усмерава, објашњава, прати, упућује, оцењује
Активности ученика	Стичу знања, посматрају, запажају, уочавају, закључују, показују, упоређују, мере, рачунају, примењују
Корелација	Српски језик, Природа и друштво, Ликовна култура
Евалуација и оцењивање	<u>Индивидуално и групно:</u> кроз разговоре и усмена испитивања, решавањем задатака објективног типа, који су најчешће припремљени као различите форме тестова знања, отвореног или затвореног типа, са различитим нивоима тежине задатака који мере различите нивое постигнућа. <u>Праћење и оцењивање знања:</u> усмено на сваком часу и писмено се обавља током целе наставне године, а након обрађених и увежбаних наставних целина контролним и домаћим задацима, тестовима знања и другим облицима провере, редовним праћењем и проверавањем знања различитим облицима како би добили објективну оцену.

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања за предмет Математика садрже стандарде постигнућа за области: Природни бројеви и операције са њима, Геометрија, Разломци и Мерење и мере. У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа.

Природни бројеви и операције са њима

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1МА.1.1.1. зна да прочита и запише дати број, уме да упореди бројеве по величини и да прикаже број на датој бројевној полуправој; 1МА.1.1.2. рачуна вредност бројевног израза са највише две операције сабирања и одузимања у оквиру прве хиљаде; 1МА.1.1.3. множи и дели без остатка (троцифрене бројеве једноцифреним) у оквиру прве хиљаде; 1МА.1.1.4. уме да на основу текста правилно постави израз са једном рачунском операцијом; 1МА.1.1.5. уме да решава једноставне једначине у оквиру прве хиљаде	1МА.2.1.1. уме да примени својства природних бројева (паран, непаран, највећи, најмањи, претходни, следећи број) и разуме декадни бројни систем; 1МА.2.1.2. уме да одреди десетицу, стотину и хиљаду најближу датом броју; 1МА.2.1.3. сабира и одузима, рачуна вредност израза; 1МА.2.1.4. рачуна вредност израза с највише две операције; 1МА.2.1.5. уме да решава једначине	1МА.3.1.1. уме да примени својства природних бројева у решавању проблемских задатака; 1МА.3.1.2. зна својства операција сабирања и одузимања и уме да их примени 1МА.3.1.3. уме да израчуна бројевну вредност израза са више операција поштујући приоритет; 1МА.3.1.4. уме да решава сложеније проблемске задатке дате у текстуалној форми; 1МА.3.1.5. уме да одреди решење неједначине са једном операцијом

Геометрија

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1МА.1.2.1. уме да именује геометријске објекте у равни (квадрат, круг, троугао, правоугаоник, тачка, дуж, права, полуправа, угао) и уочава међусобне односе два геометријска објекта у равни (паралелност, нормалност, припадност); 1МА.1.2.2. зна јединице за мерење дужине и њихове односе; 1МА.1.2.3. користи поступак мерења дужине објекта приказаног на слици при чему је дата мерна јединица; 1МА.1.2.4. користи поступак мерења површине објекта, приказаног на слици, при чему је дата мерна јединица	1МА.2.2.1. уочава међусобне односе геометријских објеката у равни; 1МА.2.2.2. претвара јединице за мерење дужине; 1МА.2.2.3. зна јединице за мерење површине и њихове односе; 1МА.2.2.4. уме да израчуна обим троугла, квадрата и правоугаоника када су подаци дати у истим мерним јединицама; 1МА.2.2.5. уме да израчуна површину квадрата и правоугаоника када подаци нису дати у истим мерним јединицама; 1МА.2.2.6. препознаје мрежу коцке и квадра и уме да израчуна њихову површину када су подаци дати у истим мерним јединицама	1МА.3.2.1. претвара јединице за мерење површине из већих у мање; 1МА.3.2.2. уме да израчуна обим троугла, квадрата и правоугаоника; 1МА.3.2.3. уме да израчуна површину квадрата и правоугаоника; 1МА.3.2.4. уме да израчуна обим и површину сложених фигура у равни када су подаци дати у истим мерним јединицама; 1МА.3.2.5. уме да израчуна запремину коцке и квадра када су подаци дати у истим мерним јединицама

<i>Разломци</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1МА.1.3.1. уме да прочита и формално запише разломак $1/n$ ($n \leq 10$) и препозна његов графички приказ; 1МА.1.3.2. уме да израчуна половину, четвртину и десетину неке целине	1МА.2.3.1. уме да препозна разломак a/b ($b \leq 10$, $a < b$) када је графички приказан на фигури подељеној на b делова; 1МА.2.3.2. уме да израчуна n -ти део неке целине и обрнуто, упоређује разломке облика $1/n$ ($n \leq 10$)	1МА.3.3.1. уме да прочита, формално запише и графички прикаже разломак a/b ($b \leq 10$, $a < b$); 1МА.3.3.2. зна да израчуна део a/b ($b \leq 10$, $a < b$) неке целине и користи то у задацима
<i>Мерење и мере</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1МА.1.4.1. уме да изрази одређену суму новца преко различитих апоена и рачуна са новцем у једноставним ситуацијама; 1МА.1.4.2. зна коју јединицу мере да употреби за мерење задате запремине течности (л, дл, мл) 1МА.1.4.3. зна коју јединицу мере да употреби за мерење задате масе (г, кг, т); 1МА.1.4.4. уме да чита једноставније графиконе, табеле и дијаграме	1МА.2.4.1. уме да изрази одређену суму новца преко различитих апоена и рачуна са новцем у сложенијим ситуацијама; 1МА.2.4.2. зна јединице за време (секунда, минут, сат, дан, месец, година) и уме да претвара веће у мање и пореди временске интервале у једноставним ситуацијама; 1МА.2.4.3. претвара јединице за мерење запремине течности из већих у мање; 1МА.2.4.4. претвара јединице за мерење масе из већих у мање; 1МА.2.4.5. уме да користи податке приказане графички или табеларно у решавању једноставних задатака и уме графички да представи дате податке	1МА.3.4.1. зна јединице за време (секунда, минут, сат, дан, месец, година, век) и уме да претвара из једне јединице у другу и пореди временске интервале у сложенијим ситуацијама; 1МА.3.4.2. претвара јединице за мерење запремине течности; 1МА.3.4.3. претвара јединице за мерење масе

ПРИРОДА И ДРУШТВО – ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Моја домовина део света	Општи циљ интегрисаног наставног предмета <i>Природа и друштво</i> јесте упознавање себе, свог природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговоран живот у њему. - развијање основних научних појмова из природних и друштвених наука; - развијање основних појмова о ширем природном и друштвеном окружењу – завичају и домовини; - развијање радозналости, интересовања и способности за активно упознавање окружења; - развијање способности запажања основних својстава материјала, објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности; - развијање елемената логичког мишљења; - стицање елементарне научне писмености, њена функционална применљивост и развој процеса учења; - оспособљавање за сналажење у простору и времену; - разумевање и уважавање различитости међу појединцима и групама; - коришћење различитих социјалних вештина, знања и умења у комуникацији и другим интеракцијским односима; - развијање одговорног односа према себи, другима, окружењу и културном наслеђу; - чување националног идентитета и уграђивање ус ветску културну баштину.
Сусрет са природом	
Истражујемо природне појаве	
Рад, енергија, производња и потрошња	
Осврт уназад-прошлост	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>природе и друштва</i>	
Програмски садржаји у четвртм разреду представљају континуитет интегрисаног наставног предмета из прва три разреда основног образовања и васпитања. Наставља се развојна концепција узлазних спиралних кругова у грађењу појмова, усвајању знања, умења, ставова и вредности из интегративних области природе и друштва. Поступно развија принцип завичајности. Структура програма указује на континуитет у појачаном развијању знања из природних наука што се читава у циљевима, избору садржаја и начина реализације програма. У наставном процесу полази се од несистематизованих искуствених сазнања детета и иде се ка општим, научно заснованим, систематизованим знањима из области природе, друштва и културе. Амбијентално учење је врло битно.	
Облици рада	Фронтални; индивидуални; групни рад; рад у пару
Методе рада	Монолошка, дијалогска, метода писаних радова; метода практичних радова; илустративно-демонстративна; игровне активности ; текстуална; хеуристичка; експериментална.
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, наставни листићи, књиге, часописи, енциклопедије, аудио-визуелни и електронски медији, карта, слике, фотографије, пригодни текстови, разни материјали.
Активности наставника	Организује наставу, мотивише, подстиче развој способности ученика-поставља (логичка) питања; показује; демонстрира; прати
Активности ученика	Описивање, посматрање, запажање, процењивање, груписање, праћење, бележење, експериментисање, прикупљање, мини-пројекти
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Праћење и вредновање треба обављати континуирано, уважавајући интересовања и активности ученика у процесу учења, а у складу са индивидуалним развојним способностима; усмене и писмене провере, радови ученика, ангажовање.

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај првог циклуса обавезног образовања за предмет Природу и друштво садрже стандарде постигнућа за области: Жива и нежива природа, Екологија, Материјали, Кретање и оријентација у простору и времену, Друштво и Држава Србија и њена прошлост. У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа.

Жива и нежива природа

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1ПД.1.1.1. прави разлику између природе и производа људског рада; 1ПД.1.1.2. зна ко и шта чини живу и неживу природу; 1ПД.1.1.3. зна заједничке карактеристике живих бића; 1ПД.1.1.4. уме да класификује жива бића према једном од следећих критеријума: изгледу, начину исхране, кретања и размножавања; 1ПД.1.1.5. препознаје и именује делове тела живих бића; 1ПД.1.1.6. разликује станишта према условима живота и живим бићима у њима.	1ПД.2.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на очигледним примерима; 1ПД.2.1.2. зна основне разлике између биљака, животиња и људи; 1ПД.2.1.3. примењује вишеструке критеријуме класификације живих бића; 1ПД.2.1.4. зна улогу основних делова живих бића; 1ПД.2.1.5. разуме повезаност услова живота и живих бића у станишту; 1ПД.2.1.6. разуме међусобну зависност живих бића у животној заједници.	1ПД.3.1.1. разуме повезаност живе и неживе природе на мање очигледним примерима. 1ПД.3.1.2. разуме функционалну повезаност различитих делова тела живих бића.

Екологија

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1ПД.1.2.1. препознаје и именује природне ресурсе. 1ПД.1.2.2. зна употребну вредност природних ресурса. 1ПД.1.2.3. разликује повољно и неповољно деловање човека по очувању природе.	1ПД.2.2.1. разликује обновљиве и необновљиве природне ресурсе; 1ПД.2.2.2. разуме еколошку оправданост употребе обновљивих ресурса и рационалног коришћења необновљивих ресурса. 1ПД.2.2.3. зна основне мере заштите живе и неживе природе као природних ресурса; 1ПД.2.2.4. зна шта је добробит животиња и поступке којима се оне штите.	

Материјали

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1ПД.1.3.1. зна основна својства воде, ваздуха и земљишта; 1ПД.1.3.2. зна да су вода у природи, ваздух и земљишта састављени од више материјала; 1ПД.1.3.3. зна да различите животне намирнице садрже различите састојке. 1ПД.1.3.4. зна основна својства материјала: тврдоћа, еластичност, густина, растворљивост, провидност, намагнетисаност; 1ПД.1.3.5. зна да својства материјала одређује њихову употребу и препознаје примере у свом окружењу. 1ПД.1.3.6. зна промене материјала које настају због промене температуре, услед механичког утицаја и деловања воде и ваздуха.	1ПД.2.3.1. зна сложенија својства воде и ваздуха: агрегатно стање и кретање; 1ПД.2.3.2. зна да су различита својства воде, ваздуха и земљишта последица њиховог различитог састава; 1ПД.2.3.3. разликује материјале који су добри проводници топлоте и електрицитета од оних који то нису; 1ПД.2.3.4. зна да топлотна и електрична проводљивост материја одређују њихову употребу и препознаје примере у свом окружењу; 1ПД.2.3.5. разликује повратне и неповратне промене материјала; 1ПД.2.3.6. разликује промене материјала при којима настају други материјали од оних промена материјала при којима не настају други материјали.	1ПД.3.3.1. разуме како загревање и хлађење ваздуха утичу на појаве у природи. 1ПД.3.3.2. примењује знање о променама материјала за објашњење појава у свом окружењу.

Кретање и оријентација у простору

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1ПД.1.4.1. уме да препозна кретање тела у различитим појавама. 1ПД.1.4.2. зна помоћу чега се људи оријентишу у простору: лева и десна страна, стране света, адреса, карактеристични објекти. 1ПД.1.4.3. уме да одреди стране света помоћу Сунца. 1ПД.1.4.4. зна јединице за мерење времена: дан, недеља, месец, година, деценија и век. 1ПД.1.4.5. уме да прочита тражене информације са часовника и календара.	1ПД.2.4.1. зна да кретање тела зависи од силе која на њега делује, врсте подлоге и облика тела; 1ПД.2.4.2. зна да се светлост креће праволинијски; 1ПД.2.4.3. уме да пронађе тражене улице и објекте на плану насеља; 1ПД.2.4.4. уме да пронађе основне информације на географској карти Србије: највећа и најважнија насеља, облике рељефа и површинских вода; 1ПД.2.4.5. уме да пронађе и упише тражене информације на ленти времена.	1ПД.3.4.1. уме да чита географску карту примењујући знања о странама света и значењу картографских знакова.

Друштво

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1ПД.1.5.1. зна које друштвене групе постоје и ко су њихови чланови; 1ПД.1.5.2. зна основна правила понашања у породици, школи, насељу; 1ПД.1.5.3. зна које људске делатности постоје и њихову улогу; 1ПД.1.5.4. зна који су главни извори опасности по здравље и живот људи и основне мере заштите; 1ПД.1.5.5. зна поступке за очување и унапређивање људског здравља.	1ПД.2.5.1. зна које су улоге различитих друштвених група и њихових чланова; 1ПД.2.5.2. зна која су права и обавезе чланова у различитим друштвеним групама. 1ПД.2.5.3. разуме повезаност и међузависност различитих људских делатности.	1ПД.3.5.1. разуме заједничке карактеристике друштвених група и разлике међу њима. 1ПД.3.5.2. разуме да се права и обавезе чланова друштвених група међусобно допуњују.

Држава Србија и њена прошлост

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
1ПД.1.6.1. зна основне облике рељефа и површинских вода. 1ПД.1.6.2. зна основне типове насеља и њихове карактеристике. 1ПД.1.6.3. зна географски положај и основне одреднице државе Србије: територија, границе, главни град, симболи, становништво; 1ПД.1.6.4. зна најважније догађаје, појаве и личности из прошлости; 1ПД.1.6.5. зна основне информације о начину живота људи у прошлости. 1ПД.1.6.6. зна шта су историјски извори и именују их.	1ПД.2.6.1. препознаје и именује облике рељефа и површинских вода у свом месту и у околини. 1ПД.2.6.2. зна основне облике рељефа и вода у држави Србији; 1ПД.2.6.3. разуме повезаност природно-географских фактора –рељефа, вода, клима –и делатности људи. 1ПД.2.6.4. зна редослед којим су се јављали важни историјски догађаји, појаве и личности. 1ПД.2.6.5. уочава сличности и разлике између начина живота некад и сад. 1ПД.2.6.6. препознаје основна културна и друштвена обележја различитих историјских периода. 1ПД.2.6.7. препознаје на основу карактеристичних историјских извора о ком историјском периоду или личности је реч.	1ПД.3.6.1. зна шта је претходило, а шта је уследило након важних историјских догађаја и појава.

ЛИКОВНА КУЛТУРА – ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Колаж, фротаж, деколаж и асамблаж	Ученици треба да: - разликују и повезују дводимензионалне и тродимензионалне облике; - граде искуства и критеријуме према захтевима програма, ликовних уметности и ликовних појава у животу; - усвоје знања о боји, ликовним техникама и креативно практично раде са односима боја; - ускладе ликовни рад са другим медијима (звук, покретом, литерарним изразом и сценским амбијентима); - препознају ликовне технике.
Везивање облика у тродимензионалном простору и у равни	
Сликарски материјали и технике	
Основне и изведене боје	
Линија, површина, волумен, боја, простор	
Амбијент - сценски простор	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
<u>Колаж, фротаж, деколаж и асамблаж.</u> Шаљиви колаж; преузимају се различити облици којима се стварају нови облици који су материјал за одлепљивање, поновно лепљење, доцртавање, досликавање и такви радови су деколаж; користе се природни и вештачки облици као подлога преко које ће ученици стављати тањи папир и потом са оловкама које у себи имају меки графитни уложак превлачити преко папира да би се одштампали највиши делови (рељефност-структура материјала који се налази испод папира). Асамблаж-повезивање тродимензионалних облика у нове за ученике смисаоне целине. <u>Разумевање тродимензионалних облика и рад на њима.</u> На почетку реализације ове целине, ученици могу да цртају оловкама, са ознаком Б, ради лакшег интервенисања у процесу рада, затим материјале као што је глина и делови играчака. <u>Сликарски материјали и технике.</u> Важно је да ученици науче које су карактеристике акварела, темпере или гваша. <u>Основне и изведене боје.</u> Ученици стичу елементарна знања о основним и изведеним бојама, начину настанака изведених боја. <u>Линија, површина, волумен, боја, простор.</u> Ученици први пут осмишљеније треба да раде по перцепцији. <u>Амбијент-сценски простор.</u> Ученици могу да раде сцену, маске, костим.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, метода практичног рада
Наставна средства	Блок, оловка, креде у боји, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, дрвене бојице, водене боје, темпере, фломастери, пластелин, глиномол разни материјали, колаж папир, лепак, маказе...
Активности наставника	Усмерава, ствара ситуацију, сугерише, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, планира, организује
Активности ученика	Посматра, опипава, објашњава, црта, слика, лепи, сече, изражава, ствара, дискутује, комуницира, закључује, мисли, креира
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Сагледавање укупне ангажованости рада ученика кроз праћење, посматрање, самоевалуација ученика, евалуација наставника, ученички радови, изложбе Праћење, посматрање, сампеевалуација ученика, евалуација

МУЗИЧКА КУЛТУРА-ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике (певање, свирање)	Ученици треба да: - певају песме по слуху; - певају песме солмизацијом; - обраде просте и сложене тактове; - усвајају основе музичке писмености; - свирају на дејим музичким инструментима; - изводе дејје, народне и уметничке игре; - импровизују мелодије на задани текст; - упознају звуке разних инструмената; - слушају вредна дела уметничке и народне музике
Слушање музике	
Стварање музике	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења музичке културе	
Настава остварује се међусобним прожимањем следећих музичких активности: певање и свирање, уз поступно упознавање и усвајање ритмичких структура, музичког писма и интонације; слушање музике и усвајање основних појмова из опште музичке културе. У четвртог разреду певање и свирање остварује се по слуху и са нотног текста, опонашањем демонстрације учитеља, или уз помоћ различитих звучних помагала. И даље се ради на упознавању музичког писма, што траје до краја основног школовања. Усвајањем вештине читања нота омогућава се ученицима лакше и тачније певање мелодија, као и активно стицање информација о свирању на појединим инструментима. Певање песама по слуху и са нотног текста, игре са певањем, Утврђивање музичког речника у вези са певањем/свирањем. Усвајање музичког речника у вези са темпом. Савладавање тонске висине и солмизације.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Вербална метода; рад на тексту; илустративно-демонстративне; метода писаних и практичних радова
Наставна средства	Уџбеник, нотна свеска, цд диск, инструмент
Активности наставника	Организује наставни процес, поставља питања, демонстрира, коригује, даје практичне инструкције са повратном информацијом како би се исправиле грешке, развија интересовања ученика за музику
Активности ученика	Певају, свирају, изводе песме одговарајуће тежине, изражава се покретом и кретањем, изражава сопствено искуство, ствара музику на основу датог текста, импровизује музику и покрете, упознаје уметничку и народну музику
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Праћење напретка ученика кроз посматрање ангажованости на часу, ученичке радове и продукте ученичких активности, усмено и писмено испитивање, разговор са учеником

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (3 часа недељно, 108 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Атлетика	- усмерени развој основних моторичких способности, првенствено брзине и координације; - усмерено стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког васпитања; - примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичење и сл.); - задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем и сл. ; - естетско изражавање кретњом и доживљавање естетских вредности; - усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.
Вежбе на тлу и справама	
Ритмичка гимнастика и народни плесови	
Основи спортских игара	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физичког васпитања	
Програмска концепција физичког васпитања заснива се на јединству наставних, ванчасовних и ваншколских организационих облика рада, као основне претпоставке за остваривање циља физичког васпитања. Кроз развијање физичких способности и стицање разноврсних знања и умења, ученици се оспособљавају за задовољавање индивидуалних потреба и склоности и за коришћење физичког вежбања у свакодневном животу. Програмски задаци остварују се на редовним часовима, ванчасовним и ваншколскеим организационим облицима рада, као што су излет, крос, слободне активности, такмичења, корективно-педагошки рад, дани спорта, приредбе и јавни наступи. Учитељ сваког ученика усмерава на програмске садржаје у часовној, ванчасовној и ваншколској организацији рада који одговарају његовим, индивидуалним интересовањима и могућностима (диференциран приступ). Циљ физичког васпитања не може се остварити без активног и свесног учешћа ученика у наставним и другим облицима рада, те је неопходно стицање одређених теоријских знања, како би ученик схватио законитости процеса на којима се заснива физичко вежбање. Ученицима, који услед ослабљеног здравља, смањених физичких или функционалних способности, лошег држања тела и телесних деформитета не могу да прате обавезни програм, организује се корективно-педагошки рад. Програмски садржаји односе се на оне вежбе и моторичке активности које чине основ за стицање трајних навика за вежбање и за које школа има највише услова да из реализује (природни облици кретања, вежбе обликовања, атлетика, вежбе на тлу и справама, ритмичка гимнастика, игре). За моторне активности које нису у обавезном програму, предвиђени су курсни облици. Да би се остварили постављени програмски захтеви школа је дужна да обезбеди све просторне и материјалне услове за рад.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Дијалог, усмено излагање, демонстрација, интерактивна, практични рад, вежбање
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, ластиш, справе за пењање, чуњеви, козлић, цакови, конопац...
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, наводи, подржава, мотивише, анализира, координира, планира, прилагођава, организује, посматра, похваљује, разговара , упућује
Активности ученика	Ходају, трче, скачу, бацају, хватају, правилно користе справе, изводе вежбе на тлу и вежбе равнотеже, користе реквизите у различитим облицима вежби, усвајају елементе ритмичких вежби и народних плесова.
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

**ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Циљеви: -пружити ученицима неопходно знање да постојање света има свој циљ –да постане Црква -развијање свести ученика да је све створено да постоји у заједници са Богом -указати ученицима на значење речи Црква -развијање свести ученика да смо у Цркви позвани на живот у заједници омогућити ученицима да уоче да Христос зове све људе у заједницу са Њим -указати ученицима на значај вере за остварење заједнице са Богом -омогућити ученицима да се упознају са новозаветним сведочанством о Христу и Апостолима омогућити ученицима да уоче да су светитељи наши путеводитељи ка Царству Божјем омогућити ученицима да уоче значај жеље за остваривање заједнице са Богом -указати ученицима да је Литургија заједница свих светих са Богом пружити ученицима могућност да разумеју да је Црква икона Царства Божијег и да смо са Богом у најприснијој заједници на Светој Литургији -омогућити ученицима да уоче разлику између иконе и неке друге уметничке слике или фотографије -омогућити ученицима да изграде свест о томе да иконе сведоче будуће Царство Божије у садашњем веку -установити обим и квалитет знања стечених у току школске године из Православног катихизиса	
Садржаји програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<u>Когнитивни аспект:</u>
Црква је наш избор	-стећи основне информације о темама које ће се обрађивати у настави Православног катихизиса током четвртог разреда; уочити какво је његово предзнање из градива обрађеног у претходном разреду школовања; уочити важност постојања заједнице; уочити разлику између Цркве и сваке друге заједнице; уочити да је Црква слободна заједница у којој учествују само они који то желе; знати да се они који су у заједници са Христом називају хришћани и да је Црква њихова заједница; знати да се заједница Бога, људи и природе зове Црква; уочити да изван Цркве свет не може постојати вечно; уочити да нас Христос позива у лични однос – заједницу љубави; увидети да су апостоли људи који су слични нама; уочити да је вера основ заједнице са Богом; увидети да су Апостоли позивали људе у заједницу љубави са Христом; разумети значај Христовог оваплоћења (рађања); усвојити текст и мелодију песме „Звезда се засја“; поступно изграђивати свест о томе ко су светитељи; увидети да су сви позвани да буду светитељи; уочити важност светитеља као
Христос нас све зове	
Диван је Бог у светима својима	
Значај врлинског живота	
Са нам је Бог	

	наших узора за остваривање личног јединства са Богом; знати какву важност Савине речи и дела имају за нас данас; уочити да је за остваривање јединства са Богом потребна искрена жеља; знати да је Литургија начин на који сви остварујемо заједницу са Богом; препознати да у нашу заједницу са Богом уводимо све оне (и све оно) што волимо; увидети да се грех јавља као последица одсуства истинске љубави; уочити да је грех наш погрешан избор; увидети шта је самољубље и по чему се оно разликује од љубави; увидети да без врлина нема љубави; уочити да је само врлинама могуће остварити однос љубави са Богом и људима; упознати најважније хришћанске врлине; увидети да врлине нису човеку дате, већ да се за њих треба трудити; увидети да се и врлине усавршавају; уочити да служењем Литургије постајемо учесници Царства Божијег и сједињујемо се са Богом; упознати садржај молитве «Царе небески»; увидети да сам изглед православног храма изображава јединство Неба и земље. <u>Афективни аспект:</u> желети да активно учествује на часовима верске наставе; бити подстакнут да активно учествује у животу Цркве; бити подстакнут да препознаје живот као дар Божји; бити подстакнут да препознаје Живот Вечни као Божји дар; бити подстакнут да доживети Христа као Личност која нам иде у сусрет; бити подстакнут да следује светитељима Божјим и да буде добар човек; бити подстакнут да препознаје љубав као највећу врлину; бити подстакнут да следује светитељима Божјим; бити подстакнут да се труди да у себи развија хришћанске врлине; код ученика ће се развијати жеља за очувањем природе; бити подстакнут да уреди школски простор најуспешнијим радовима; бити подстакнут да и наредне године похађа часове Православног катихизиса; уочити у којој мери је напредовао и савладао градиво Православног катихизиса четвртог разреда основне школе.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
На почетку сваке наставне теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Уводне часове треба осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Реализација програма треба да се одвија у складу с принципима савремене активне наставе, која својом динамиком подстиче ученике на истраживачки и проблемски приступ садржајима тема. У току реализације нагласак је више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Квалитет наставе се постиже када се наставни садржаји реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Имајући у виду захтеве наставног програма и могућности транспоновања наставног садржаја у педагошко дидактичка решења, наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе – узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. <u>Наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.</u> Настава је успешно реализована ако је ученик спреман да Цркву схвати као простор за остваривање своје личности кроз заједничарење са ближњима и Тројичним Богом који постаје извор и пуноћа његовог живота.	
Врсте наставе и место реализације	Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (32 часа) и практична настава (2 часа). Теоријска настава се реализује у учионици, а практична настава се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању.
Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање
Евалуација наставе и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ-САЗНАЊЕ О СЕБИ И ДРУГИМА-ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Подстицање групног рада, договарање и сарадње са вршњацима и одраслима	<u>Задаци који се односе на разумевање, усвајање следећих најважнијих појмова:</u> -дечја и људска права и слободе-познавање својих права, препознавање најважнијих категорија дечјих и људских права, упознавање конвенције о дечјим и људским правима, разумевање односа између људских права, демократије, мира и развоја; -идентитет-разумевање појма идентитет, препознавање својих потреба и жеља, схватање себе у друштвеном контексту, схватање разлике између појединачног и групног, мањинског и грађанског идентитета; -друштвена одговорност-разумевање појма одговорности, схватање разлике између одговорности према другим људима, заједници; -различитост култура-познавање најважнијих обележја своје културе и схватање утицаја своје културе на лично понашање, разумевање узрока културних разлика и подстицање схватања да је различитост култура темељ богатства света, разумевање односа између културних разлика, људских права и демократије, препознавање и превазилажење стереотипа и предрасуда; -једнакост-познавање појма једнакости у контексту расних, културних, националних, верских и других разлика; -право и правда-разумевање значења појмова права и правде, схватање односа између права и правде; познавање улоге права у
Дечја права су универзална, једнака за све	
Заједно стварамо демократску атмосферу у нашем разреду, нашој школи	
Живим демократију, демократска акција	
Људско биће је део целог света, развијање еколошке свести	
Евалуација	

	осигурању појединачне и друштвене сигурности, познавање основних последица непоштовања правних норми; -мир, сигурност и стабилност-разумевање значења појмова мир, схватање улоге коју сарадња и мирно решавање сукоба има за лични, национални и глобални развој, познавање неких основних поступака мирног решавања сукоба; -демократија-познавање основних обележја демократског процеса и разумевање односа између демократије и дечјих људских права. <u>Задаци који се односе на вештине и способности:</u> -примена појмова-примерена употреба појмова у комуникацији; -критичко мишљење-преиспитивање утемељености информација, поставки и ставова; -јасно и разговетно исказивање личних ставова; -самостално додношење одлука и извођења закључака-одговорност у просуђивању и тумачењу; -саосећајна комуникација-изношење својих осећања, потреба, мишљења и слушање, разумевање и уважавање туђих; -истраживање-избор, прикупљање, критичка анализа и провера података из више извора као начин решавања проблема; -тимски рад-прилагођавање свога мишљења групи ради изналажења заједничког решења; -ненасилно решавање сукоба-дијалог, преговарање, аргументовано излагање, који су усмерени према заједничким циљевима; -руковођење-одговорно управљање групом према критеријуму опште добробити; -учешће-укључивање у процес одлучивања од заједничког интереса. <u>Задаци који се односе на ставове и вредности:</u> -приврженост демократским начелима и поступцима-дечја и људска права, једнакост, правда, друштвена одговорност, плурализам, солидарност, приватност; -приврженост мирољубивом, партиципативном и конструктивном решавању проблема; -спремност на заступање и заштиту својих и туђих права; -спремност на преузимање јавне одговорности за своје поступке; -заинтересованост за свет око себе и отвореност према разликама; -спремност на саосећање са другима и помоћ онима који су у невољи; -спремност на супротстављање предрасудама, дискриминацији и неправди на свим нивоима.
--	---

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>играћанског васпитања - сазнање о себи и другима</i>	
Облици рада: рад у пару, групни рад, размена у великој групи-одељењу, рад целог разреда, индивидуални рад; интерактивне радионице (симболично изражавање и размена у кругу). Битне методичке одреднице о-в рада су: <u>искуствено учење</u>, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања; <u>игровни контекст</u>, тј. кроз игру истражују разноврсна решења за проблеме са којима се суочавају; <u>метода партиципације и интеракције</u>-ученици стичу самопоуздање и поступно се оспособљавање за изношење својих ставова, да тимски реешавају проблеме и да буду мотивисани за постизање циљева; <u>метода рефлексије</u> примерена је ситуацијама супротстављених ставова, јача вештину доказног мишљења као темеља процеса преговарања. Ове методе се комбинују са методама и техникама: <u>истраживачке, интерактивне, симулацијске, игровне, стваралачке</u>. За реализацију васпитног рада са групом важно је водити рачуна о: -јасном артикулисању циља активности и договору о правилима којих треба да се придржавају сви учесници размене. Будући да се ради о учењу кроз размену, кључан чинилац успешности размене је квалитет узајамног слушања. Важно је да деца увиде да слушањем туђих гледишта и ставова имају прилику да сагледају своје полазиште у новом светлу, да га дограде и обогате; -распореду седења (по могућству круг) који омогућује свим учесницима размене да виде једни друге, окренути лицем у лице; -следе активности конципираном да подстиче и одржава интересовање и сазнајну мотивацију ученика. То се постиже динамичном сменом различитих видова активности и размене; -оптималан број ученика је од 10 до 15. Може се радити и са групом до двадесеторо ученика, али онда долази до слабљења пажње и мотивисаности за размену. Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг. Материјал потребан за реализацију предмета: 30 листова папира А4 формата по ученику, 20 комада великих пак папира светле боје по групи, фломастери и бојице за сваког ученика, селотејп, маказе.	
Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују описно (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Задатак наставника је да им јасно стави до знања да је свака лична експресија подједнако драгоцен, да охрабри децу да износе своје мишљење и кад је различито од осталих, само на начин који не вређа друге, а најважнији задатак о је да се помогне ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање и да осете да кроз процес размене са другима могу да обогате своју личност и сазнање. Наставник подржава ученике када им је тешко да се изразе или слушају и отворен да чује и оно што није у складу са његовим вредностима, без критиковања и процењивања; подстицајним питањима може да наведе децу да сагледају ситуацију из друге перспективе, да кроз социо-когнитивни конфликт сами реструктурирају своје мишљење и ставове. Наставник својим понашањем, начином рада и односом према деци демонстрира вредности које жели да његови ученици усвоје.

ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА-ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржаји програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Традиционални облици транспорта и транспортна средства	У четвртом разреду, у оквиру овог изборног предмета, ради се и даље на развијању тема из прва три разреда и додају им се нови носећи мотиви кроз теме <i>Традиционални облици транспорта и транспортна средства, Народни музички инструменти и Носиоци народне традиције.</i> -продубљивање знања о фолклорним празницима, биљкама, кући, занатима; -стицање елементарних знања о традиционалним облицима транспорта и транспортним средствима и њиховом значају за живот људи на селу и у граду; -упознавање различитих народних музичких инструмената и њихове улоге у традицијској култури; -упознавање са носиоцима народне традиције (усменим, писаним и материјалним); -схватање важности чувања и неговања народне традиције.
Народни музички инструменти	
Носиоци народне традиције	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>народне традиције</i>	
Врсте наставе	Теоријска настава и практична настава
Место реализације наставе	Учионица, а погодне су: организоване посете музеју, етно-селу, етно-кући, излети, екскурзије, посете локалним културно-уметничким друштвима што ученицима омогућава да конкретно, у одређеном амбијенту осете дах прошлости упознају дате програмске садржаје.
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Монолошка, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивне, истраживачка, самостални рад ученика, радионице, амбијентално учење, методе игре.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: шпaмпaнa, аудио-визуелна, електронска, сва она средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; папири, картони, боје, лепак, маказе, слике, часописи, новине, књиге, видео и аудио материјали, легo коцкице, сликовнице, разни предмети из прошлости, фотографије или други дидактички материјал. Родитељи ученика, у зависности од њихових жеља, знања и могућности, такође могу бити учесници у реализацији програма.
Активности учитеља/ице	Пружање знања; подстицање интересовања, радозналости, креативности и жеље за упознавањем прошлости и наше традиције
Активности ученика	Посматрање, уочавање; описивање; истраживање; разговарање; записивање; сакупљање адекватног материјала и прављење збирки, албума и колекција; практични радови уз помоћ дидактичког материјала; игре (дидактичке и едукaтивне).
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења.

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ - ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Животна средина	-оспособљавање за активно упознавање стања животне средине; -познавање узрочно-последичних веза у животној средини; -познавање негативних утицаја човека на животну средину; -испитивање узрочно-последичних веза у животној средини извођењем једноставних огледа; -подстицање одговорног односа према живом свету; -подстицање одговорног односа за рационално коришћење природних богатстава; -уочавање различитости у живом свету као услова за опстанак; -испитивање појава и промена у природи; -подстицање одговорног, здравог односа према себи; -оспособљавање за решавање проблемских ситуација самостално/тимски; -оспособљавање за доношење правилног става и за критичко мишљење.
Природне појаве и промене у животној средини	
Заштита животне средине	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења чувара природе	
Врсте наставе	Теоријска и практична настава
Место реализације наставе	Учионица и непосредна околина
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, амбијентално учење.
Наставна средства и материјали	Уџбеник и друга адекватна литература: шпампана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, часописи, новине, књиге, разни предмети или други дидактички материјал.
Активности наставника	Подстиче, усмерава ученике да самостално објасне узрок и последице човековог дејства на природу. Наставник има слободу да реализацију наставних садржаја не везује за часовни систем па час (временски) може да буде у функцији програмских садржаја, а садржаји у функцији места извођења наставе овог изборног предмета.
Активности ученика	Читање; праћење; самостално трагање (стручна литература, популарне књиге, интернет, запажање у окружењу, приче које су чули) према интересовањима и могућностима; бележење; закључивање. Активности су креативне, истраживачког типа и развијају радозналост са елементима критичког и логичког мишљења; обиласци, илустровање, еекспериментисање...
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

РУКА У ТЕСТУ - ОТКРИВАЊЕ СВЕТА - ЧЕТВРТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Истражимо: Има ли правила која важе за сва кретања. Да ли је лакше помоћу стрме равни (подизање предмета, савлађивање успона). Чему служи полуга. Присуство притиска ваздуха (атмосферског притиска). Боца као барометар. Како угасити ужарено дрвце. Притисак у води. Како воду учинити бистром. У којој води сапун боље пени (кишница, вода са чесме, морска вода). Како вода проводи топлоту. Како направити водени термометар. У којој ће посуди чај најдуже остати топао. Лимун као батерија. Како су везане две сијалице које светле ако при одвртању једне друга остане да светли. Како направити компас. „Струјни“ магнет. Како помоћу огледала осветлити део тела који је у сенци. Шта се догађа иза угла зграде (перископ). Ликови код равног огледала (различит положај предмета и огледала). Који се ефекти могу постићи са два равна огледала. Кашика као огледало. Да ли нас очи варају (преламање светлости). Лупа нам помаже-како.	-формирање и развијање основних појмова из природних наука и њихово повезивање; -развијање способности за активно стицање знања о природним појавама кроз истраживање; -развијање дејих интересовања и интелектуалне активности; -развијање способности запажања основних својстава објеката (материјала), појава и процеса и уочавање њихове повезаности; -формулисање питања, постављање хипотеза и исказивање претпоставки за решавање проблема; -развијање критичког мишљења кроз посматрање и експеримент; -истраживање и уочавање узрочно-последичних веза појава и процеса окружењу и у изведеним огледима, издвајање параметара и уочавање њиховог односа; -решавање једноставних проблем-ситуација, самостално и у тиму; -коришћење научног речника, примереног узрасту, за описивање промена својстава материјала, појава и процеса и поступака и корака у истраживању; -подстицање усменог и писменог изражавања кроз дискусије и вођење експерименталне свеске; -развијање критичког односа према информацијама које се добијају чулима; -препознавање опасности и услова за безбедан рад.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења руке у тесту-откривање света	
Ученицима имају прилику да: промишљају и развијају интелектуалну активност и вештине у процесу упознавања и разумевања појава у природи и задовољавају своју радозналост на различите начине: посматрањем, истраживањем, кроз самосталну активност и добро осмишљен поступак, размишљањем, уношењем малих промена и проверавањем њихових ефеката. Овај приступ карактерише: партнерски однос наставник-ученик, који подразумева заједничко формулисање проблема и питања; вођење акција од стране ученика и предвиђање њиховог исхода, тј. постављање хипотеза; објашњавање и континуирано бележење својих запажања, поступака и корака у експерименталну свеску; примена истраживачких метода у научном образовању.	
Врсте наставе и место реализације	Теоријска и практична настава се реализује у учионици и непосредној околини
Облици рада	Фронтални; индивидуални; рад у пару; групни рад
Методе рада	Вербално-текстуалне, демонстративно-илустративне, метода практичног рада ученика
Наставна средства	Уџбеници, популарна и стручна литература, интернет.
Активности наставника	Води, усмерава ученике у свим етапама „истраживачког“ рада; охрабрује да постављају питања, истражују и дискутују
Активности ученика	Посматрају, сакупљају материјал и податке, упоређују, класификују, бележе, замишљају и постављају огледе (експерименте), сазнају, објашњавају, користе податке, представљају виђено и урађено, постављају једноставне моделе, дискутују, самостално и групно истражују.
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања.

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ПЕТИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК – ПЕТИ РАЗРЕД (5 часова недељно, 180 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Језик (граматика; правопис; ортоенија)	-проверавање и систематизовање знања стечених у претходним разредима; -овладавање простом реченицом и њеним деловима; -појам сложене реченице;
Књижевност (лектира: лирика, епика, драма; допунски избор текстова; научно популарни и информативни текстови; читање текста; тумачење текста; књижевнотеоријски и функционални појмови)	-увођење ученика у појам променљивости и непроменљивости врста речи; -стицање основних знања о именицама, значењима и функцијама падежа; -стицање основних знања о именичким заменицама и бројевима; -стицање основних знања о глаголима (видовима и функцијама); -оспособљавање ученика за уочавање разлике у квантитету акцента; -савладавање елемената изражајног читања и казивања текстова, одређених програмом; -увођење ученика у тумачење мотива, песничких слика и изражајних средстава у лирској песми;
Језичка култура (основни облици усменог и писменог изражавања; усмена и писмена вежбања)	-увођење ученика у структуру епског дела, с тежиштем на књижевном лику и облицима приповедања; -увођење ученика у тумачење драмског дела, са тежиштем на драмској радњи и лицима; -оспособљавање ученика за самостално, планско и економично препричавање, причање, описивање, извештавање, те за обједињавање разних облика казивања (према захтевима програма).
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења српског језика	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални; комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, усмено излагање, стваралачка, демонстративна, писани радови ученика, игровне активности
Наставна средства	Уџбеник, читанка, радна свеска, лектира, припремљен материјал, иницијални тестови, наставни листови, пригодни текстови, пп презентације, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, мотивише, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Приповеда, описује, препознаје, наводи, допуњава низ, интерпретира, закључује, објашњава, препричава, даје сопствени пример, проширује, упоређује, организује, креира, замишља, измишља, процењује, просуђује, дебатује...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, писмени задаци, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК-ПЕТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Теме и ситуације по доменима употребе језика Приватно: заједничке активности и интересовања у школи и ван ње (изласци, договори, преузимање одговорности у договорној ситуацији); договор и узајамно поштовање међу члановима породице; приватне прославе (рођендан, годишњице и др.); припрема, планирање, организација, подела послова; обавезе у кући, уређење простора у којем се живи, промене у сопственом кутку (постери, нове боје...). Јавно: развијање позитивног односа према животној средини и другим живим бићима; традиција и обичаји у културама земаља чији се језик учи (карнавал...); оброци (сличности и разлике са исхраном у земљама чији се језик учи); стамбена насеља-како станујемо (блок, насеље, кућа...); типични квартови у великим градовима (у земљама чији се језик учи); куповина на једном месту (величине, боје, мода, стилови и трендови); развијање критичког става према негативним елементима вршњачке културе (нетолеранција, агресивно понашање итд.) Образовно: тематске целине и повезаност садржаја са другим предметима; сналажење у библиотеци/медиотеци; употреба информација из медија.	Ученик треба да: <u>Разумевање говора</u> -разуме краће дијалоге (до 7 реплика/питања и одговора), приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом које чује уживо, или са аудио-визуелних записа; -разуме општи садржај и издвоји кључне информације из краћих и прилагођених текстова после 2-3 слушања; -разуме и реагује на одговарајући начин на усмене поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру или неку групну активност, заповест, упутство, догађај из непосредне прошлости, планови за блиску будућност, свакодневне активности, жеље и избори, итд.). <u>Разумевање писаног текста</u> -разуме краће текстове (до 80 речи), који садрже велики проценат познатих језичких елемената, структуралних и лексичких, а чији садржај је у складу са развојним и сазнајним карактеристикама, искуством и интересовањима ученика; -разуме и адекватно интерпретира садржај илустрованих текстова (стрипове, ТВ програм, распоред часова, биоскопски програм, ред вожње, информације на јавним местима итд.) користећи језичке елементе предвиђене наставним програмом. <u>Усмено изражавање</u> -усклађује интонацију, ритам и висину гласа са сопственом комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације; -поред информација о себи и свом окружењу описује у неколико реченица познату радњу или ситуацију у садашњости, прошлости и будућности, користећи познате језичке елементе (лексику и морфосинтаксичке структуре); -препричава и интерпретира у неколико реченица садржај писаних, илустрованих и усмених текстова на теме предвиђене наставним програмом, користећи познате језичке елементе (лексику и морфосинтаксичке структуре); -у неколико реченица даје своје мишљење и изражава ставове (допадање, недопадање, итд.), користећи познате језичке елементе (лексику и морфосинтаксичке структуре). <u>Интеракција</u> -у стварним и симулираним говорним ситуацијама са саговорницима размењује исказе у вези с контекстом учионице, као и о свим осталим темама предвиђеним наставним програмом (укључујући и размену мишљења и ставова према стварима, појавама, користећи познате морфосинтаксичке структуре и лексику);

Комуникативне функције Представљање себе и других; Поздрављање; Идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња, боја, бројева, итд. (у вези са темама), Разумевање и давање једноставних упутстава и команди; Постављање и одговарање на питања; Молбе и изрази захвалности; Примање и давање позива за учешће у игри/ групној активности; Изражавање допадања/недопадања; Изражавање физичких сензација и потреба; Именовање активности (у вези са темама); Исказивање просторних односа и величина (<i>Идем, долазим из..., Лево, десно, горе, доле...</i>); Давање и тражење информација о себи и другима; Тражење и давање обавештења; Описивање лица и предмета; Изрицање забране и реаговање на забрану; Изражавање припадања и поседовања; Тражење и давање обавештења о времену на часовнику; Скретање пажње; Тражење мишљења и изражавање слагања/неслагања; Исказивање извињења и оправдања.	-учествује у комуникацији и поштује социокултурне норме комуникације (тражи реч, не прекида саговорника, пажљиво слуша друге, итд). <u>Писмено изражавање</u> -пише реченице и краће текстове (до 50 речи) чију кохерентност и кохезију постиже користећи познате језичке елементе у вези са познатим писаним текстом или визуелним подстицајем; -издваја кључне информације и препричава оно што је видео, доживео, чуо или прочитао; -користи писани код за изражавање сопствених потреба и интересовања (шаље личне поруке, честитке, користи електронску пошту, и сл.). <u>Доживљај и разумевање књижевног текста</u> Може да изрази утиске и осећања о кратком прилагођеном књижевном тексту (песма, скраћена верзија приче, музичка песма), користећи вербална и невербална средства изражавања (цртежи, моделирање, глума). <u>Знања о језику</u> -препознаје и користи граматичке садржаје предвиђене наставним програмом; -поштује основна правила смисленог повезивања реченица у шире целине; -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости); -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима; -уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика и страног језика који учи; -разуме значај употребе интернационализма; -примењује компезационе стратегије и то тако што: усмерава пажњу, пре свега, на оно што разуме; покушава да одгонетне значење на основу контекста и проверава питајући неког ко добро зна (друга, наставника, итд); обраћа пажњу на речи/изразе који се више пута понављају, као и на наслове и поднасловe у писаним текстовима; обраћа пажњу на разне невербалне елементе (гестови, мимика, итд. у усменим текстовима; илустрације и други визуелни елементи у писменим текстовима); размишља да ли одређена реч коју не разуме личи на неку која постоји у матерњем језику; тражи значење у речнику; покушава да употреби познату реч приближног значења уместо непознате (нпр. аутомобил уместо возило); покушава да замени или допуни исказ или део исказа адекватним гестом/мимиком; уз помоћ наставника континуирано ради на усвајању и примени општих стратегија учења (генерализација, индукција, дедукција, инференција и позитивни трансфер). <u>Граматика</u> Ученици треба да разумеју и користе: именице; члан; придеве; заменице; предлоге; глаголе; прилоге и прилошке одредбе; бројеве; упитне реченице; везнике.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације...)
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, табла, креда, картице, фотографије, сликовне карте, разни материјали, постери, цд диск, евалуациони лист
Активности наставника	Презентација градива, упућивање, праћење, усмеравање, мотивисање, дискутовање, анализирање, провера, корективна настава...

Технике/ активности ученика	Динамичко смењивање техника/активности. Слушање и реаговање на команде наставника или са траке. Мануалне активности (израда панона, презентација, зидних новина, постера за учионицу или родитеље и сл.). Вежбе слушања и повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или именовање наслова (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике, допунити информације, селектовати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.). Игре примерене узрасту. Певање у групи. Класирање и упоређивање. Решавање „текућих проблема“ у разреду, тј. договори и мини-пројекти. Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације). Разумевање писаног језика. Писано изражавање.
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика и процес наставе и учења: разумевање говора и краћег писаног текста; усмено и писмено изражавање; усвојеност лексичких садржаја и граматичких структура; правопис; израда домаћих задатака; залагање на часу; способност медијације. Иницијално проверавање на почетку школске године. Оцењивање се спроводи усмено и писмено (предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године).

ЛИКОВНА КУЛТУРА – ПЕТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Слободно ритмичко компоновање	-поступно развијање способности ученика за визуелно памћење и предочавање;
Линија	-поступно оспособљавање ученика за артикулисано ликовно изражавање упознавањем слободног ритмичког компоновања ликовних елемената: линија, облика, боја;
Облик	-поступно оспособљавање ученика за ликовно изражавање у стварању колажа, светлинских објеката и у обликовању и преобликовању употребних предмета;
Орнамент	-даље развијање способности ученика за конструисање, комбинаторику и обликовање;
Светлински објекти и колаж	-проширивање сазнања и искуства ученика у коришћењу различитих материјала и средстава за рад у процесу ликовног изражавања;
Визуелно споразумевање	-мотивисање ученика на активан однос према актуелним питањима које се односе на заштиту и унапређивање човекове природне и културне средине.
Обликовање и преобликовање употребних предмета	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални; комбиновани
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, игровне активности
Наставна средства	Блок, оловка, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, прибор за цртање и сликање-дрвене бојице, водене боје, темпере, фломастери, разни материјали, колаж папир, лепак, маказе, модели...
Активности наставника	Предаје, објашњава, показује, организује наставу, усмерава, подстиче ученике на самосталан и интерактиван рад, мотивише, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слуша, посматра, опажа, уочава, истражује, визуелно памти, анализира, разговара, закључује, црта, боји, слика, додирује, креира, употребљава различите материјале, процењује...

Корелација	Биологија, Географија, Српски језик, Историја, Математика, Музичка култура, Физичко васпитање, Техничко и информатичко образовање, Православни катихизис, Свакодневни живот у прошлости, Информатика и рачунарство, Грађанско васпитање, Цртање, сликање и вајање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци уз уважавање индивидуалних способности и брзине напредовања.

МУЗИЧКА КУЛТУРА – ПЕТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике (певање песама; свирање; основе музичке писмености)	Ученици треба да: -певају песме по слуху; -обраде просте и сложене тактове; -усвајају нове елементе музичке писмености; -свирају на дечјим музичким инструментима; -изводе дечје, народне и уметничке игре; -импровизују мелодије на задани текст; -упознају звуке нових инструмената; -слушају вредна дела уметничке и народне музике.
Слушање музике	
Стварање музике	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења музичке културе	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Аудитивна, дијалошка, текстуална, демонстративна, практични радови ученика, игровне активности
Наставна средства	Уџбеник, музички инструменти, аудио запис, ИКТ апликације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, наводи, усмерава, мотивише, комуницира, дискутује, демонстрира, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Наводи, објашњава, препознаје, описује, износи своје мишљење, анализира, класификује, илуструје, слуша, пева, свира, креира...
Корелација	Српски језик, Историја, Енглески језик, Руски језик, Математика, Биологија, Географија, Ликовна култура, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Верска настава, Грађанско васпитање, Хор и оркестар
Евалуација и оцењивање	Вреднује се ниво ученичких постигнућа у односу на дефинисане исходе, али и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Оцењивање се врши: усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања.

ИСТОРИЈА – ПЕТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	-разумевање појма прошлости;
Праисторија	-упознавање начина и значаја проучавања прошлости;
	-разумевање основних одлика праисторије и старог века;
	-разумевање основних временских одредница (деценија, век, миленијум);
Стари век	-оспособљавање за коришћење историјске карте;
	-стицање знања о догађајима и личностима који су обележили епоху старог века;
	-упознавање са основним одликама античке културе.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења историје	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, истраживачка, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, табла, креда, лаптоп, пројектор, припремљен материјал, пригодни текстови, историјски извори, зидне географске карте, историјаски атлас, илустрације, линије времена, културно-историјски споменици, пп презентације, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, мотивише, подстиче, поставља проблем, упућује, сугерише, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Активно слуша, посматра, одговара, препознаје, описује, интерпретира, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Географија, Математика, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Физичко васпитање, Свакодневни живот у прошлости, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ГЕОГРАФИЈА – ПЕТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>Ученици треба да:</i> -упознају предмет проучавања, поделу и значај географије као наставног предмета и науке уопште; -стекну најосновнија знања о васиони и васионским телима и њиховим основним својствима;
Васиона и земља	-стекну основна знања о Сунчевом систему; -стекну основна знања о Земљи-планети, њеном постанку, облику и величини;
Географска карта	-стекну основна знања о Земљиним кретањима и њиховим последицама; -стекну основна знања и вештине из картографије и да се оспособе за коришћење географске карте као извора информација и оријентације;
Планета Земља (Земљина кретања. Унутрашња грађа и рељеф Земље. Ваздушни омотач Земље.)	-схвате унутрашњу грађу Земље и да разумеју данашњи распоред копна и мора и изглед рељефа; -разумеју антропогене утицаје на рељеф; -стекну основна знања о структури и саставу атмосфере; -стекну основна знања о времену и метеоролошким елементима, клими, климатским факторима и основним типовима климе на Земљи; -разумеју потребу очувања и заштите атмосфере; -се оспособе за коришћење географске литературе, Интернета и различитог илустративног материјала у сврху лакшег савлађивања наставног градива; -развијају способности за активно стицање и примену знања из географије кроз самостално учење и истраживање.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења географије	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, стваралачка, илустративно-демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, географске карте, топографске карте, атлас, компас, глобус, батеријска лампа, припремљен материјал, пригодни текстови, графофолије, илустрације, модели, збирка стена, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, мотивише, подстиче, поставља проблем, упућује, сугерише, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Активно слуша, посматра, одговара, препознаваје, описује, интерпретира, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Природа и друштво, Математика, Биологија, Историја, Техничко и информатичко образовање, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци...

МАТЕМАТИКА – ПЕТИ РАЗРЕД (4 часа недељно, 144 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Скупови	<i>Ученике треба оспособити да:</i> -умеју да формирају и графички приказују скупове и њихове подскупове; -изводе скуповне операције и правилно употребљавају одговарајуће ознаке; -схватају смисао речи “и”, “или”, “не”, “сваки”, “неки”; -схвате познате геометријске објекте (права, дуж, полуправа, раван, кружница, круг, угао и др.); -упознају углове уз трансверзалу паралелних правих, углове с паралелним крацима и њихова својства, као и да умеју да цртају праву паралелну датој правој; -упознају дељивост природних бројева и основна правила дељивости; -умеју да одређују најмањи заједнички садржалац и највећи заједнички делилац; -схвате појам разломка, умеју да га записују на разне начине и врше прелаз с једног начина на други; -умеју да упоређују разломке и да их представљају на бројевној правој; -стекну довољну увежбаност у извођењу основних рачунских операција с разломцима (у оба записа); -могу да читају, састављају и рачунају једноставније бројевне изразе; -умеју да реше једноставније једначине и неједначине с разломцима; -увиђају математички садржај у текстуалним задацима и изражавају га математичким језиком; -упознају осну симетрију и њена својства, као и да умеју да конструишу симетрале дужи, симетрале угла и нормале на дату праву кроз дату тачку.
Скупови тачака	
Дељивост	
Угао	
Разломци	
Осна симетрија	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, хеуристичка, практични и писани радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, прибор за цртање, припремљен материјал, наставни листови, тестови, контролни задаци, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, усмерава, подстиче, мотивише, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Уочава, именује, повезује, разликује, уређује, интерпретира, закључује, објашњава, решава задатке, проверава, примењује, групише, сређује...
Корелација	Српски језик, Биологија, Историја, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Информатика и рачунарство, Техничко и информатичко образовање, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, усмене провере, тестови знања, контролне вежбе, писмени задаци, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци

БИОЛОГИЈА – ПЕТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>Ученици треба да:</i> -схвате појам биологије као науке значајне за напредак човечанства и одрживог развоја; -буду оспособљени за руковање једноставним лабораторијским прибором, лупом или микроскопом, као и да умеју да израде једноставне привремене препарате; -упознају основну јединицу грађе живих бића; -упознају разноврсност живих бића; -схвате појам ботанике као научне области биологије; -упознају и знају да објасне основну спољашњу грађу вегетативних биљних органа; -знају да објасне грађу и улогу цвета, плода и семена; -схвате процесе и начине опрашивања и оплођења; -упознају царство биљака и најзначајније групе; -упознају основне елементе заштите и степен угрожености биљака делатностима човека у природи; -развију интересовање за проширивање знања у одговарајућим институцијама (ботаничка башта, природњачки музеј, библиотеке); -упознају царство гљива и њихове основне карактеристике.
Особине живих бића и разноврсност живог света	
Царство биљака-грађа и животни процеси биљака	
Разноврсност биљака, значај и заштита	
Царство гљива	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења биологије	
Програм подразумева 60% часова за обраду новог градива и око 40% за друге типове часова, укључујући и излазак у природу. Излазак у природу, поред посматрања и праћења природних појава и процеса, подразумева и прикупљање биљака за „заједнички хербар“.	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални; комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, истраживачка, усмено излагање, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал (природни материјали, препарати, лабораторијски прибор...), наставни листови, модели, илустрације, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, усмерава, подстиче, мотивише, прати, указује, процењује, похваљује, анализира, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматра, уочава, препознаје, именује, повезује, разликује, прикупља, црта, уређује, одговара на питања, интерпретира, изводи огледе, закључује, објашњава, проверава, примењује, групише, сређује...
Корелација	Географија, Математика, Ликовна култура, Природа и друштво, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Чувари природе
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, усмене провере, тестови знања, контролне и писмне вежбе, есеји, извештаји, дневници, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, практичне вежбе, вршњачко оцењивање

ТЕХНИЧКО И ИНФОРМАТИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ – ПЕТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	Ученици треба да:
Графичке комуникације	-се упознају са техником, техничким достигнућима и значајем техничког и информатичког образовања;
Информатичке технологије	-се упознају са програмом техничког и информатичког образовања;
Од идеје до реализације	-се упознају са организацијом рада у кабинету за техничко и информатичко образовање и мерама заштите;
Материјали и технологије	-упознају пут од идеје до реализације;
Енергетика	-упознају прибор за техничко цртање и развију вештину његовог коришћења;
Конструкторско моделовање-модули	-упознају основне елементе техничког цртања: формат, врсте линија, приказивање предмета (скица, цртеж), котирање и размеру;
Саобраћај	-науче приказивање своје идеје помоћу скице и техничког цртежа;
	-науче да нацртају једноставан технички цртеж помоћу рачунара;
	-науче да реализују своју идеју уз примену конструкторских комплета и готових елемената;
	-науче како се врши избор материјала за реализацију своје идеје, као и редослед операција и алата при обликовању материјала;
	-науче да израде једноставније статичке и динамичке моделе и макете од делова из конструкторског комплета и готових елемената, према одговарајућим упутствима и својим идејама;
	-науче самостално да израде једноставније предмете по својој идеји помоћу одговарајућег прибора и ручног алата, применом основних радних операција од лако обрадивих материјала и готових елемената;
	-знају називе и функцију основних и допунских уређаја рачунара;
	-науче да укључе рачунар и знају функцију тастатуре, упознају неке могућности употребе рачунара са готовим програмима;
	-науче да користе рачунар за исписивање текста и за једноставније техничке цртеже без програмирања;
	-упознају врсте и карактеристична својства лако обрадивих материјала: дрво, папир, текстил, кожа, пластичне масе;
	-упознају основне принципе механичке обраде материјала;
	-науче правилно да користе прибор и алат за механичку обраду материјала;
	-науче да разраде технолошки поступак;
	-се упознају са значајем, врстама и основним изворима енергије;
	-упознају могућности коришћења енергије сунца, ветра и воде;
	-се навикавају на штедњу енергије;
	-стекну представу о четири основна вида саобраћаја: друмски, железнички, водени и ваздушни;
	-стекну знање о начинима регулисања друмског саобраћаја;
	-упознају основна правила и прописе кретања пешака и бицикла у јавном саобраћају;
	-упознају хоризонталну, вертикалну и светлосну сигнализацију у саобраћају.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења техничког и информатичког образовања	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални; комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, усмено излагање, демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свска, припремљен материјал, прибор за техничко цртање, конструкторски комплет, графофолије, слајдови, наставни листови, рачунар, пп презентације...

Активности наставника	Предаје, објашњава, демонстрира, организује наставу, припрема, усмерава, подстиче, мотивише, прати, упућује, помаже, процењује, похваљује, анализира, дискутује, вредује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматра, уочава, усваја нова знања, препознаје, именује, повезује, разликује, одговара на питања, интерпретира, закључује, објашњава, проверава, примењује, истражује...
Корелација	Информатика и рачунарство, Математика, Свет око нас, Природа и друштво, Биологија, Ликовна култура, Физика
Евалуација и оцењивање	Усмене провере, тестови знања, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, практичне вежбе. У процесу оцењивања узимају се у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност...).

ФИЗИЧКО И ВАСПИТАЊЕ – ПЕТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијање физичких способности	<i>Општи оперативни задаци:</i> -подстицање раста и развоја и утицање на правилно држање тела; -развој и усавршавање моторичких способности; -стицање моторичких умења која су, као садржаји, утврђени програмом физичког васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање; -усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања дефинисаних циљем овог васпитно-образовног подручја; -формирање морално-вољних квалитета личности; -оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада. <i>Посебни оперативни задаци:</i> -развој основних моторичких способности, првенствено гипкости, брзине и координације; -стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког васпитања; -примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичења и сл.); -задовољавање социјалних потреба за потврђивањем и групним поистовећивањем и др; -естетско изражавање покретом и доживљавање естетских вредности; -усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.
Усвајање моторичких знања, умења и навика (Атлетика; Вежбе на справама и тлу; Рукомет; Ритмичка гимнастика и народни плесови)	
Теоријско образовање	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>физичког васпитања</i>	
Програмска концепција физичког васпитања у основној школи заснива се на јединству часовних, ванчасовних и ваншколских организационих облика рада, а програмски задаци се остварују се на редовним часовима и кроз ванчасовне и ваншколске активности: крос, зимовање, курсне облике, такмичења, слободне активности, корективно-педагошки рад, приредбе и јавне наступе.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, грушни рад, рад у пару
Методе рада	Вербалне, демонстрација, интерактивна, практични рад, вежбање

Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, ластиш, справе за пењање, чуњеви, козлић, цакови, конопац...
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, упознаје са правилима, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, подржава, мотивише, анализира, координира, планира, прилагођава, организује, посматра, похваљује, разговара, упућује, вреднује
Активности ученика	Ходају, трче, скачу, бацају, хватају, правилно користе справе, изводе вежбе на тлу и вежбе равнотеже, користе реквизите у различитим облицима вежби, усвајају елементе ритмичких вежби и народних плесова, прате излагање, увежбавају, приказују...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Хемија, Музичка култура, Географија
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

**ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

**ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-ПЕТИ РАЗРЕД
(1 час недељно, 36 часова годишње)**

Циљеви:

-упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном школовању; упознати ученике са основним елементима религије и културе старог века; упознати ученике са паганским митовима и легендама о вечном животу; припремити ученике за сусрет са Откровењем Истинитог Бога; развити код ученика свест о Богу као личности која се открива човеку; упознати ученике са појмовима Светог Предања и Светог Писма; објаснити ученицима узрок и начин настанка Библије; пружити ученицима знање да Бог из љубави ствара свет да би му дао вечно постојање; оспособити ученике за разумевање посебности улоге човека у свету, као споне између Бога и света; објаснити ученицима повест о првородном греху и његовим последицама; указати ученицима на начин на који се Бог стара о свету и човеку од Адама до Ноја; пробудити у ученицима осећај одговорности за свет који их окружује; упознати ученике са старозаветним личностима и догађајима; указати ученицима на везу између старозаветних личности и Христа; указати ученицима на повезаност Пасхе и Христа; указати ученицима на етичку вредност старозаветних списа; развијање свести ученика о старању Божјем за свет кроз библијску историју; пружити ученицима знање о старозаветним мотивима у иконографији; објаснити ученицима околности у којима је Бог дао Закон преко Мојсија; пружити ученицима основно знање о томе да се кроз заповести Божје остварује заједница између Бога и људи; пружити ученицима основ за разумевање да су Десет Божјих заповести водич и припрема за Христове заповести љубави; упознати ученике са појмом „обећане земље“ и њеним значајем за „изабрани народ Божији“; објаснити ученицима значај старозаветне Скиније и Храма; указати ученицима на улогу старозаветних царева и пророка; указати ученицима на лепоту Давидових псалама; објаснити ученицима појам Месије; предочити ученицима специфичности библијског текста и омогућити им да доживе његову сликовитост.

Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	<i>По завршетку теме ученик ће:</i>
Увод	-моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 5. разреда основне школе -моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном циклусу школовања
Религија и култура старог света	-моћи да именује неке политеистичке религије -моћи да наведе неке од карактеристика политеистичких религија и културе старог века
Откривење – свет Библије	-моћи да уочи да се Бог откривао изабраним људима, за разлику од паганских божанстава -моћи да објасни да је рођење Христово догађај који дели историју на стару и нову еру -моћи да наведе неке од библијских књига, њихове ауторе и оквирно време настанка -моћи да разликује Стари и Нови Завет -бити подстакнут да се односи према Библији као светој књизи

Стварање света и човека	-моћи да преприча библијску причу о постању и доживи је као дело љубави Божије -моћи да увиди да је Бог поред видљивог света створио и анђеле -моћи да преприча библијску приповест о стварању човека и уочи да је човек сличан Богу јер је слободан -бити подстакнут на развијање осећаја личне одговорности према природи -моћи да наведе неке од последица првородног греха по човека и читаву створену природу -моћи да преприча неку од библијских прича до Аврама -моћи да повеже причу о Нојевој барци са Црквом -бити подстакнут на послушност као израз љубави према Богу
Старозаветна историја спасења	-моћи да наведе неке од најважнијих старозаветних личности и догађаја -моћи да уочи везу старозаветних праотаца и патријараха са Христом -моћи да исприча да јеврејски народ прославља Пасху као успомену на излазак из Египта -моћи да извуче моралну поуку из библијских приповести -моћи да препозна старозаветне личности и догађаје у православној иконографији
Закон Божији	-моћи да преприча библијски опис давања Десет Божијих заповести Мојсију -моћи да наведе и протумачи на основном нивоу Десет Божјих заповести -моћи да разуме да је од односа према Заповестима зависила и припадност Божијем народу -бити подстакнут да примени вредности Декалога у свом свакодневном животу
Месијанска нада	-моћи да препозна на слици Ковчег Завета и Скинiju и да у једној реченици каже шта је мана -моћи да именује најважније личности јеврејског народа у Обећаној земљи -моћи да уочи да је Светиња над светињама посебно место Божијег присуства -знати да је цар Давид испевао Псалме у славу Божију -моћи да наведе неке од старозаветних пророка -моћи да уочи да су старозаветни пророци најављивали долазак Месије -увидети значај покајања и молитве као „жртве угодне Богу“ на основу одељака поучних и пророчких књига
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
Уводни часови треба да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и наставниковом увиду с каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Програм се одвија у складу с принципима савремене активне наставе; нагласак је више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Наставник води рачуна и о узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. Наставник је <u>извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности</u> у наставном процесу.	
Врсте наставе и место реализације	Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) и практична настава (1 час). Теоријска настава се реализује у учионици, а практична настава се реализује у цркви-учешћем у литургијском сабрању.
Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Српски језик, Историја, Географија, Биологија, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање

Евалуација наставе и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.
---------------------------------------	---

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ	
Циљ предмета је оспособљавање ученика за активно учешће у животу школе проширивањем практичних знања о демократији, њеним принципима и вредностима на нивоу функционисања школе.	
ПЕТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Упознавање основних елемената програма	-подстицање и оспособљавање за активно учешће у животу школе развијањем вештина за унапређивање услова школског живота кроз праксу; -упознавање школских правила и процедура; -разумевање функционисања органа управљања школе и стручних тела; -упознавање права и одговорности свих актера на нивоу школе; -развијање комуникацијских вештина неопходних за сарадничко понашање, аргументовање ставова и изражавање мишљења; -обучавање техникама групног рада; -развијање способности критичког просуђивања и одговорног одлучивања и делања.
Сагледавање услова школског живота	
Избор проблема на коме ће се радити	
Сакупљање података о изабраном проблему	
Активизам и партиципација-план акције	
Јавна презентација плана акције	
Осврт на научно-евалуација	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења грађанског васпитања	
Облици рада	Групни рад-мале групе (4-6 ученика), индивидуални рад, радионичарски рад (интрактивне радионице)
Методе рада	Интерактивне, истраживачке методе, партиципативне, симулација, играње улога
Наставна средства	Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг, основни материјал и литература: фломастери, бојице, селотејп, лепак, маказе, листови А4 формата, литература, филмови, интернет...
Активности наставника	Упознаје ученике са предметом и програмом рада, организује рад, поставља питања, захтеве, даје своје мишљење, дискутује, подстиче, мотивише, даје повратну информацију, уважава мишљења ученика, прати, вреднује
Активности ученика	Слушају, разговарају, одговарају на питања, илуструју, дискутују, бране своје ставове, изводе закључке...
Корелација	Српски језик, Историја, Ликовна култура, Музичка култура, Страни језик, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Описно оцењивање (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Свака активност је прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. Грађанско васпитање пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да их остваре.

РУСКИ ЈЕЗИК	
Учење другог страног језика, ослањајући се на искуства стечена учењем првог страног језика, поспешује стицање вишејезичке и вишекултурне компетенције и развијање свести о језичком богатству ужег и ширег окружења.	
ПЕТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Теме и ситуације <i>Школа. Ја и моји другови.</i> <i>Породица и блиско окружење.</i> <i>Празници. Мој дом. Исхрана.</i> <i>Одећа. Окружење.Остало:</i> <i>годишња доба, месеци, дани у</i> <i>недеље и делови дана;</i> <i>исказивање времена</i> <i>(метеоролошко и хронолошко-</i> <i>пуну сати и пола сата); бројеви</i> <i>до 100; основни подаци о</i> <i>земљи/земљама чији се језик</i> <i>учи.</i>	<i>На крају петог разреда, ученик треба да:</i> <u>Разумевање говора</u> - препознаје страни језик који учи међу другим страним језицима; - препознаје гласове у говорном ланцу, нарочито оне којих у матерњем језику нема; - разуме оне изразе које наставник употребљава током часа да би дао упутства за рад и друго; - разуме кратке дијалоге и монолошка излагања до пет реченица, које исказује природним темпом наставник, други ученици или их чује преко звучног материјала, а који садрже искључиво језичку грађу обрађену током петог разреда; - разуме једноставне дечје песме и бројалице у вези са обрађеном тематиком.
	<u>Разумевање писаног текста</u> - упозна и, када је у питању позната језичка грађа, савлада технике читања у себи и гласног читања; - упозна основна правила графици и ортографије; - разуме упутства за израду вежбања у уџбенику и радним листовима; - разуме смисао кратких писаних порука и илустрованих текстова о познатим темама (око 50 речи) .
	<u>Усмено изражавање</u> - разговетно изговара гласове, посебно оне које наш језик не познаје, акцентује речи, поштује ритам и интонацију при спонтаном говору и читању; - ступи у дијалог и у оквиру четири-пет реплика, постављањем и одговарањем на питања, води разговор у оквирима комуникативних функција и лексике обрађених током петог разреда; - монолошки, без претходне припреме али уз наставников подстицај, у три до пет реченица представи себе или другога, уз помоћ питања саопшти садржај дијалога или наративног текста, или опише ситуацију, слику и лице, предмет, односно животињу; - интерпретира кратке, тематски прилагођене песме и рецитације.
	<u>Интеракција</u> - реагује вербално или невербално на упутства и постављена питања; - поставља једноставна питања; - изражава допадање или недопадање; - учествује у заједничким активностима на часу (у пару, у групи, итд.); - тражи разјашњења када нешто не разуме.
Граматика	

	<u>Писмено изражавање</u> - упозна основна правила граfiје, ортографије и интерпункције у оквиру усмено стечених језичких знања; - допуњава и пише речи и кратке реченице на основу датог модела, слике или другог визуелног подстицаја; - допуњава честитку; - пише личне податке (име, презиме и адресу); - кратко одговори на једноставна питања (ко, шта, где) која се односе на обрађене теме, ситуације у разреду или њега лично.
	<u>Знања о језику</u> - препознаје шта је ново научио; - схвата значај познавања језика; - увиђа могућности позитивног трансфера знања и стратегија стечених учењем првог страног језика; - користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости); - разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима
Комуникативне функције Представљање себе и других; Поздрављање; Идентификација и именовање особа, објекта, делова тела, животиња, боја, бројева, итд. (у вези са темама); Разумевање и давање једноставних упутстава и команди; Постављање и одговарање на питања; Молбе и изрази захвалности; Примање и давање позива за учешће у игри/групној активности; Изражавање допадања/недопадања; Изражавање физичких сензација и потреба; Именовање активности (у вези са темама); Искривање просторних односа и величина (<i>Идем, долазим из..., Лево, десно, горе, доле...</i>); Давање и тражење информација о себи и другима; Тражење и давање обавештења; Описивање лица и предмета; Изрицање забране и реаговање на забрану; Изражавање припадања и поседовања; Тражење и давање обавештења о времену на часовнику; Скретање пажње; Тражење мишљења и изражавање слагања/ неслагања; Искривање извињења и оправдања.	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења руског језика	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у пару, групни рад
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад, игре улога, симулације
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, фотографије, сликовне карте, илустрације, разни материјали, постери, евалуациони лист...
Активности наставника	Презентација градива, упућивање, праћење, усмеравање, мотивисање, дискутовање, анализирање, провера, корективна настава...
Активности ученика	Слушају, пишу, читају, одговарају на питања, препричавају, пишу по диктату, певају, повезују, допуњавају реченице, истражују, презентују, израђују пано, зидне новине, постере...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Проверавање се спроводи усмено и писмено: разумевање говора и краћег писаног текста, усмена и писмена вежбања, усвојеност лексичких садржаја и граматичких структура, правопис, домаћи задаци, израда пројеката, а вреднује се и степен ангажовања ученика.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ИЗАБРАНИ СПОРТ-ПЕТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијање физичких способности специфичних за изабрани спорт	<i>Општи оперативни задаци:</i> -задовољење примарних мотива ученика, посебно потребе за кретањем, игром и такмичењем; -подстицање потребе ученика за личном афирмацијом, групном идентификацијом као доприносом за бржу социјализацију личности; -развијање потребе за стваралаштвом у смеру спортско-техничких и тактичких достигнућа и доживљавању личног учинка у изабраној спортској грани; <i>Програм изабране спортске гране</i> -примена стеченог знања у систему школских спортских такмичења; -развој и усавршавање моторичких способности; -формирање морално-вољних квалитета личности. <i>Посебни оперативни задаци:</i> -развој основних моторичких способности, првенствено брзине и координације и прецизности изабране спортске гране; -стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом изабране спортске гране; -примена стечених спортско техничких и тактичких знања и умења изабраног спорта у сложеним условима (кроз игру и такмичење); -усвајање етичких вредности: поштовање партнера - противника, правила такмичења и фер плеја.
Програм изабране спортске гране	
Теоријско образовање	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>физичко васпитање-изабрани спорт</i>	
Облици рада	Организациони: час физичког васпитања-изабрани спорт, спортска такмичења, утакмице, турнири; фронтални, групни, раду пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне методе, демонстрација, метода систематског понављања и вежбање, практичан рад...
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, справе за пењање, чуњеви, козлић, конопац...
Активности наставника	Демонстрира, објашњава, прати, координира, исправља грешке, упознаје са правилима, вреднује...
Активности ученика	Прати излагање, увежбавање, учење правила и приказивање, анализирање, поређење, трчање, скакање...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Музичка култура, Географија, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду, приказ технике научних елемената, тактике и теоријског знања; учешће у утакмицама, турнири.

**ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО – ПЕТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Исходи
	<i>По завршетку теме ученик ће бити у стању да:</i>
Рачунарство	-креира, коришћењем визуелног програмског језика (програм се формира слагањем графички репрезентованих елемената), рачунарски програм ниске алгоритамске сложености који комуницира са корисником на нивоу кретања прдефинисаних графичких ликова у оквиру кога се користе основни конструктивни елементи процедуралног програмирања, као што су променљиве са нумеричким вредностима, линијска структура, гранања и понављање; -креира рачунарски програм тако што ће на основу задатог сценарија дефинисати понашања ликова; -у програму примени математичку формулу са основним аритметичким операцијама и да из постављеног задатка закључи какву формулу треба да примени.
ИКТ	-сачувају и организују податке, -врше конверзију између различитих типова података; -креирају текстуални документ и примене основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички); -креирају дигиталну слику и примене основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички); -сниме видео материјал; -сниме аудио материјал; -креирају мултимедијалну презентацију и примене основне акције едитовања и форматирања (самостално и сараднички); -комбинују рад у више апликација за реализацију сложних идеја.
Дигитална писменост	-препознају уобичајне начине коришћења технологије и ван школе; -користе технологију одговорно и на сигуран начин; -воде бригу о приватности личних информација; -објасне појам ауторских права и разликују основне лиценце за дељење садржаја; -самостално преетражују и проналазе информације у дигиталном окружењу; -информацијама на интернету приђу критички; -разликују пожељно од непожељног понашања на интернету; -реагују исправно када дођу у контакт са непримерним садржајем или са непознатим особама путем интрнта; -потражее помоћ и подршку од правих особа на правом месту када дођу у контакт са нпримерним садржајем или са непознатим особама путем интернета; -препознају ризик зависности од технологије; -рационално управљају временом које проводе на интернету.

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења информатике и рачунарства	
На почетку теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Оријентациони број часова по теми је: рачунарство 50%, ИКТ и дигитална писменост 50%.	
Облици и место наставе	Теоријска и практична настава се реализује у кабинету за информатику.
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, истраживачка, демонстративна, практични рад ученика, програмирана, проблемска настава
Наставна средства	Уџбеник, припремљен материјал, пп презентације, рачунар...
Активности наставника	Даје упутства, објашњава, усмерава, води, захтева, коригује, демонстрира, подстиче, оцењује
Активности ученика	Посматра, уочава, усваја нова знања, препознаје, именује, повезује, разликује, одговара на питања, ради у групи и самостално, интерпретира, закључује, објашњава, проверава, примењује, истражује, креира, снима...
Корелација	Математика, Физика, Техничко и информатичко образовање, Енглески језик, Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Вредновање остварености исхода врши се кроз: праћење остварености исхода у стицању знања, практичног рада и активности на часу и израду пројектног задатка.

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ-ПЕТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Положај и улога човека у природи	Циљ наставе изборног предмета <i>чувари природе</i> јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, усвајање и примена концепта одрживог развоја и остваривање образовања о квалитету живота. Задаци наставе предмета чувари природе су да ученици: -развијају образовање за заштиту животне средине; -развијају вредности, ставове, вештине и понашање у складу са одрживим развојем; -развијају здрав однос према себи и другима; -умеју да на основу стечених знања изаберу квалитетне и здраве стилове живота; -примењују рационално коришћење природних ресурса; -препознају изворе загађивања и уочавају последице; -стичу способност за уочавање, формулисање, анализирање и решавање проблема; -развијају радозналост, активно учествовање и одговорност; -поседују развијену свест о личном ангажовању у заштити и очувању животне средине, природе и биодиверзитета.
Природна богатстава (ресурси) и одрживо коришћење	
Извори и последице загађене животне средине	
Биодиверзитет-биолошка разноврсност	

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења чувара природе	
Облици рада	Теоријска и практична настава се изводи у учионици и непосредној околини
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, амбијентално учење.
Наставна средства	Уџбеник и друга адекватна литература: шпампана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, часописи, новине, књиге, разни предмети или други дидактички материјал.
Активности наставника	Подстиче, усмерава интересовања и креативност ученика да самостално објасне узрок и последице човековог дејства на животну средину. Наставник има слободу да сам креира време, место извођења и број часова за одређене теме.
Активности ученика	Самостално трага (стручна литература, популарне књиге, интернет, запажање у окружењу, приче које су чули) према интересовањима и могућностима; посматра, препознаје, уочава, именује, наводи, разликује, упоређује, закључује, пише, црта, дискутује, ради у пару, групи, бележи, пише извештај...
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Биологија, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања. Оцена је бројчана.

СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ	
Циљ изучавања предмета је проширивање знања из области опште културе и оспособљавање ученика да, кроз упознавање с начином живота људи у прошлости, боље разумеју свет и време у коме живе и развију свест о континуитету и укоренености. Ученици би требало да се упознају са специфичностима динамике културних промена и да науче како да сагледају себе у контексту „другог“, да би сопствени идентитет што потпуније интегрисали у шири контекст разумејене и сложене садашњости.	
ПЕТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	-разумевање појма свакодневни живот;
Игре у прошлости	-разумевање појма прошлост;
Свакодневни живот у праисторији и старом веку	-разумевање значаја проучавања свакодневног живота у прошлости; -усвајање и продубљивање знања о разликама између свакодневног живота данас и у прошлости; -идентификовање актуелних дејјих игара (врсте и њихова функција); -упознавање с дејјим играма у прошлости (врсте и њихова функција); -идентификовање сличности и разлика између игара некад и сад; -разумевање значаја игре у развоју појединца и друштва; -упознавање са свакодневним животом људи у праисторији; -упознавање са свакодневним животом народа Старог истока; -упознавање са свакодневним животом старих Грка; -упознавање са свакодневним животом старих Римљана; -подстицање ученика на самостални истраживачки рад; -развијање способности повезивања знања из различитих области; -подстицање креативности.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>свакодневни живот у прошлости</i>	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне, илустративно-демонстративне, истраживачке, практичан рад, посете локалитетима и културно-историјским споменицима, установама културе...
Наставна средства	Илустрације (слике, шеме, графикони...), књиге, документарни и грани видео и дигитални материјал, предмети из прошлости...
Активности наставника	Организује наставу, подстиче осамостањивањеученика у прикупљању и сређивању историјских података, усмера на различите изворе информација, подучава како да се према њима критички односе, пружа помоћ...
Активности ученика	Посматра, препознаје, уочава, именује, наводи, разликује, упоређује, закључује, пише, црта, дискутује, ради у пару, групи, бележи, пише извештај...
Корелација	Историја, Српски језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Цртање, сликање и вајање, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Наставник оцењује сваку активност ученика, целокупан рад, посвећеност; организација изложбе. Оцена је бројчана.

ХОР И ОРКЕСТАР-ПЕТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике (свирање; основе музичке писмености)	Општи циљ наставе изборног предмета хор и оркестар је развијање интересовања за музичку уметност и упознавање музичке традиције и културе свога и других народа. Остали циљеви и задаци су: -да код ученика развија музичке способности и жељу за активним музицирањем/певањем и суделовањем у школским ансамблима; -да подстиче креативне способности ученика и смисао за колективно музицирање; -да развија навике слушања музике, подстиче доживљај и оспособљеност за разумевање музичких порука; -да подстиче стваралачко ангажовања у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање музике); -да развија критичко мишљење.
Слушање музике	
Стварање музике	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења хор и оркестар	
Облици рада	Фронтални, грпни, рад у пару, индивидуални, комбиновани, практични рад ученика
Методе рада	Аудитивна, ткстуална, дијалошка, илустративно-демонстративна
Наставна средства	Уџбеници, адекватна литература, очигледна наставна средства, музички инструменти, Орфов инструментариј, аудио записи, музичка дела, слике, илустрације, цд, касетофон, ИКТ технологија...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, наводи, усмерава, мотивише, комуницира, дискутује, демонстрира, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Наводи, објашњава, препознаје, описује, износи своје мишљење, анализира, класификује, илуструје, слуша, пева, свира, креира...
Корелација	Српски језик, Историја, Енглески језик, Руски језик, Математика, Биологија, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Верска настава, Грађанско васпитање, Свакодневни живот у прошлости
Евалуација и оцењивање	Упознавање и идентификовање музичких способности ученика; прати целокупан рад сваког ученика, залагање, интересовање, став, умешност, креативност; школске приредбе и такмичења. Оцењивање је у складу са правилником.

ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ-ПЕТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Цртање	<i>Циљ</i> васпитно-образовног рада овог изборног предмета јесте да додатно подстиче развој и практичних и теоријских знања ученика која су важна за њихово слободно, спонтано и креативно комбиновање ликовних елемената у области: цртања, сликања, вајања, графике, примењених уметности и визуелних комуникација, а у циљу развоја њиховог креативног мишљења. Ова изборна настава такође: -омогућава и подстиче развој учениковог спонтаног и креативног мишљења у областима ликовне културе; -омогућава и подстиче ученике на савладавање технолошких поступака ликовног рада у оквиру одређених средстава и медијума; -мотивише ученике на упознавање основних елемената и закономерности ликовног језика; -развија способности и веће осетљивости ученика за опажање квалитета свих ликовних елемената: линија, облика, боја; -ствара услове да ученици на часовима у процесу реализације садржаја користе различите технике и средства и да креативним изражавањем боље упознају њихова визуелна и ликовна својства; -развија способности ученика за визуелно памћење, за повезивање опажених информација као основе увођења у креативно визуелно мишљење; -развија већу осетљивост за ликовне и визуелне вредности које се стичу у настави, а примењују у раду и животу; -развија моторичке способности ученика и навике за лепо писање; -континуирано подстиче и прати интересовања за посећивањем музеја, изложби и јача потребе код ученика за чување културних добара и естетског изгледа средине у којој ученици живе и раде; -ствара услове да се упознавањем ликовних уметности боље разумеју природне законитости и друштвене појаве; -омогући разумевање позитивног емоционалног става према вредностима израженим у делима различитих подручја уметности; -развија способности за препознавање основних својстава традиционалне, модерне и савремене уметности.
Сликање	
Вајање	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења цртања, сликања и вајања	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, игровне активности
Наставна средства	Блок, оловка, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, прибор за цртање и сликање, разни материјали, колаж папир, лепак, маказе, модели...аудио и видео записи, слике...
Активности наставника	Предаје, објашњава, покаазује, организује наставу, усмерава, подстиче ученике на самосталан и интерактиван рад, мотивише, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слуша, посматра, опажа, уочава, истражује, визуелно памти, анализира, разговара, закључује, црта, боји, слика, додирује, креира, употребљава различите материјале, процењује...
Корелација	Ликовна култура, Историја, Географија, Биологија, Математика, Лепо писање, Српски језик, Музичка култура, Свакодневни живот у прошлости
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, залагање, интересовање, став, умешност, креативност; школске приредбе, изложбе, такмичења. Оцењивање је у складу са правилником.

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**
ШЕСТИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК - ШЕСТИ РАЗРЕД (4 часа недељно, 144 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Језик (граматика, правопис, ортографија)	-увођење ученика у грађење речи; -упознавање са гласовним системом; -упознавање гласовних алтернација, њихово уочавање у грађењу и промени речи; -утврђивање знања о значењу и функцији придевских заменица; -стицање основних знања о грађењу и значењима глаголских облика (футур II; имперфекат; плусквамперфекат; императив; потенцијал; трпни глаголски придев; глаголски прилози); -проширивање знања о сложеној реченици; -оспособљавање ученика за уочавање разлике између дугих акцената; -оспособљавање за уочавање и тумачење узрочно-последичних веза у уметничком тексту, за исказивање властитих судова и закључака приликом анализе текста и у разним говорним ситуацијама; -развијање способности за уочавање и тумачење емоција, мотива и песничких слика у лирском тексту; -постепено упознавање структуре основних облика усменог и писменог изражавања - према захтевима програма.
Књижевност (лектира: лирика, епика, драма, допунски избор текстова, научно популарни и информативни текстови, избор из књига, енциклопедија и часописа за децу; тумачење текста; књижевнотеоријски појмови; функционални појмови; читање)	
Језичка култура (основни облици усменог и писменог изражавања; усмена и писмена вежбања)	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења српског језика	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалoшка метода, рад на тексту, илустративно-демонстративне, практичан рад, интерактивне
Наставна средства	Уџбеници (читанка, радна свеска, граматика), припремљен материјал, деџја штампа, графофолије, пригодни текстови, пп презентације, аудио запис...
Активности наставника	Планирање, припремање, израда дидактичког материјала, организовање, реализовање, излагање, преношење информација, подстицање, усмеравање, помагање, упућивање, похваљивање, вредновање...
Активности ученика	Читају, пишу, слушају, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају, раде у групи, решавају, преписују, препричавају, описују, бирају, илуструју, рецитију, одговарају на питања, закључују, договарају се, саопштавају, именују, показују, проверавају, извештавају, распоређују, сарађују, размишљају, повезују претходно стечена знања са новим, формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, писмени задаци, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, илустрације, рад на тексту, препричавање...

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК-ШЕСТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Теме и ситуације по доменима употребе језика Приватно: заједничке активности и инатересовања у школи и ван ње (изласци, договори, преузимање одговорности у договорној ситуацији); договор и узајамно поштовање међу члановима породице; приватне прославе (рођендан, годишњице и др.); припрема, планирање, организација, подела послова; обавезе у кући, уређење простора у којем се живи, промене у сопственом кутку (постери, нове боје...); изражавање обавезе, забране, недостатака Јавно: развијање позитивног односа према животној средини и другим живим бићима (описивање времена, прогноза); традиција и обичаји у културама земаља чији се језик учи (карнавал...); оброци (сличности и разлике са исхраном у земљама чији се језик учи), наручивање хране, савети о хигијени у кухињи; стамбена насеља-како станујемо (блок, насеље, кућа...); споменици и знаменитости у великим градовима (у земљама чији се језик учи); куповина на једном месту (велике робне куће, олакшице); развијање критичког става према негативним елементима вршњачке културе (нетолеранција, агресивно понашање итд.) Образовно: тематске целине и повезаност садржаја са другим предметима; сналажење у библиотеци/медиотеци; употреба информација из медија; образовни систем у другим земљама	<i>Ученик треба да:</i> <u>Разумевање говора</u> -разуме краће дијалоге (до 10 реплика/питања и одговора), приче и песме о темама предвиђеним наставним програмом које чује уживо, или са аудио-визуелних записа; -разуме општи садржај и издвоји кључне информације из краћих и прилагођених текстова после 2-3 слушања;разуме и реагује на одговарајући начин на усмене поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру или неку групну активност, заповест, упутство, догађај из непосредне прошлости, планови за блиску будућност, свакодневне активности, жеље и избори, итд.). <u>Разумевање писаног текста</u> -разуме краће текстове (до 150 речи), који садрже велики проценат познатих језичких елемената, структуралних и лексичких, а чији садржај је у складу са развојним и сазнајним карактеристикама, искуством и интересовањима ученика; -разуме и адекватно интерпретира садржај илустрованих текстова (стрипове, ТВ програм, распоред часова, биоскопски програм, ред вожње, информације на јавним местима итд.) користећи језичке елементе предвиђене наставним програмом. <u>Усмено изражавање</u> -усклађује интонацију, ритам и висину гласа са сопственом комуникативном намером и са степеном формалности говорне ситуације;поред информација о себи и свом окружењу описује у неколико реченица познату радњу или ситуацију у садашњости, прошлости и будућности, користећи познате језичке елементе (лексику и морфосинтаксичке структуре); -препричава и интерпретира у неколико реченица садржај писаних, илустрованих и усмених текстова на теме предвиђене наставним програмом, користећи познате језичке елементе (лексику и морфосинтаксичке структуре); -у неколико реченица даје своје мишљење и изражава ставове (допадање, недопадање, итд.), користећи познате језичке елементе (лексику и морфосинтаксичке структуре). <u>Интеракција</u> -у стварним и симулираним говорним ситуацијама са саговорницима размењује исказе у вези с контекстом учионице, као и о свим осталим темама предвиђеним наставним програмом (укључујући и размену мишљења и ставова према стварима, појавама, користећи познате морфосинтаксичке структуре и лексику); -учествује у комуникацији и поштује социокултурне норме комуникације (тражи реч, не прекида саговорника,

Комуникативне функције Представљање себе и других; Поздрављање; Идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња, боја, бројева, итд. (у вези са темама), Разумевање и давање једноставних упутстава и команди; Постављање и одговарање на питања; Молбе и изрази захвалности; Примање и давање позива за учешће у игри/ групној активности; Изражавање допадања/недопадања; Изражавање физичких сензација и потреба; Именовање активности (у вези са темама); Исказивање просторних односа и величина (<i>Идем, долазим из..., Лево, десно, горе, доле...</i>); Давање и тражење информација о себи и другима; Тражење и давање обавештења; Описивање лица и предмета; Изрицање забране и реаговање на забрану; Изражавање припадања и поседовања; Тражење и давање обавештења о времену на часовнику; Скретање пажње; Тражење мишљења и изражавање слагања/неслагања; Исказивање извињења и оправдања.	пажљиво слуша друге, итд). <u>Писмено изражавање</u> -пише реченице и краће текстове (до 50 речи) чију кохерентност и кохезију постиже користећи познате језичке елементе у вези са познатим писаним текстом или визуелним подстицајем; -издваја кључне информације и препричава оно што је видео, доживео, чуо или прочитао; -користи писани код за изражавање сопствених потреба и интересовања (шаље личне поруке, честитке, користи електронску пошту, и сл.). <u>Медијација</u> -усмено преноси суштину поруке са матерњег на циљни језик и са циљног на матерњи; -писмено преноси једноставне поруке и објашњења. <u>Доживљај и разумевање књижевног текста</u> Може да изрази утиске и осећања о кратком прилагођеном књижевном тексту (песма, скраћена верзија приче, музичка песма), користећи вербална и невербална средства изражавања (цртежи, моделирање, глума). <u>Знања о језику</u> -препознаје и користи граматичке садржаје предвиђене наставним програмом; -поштује основна правила смисленог повезивања реченица у шире целине; -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости); -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима; -уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика и страног језика који учи; -разуме значај употребе интернационализма; -примењује компезационе стратегије и то тако што: усмерава пажњу, пре свега, на оно што разуме; покушава да одгонетне значење на основу контекста и проверава питајући неког ко добро зна (друга, наставника, итд); обраћа пажњу на речи / изразе који се више пута понављају, као и на наслове и поднасловe у писаним текстовима; обраћа пажњу на разне невербалне елементе (гестови, мимика, итд. у усменим текстовима; илустрације и други визуелни елементи у писменим текстовима); размишља да ли одређена реч коју не разуме личи на неку која постоји у матерњем језику; тражи значење у речнику; покушава да употреби познату реч приближног значења уместо непознате (нпр. аутомобил уместо возило); покушава да замени или допуни исказ или део исказа адекватним гестом/мимиком; уз помоћ наставника континуирано ради на усвајању и примени општих стратегија учења (генерализација, индукција, дедукција, инференција и позитивни трансфер) <u>Граматика</u> Ученици треба да разумеју и користе: именице; члан; придеве; заменице; предлоге; глаголе; прилоге и прилошке одредбе; бројеве; упитне реченице; везнике.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика	
Комуникативна настава језик сматра средством комуникације. Стога је и програм усмерен ка исходима који указују на то шта је ученик у комуникацији у стању да разуме и продукује.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације...)
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад

Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, табла, креда, картице, фотографије, сликовне карте, разни материјали, постери, цд диск, евалуациони лист
Активности наставника	Презентација градива, упућивање, праћење, усмеравање, мотивисање, дискутовање, анализирање, провера, корективна настава...
Технике/ активности ученика	Динамичко смењивање техника/активности. Слушање и реаговање на команде наставника или са траке. Мануалне активности (израда паноа, презентација, зидних новина, постера за учионицу или родитеље и сл.). Вежбе слушања и повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или именовање наслова (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике, допунити информације, селекувати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.). Игре примерене узрасту. Певање у групи. Класирање и упоређивање. Решавање „текућих проблема“ у разреду, тј. договори и мини-пројекти. Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације). Разумевање писаног језика. Писано изражавање.
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика и процес наставе и учења: разумевање говора и краћег писаног текста; усмено и писмено изражавање; усвојеност лексичких садржаја и граматичких структура; правопис; израда домаћих задатака; залагање на часу; способност медијације. Иницијално проверавање на почетку школске године. Оцењивање се спроводи усмено и писмено (предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године).

ЛИКОВНА КУЛТУРА – ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Слободно ритмичко изражавање бојеним мрљама, линијама, светлинама, облицима и волуменима	<i>Ученици треба да:</i> -развијају ликовно-естетски сензибилитет (осетљивост) за спонтани ритам бојених мрља, линија, текстуру, светлину, боју и чулну осетљивост и осећајност за визуелно споразумевање и свет уобразиље у ликовним делима; -покажу интересе и способности за самостално откривање визуелних појава и законитости света облика: светло-тамно, облик-боја, простор, композиција; -посматрају и естетски доживљавају дела ликовних уметности; -развијају љубав према ликовном наслеђу; -оспособљавају се за стваралачко преношење визуелно-ликовних искустава у природно-друштвено научна подручја и тако развију интересовање за оплемењивање и заштиту природе и смисао за унапређивање културе живљења; -развијају способности за креативно и апстрактно мишљење; -развијају способности сарадње и самопоуздања у тимском раду; -развијају индивидуално истраживање односа ликовних елемената на примерима националног и светског ликовног уметничког наслеђа.
Визуелно споразумевање	
Текстура	
Светлина	
Боја	
Свет уобразиље у делима ликовне уметности	
Оријентациони избор ликовних дела и споменика културе	

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални рад
Методе рада	Вербална, дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, метода практичног рада, хеуристичка
Наставна средства	Прибор за цртање, сликање, разни материјали...
Активности наставника	Усмерава, наводи, ствара ситуацију, сугерише, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, развија кооперативност, планира, организује, оцењује...
Активности ученика	Посматра, слуша, опипава, објашњава, црта, слика, обликује, изражава, ствара, дискутује, комуницира, закључује, мисли, креира...
Корелација	Српски језик, Историја, Географија, Биологија, Математика, Музичка култура, Физичко васпитање, техничко и информатичко образовање, Верска настава, Грађанско васпитање, Свакодневни живот у прошлости, Цртање, сликање и вајање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, ученички радови, продукти учениких активности, ликовни конкурси

МУЗИЧКА КУЛТУРА – ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
<i>Циљ:</i> -развијање интересеовања за музичку културу; -развијање музикалности и креативности; -неговање смисла за заједничко музицирање у свим облицима о-в рада са ученицима; -упознавање музичке традиције и културе свога и других народа. <i>Задаци:</i> -неговање способности извођења музике (певање/свирање); -стицање навике слушања музике, подстицање доживљаја и оспособљавање за разумевање музике; -подстицање креативности у свим музичким активностима (извођење, слушање, истраживање и стварање музике); -упознавање основа музичке писмености и изражајних средстава музичке уметности; -припремање програма за културну и јавну делатност школе; -упознавање занимања музичке струке.	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике	Ученици треба да:
Слушање музике	-певају по слуху и из нотног текста песме наших и других народа (народне, уметничке, дечје, староградске);
	-упознају основне појмове из музичке писмености;
Стварање музике	-упознају музичке дела уз основне информације о делу и композитору;
	-развијају стваралачке способности.

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења музичке културе	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални рад
Методе рада	Аудитивна, дијалогска, текстуална, демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, Орфов инструментариј, касетофон, табла, компјутер, слике: инструмената, оркестара, композитора, извођача, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, пева, свира, наводи, усмерава, мотивише, комуницира, дискутује, демонстрира, анализира, оцењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, слушају, прате, певају, импровизију, свирају, стварају, дискутују, мисле, закључују, учествују на приредбама и такмичењима...
Корелација	Српски језик, Енглески језик, Руски језик, Географија, Биологија, Математика, Ликовна култура, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Верска настава, Грађанско васпитање, Хор и оркестар, Свакодневни живот у прошлости
Евалуација и оцењивање	Вреднује се ниво ученичких постигнућа у односу на дефинисане исходе, али и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Оцењивање се врши: усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања, као и: допринос ученика за време групног рада, израда креативних задатака на одређену тему, рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе) и специфичне вештине.

ИСТОРИЈА – ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	-разумевање појма „средњи век“ и основних одлика тог историјског периода;
Европа и Средоземље у раном средњем веку	-разумевање основних одлика феудалног друштва;
Срби и њихово окружење у раном средњем веку	-стицање знања о најзначајнијим државама средњовековне Европе;
Европа у позном средњем веку	-стицање знања о српским средњовековним државама;
Срби и њихово окружење у позном средњем веку	-стицање знања о личностима које су обележиле средњи век у општој и националној историји;
Српске земље и њихово окружење у доба османлијских освајања	-разумевање улоге религије у друштву средњег века;
	-упознавање културних и техничких достигнућа средњовековне Европе;
	-упознавање културног наслеђа Срба у средњем веку;
	-коришћење историјских карата за период средњег века;
	-подстицање ученика на коришћење историјских извора;
	-развијање критичког односа према историјским изворима.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења историје	
Наставник има слободу да сам одреди распоред и динамику активности за сваку тему уважавајући циљеве и задатке предмета. Програм се може допунити садржајима из локалне средњовековне прошлости.	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални

Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, усмено излагање, стваралачка, илустративно-демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, историјски атлас, припремљен материјал, пригодни текстови, документарни филм, историјске карте, илустрације, пп презентације, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, описује, поставља питања, разговара, мотивише, подстиче, поставља проблем, упућује, сугерише, дискутује, анализира, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Активно слуша, посматра, одговара, препознаје, описује, интерпретира, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Математика, Народна традиција, Свакодневни живот у прошлости, Верска настава, Грађанско васпитање, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ГЕОГРАФИЈА – ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	Ученици треба да: -упознају основне појаве, процесе и феномене у хидросфери и географски размештај хидрографских објеката, као и њихове одлике; -схвате значај вода за живот на Земљи;
Планета Земља (Воде на Земљи; Биљни и животињски свет на земљи)	-упознају биљни и животињски свет, утицај природних фактора и човека на њихов развој, хоризонтални и вертикални распоред, као и међусобну условљеност и значај; -упознају људске активности које утичу на квалитет животне средине и схвате неопходност њеног очувања, унапређивања и заштите;
Становништво и насеља на земљи	-упознају основне појмове из географије становништва и насеља, схвате значај и улогу природних, друштвених и привредних чинилаца и њихово јединство;
Географска средина и људске делатности	-схвате појмове природне и географске средине и појам географске регије; -стекну основна знања о привреди, њеној подели и факторима развоја; -упознају најважније међународне организације и интеграцијске процесе у Европи и свету, као и њихов значај за политички, економски и културни развој;
Регионална географија Европе (Опште географске одлике Европе; Јужна Европа; Средња Европа; Западна Европа; Северна Европа; Источна Европа)	-разумеју значај и домете међународних организација у очувању мира и безбедности и развијању пријатељских односа међу народима; -упознају најважније природне, друштвене и економскогеографске одлике Европе и специфичности њених регија и држава; -самостално користе географску карту као извор географских информација у процесу стицања нових знања и истраживања и у свакодневном животу; -се оспособе за коришћење географске литературе и различитог илустративног материјала ради лакшег савлађивања наставног градива и

Годишња систематизација градива	оспособљавања за самостални рад; -поседују осећање социјалне припадности и привржености сопственој породици, нацији и култури, познају традицију и учествују у њеном очувању; -познају и поштују традицију и идентитет других народа, заједница и социјалних група.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>географије</i>	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, истраживачка, усмено излагање, стваралачка, илустративно-демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, географски атлас, припремљен материјал, пригодни текстови, географске карте, глобус, пп презентације, аудио и видео запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, мотивише, подстиче, поставља проблем, упућује, сугерише, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Активно слуша, посматра, одговара, препознаје, описује, интерпретира, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Историја, Биологија, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

МАТЕМАТИКА – ШЕСТИ РАЗРЕД (4 часа недељно, 144 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Цели бројеви	<i>Ученике треба оспособити да:</i> -схвате потребу увођења негативних бројева, упознају структуре скупова целих и рационалних бројева, појмове супротног броја, реципрчног броја и апсолутне вредности броја; -упознају и савладају основне рачунске операције у скуповима Z и Q и потпуно увежбају извођење тих операција, уз коришћење њихових својстава; -могу да читају и састављају разне једноставније изразе са рационалним бројевима и израчунају њихову бројевну вредност; -упознају и умеју да решавају једноставније једначине и неједначине у скупу рационалних бројева; -разумеју процентни начин изражавања и умеју да тај рачун примењују у пракси; -упознају класификацију троуглова и четвороуглова и знају њихова основна својства; -схвате релацију подударности и њена својства и умеју да је примењују у извођењу основних конструкција троугла и четвороугла; -схвате једнакост површина геометријских фигура и науче правила о израчунавању површина троуглова, паралелограма и других четвороуглова; -примењују правила за израчунавање површине троугла и четвороугла у разним практичним задацима; -усвајају елементе дедуктивног закључивања (правилно формулисање тврђења; правилно коришћење свих везника „и“, „или“, а нарочито „ако ...онда ...“ и „ако и само ако“, осете потребу за извођењем доказа и умеју да то раде у једноставнијим случајевима).
Рационални бројеви	
Троугао	
Четвороугао	
Површина четвороугла и троугла	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, геометријски прибор, припремљен материјал, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматра, уочава, именује, пребројава, групише, упоређује, рачуна, одговара, објашњава, анализира, закључује, истражује, проверава, примењује...
Корелација	Српски језик, Ликовна култура, Информатикаи рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, посматрање ангажованости на часу, домаћи задаци

БИОЛОГИЈА – ШЕСТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>Ученици треба да:</i> -уоче потребу за класификовањем живог света због његове велике разноврсности; -уочавају сличности и разлике у грађи и начину живота биљака, гљива и животиња; -упознају основне појмове о природном систему животиња; -упознају животни простор, начин живота, грађу, разноврсност и значај праживотиња; -упознају животни простор, начин живота, спољашњу грађу и основе унутрашње грађе, разноврсност и значај сунђера, дупљара, црва, мекушаца, зглавкара и бодљокожаца; -схвате улогу инсеката у природи; -упознају болести које изазивају или преносе животиње, начин преношења и превенцију; -упознају животни простор, начин живота, грађу, разноврсност и значај риба, водоземаца, гмизаваца, птица и сисара; -схвате значај бриге о потомству птица и сисара; -схвате значај одговорног односа према животињама; -сазнају основне научне чињенице о току и развоју живота на Земљи и етапе земљине историје; -знају да живот на Земљи има историју са којом се могу упознати на основу фосилних остатака (записа); -разумеју еволуцију живог света и схвате њен значај у формирању савременог биолошког мишљења.
Праживотиње	
Царство животиња	
Угроженост и заштита животиња	
Увод у еволуцију живог света	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>биологије</i>	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно-демонстративна, методе практичног рада
Наставна средства	Уџбеник, адекватна стучна литеература, припремљен материјал (природни материјали, препарати, лабораторијски прибор...), пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, даје упутства, мотивише, подстиче, поставља проблем, демонстрира, показује, сугерише, дискутује, анализира, прати, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слушају, посматрају, одговарају, препознају, разликују, описују, објашњавају, анализирају, повезују, закључују, истражују...
Корелација	Географија, Математика, Географија, Ликовна култура, Природа и друштво, Чувари природе, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ФИЗИКА – ШЕСТИ РАЗРЕД
(2 часа недељно, 72 часа годишње)

Општи циљ наставе *физике* јесте да ученици упознају природне појаве и основне природне законе, да стекну основну научну писменост, да се оспособе за уочавање и распознавање физичких појава у свакодневном животу и за активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање, оформе основу научног метода и да се усмере према примени физичких закона у свакодневном животу и раду.

Остали циљеви и задаци наставе физике су:

- развијање функционалне писмености;
- упознавање основних начина мишљења и расуђивања у физици;
- разумевање појава, процеса и односа у природи на основу физичких закона;
- развијање способности за активно стицање знања о физичким појавама кроз истраживање;
- развијање радозналости, способности рационалног расуђивања, самосталности у мишљењу и вештине јасног и прецизног изражавања;
- развијање логичког и апстрактног мишљења;
- схватање смисла и метода остваривања експеримента и значаја мерења;
- решавање једноставних проблема и задатака у оквиру наставних садржаја;
- развијање способности за примену знања из физике;
- схватање повезаности физичких појава и екологије и развијање свести о потреби заштите, обнове и унапређивања животне средине;
- развијање радних навика и склоности ка изучавању наука о природи;
- развијање свести о сопственим знањима, способностима и даљој професионалној оријентацији.

Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	<i>Ученик треба да:</i>
Увод	-кроз већи број занимљивих и атрактивних демонстрационих огледа, који манифестују појаве из различитих области физике, схвати како физика истражује природу и да је материјални свет погодан за истраживање и постављање бројних питања;
Кретање	-уме да рукује мерилима и инструментима за мерење одговарајућих физичких величина: метарска трака, лењир са милиметарском поделом, хронометар, мензура, вага, динамометар;
Сила	-само упозна појам грешке и значај релативне грешке, а да зна шта је апсолутна грешка и како настаје грешка при читавању скала мерних инструмената;
Мерење	-користи јединице SI система за одговарајуће физичке величине: m, s, kg, N, m/s, Pa...;
Маса и густина	-усвоји основне представе о механичком кретању и зна величине које карактеришу равномерно праволинијско кретање и средњу брзину као карактеристику променљивог праволинијског кретања;
Притисак	-на основу појава узајамног деловања тела схвати силу као меру узајамног деловања тела која се одређује интензитетом, правцем и смером;
	-усвоји појам масе и тежине и прави разлику између њих;
	-уме да одреди густину чврстих тела и густину течности мерењем њене масе и запремине;
	-усвоји појам притиска, схвати преношење спољњег притиска кроз течности и гасове и разуме Паскалов закон.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физике	
Приликом остваривања програма свака тематска област обрађује се редоследом као што је дато у програму, што доприноси лакшем усвајању нових појмова и спонтаном развијању способности за логично мишљење.	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални

Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал, пп презентације...
Активности наставника	Излаже садржаје уз демонстрацију огледа, предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, уочавају, именују, решавају задатке, упоређују, одговарају, објашњавају, анализирају, изводе вежбе, закључују, истражују, проверавају, примењују...
Корелација	Математика, Биологија, Географија, Хемија
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, , тестови знања, контролне вежбе, усмено испитивање, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ТЕХНИЧКО И ИНФОРМАТИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ – ШЕСТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод у архитектуру и грађевинарство	<i>Ученици треба да:</i> -уознају врсте грађевинских објеката и њихове намене, -уознају технике грађења, -уознају карактеристике грађевинског техничког цртања и основне грађевинске симболе, -науче да читају и користе једноставније грађевинске цртеже-документацију за изградњу, адаптацију и уређење стана, одговарајуће перспекте, -науче да користе готове једноставне софтверске алате за цртање, -науче како се користи ЦД-ром, флеш меморија и штампач, -уознају основне врсте, карактеристике и примену грађевинских материјала, -стичу навике за рационално коришћење материјала и енергије, -стичу и развијају културу становања у савременим условима, -уознају функционисање кућне инсталације (водоводне, топлотне и канализационе), -стекну представу о функционисању и организацији саобраћаја у саобраћајним објектима, -стекну знања о примени и битним карактеристикама грађевинских машина, -уознају основне процесе у пољопривредној производњи, -науче да примењују једноставније техничке цртеже у пројектовању модела или макета према сопственом избору: грађевинских или саобраћајних објеката, грађевинских или пољопривредних машина и уређаја, детаља из уређивања стана и др.
Техничко цртање у грађевинарству	
Информатичке технологије	
Грађевински материјали	
Енергетика	
Техничка средства у грађевинарству	
Саобраћајни системи	
Култура становања	
Конструкторско моделовање (модули)	
Техничка средства у пољопривреди	

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења техничког и информатичког образовања	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални; комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалoшка, текстуална, истраживачка, усмено излагање, демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свска, припремљен материјал, прибор за техничко цртање, конструкторски комплет, графофолије, слајдови, наставни листови, рачунар, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, демонстрира, организује наставу, припрема, усмерава, подстиче, мотивише, прати, упућује, помаже, процењује, похваљује, анализира, дискутује, вредује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматра, уочава, усваја нова знања, препознаје, именује, повезује, разликује, одговара на питања, интерпретира, закључује, објашњава, проверава, примењује, истражује...
Корелација	Информатика и рачунарство, Математика, Свет око нас, Природа и друштво, Биологија, Ликовна култура, Физика
Евалуација и оцењивање	Усмене провере, тестови знања, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, практичне вежбе. У процесу оцењивања узимају се у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност...).

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ – ШЕСТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијање физичких способности	<i>Општи оперативни задаци:</i> -подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела, -развој и усавршавање моторичких способности, -стицање моторичких умења која су као садржаји утврђени програмом физичког васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање, -усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања дефинисаног циљем овог васпитно-образовног подручја, -формирање морално-вољних квалитета личности, -оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у свакодневним условима живота и рада,
Усвајање моторичких знања, умења и навика (Атлетика. Вежбе на справама и тлу. Кошарка. Ритмичка гимнастика, плес и народне игре.)	

Теоријско образовање	-стицање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине. <i>Посебни оперативни задаци:</i> -усмерени развој основних моторичких способности, првенствено брзине и координације, -усмерено стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког васпитања, -примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичење и сл.), -задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем и сл., -естетско изражавање покретом и кретањима и доживљавање естетских вредности, -усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физичког васпитања	
Програмска концепција физичког васпитања у основној школи заснива се на јединству часовних, ванчасовних и ваншколских организационих облика рада, а програмски задаци се остварују се на редовним часовима и кроз ванчасовне и ваншколске активности: крос, зимовање, курсне облике, такмичења, слободне активности, корективно-педагошки рад, приредбе и јавне наступе.	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Вербалне, демонстрација, интерактивна, практични рад, вежбање
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, ластиш, справе за пењање, чуњеви, козлић, цакови, конопац...
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, упознаје са правилима, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, подржава, мотивише, анализира, координира, планира, прилагођава, организује, посматра, похваљује, разговара, упућује, вреднује
Активности ученика	Ходају, трче, скачу, бацају, хватају, правилно користе справе, изводе вежбе на тлу и вежбе равнотеже, користе реквизите у различитим облицима вежби, усвајају елементе ритмичких вежби и народних плесова, прате излагање, увежбавају, прикзују...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Хемија, Музичка култура, Географија
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

**ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Циљеви: -уознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања; упознати ученике са културно-историјским приликама у Палестини пред Христово рођење; указати ученицима на старозаветна пророштва везана за долазак Спаситеља-Месије; објаснити ученицима улогу и значај Светог Јована Претече; развити свест ко ученика о значају покајања и врлинског живота; упознати ученике са настанком новозаветних књига; објаснити ученицима кључне новозаветне појмове; пружити ученицима основ за разумевање смисла новозаветних догађаја; подстаћи ученике да самостално читају Свето Писмо; пружити ученицима основно знање о личности Пресвете Богородице; објаснити ученицима хришћанско поимање слободе; пружити ученицима основно знање о јеванђељским казивањима о Господу Исусу Христу; објаснити ученицима разлог оваплоћења Сина Божијег; подстаћи ученике да у описима Христових чуда увиде љубав Божију Кроз Христове заповести о љубави и тумачење појединих одељака из Беседе на гори указати ученицима на значај љубави према Богу и ближњима; подстаћи ученике да живе по Јеванђељу; указати ученицима на повезаност Тајне Вечере и Свете Литургије; представити ученицима догађаје Страдања и Васкрсења Христовог као кључне за спасење света и човека; објаснити ученицима значај догађаја Вознесења и Педесетнице; упознати ученике са мисионарском делатношћу светих апостола; упознати ученике са особеностима сведочења вере у раној Цркви; указати ученицима на узроке гоњења хришћана; подстаћи ученике на толеранцију према припадницима других вероисповести.	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>По завршетку теме ученик ће:</i> -моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 6. разреда основне школе -моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања
Припрама света за долазак Сина Божијег	-моћи да каже да су Јевреји пред долазак Месије били под Римском окупацијом и да су међу њима постојале поделе -моћи да препозна да су Јевреји очекивали Месију на основу старозаветних пророштава -моћи да преприча живот Светог Јована Претече и Крститеља Господњег и каже да је он припремао народ за долазак Христа -моћи да доживи врлински живот и покајање као припрему за сусрет са Христом
Увод у Нови Завет	-моћи да закључи да је доласком Исуса Христа Бог склопио Нови Завет са људима -моћи да наведе неке од новозаветних књига и околности њиховог настанка -моћи да пронађе одређени библијски одељак -моћи да каже да се Библија користи на богослужењима -моћи да именује Јеванђелисте и препозна њихове иконографске симболе -бити подстакнут на читање Светог Писма

Богочовек Исус Христос	-моћи да преприча догађај Благовести и да препозна да је то „почетак спасења“ -моћи да препозна службу анђела као гласника и служитеља Божијих -моћи да препозна Богородичино прихватање воље Божије као израз слободе -моћи да уочи да је за разлику од Еве, Богородица послушала Бога -моћи да преприча неке од догађаја из живота Пресвете Богородице и повеже их са Богородичиним празницима -моћи да преприча библијски опис Рођења Христовог -моћи да препозна да је Христос дошао на свет да сједини Бога и човека -моћи да преприча библијски опис Христовог Крштења, поста и кушања -моћи да препозна да су Христова чуда израз Његове љубави према људима -моћи да увиди разлику између старозаветног закона и новозаветних заповести о љубави -бити подстакнут да прихвати Христа за свој животни узор -моћи да преприча догађаје Васкрсења Лазаревог и Уласка у Јерусалим -моћи да увиди контрадикторност између очекивања јеврејског народа спрема Христове личности -моћи да хронолошки наведе догађаје Страсне седмице -моћи да преприча библијски опис Тајне Вечере и у приносу хлеба и вина препозна Свету Литургију -моћи да преприча библијски опис Христовог Страдања и Васкрсења -моћи да кроз тумачење тропара Христовог Васкрсења препозна да је Христос победио смрт и омогућио свима васкрсење из мртвих
Црква Духа Светога	-моћи да преприча догађаје Вазнесења и Педесетнице -моћи да каже да је силаском Духа Светог на апостоле рођена Црква Христова -моћи да именује неколико светих апостола и наведе неке од догађаја из њиховог живота -моћи да уочи да су у Римском царству хришћани били гоњени и наведе неке од примера мучеништва -моћи да објасни значај доношења Миланског едикта -моћи да усвоји вредност толеранције међу људима различитих верских убеђења
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
Уводни часови треба да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и наставниковом увиду с каквим предзнањима и ставовима из подручја Православног катихизиса, група располаже. Програм се одвија у складу с принципима савремене активне наставе; нагласак је више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Наставник води рачуна и о узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. Наставник је <u>извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности</u> у наставном процесу.	
Врсте наставе и место реализације	Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (35 часова) и практична настава (1 час). Теоријска настава се реализује у учионици, а практична настава се реализује у цркви-учешћем у литургијском сабрању.
Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Српски језик, Историја, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање
Евалуација наставе и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ-ШЕСТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Упознавање основних елемената програма	-подстицање и оспособљавање за активно учешће у животу локалне заједнице,
Први корак-учавање проблема у заједници	-разумевање функционисања нивоа и органа власти,
Други корак-избор проблема	-упознавање мера власти,
Треећи корак-сакупљање података о изабраном проблему	-упознавање права и одговорности грађана на нивоу заједнице,
Четврти корак-израда студије	-развијање комуникацијских вештина неопходних за сарадничко понашање, аргументовање ставова и изражавање мишљења,
Пети корак- јавна презентација студије	-обучавање за тимск начин рада;
Шести корак-осврт на научено	-развијање способности критичког расуђивања и одговорног одлучивања и делања.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>грађанског васпитања</i>	
Облици рада	Групни рад-мале групе (4-6 ученика), индивидуални рад, радионичарски рад (интрактивне радионице)
Методе рада	Интерактивне, истраживачке методе, партиципативне, симулација, играње улога
Наставна средства	Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг, основни материјал и литература: фломастери, бојице, селотејп, лепак, маказе, листови А4 формата, литература, филмови, интернет...
Активности наставника	Упознаје ученике са предметом и програмом рада, организује рад, поставља питања, захтеве, даје своје мишљење, дискутује, подстиче, мотивише, даје повратну информацију, уважава мишљења ученика, прати, вреднује
Активности ученика	Слушају, разговарају, одговарају на питања, илуструју, дискутују, бране своје ставове, изводе закључке...
Корелација	Српски језик, Историја, Ликовна култура, Музичка култура, Страни језик, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Описно оцењивање (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Свака активност је прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. <i>Грађанско васпитање</i> пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да их остваре.

РУСКИ ЈЕЗИК - ШЕСТИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Теме и ситуације: (приватно, јавно, образовно). Теме обрађене у петом разреду се проширују: Школски простор и прибор, активности и обавезе, излети; дружење; спорт; ужа и шира породица, суседи и пријатељи; кућни љубимци и обавезе према њима; Божић, Нова година; ускрс и други важни празници. Мој дом. Исхрана. Граматика	<i>На крају шестог разреда, ученик треба да:</i> <u>Разумевање говора</u> -разуме изразе које наставник употребљава током часа да би дао упутства за рад и друго, -разуме кратке дијалоге и монолошка изагања од осам реченица, које наставник исказује природним темпом, други ученици их чује преко звучног матееријала, а који садрже искључиво језичку грану обрађену током петог и шестог разреда, -разуме једноставне песме у вези са обрађеном тематиком, -разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством са активностима на часу.
	<u>Разумевање писаног текста</u> -упозна и, када је у питању позната језичка грађа, савлада технике читања у себи и гласног читања, -даље упознаје правила графије и ортографије, -разуме упутства за израду вежбања у уџбенику и радним листовима, -разуме смисао кратких писаних порука и илустрованих текстова о познатим темама (око 70 речи), -издваја основне информације из краћег прилагођеног у вези са неком особом или догађајем (ко, шта, где, када...).
	<u>Усмено изражавање</u> -разговорно изговара гласове, посебно оне које наш језик не познаје, акцентује речи, поштује ритам и интонацију при спонтаном говору и читању, -ступи у дијалог и у оквиру шест-седам реплика, постављањем и одговарањем на питања, води разговор у оквирима комуникативних функција и лексике обрађених током петог разреда, -монолошки, без претходне припреме, али уз наставников подстицај, у десетак реченица представи себе или другога, уз помоћ питања саопшти садржај дијалога или наративног текста, или опише слику, лице, предмет, животињу и ситуацију, -интерпретира кратке, тематски прилагођене песме и рецитације.
	<u>Интеракција</u> -реагује вербално или невербално на упутства и постављена питања у вези са конкретном ситуацијом, -поставља једноставна питања и одговара на њих, -изражава допадање или недопадање, -учествује у комуникацији на часу (у пару, у групи, итд.), -тражи разјашњења када нешто не разуме.
	<u>Писмено изражавање</u> -даље упознаје правила графије, ортографије и интерпункције, -допуњава и пише речи и кратке реченице на основу датог модела, слике или другог визуелног подстицаја; -пише пригодне честитке, поруке и електронска писма користећи модел, -пише својее личне податке и податке других особа (име, презиме и адресу), -одговори на једноставна питања (ко, шта, где) која се односе на обрађене теме, ситуације у разреду или њега лично. -прави спискове с различитим наменама (куповина, прославе рођендана, обавеза у току дана...).

	<u>Знања о језику</u> -препознаје шта је ново научио, -схвата значај познавања језика, -увиђа могућности позитивног трансфера знања и стратегија стечених учењем првог страног језика, -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости), -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима.
Комуникативне функције Представљање себе и других; Поздрављање; Идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња, боја, бројева, итд. (у вези са темама); Разумевање и давање једноставних упутстава и команди; Постављање и одговарање на питања; Молбе и изрази захвалности; Примање и давање позива за учешће у игри/групној активности; Изражавање допадања/недопадања; Изражавање физичких сензација и потреба; Именовање активности (у вези са темама); Исказивање просторних односа и величина (<i>Идем, долазим из..., Лево, десно, горе, доле...</i>); Давање и тражење информација о себи и другима; Тражење и давање обавештења; Описивање лица и предмета; Изрицање забране и реаговање на забрану; Изражавање припадања и поседовања; Тражење и давање обавештења о времену на часовнику; Скретање пажње; Тражење мишљења и изражавање слагања/ неслагања; Исказивање извињења и оправдања.	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења руског језика	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у пару, групни рад
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад, игре улога, симулације
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, фотографије, сликовне карте, илустрације, разни материјали, постери, евалуациони лист...
Активности наставника	Презентација градива, упућивање, праћење, усмеравање, мотивисање, дискутовање, анализирање, провера, корективна настава...
Активности ученика	Слушају, пишу, читају, одговарају на питања, препричавају, пишу по диктату, певају, повезују, допуњавају реченице, истражују, презентују, израђују пано, зидне новине, постере...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Проверавање се спроводи усмено и писмено: разумевање говора и краћег писаног текста, усмена и писмена вежбања, усвојеност лексичких садржаја и граматичких структура, правопис, домаћи задаци, израда пројеката, а вреднује се и степен ангажовања ученика.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ИЗАБРАНИ СПОРТ-ШЕСТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијање моторичких способности ученика	-развој и одржавање специфичних моторичких способности (које су нарочито значајне за успешно бављење изабраним спортом); -учење и усавршавање основних и сложених елемената технике изабраног спорта; -пружање неопходних знања из изабраног спорта (принципи технике, начин вежбања-тренирања, стицање основних и продубљених тактичких знања, правила такмичења у спорту....итд.) и њихова примена у пракси; -учење и усавршавање основне тактике изабраног спорта и њена примене у пракси; -обавезна реализација такмичења на одељењском и разредном нивоу; -задовољавање социјалних потреба за потврђивањем и групним поистовећењем и др. -стварање објективних представа ученика о сопственим могућностима за учешће у изабраном спорту; -подстицање стваралаштва ученика у спорту (у домену технике, тактике и такмичења).
Спортско-техничко образовање ученика (обучавање и усавршавање технике)	
Тактика изабраног спорта	
Правила изабраног спорта	
Организовање унтародељењских и међуодељењских такмичења	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>физичко васпитање-изабрани спорт</i>	
Облици рада	Организациони: час физичког васпитања-изабрани спорт, спортска такмичења, утакмице, турнири; фронтални, групни, раду пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне методе, демонстрација, метода систематског понављања и вежбање, практичан рад...
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, справе за пењање, чуњеви, козлић, конопац...
Активности наставника	Демонстрира, објашњава, прати, координира, исправља грешке, упознаје са правилима, вреднује...
Активности ученика	Прати излагање, увежбавање, учење правила и приказивање, анализирање, поређење, трчање, скакање...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Музичка култура, Географија, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду, приказ технике научних елемената, тактике и теоријског знања; учешће у утакмицама, турнири.

**ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО – ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Исходи
	<i>По завршетку теме ученик ће бити у стању да:</i>
Рачунарство	-коришћењем текстуалног програмског језика опште намене, формира рачунарски програм који за задате нумеричке вредности исписује и/или исцртава одговарајући резултат -у оквиру програма користи променљиве, петље, и потпрограме (процедуре/функције/метод), као и нумеричке, текстуалне и једнодимензионе низовске вредности (једнодимензионе) -отклања синтаксне грешке и грешке у раду програма коришћењем исписа међурејултата -објасни појам алгоритма као апстрахованог поступка који ј имплментираан програмом -реши базичне алгоритамске проблеме над секвенцама вредности попут рачунања статистика (бројање, минимум, максимум, збир), секвенцијалног проналажења и инверзија редоследа, као и да у задатку који је формулисан као опис реалног или замишљеног догађаја препозна могућност примене таквог алгоритма и на основу тога формира програм који представља решење задатка
ИКТ	-едитују текст (креирање табеле, фуснота, садржаја...на уређају и у облаку) -едитују аудио садржај -едитују видео садржај -креирају интерактивне презентације (хиперлинк) -креирају једноставне анимације -крееирају, чувају, објављују и прдстављају дигиталн садржаје користећи расположиве онлајн/офлајн алате -користе могућности које рачунарске мреже пружају у сфери комуникације и сарадње
Дигитална писменост	-објасне појам, начин рада и преедности рачунарских мрежа -објасн како раде најважнији мрежни сервиси (попут World Wide Web-a) -објасне како функционише претраживање, како се бирају и рангирају резултати претраге -процни квалитет дигиталних садржаја -користи технологију безбедно, етички и одговорно -разликују основне лиценце за дељење садржаја и поштују ауторска права -препознају прихватљиво/неприхватљиво понашање на мрежи -спроведу одговарајуће процедуре како би пријавили непримерене дигиталне садржаје или нежељене контакте и потражили помоћ -препознају ризик зависности од технологије -рационално управљају временом које проводе на интернету

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења информатике и рачунарства	
На почетку теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Оријентациони број часова по теми је: рачунарство 50%, ИКТ и дигитална писменост 50%.	
Облици и место наставе	Теоријска и практична настава се реализује у кабинету за информатику.
Облици рада	Фронтални, групни, индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, истраживачка, демонстративна, практични рад ученика, програмирана, проблемска настава
Наставна средства	Уџбеник, припремљен материјал, пп презентације, рачунар...
Активности наставника	Даје упутства, објашњава, усмерава, води, захтева, коригује, демонстрира, подстиче, оцењује
Активности ученика	Посматра, уочава, усваја нова знања, препознаје, именује, повезује, разликује, одговара на питања, ради у групи и самостално, интерпретира, закључује, објашњава, проверава, примењује, истражује, креира, снима...
Корелација	Математика, Физика, Техничко и информатичко образовање, Енглески језик, Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Вредновање остварености исхода врши се кроз: праћење остварености исхода у стицању знања, праћење развоја вештина при изради практичног рада и активност на часу, као и израда пројектног задатка.

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ-ШЕСТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Одрживост, животна средина и утицај човека	<i>Циљ</i> наставе изборног предмета <i>чувари природе</i> јесте развијање пожељног понашања у складу са принципима одрживости, етичности и права будућих генерација на очувану животну средину, природу и биодиверзитет. <i>Задаци</i> наставе предмета чувари природе су да ученици: -примењују образовање за заштиту и одрживост животне средине, -развијају вредности, ставове, вештине и понашање у складу са одрживим развојем, -знају да на основу стечених знања препознају и изаберу квалитетан и здрав стил живота, -примењују рационално коришћење природних ресурса, -препознају изворе загађивања и уочавају последице, -развијају способност за уочавање, формулисање, анализирање и решавање проблема, -поседују иницијативу за активно учествовање и одговорност, -поседују потребу за личним ангажовањем у заштити и одрживости животне средине, природе и биодиверзитета.
Одговоран однос према одрживости животне средине	
Одговоран однос према здрављу	
Одговоран однос према животињама	
Одговоран однос према разноврсти живог света	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења чувара природе	
Облици рада	Теоријска и практична настава се изводи у учионици и непосредној околини
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, амбијентално учење.
Наставна средства	Уџбеник и друга адекватна литература: шпампана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, часописи, новине, књиге, разни предмети или други дидактички материјал.
Активности наставника	Подстиче, усмерава интересовања и креативност ученика да самостално објасне узрок и последице човековог дејства на животну средину. Наставник има слободу да сам креира време, место извођења и број часова за одређене теме.
Активности ученика	Самостално трага (стручна литература, популарне књиге, интернет, запажање у окружењу, приче које су чули) према интересовањима и могућностима; посматра, препознаје, уочава, именује, наводи, разликује, упоређује, закључује, пише, црта, дискутује, ради у пару, групи, бележи, пише извештај...
Корелација	Српски језик, Математика, Природа и друштво, Биологија, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања. Оцена је бројчана.

СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ-ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	-разумевање појма свакодневни живот,
Грбови и заставе некад и сад	-разумевање значаја проучавања свакодневног живота у прошлости,
Свакодневни живот у средњем веку	-усвајање и продубљивање знања о разликама између свакодневног живота данас и у прошлости,
	-упознавање са улогом и значајем грбова и застава,
	-упознавање са улогом и значајем грбова и застава у прошлости српског народа,
	-упознавање са свакодневним животом у средњем веку,
	-упознавање са свакодневним животом српског народа у средњем веку,
	-подстицање ученика на самостални истраживачки рад,
	-развијање способности повезивања знања из различитих области.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења свакодневни живот у прошлости	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне, илустративно-демонстративне, истраживачке, практичан рад, посете локалитетима и културно-историјским споменицима, установама културе...
Наставна средства	Илустрације (слике, шеме, графикони...), књиге, документарни и грани видео и дигитални материјал, предмети из прошлости...
Активности наставника	Организује наставу, подстиче осамостањивањеученика у прикупљању и сређивању историјских података, усмера на различите изворе информација, подучава како да се према њима критички односе, пружа помоћ...
Активности ученика	Посматра, препознаје, уочава, именује, наводи, разликује, упоређује, закључује, пише, црта, дискутује, ради у пару, групи, бележи, пише извештај...
Корелација	Историја, Српски језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Цртање, сликање и вајање, Народна традиција
Евалуација и оцењивање	Наставник оцењује сваку активност ученика, целокупан рад, посвећеност; организација изложбе. Оцена је бројчана.

ХОР И ОРКЕСТАР-ШЕСТИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	<i>Ученици треба да:</i>
Извођење музике	-певају по слуху и из нотног текста наших и других народа (народне, уметничке, дечје, старограскее), -упознају основне појмове из музичке писмености, -упознају музичка дела уз основне информације о делу и композитору, -развијају стваралачке способности.
Слушање музике	
Стварање музике	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења хор и оркестар	
Облици рада	Фронтални, грпни, рад у пару, индивидуални, комбиновани, практични рад ученика
Методе рада	Аудитивна, ткстуална, дијалoшка, илустрaтивно-демонстрaтивна
Наставна средства	Уџбеници, адекватна литература, очигледна наставна средства, музички инструменти, Орфов инструментариј, аудио записи, музичка дела, слике, илустрације, цд, касетофон, ИКТ технологија...
Активности наставника	Предаје, објашњава, организује наставу, наводи, усмерава, мотивише, комуницира, дискутује, демонстрира, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Наводи, објашњава, препознаје, описује, износи своје мишљење, анализира, класификује, илуструје, слуша, пева, свира, креира...
Корелација	Српски језик, Историја, Енглески језик, Руски језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Верска настава, Грађанско васпитање, Свакодневни живот у прошлости
Евалуација и оцењивање	Упознавање и идентификовање музичких способности ученика; прати целокупан рад сваког ученика, залагање, интересовање, став, умешност, креативност; школске приредбе и такмичења. Оцењивање је у складу са правилником.

ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ-ШЕСТИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Цртање	-развијају ликовно-естетски сензибилитет за спонтани ритам бојених мрља, линија, текстуру, светлину, боју и чулну осетљивост и осећајност за визуелно споразумевање и свет уобразиље у ликовним делима,
Сликање	-покажу интересе и способности за самостално откривање визуелних појава и законитости света облика: светло-тамно, облик-боја, простор, композиција,
Вајање	-посматрају и естетски доживљавају дела ликовних уметности, -развијају љубав према ликовном наслеђу, -се оспособе за стваралачко преношење визуелно-ликовних искустава у природно-друштвено научна подручја и тако развију интересовање за оплемењивање и заштиту природе и смисао за унапређивање културе живљења, -развијају свест да ће знања користити у даљој професионалној оријентацији и унапређивању опште културе, -развијају стваралачки однос према околини и веће компетенције визуелног мишљења.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења цртања, сликања и вајања	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, игровне активности
Наставна средства	Блок, оловка, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, прибор за цртање и сликање, разни материјали, колаж папир, лепак, маказе, модели...аудио и видео записи, слике...
Активности наставника	Предаје, објашњава, показује, организује наставу, усмерава, подстиче ученике на самосталан и интерактиван рад, мотивише, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слуша, посматра, опажа, уочава, истражује, визуелно памти, анализира, разговара, закључује, црта, боји, слика, додирује, креира, употребљава различите материјале, процењује...
Корелација	Ликовна култура, Историја, Географија, Биологија, Математика, Лепо писање, Српски језик, Музичка култура, Свакодневни живот у прошлости
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, залагање, интересовање, став, умешност, креативност; школске приредбе, изложбе, такмичења. Оцењивање је у складу са правилником.

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

СЕДМИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК-СЕДМИ РАЗРЕД (4 часа недељно, 136 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Језик (<i>граматика; правопис; ортоепија</i>)	-систематизација и проширивање знања о врстама речи и граматичким категоријама променљивих речи о значењу и употреби падежа, о врстама глагола
Књижевност (<i>лектира: лирика, епика, драма, допунски избор, научно популарни и информативни текстови; тумачење текста; књижевнотеоријски појмови; функционални појмови; читање</i>)	-систематизација и проширивање знања реченичним члановима -напоредни односи међу реченичним члановима -појам синтагме и састав именичке синтагме -појам актива и пасива -систем независних предикатских реченица -напоредни односи међу независним предикатским реченицама у оквиру -комуникативне реченице -конгруенција
Језичка култура (<i>основни облици усменог и писменог изражавања; усмена писмена вежбања</i>)	-разликовање кратких акцената и реченични акценат -основни појмови о старословенском језику -осамостаљивање за анализу лирских, епских и драмских дела -усвајање књижевних и функционалних појмова према захтевима програма -излагање (експозиција), опис и приповедање -технички и сугестивни опис, техничко и сугестивно приповедање -рад на некњижевном тексту -информативно читање и упућивање ученика у читање „с оловком у руци“ (подвлачење, обележавање, записивање).
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења српског језика	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалогска метода, рад на тексту, илустративно-демонстративне, стваралачка, практичан рад, интерактивне
Наставна средства	Уџбеници (читанка, радна свеска, граматика), припремљен материјал, наставни листови, деџа штампа, илустрације, графофолије, фотографије, пригодни текстови, пп презентације, аудио запис....
Активности наставника	Планира, припрема, израђује дидактички материјал, креира, организује, реализује, излаже, преноси информације, подстиче, усмерава, помаже, упућује, похваљује, вреднује...

Активности ученика	Читају, пишу, слушају, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају, раде у групи, решавају, преписују, препричавају, описују, бирају, илуструју, рецитију, одговарају на питања, закључују, договарају се, саопштавају, именују, показују, проверавају, извештавају, распоређују, размишљају, повезују претходно стечена знања са новим, формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, писмени задаци, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, илустрације, рад на тексту, препричавање...

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК-СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Ученик треба да: Специфични циљеви и задаци/исходи
Теме и ситуације: Приватно: заједничке активности и интересовања у школи и ван ње (изласци, договори, пружање одговорности у договорној ситуацији); договор и узајамно поштовање међу члановима породице као и прма другим особама; изражавање обавезе, забране, недостатака; вршњачка комуникација и људска права (толеранција-интеркултурна, интернетичка и интеррасна) . Јавно: развијање позитивног односа према животној средини и другим живим бићима (описивање времена, прогноза, загађивање/заштита животне околине); традиција и обичаји у културама земаља чији се језик учи (карневал...); оброци (савети о хигијени у кухињи, развијање свести о правилној исхрани); стамбена насеља-како станујемо у селу и у граду); споменици и знаменитости у великим градовима (у земљама чији се језик учи); знаменити људи и њихова дела (у земљама чији се језик учи). Образовно: тематске целине и повезаност садржаја са другим предметима; сналажење у раду с компјутером; употреба информација из медија и јачање медијске писмности; образовни систем у другим земљама.	<u>Разумевање говора</u> -разуме изразе и упутства које наставник употребљава и прати обична и краћа обавештења; -разуме кратке дијалоге и монолошка излагања до 12 реченица, које наставник исказује природним темпом, други ученици или их чује преко звучног материјала, а који садрже познату језичку грађу обрађену током петог, шестог и седмог разреда; -разуме једноставне песме у вези са обрађеном тематиком; -разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством и интересовањима са активностима на часу. <u>Разумевање писаног текста</u> -уозна и, када је у питању позната језичка грађа, савлада технике читања у себи; -даље упознаје правила графици и ортографије; -разуме смисао краћих писаних порука и илустрованих текстова о познатим темама (огласи, плакати са већим бројем учесталих израза и интернационализама око 100 речи); -издваја основне информације из краћег прилагођеног текста у вези са неком особом или догађајем (ко, шта, где, када...); -наслути садржај неког информативног текста ако је праћен визуелним додатком. <u>Усмено изражавање</u> -разговорно изговара гласове, посебно оне које наш језик не познаје, акцентује речи, поштује ритам и интонацију при спонтаном говору и читању; -ступи у дијалог и у оквиру десет реплика, постављањем и одговарањем на питања, води разговор у оквирима комуникативних функција и лексике обрађених током петог, шестог и седмог разреда; -монолошки, без претходне припреме, али уз наставников подстицај, у десетак реченица представи себе или другог, саопшти садржај дијалога или наративног текста, или опише слику, лице, предмет, животињу и ситуацију. <u>Интеракција</u> -реагује вербално или невербално на упутства и постављена питања у вези са конкретном ситуацијом; -поставља једноставна питања и одговара на њих; -изражава допадање или недопадање; нуди и прихвата понуду, позив или извињење; -учествује у комуникацији на часу (у пару, у групи, итд.); -тражи разјашњења када нешто не разуме; -остварује једноставну интеракцију уз стално понављање и поновно формулисање исказа и врши корекције. <u>Писмено изражавање</u>

Комуникативне функције Представљање себе и других; Поздрављање; Идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња, боја, бројева, итд. (у вези са темама), Разумевање и давање једноставних упутстава и команди; Постављање и одговарање на питања; Молбе и изрази захвалности; Примање и давање позива за учешће у игри/ групној активности; Изражавање допадања/недопадања; Изражавање физичких сензација и потреба; Именовање активности (у вези са темама); Исказивање просторних односа и величина (<i>Идем, долазим из..., Лево, десно, горе, доле...</i>); Давање и тражење информација о себи и другима; Тражење и давање обавештења; Описивање лица и предмета; Изрицање забране и реаговање на забрану; Изражавање припадања и поседовања; Тражење и давање обавештења о времену на часовнику; Скретање пажње; Тражење мишљења и изражавање слагања/неслагања; Исказивање извињења и оправдања.	-даље упознаје правила граfiје, ортографије и интерпункције; -пише реченице и краће текстове на основу датог модела, слике или другог визуелног подстицаја (биографије, краће описе догађаја из свакодневног живота); -пише пригодне честитке, поруке и електронска писма користећи модел; -одговори на једноставна питања (ко, шта, где) која се односе на обрађене теме, ситуације у разреду или њега лично; -прави спискове с различитим наменама (куповина, прославе рођендана, обавезе у току дана...). Медијација У ситуацији када посредује између особа (вршњака и одраслих) које не могу да се споразумеју, ученик треба да: усмено преноси суштину поруке са матерњег на циљни језик и са циљног на матерњи; писмено преноси једноставне поруке и објашњења; препричава садржај краћег текста, аудио или визуелног записа и краће интеракције; започиње краћи разговор о познатим темама, одржава континуитет и завршава га. Доживљај и разумевање књижевног текста -може да изрази утиске и осећања о кратком прилагођеном књижевном тексту (песма, скраћена верзија приче, музичка песма), користећи вербална и невербална средства изражавања (цртежи, моделирање, глума); -препознаје у тексту елементе културе земаља чији језик учи. Знања о језику и стратегије учења -препознаје и користи граматичке садржаје предвиђене наставним програмом (на пример: препознаје и користи глаголске облике који изражавају садашњост, прошлост и будућност, употребљава прилоге и придеве) -поштује основна правила смисленог повезивања реченица у шире целине (на пример: познаје и употребљава везнике за координацију) -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости) -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима -уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика и страног језика који учи -разуме значај употребе интернационализама -примењује компензационе стратегије према захтевима програма. Грамматика Ученици треба да разумеју и користе: Именице; члан; придеве; заменице; предлоге; детерминаторе; глаголе; прилоге и прилошке одрббе; бројеве; упитне реченице; везнике
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, симулације...)
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, табла, креда, картице, фотографије, сликовне карте, разни материјали, постери, цд диск, евалуациони лист
Активности наставника	Презентација градива, упућивање, праћење, усмеравање, мотивисање, дискутовање, анализирање, провера, корективна настава...

Технике/ активности ученика	Динамично смењивање техника/активности које не треба да трају дуже од 15 минута. Слушање и реаговање на команде наставника или са траке (слушај, пиши, повежи, одреди али и активности у вези са радом у учионици: цртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.). Мануалне активности (израда панона, презентација, зидних новина, постера за учионицу или родитеље и сл.). Вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике, допунити информације, селекувати тачне и нетачне исказе, утврдити хронологију и сл.). Игре примерене узрасту. Певање у групи. Класирање и упоређивање (по количини, облику, боји, годишњим добима, волим/не волим, компарације...). Решавање „текућих проблема“ у разреду, тј. договори и мини-пројекти. Цртање по диктату, израда сликовног речника. „Превођење“ исказа у гест и геста у исказ. Повезивање звучног материјала са илустрацијом и текстом, повезивање наслова са текстом или пак именовање наслова. Заједничко прављење илустрованих и писаних материјала (извештај/дневник са путовања, рекламни плакат, програм приредбе или неке друге манифестације). Разумевање писаног језика. Увођење дечије књижевности и транспоноване у друге медије; игру, песму, драмски и ликовни израз. Писмено изражавање.
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Наставник континуирано прати и вреднује постигнућа ученика и процес наставе и учења: иницијално проверавање; разумевање говора и краћег писаног текста; усмено и писмено изражавање; усвојеност лексичких садржаја и граматичких структура; правопис; израда домаћих задатака; залагање на часу; способност медијације. Оцењивање се спроводи усмено и писмено (предвиђена је израда два писмена задатка у току школске године), тестови знања, контролне вежбе.

ЛИКОВНА КУЛТУРА – СЕДМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Арабеска	Ученици треба да: -проширују искуства у ликовном изражавању и развију ликовно-естетски сензибилитет за: арабеску, пропорције, композицију и простор, обједињавање покрета игре и звука и фотографију -упознају основне елементе ликовне организације и припреме се за самостално и колективно преобликовање одређеног простора -се оспособе да повезују ликовни рад са литерарним и сценским изразом, звуком и покретом -упознају вредности споменика културе и своју културну баштину.
Пропорције	
Композиција и простор	
Обједињавање покрета, игре и звука	
Фотографија	
Оријентациони избор ликовних дела и споменика културе	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални рад
Методе рада	Вербална, текстуална, дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, метода практичног рада, хеуристичка
Наставна средства	Прибор за цртање, сликање, разни материјали...
Активности наставника	Усмерава, наводи, ствара ситуацију, сугерише, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, развија кооперативност, планира, организује, оцењује...

Активности ученика	Посматра, слуша, опипава, објашњава, црта, слика, обликује, изражава, ствара, дискутује, комуницира, закључује, мисли, креира...
Корелација	Српски језик, Историја, Географија, Биологија, Физика, Математика, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Техничко и информатичко образовање, Цртање, сликање и вајање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, ученички радови, продукти учениких активности, ликовни конкурси

МУЗИЧКА КУЛТУРА – СЕДМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Извођење музике	-певање и свирање, по слуху и из нотног текста; песме и теме из познатих композиција;
Слушање музике	-уознавање музике праисторије, античке епохе, средњег века, ренесансе, барока и класицизма кроз сагледавање друштвене функције музике, видова музицирања, карактеристичних жанрова, облика и инструмената епохе, као и најистакнутијих стваралачких личности;
Стварање музике	-утврђивање појмова из основа музичке писмености; -обрада мелодијског мола, обрада акорада на главним ступњевима, појам каденце; -обрада мешовитих тактова (7/8, 5/8 - на примерима народних песама); -утврђивање и обрада појмова мелодија, ритам, метар, темпо, динамика, хармонија, полифонија, хомофонија, фактура.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални рад
Методе рада	Аудитивна, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, кооперативне, стваралачка, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, Орфов инструментариј, касетофон, табла, компјутер, слике: инструмената, оркестара, композитора, извођача, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, пева, свира, наводи, усмерава, мотивише, комуницира, дискутује, демонстрира, анализира, оцењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, слушају, прате, певају, импровизују, свирају, стварају, дискутују, мисле, закључују, учествују на приредбама и такмичењима...
Корелација	Српски језик, Енглески језик, Руски језик, Историја, Географија, Ликовна култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Хор и оркестар
Евалуација и оцењивање	Вреднује се ниво учениких постигнућа у односу на дефинисане исходе, али и рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Оцењивање се врши: усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања, као и: допринос ученика за време групног рада, израда креативних задатака на одређену тему, рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе) и специфичне вештине.

ИСТОРИЈА – СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Успон Европе (<i>Европа од краја XV до краја VIII века</i>)	Ученици треба да: -увоје појам „нови век“ и стекну знања о основним одликама тог историјског периода; -стекну знања о историји најзначајнијих европских држава у новом веку;
Српски народ под страном влашћу од XVI до XVIII века	-стицање знања о српским средњовековним државама; -стекну знања о положају српског народа под турском, хабзбуршком и млетачком влашћу;
Доба револуција (<i>свет од краја XVIII века до 70-тих година XIX века</i>)	-стекну знања о настанку и развоју модерних српских држава до међународног признања независности 1878.године; -упознају културна и научно-технолошка достигнућа Европе и света у новом веку;
Нововековне српске државе Србија и Црна Гора (<i>до међународног признања 1878.године</i>)	- упознају културна и научно-технолошка достигнућа Срба у новом веку; -стекну знања о знаменитим личностима новог века;
Српски народ под страном влашћу од краја XVIII века до 70-их година XIX века	-развијају истраживачку радозналост и критички однос према историјским изворима; -стекну знања о развоју грађанских слобода и права током новог века.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења историје	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно-демонстративна, кооперативне, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, историјски атлас, припремљен материјал, пригодни текстови, документарни филм, историјске карте, илустрације, пп презентације, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, описује, поставља питања, разговара, усмерава, подстиче, мотивише, упућује, сугерише, дискутује, анализира, проверава, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Активно слуша, посматра, чита, одговара, препознаје, описује, интерпретира, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Енглески језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Народна традиција, Свакодневни живот у прошлости, Верска настава, Грађанско васпитање, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ГЕОГРАФИЈА – СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>Ученици треба да:</i>
Опште географске одлике Азије (Југозападна Азија; Јужна Азија; Југоисточна Азија; Средња Азија; Источна Азија)	-стекну знања о битним природногеографским одликама ваневропских континената, њихових регија и појединих држава ; -стекну знања о друштвеногеографским одликама ваневропских континената, њихових регија и појединих држава; -се оспособе за праћење и разумевање економских и друштвених активности и промена у савременом свету и њиховом доприносу општем развоју и напретку човечанства; -упознају регионалне разлике и комплементарност савременог света;
Опште географске одлике Африке (Северна Африка; Источна Африка; Западна Африка; Јужна Африка)	-разумеју проблеме у савременом свету (пренасељеност, неједнак привредни развој, недостатак хране, воде, енергије, минералних сировина, еколошки проблеми, болести, ратови и друго) -развијају национални идентитет и упознају значај толеранције у мултиетничким, мултијезичким и мултикултуралним срединама у свету;
Опште географске одлике Северне Америке	-упознају различите културе континената, њихових регија и држава и кроз то развијају општу културу;
Опште географске одлике Средње Америке	-развијају жељу и стичу потребу за даље образовање и самообразовање са циљем да се што успешније укључе у даље стручно оспособљавање;
Опште географске одлике Јужне Америке	-кроз рад у настави географије проширују знања из картографије и оспособе се за самостално коришћење географске карте у стицању нових знања и у свакодневном животу
Опште географске одлике Аустралије и Океаније	- оспособе за самостално коришћење географске литературе и различитог графичког и илустративног материјала у циљу лакшег савладавања наставног градива и оспособљавања за самостални рад.
Опште географске одлике Арктика	
Опште географске одлике Антарктика	
Свет као целина	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења географије	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, стваралачка, илустративно-демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, географски атлас, припремљен материјал, пригодни текстови, географске карте, глобус, пп презентације, аудио и видео запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, мотивише, подстиче, поставља проблем, упућује, сугерише, дискутује, анализира, процењује, провара, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слуша, посматра, уочава, одговара, препознаје, описује, интерпретира, дискутује, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Историја, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

МАТЕМАТИКА – СЕДМИ РАЗРЕД (4 часа недељно, 144 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	<i>Ученике треба оспособити да:</i>
Реални бројеви	-схвате појам квадрата рационалног броја и квадратног корена;
Питагорина теорема	-умеју да одреде приближну вредност броја $\sqrt{a}$ ($a \in \mathbb{Q}$, $a > 0$); -схватају реалне бројеве као дужинске мере, односно као тачке на бројевној правој одређене дужима које представљају такву меру;
Цели и рационални алгебарски изрази	-упознају појам степена и операције са степенима (изложилац степена природан број); -умеју да изводе основне рачунске операције с полиномима, као и друге идентичне трансформације ових изрази (назначене у програму); -упознају правоугли координатни систем и његову примену;
Многоугао	-добро упознају директну и обрнуту пропорционалност и практичне примене;
Зависне величине и њихово графичко представљање	-знају Питагорину теорему и умеју да је примене код свих изучаваних геометријских фигура у којима се може уочити правоугли троугао; -познају најважнија својства многоугла и круга; умеју да конструишу поједине правилне многоуглове (са 3, 4, 6, 8 и 12 страница) и да цртају друге правилне многоуглове рачунајући централни угао и преносећи га угломером;
Круг	-знају најважније обрасце у вези с многоуглом и кругом и да умеју да их примене у одговарајућим задацима;
Сличност	-схвате појам размере дужи и својства пропорције; -умеју да преведу на математички језик и реше једноставније текстуалне задатк; -користе елементе дедуктивног закључивања (и изводе једноставније доказе у оквиру изучаваних садржаја).
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, геометријски прибор, припремљен материјал, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматра, уочава, именује, пребројава, групише, упоређује, рачуна, одговара, објашњава, анализира, закључује, истражује, проверава, примењује...
Корелација	Физика, Хемија, Историја, Географија, Техничко и информатичко образовање, Ликовна култура
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, усмено испитивање, тестови знања, контролне вежбе, писмени задаци (четири једношколска писмена задатка у току школске године), посматрање ангажованости на часу, домаћи задаци

БИОЛОГИЈА – СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Ученици треба да: Специфични циљеви и задаци/исходи
Порекло и развој људске врсте	-науче основне податке о развоју људске врсте, етапе у развоју савременог човека и еволутивни положај човека данас; -стекну знања о грађи ћелија и ткива и повезаности органа и органских система у организам као целину; -упознају основну грађу и улогу коже;
Грађа човечијег тела	-упознају облик и грађу костију и мишића; -упознају грађу и функцију нервног система и чула; -упознају грађу и функцију жлезда са унутрашњим лучењем и њихову повезаност са нервним системом;
Репродуктивно здравље	-упознају грађу и функцију система органа за варење; -упознају грађу и функцију система органа за дисање; -упознају грађу и функцију система органа за циркулацију; -упознају грађу и функцију система органа за излучивање и њихов значај за промет материја; -упознају грађу и функцију система органа за размножавање, фазе у полном сазревању човека и биолошку регулацију процеса везаних за пол; -упознају најчешћа обољења и повреде органских система човека; -науче основна правила пружања прве помоћи; -развијају неопходне хигијенске навике; -схвате значај здравствене културе и репродуктивног здравља; -схвате значај и улогу породице у развоју, опстанку, напретку људског друштва као и последице њеног нарушавања.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења биологије	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно-демонстративна, методе практичног рада
Наставна средства	Уџбеник, адекватна стучна литеература, припремљен материјал (природни материјали, препарати, лабораторијски прибор...), слике, модели, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, даје упутства, мотивише, подстиче, поставља проблем, демонстрира, показује, сугерише, дискутује, анализира, прати, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слушају, посматрају, одговарају, препознају, разликују, упоређују, описују, објашњавају, анализирају, повезују, закључују, истражују, израђују презентације...
Корелација	Историја, Географија, Хемија, Грађанско васпитање, Ликовна култура, Чуvari природе, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, усмено проверавање, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ФИЗИКА – СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Сила и креање	<i>Ученик треба да:</i> -разликује физичке величине које су одређене само бројном вредношћу од оних које су дефинисане интензитетом, правцем и смером (време, маса, температура, рад, брзина, убрзање, сила...);
Кретање тела под дејством силе теже. Силе трења.	-користи, на нивоу примене, основне законе механике-Њутнове законе; -стекне појам о гравитацији и разликује силу теже од тежине тела (безтежинско стање);
Равнотежа тела	-упозна силу трења;
Механички рад и енергија. Снага.	-разуме да је рад силе једнак промени енергије и на нивоу примене користи; -трансформацију енергије у рад и обрнуто;
Топлотне појаве	-на нивоу примене користи законе одржања (маса, енергије); -прави разлику између температуре и топлоте; -уме да рукује мерним инструментима.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физике	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, стваралачке, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал, шеме, слике, модели, пп презентације, лабораторијски прибор...
Активности наставника	Излаже садржаје уз демонстрацију огледа, предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, уочавају, именују, решавају задатке, упоређују, одговарају, објашњавају, анализирају, изводе вежбе, закључују, истражују, проверавају, примењују...
Корелација	Математика, Хемија, Географија, Биологија
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, тестови знања, контролне вежбе, усмено испитивање, посматрање ангажованости на часу, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ХЕМИЈА – СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Хемија и њен значај	<i>Ученик треба да:</i> -разуме шта је предмет изучавања хемије и како се у хемији долази до сазнања (научни метод), -схвати да је хемија једна од природних наука која објашњава промене у природи, -оспособи се за коришћење уџбеника и радне свеске, -овлада основним операцијама лабораторијске технике, мерама опрезности, заштите и прве помоћи како би самостално изводио једноставне експерименте, -организује радно место, припрема и одлаже прибор и други материјал за рад.
Основни хемијски појмови	-разуме разлику између супстанце и физичког тела супстанце и физичког поља (разликује примере од непримера), -разуме разлику између физичких и хемијских својстава супстанце, -разуме разлику између физичке и хемијске промене супстанце, -препознаје примере физичких и хемијских промена у свакодневном окружењу, -зна шта су чисте супстанце, -разуме разлику између елемената и једињења, -препознаје примере елемената и једињења у свакодневном окружењу, -разуме разлику између чистих супстанци и смеша, -препознаје примере смеша у свакодневном окружењу, -уме да изабере и примени поступак за раздвајање састојака смеше на основу физичких својстава супстанци у смеши.
Структура супстанце	-зна да је атом најмања честица хемијског елемента, -разуме квалитативно и квантитативно значење хемијских симбола, -зна структуру атома, да нуклеони (протони и неутрони) чине језгро, а електрони образују електронски омотач, -зна односе маса протона, неутрона и електрона, -зна да се електрони у атому разликују по енергији (енергетски нивои), -разуме како су својства елемента и његов положај у периодном систему условљени атомским бројем (број протона), односно бројем и распореом електрона у омотачу, -разуме да је маса атома мала и да се из практичних разлога уместо стварне масе атома користи релативна атомска маса, -зна шта је атомска јединица масе и да је повеже са појмом релативна атомска маса, -уме да користи податке дате у табели периодног система елемената.

Хомогене смеше-раствори	-разуме појам растовра и растворљивости, -разуме начин изражавања квантитативног састава раствора као незасићен, засићен и презасићен раствор, -разуме изражавање квантитативног састава раствора преко процентне концентрације, -уме да израчуна процентну концентрацију раствора, -уме да направи раствор одређене процентне концентрације, -разликује воду као једињење (чиста супстанца) од примера вода у природи које су смеше (изворска, морска, речна, језерска, подземна, минерална вода, атмосферска и отпадна вода), -разуме да је вода растварач за супстанце са јонском и поларном ковалентном везом и зна значај воде за живот, -зна да је вода за пиће драгоцен и да је чува од загађења.
Хемијске реакције и израчунавања	-зна да се хемијским симболима и формулама представљају супстанце, а једначинама хемијске промене (реакције), -разуме квалитативно и квантитативно значење симбола, формула и једначина хемијских реакција, -примењује знање о Закону одржања масе при писању једначина хемијских реакција, -разуме Закон сталних масених односа, -разликује два најопштија типа хемијских промена: реакције анализе и синтезе, -разликује појам масе од појма количине супстанце, као и њихове основне јединице, -разуме однос масе и количине супстанце, -зна на основу формуле да израчуна моларну масу супстанце, -зна да хемијским једначинама прикаже једноставне хемијске реакције, -зна да на основу хемијске једначине објасни Закон о одржању масе, -изводи једноставна израчунавања на основу једначине хемијске реакције-стехиометријска израчунавања која не обухватају број честица, -зна да су све промене супстанци праћене променом енергије.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења хемије	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, вербално-текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, стваралачке, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал, шеме, слике, модели, лабораторијски прибор, пп презентације...
Активности наставника	Израже садржаје уз демонстрацију огледа, предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, уочавају, именују, решавају задатке, упоређују, одговарају, објашњавају, анализирају, изводе вежбе, закључују, истражују, проверавају, примењују...
Корелација	Математика, Физика, Биологија
Евалуација и оцењивање	Тестови знања, контролне вежбе, усмено испитивање, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци...

ТЕХНИЧКО И ИНФОРМАТИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ – СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Ученик треба да: Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод у машинску технику	-комуницирају на језику технике (користе стручну терминологију и израђују технички цртеж-основним прибором и рачунаром), -користе рачунар у прикупљању информација као и у њиховој обради и презентацији,
Техничко цртање у машинству	-служе мерним инструментима за мерење дужине, углова, масе, силе, -на основу физичких, хемијских и технолошких својстава одаберу одговарајући материјал (метал, легуру, неметал и погонски материјал) за модел или употребно средство,
Информатичке технологије	-препознају елементе (компоненте) из области машинства и да их компонују у једноставније функционалне целине (графички и кроз моделе или употребне предмете),
Материјали	примењују одговарајуће поступке обраде материјала кроз алгоритам,
Мерење и контрола	-разумеју технолошке процесе и производе различитих технологија, -правилно употребљавају стандардни прибор, алат и машине при обликовању елемената за моделе и употребна средства,
Технологија обраде материјала	-одређују адекватне везе између елемената (завртањ, закивак...), -препознају природне ресурсе, њихову ограниченост у коришћењу,
Машине и механизми	-прилагоде динамичке конструкције (моделе) енергетском претварачу,
Роботика	-одаберу оптимални систем управљања за динамичке конструкције (моделе), -одаберу једноставнији програм за управљање рачунаром,
Енергетика	-примењују мере и средства за личну заштиту при раду,
Конструкторско моделовање-модули	-знају мере заштите и потребе за обнову и унапређивање животног окружења, -на основу знања о врстама делатности и сагледавања својих интересовања и знања, правилно одаберу своју будућу професију.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења техничког и информатичког образовања	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални; комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, усмено излагање, демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал, прибор за техничко цртање, конструкторски комплет, графофолије, слајдови, наставни листови, рачунар, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, демонстрира, организује наставу, припрема, усмерава, подстиче, мотивише, прати, упућује, помаже, процењује, похваљује, анализира, дискутује, вредује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматра, уочава, усваја нова знања, препознаје, именује, повезује, разликује, одговара на питања, интерпретира, закључује, објашњава, проверава, примењује, истражује...
Корелација	Информатика и рачунарство, Математика, Природа и друштво, Ликовна култура, Физика
Евалуација и оцењивање	Усмене провере, тестови знања, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, практичне вежбе. У процесу оцењивања узимају се у обзир све активности ученика (уредност, систематичност, залагање, самоиницијативност, креативност...).

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ – СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијање физичких способности	<i>Општи оперативни задаци су:</i> -стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе физичког васпитања сврха, циљеви и задаци образов., као и циљеви наставе физичког васпитања буду у пуној мери реализовани -подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела -развој и усавршавање моторичких способности -стицање моторичких умења, која су као садржаји утврђени програмом физичког -васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање -усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања -дефинисаног циљем овог васпитно-образовног подручја <i>Посебни оперативни задаци:</i> -усмерени развој основних моторичких способности: брзине, снаге, издржљивости, гipкости и координације -стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког васпитања -примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичење и сл.) -задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем и сл. -естетско изражавање покретом и кретањима и доживљавање естетских вредности -усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.
Усвајање моторичких знања, умења и навика (Атлетика. Вежбе на справама и тлу. Одбојка. Ритмичка гимнастика, плес народне игре.)	
Теоријско образовање	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>физичког васпитања</i>	
Програмска концепција физичког васпитања заснива се на јединству часовних, ванчасовних и ваншколских организационих облика рада, а програмски задаци се остварују на редовним часовима и кроз ванчасовне и ваншколске активности:крос, зимовање, курсне облике, такмичења, слободне активности, корективно-педагошки рад, приредбе...	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, грушни рад, рад у пару
Методе рада	Вербалне, демонстрација, интерактивна, практични рад, вежбање
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, справе за пењање, чуњеви, козлић...
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, упознаје са правилима, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, подржава, мотивише, анализира, координира, планира, прилагођава, организује, посматра, похваљује, разговара , упућује, вреднује
Активности ученика	Хођају, трче, скачу, бацају, хватају, правилно користе справе, изводе вежбе на тлу и вежбе равнотеже, користе реквизите у различитим облицима вежби, усвајају елементе ритмичких вежби и народних плесова, прате излагање, увежбавају, прикзују...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Хемија, Музичка култура, Географија
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

**ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-СЕДМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Циљеви: -упознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса; установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања; подстаћи ученике да преиспитају свој однос према знању и учењу; кроз очигледне примере и експерименте објаснити ученица три начина сазнавања: објективно, субјективно и личносно и границе њихове примене (наука, уметност, теологија); указати ученицима на повезаност љубави и знања у црквеном искуству; објаснити ученицима да нам Христос открива Бога као Свету Тројицу; развити код ученика свест о љубави као темељу заједнице; указати ученицима на Саборе као израз јединства Цркве; објаснити појмове јереси и догмата; пружити ученицима основно знање о историјском контексту настанка Символа вере; пружити ученицима основ за разумевање основне истине о Тајни Богочовека Христа; развијање свести ученика о значају и месту Символа вере у Крштењу и Литургији; пружити ученицима основ за разумевање да се кроз учешће у Светим Тајнама Цркве наш живот и сви његови елементи узводе у личносни однос са Богом; пружити ученицима основ за разумевање смисла и значаја Светих Тајни; развијање свести ученика о неопходности личног учествовања у светотајинском животу Цркве; објаснити ученицима значај мисионарске и просветитељске делатности Свете браће и Светог Саве; указати ученицима кроз примере српских светитеља на значај стицања хришћанских врлина; указати ученицима на историјски пут Српске Цркве кроз житија изабраних светитеља; подстаћи ученике да развију доживљај Крсне славе као молитвеног прослављања Бога и светитеља; развити код ученика свест о важности неговања традиције и обичаја (Крсна слава, литије, храмовне и градске славе); пружити ученицима могућност да сагледају улогу СПЦ у развоју српске културе и идентитета.	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>По завршетку теме ученик ће:</i> -моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 7. разреда основне школе; -моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања.
Богопознање	-моћи да уочи да су знање и учење важни у његовом животу; -моћи да кроз очигледне примере и експерименте закључи да постоје различити начини сазнавања -моћи да кроз примере из личног искуства уочи да једино онај кога заволимо за нас постаје личност-непоновљиво и бескрајно важно биће; -моћи да повезује личносно познање са нашим познањем Бога; -моћи да препозна да нам Христос открива Бога као љубавну заједницу три личности; -моћи да вреднује своје понашање на основу љубави коју исказује према својим ближњима; -бити подстакнут на одговорније обликовање заједничког живота са другима.

Символ вере	-моћи да уочи да је Црква на Саборима решавала проблеме са којима се сусретала кроз историју; -бити подстакнут да своје проблеме и несугласице са другима решава кроз разговор и заједништво; -знати да је Символ вере установљен на Васељенским саборима; -умети да интерпретира Символ вере; -знати да се Символ вере изговара на Крштењу и Литургији; -моћи да уочи да појам Богочовека описује Христа као истинитог Бога и истинитог Човека.
Светотајински живот Цркве	-моћи да увиди да Црква Светим Тајнама повезује човека са Богом у најважнијим моментима његовог живота (рођење и духовно рођење-Крштење, венчање и Брак, Црквена брига за болесне у јелеосвећењу...); -моћи да увиди да је Литургија извор и циљ свих Тајни Цркве; -знати да је Причешће врхунац светотајинског живота -моћи да препозна Крштење и Миропомазање као Тајне уласка у Цркву; -бити подстакнут да на покајање гледа као на промену начина живота; -моћи да увиди да су брак и монаштво два пута која воде ка Богу; -моћи да разликује и именује службе у Цркви (епископ, свештеник, ђакон и народ); -моћи да препозна своју службу у Цркви; -моћи да у молитвословљима уочи важност природних елемената (воде, грожђа, жита, светлости...) -бити подстакнут на учествовање у светотајинском животу Цркве.
Српска Црква кроз векове	-моћи да препозна да култура и писменост Словена имају корен у мисионарској делатности просветитеља равноапостолних Кирила и Методија; -моћи да објасни просветитељску улогу и значај Светога Саве за српски народ; -бити подстакнут да доживи српске светитеље као учитеље хришћанских врлина; -моћи да препозна неговање српских православних обичаја као начин преношења искуства вере и прослављања Бога и светитеља -моћи да препозна евхаристијску симболику у елементима Крсне Славе; -бити подстакнут да прослављање Крсне славе везује за Литургију; -бити подстакнут да доживи, вреднује и негује богатство и лепоту српске културне баштине.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
Уводни часови треба да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и наставниковом увиду с каквим предзнањима и ставовима из подручја <i>Православног катихизиса</i>, група располаже. Програм се одвија у складу с принципима савремене активне наставе; нагласак је више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Наставник води рачуна и о узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. Наставник је <u>извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности</u> у наставном процесу.	
Врсте наставе и место реализације	Настава се реализује кроз следеће облике наставе: теоријска настава (34 часа) и практична настава (2 часа). Теоријска настава се реализује у учионици, а практична настава се реализује у цркви-учешћем у литургијском сабрању.
Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Српски језик, Историја, Географија, Биологија, Физика, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање, Техничко и информатичко образовање

Евалуација наставе и оцењивање	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова. Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.
---------------------------------------	---

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ-СЕДМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>Ученици треба да:</i> -разумеју значења кључних појмова који се односе на грађанина, државу и власт
Грађанин	-схвате историјски развој грађанских права и слобода
Држава и власт	-се упознају са карактеристикама одговорног и активног грађанина
Ђачки парламент и иницијатива	-разумеју место и улогу детета као грађанина у друштву
Завршни део	-разумеју однос између грађанских права појединца и општег добра -се упознају са начинима развијања грађанске одговорности -разумеју волонтерски покрет и значај волонтерских акција -буду подстицани да се ангажују у различитим иницијативама и акцијама -разумеју значај иницијативе за постизање промена у друштвеној заједници -разумеју неопходност постојања власти -се упознају са концептом ограничене власти -се упознају са институцијом Ђачког парламента.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења грађанског васпитања	
Облици рада	Групни рад-мале групе (4-6 ученика), индивидуални рад, радионичарски рад (интерактивне радионице)
Методе рада	Интерактивне, истраживачке методе, партиципативне, симулација, играње улога
Наставна средства	Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг, основни материјал и литература: фломастери, бојице, селотејп, лепак, маказе, листови А4 формата, литература, филмови, интернет...
Активности наставника	Упознаје ученике са предметом и програмом рада, организује рад, поставља питања, захтеве, даје своје мишљење, дискутује, подстиче, мотивише, даје повратну информацију, уважава мишљења ученика, прати, вреднује
Активности ученика	Слушају, разговарају, одговарају на питања, илуструју, дискутују, бране своје ставове, изводе закључке...
Корелација	Српски језик, Историја, Ликовна култура, Музичка култура, Страни језик, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Описно оцењивање (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Свака активност је прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабривати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. <i>Грађанско васпитање</i> пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да их остваре.

РУСКИ ЈЕЗИК - СЕДМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 72 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Теме и ситуације: Приватно: заједничке активности и интересовања у школи и ван ње; спортски дан, обавезе у школи током дана; дневне обавезе (устајање, оброци); обавезе у кући, уређење простора у којем живи (купувина животних намирница, подела посла); здравствена заштита. Јавно: развијање позитивног односа према животној средини и другим живим бићима (кућни љубимци, незбринуте животиње); знаменитости у француској култури; оброци (здрава исхрана); становање (блок, насеље, кућа, град, село) -купувина (обраћање и учтиве форме обраћања; временске прилике; изласци (слободно време). Образовно: предмети, распоред часова, недељна оптерећеност; слободне активности (посете, спортски	<i>На крају седмог разреда, ученик треба да:</i> <u>Разумевање говора</u> -разуме кратке дијалоге и монолошка изагања од 12 реченица, које наставник исказује природним темпом, други ученици их чује преко звучног материјала, а који садрже познату језичку грану обрађену током петог, шестог и седмог разреда, -разуме једноставне песме у вези са обрађеном тематиком, -разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством са активностима на часу.
	<u>Разумевање писаног текста</u> -узна и, када је у питању позната језичка грађа, савлада технике читања у себи, -даље упознаје правила граfiје и ортографије, -разуме смисао кратких писаних порука и илустрованих текстова о познатим темама (огласи, плакати са већим бројем учесталих израза и интернационализама око 100 речи), -издваја основне информације из краћег прилагођеног у вези са неком особом или догађајем (ко, шта, где, када...), -наслути садржај неког информативног текста ако је праћен визуелним додатком.
	<u>Усмено изражавање</u> -разговорно изговара гласове, посебно оне које наш језик не познаје, акцентује речи, поштује ритам и интонацију при спонтаном говору и читању, -ступи у дијалог и у оквиру десет реплика, постављањем и одговарањем на питања, води разговор у оквирима комуникативних функција и лексике обрађених током петог, шестог и седмог разреда, -монолошки, без претходне припреме, али уз наставников подстицај, у десетак реченица представи себе или другога, уз помоћ питања саопшти садржај дијалога или наративног текста, или опише слику, лице, предмет, животињу и ситуацију.
	<u>Интеракција</u> -реагује вербално или невербално на упутства и постављена питања у вези са конкретном ситуацијом, -поставља једноставна питања и одговара на њих, -изражава допадање или недопадање; нуди прихвата понуду, позив или извињење, -учествује у комуникацији на часу (у пару, у групи, итд.), -тражи разјашњења када нешто не разуме, -стварује једноставну интеракцију уз стално понављање и поновно формулисање исказа и врши корекције.

дани, хуманитарне акције).	<u>Писмено изражавање</u> -даље упознаје правила графије, ортографије и интерпункције, -пише реченице и кратке текстове на основу датог модела, слике или другог визуелног подстицаја (биографије, краће описе догађаја из свакодневног живота), -пише пригодне честитке, поруке и електронска писма користећи модел, -одговори на једноставна питања (ко, шта, где) која се односе на обрађене теме, ситуације у разреду или њега личн, -прави спискове с различитим наменама (куповина, прославе рођендана, обавеза у току дана...). <u>Знања о језику</u> -препознаје шта је ново научио, -схвата значај познавања језика, -увиђа могућности позитивног трансфера знања и стратегија стечених учењем првог страног језика, -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости), -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима.
Комуникативне функције: Представљање себе и других; Поздрављање; Идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња, боја, бројева, итд. (у вези са темама); Разумевање и давање једноставних упутстава и команди; Постављање и одговарање на питања; Молбе и изрази захвалности; Примање и давање позива за учешће у игри/групној активности; Изражавање допадања/недопадања; Изражавање физичких сензација и потреба; Именовање активности (у вези са темама); Искривање просторних односа и величина (<i>Идем, долазим из..., Лево, десно, горе, доле...</i>); Давање и тражење информација о себи и другима; Тражење и давање обавештења; Описивање лица и предмета; Изрицање забране и реаговање на забрану; Изражавање припадања и поседовања; Тражење и давање обавештења о времену на часовнику; Скретање пажње; Тражење мишљења и изражавање слагања/ неслагања; Искривање извињења и оправдања.	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења руског језика	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у пару, групни рад
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад, игре улога, симулације
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, фотографије, сликовне карте, илустрације, разни материјали, постери, евалуациони лист...
Активности наставника	Презентација градива, упућивање, праћење, усмеравање, мотивисање, дискутовање, анализирање, провера, корективна настава...
Активности ученика	Слушају, пишу, читају, одговарају на питања, препричавају, пишу по диктату, певају, повезују, допуњавају реченице, истражују, презентују, израђују пано, зидне новине, постере...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Проверавање се спроводи усмено и писмено: разумевање говора и краћег писаног текста, усмена и писмена вежбања, усвојеност лексичких садржаја и граматичких структура, правопис, домаћи задаци, израда пројеката, а вреднује се и степен ангажовања ученика.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ИЗАБРАНИ СПОРТ-СЕДМИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијање моторичких способности ученика	-развој и одржавање специфичних моторичких способности (које су нарочито значајне за успешно бављење изабраним спортом); -учење и усавршавање основних и сложених елемената технике изабраног спорта; -пружање неопходних знања из изабраног спорта (принципи технике, начин вежбања-тренирања, стицање основних и продубљених тактичких знања, правила такмичења у спорту....итд.) и њихова примена у пракси; -учење и усавршавање основне тактике изабраног спорта и њена примене у пракси; -обавезна реализација такмичења на одељењском и разредном нивоу; -задовољавање социјалних потреба за потврђивањем и групним поистовећењем и др. -стварање објективних представа ученика о сопственим могућностима за учешће у изабраном спорту; -подстицање стваралаштва ученика у спорту (у домену технике, тактике и такмичења).
Спортско-техничко образовање ученика (обучавање и усавршавање технике)	
Индивидуална и колективна тактика изабраног спорта	
Торијско образовање	
Правила изабраног спорта	
Организовање унутародљњских и међуодељењских такмичења	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>физичко васпитање-изабрани спорт</i>	
Облици рада	Организациони: час физичког васпитања-изабрани спорт, спортска такмичења, утакмице, турнири; фронтални, групни, раду пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне методе, демонстрација, метода систематског понављања и вежбање, практичан рад...
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, справе за пењање, чуњеви, козлић, конопац...
Активности наставника	Демонстрира, објашњава, прати, координира, исправља грешке, упознаје са правилима, вреднује...
Активности ученика	Прати излагање, увежбавање, учење правила и приказивање, анализирање, поређење, трчање, скакање...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Музичка култура, Географија, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду, приказ технике научних елемената, тактике и теоријског знања; учешће у утакмицама, турнири.

**ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО – СЕДМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	<i>По завршетку теме, ученик ће бити у стању да:</i>
Рачунарство	-коришћењем текстуалног програмског језика опште намене, формира рачунарски програм који решавају одређене класе проблема уз помоћ одговарајућих програмских библиотека и прилагођених могућности развојног окружења, при чему сам програм не мора бити алгоритамски сложен; -користи барм један алат који обухвата програмски језик, програмску библиотку и развојно окружење и да ршава једноставне проблеме типичне за област примеена на коју ј оријентисан тај алат; -за описан задатак одговарајућег домна примене опише планирано решење и тако описано решење имплементира; -користи документацију и доступне информације са интернета како би на одговарајући начин употребио алат за решавање задатог проблема; -проналази и користи слободно доступне садржаје са интернета које укључује у своје решење.
ИКТ	-прикупља, уноси и приказуј податке којима се анализира неки проблем помоћу одговарајућег програма; -открива однос између података користећи се визуелизацијом; -сараднички реализује наставне пројекте који укључују избор, коришћење и комбиновање више апликација да би досегао изазовне циљеве укључујући прикупљање и анализу података и задовољавање потреба познатих корисника.
Дигитална писменост	-користи различите врсте технологије на сигуран, етички, одговоран и бздан начин, водећи рачуна о онлајн идентитету и приватности; -препозна непримреени садржај и/или нежељене контакте и да се од њих заштити.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења информатике и рачунарства	
На почетку теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Оријентациони број часова по теми је: рачунарство 50%, ИКТ и дигитална писменост 50%.	
Облици и место наставе	Теоријска и практична настава се реализује у кабинету за информатику.
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад
Методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, истраживачка, демонстративна, практични рад ученика, програмирана, проблемска настава
Наставна средства	Уџбеник, припремљен материјал, пп презентације, рачунар...
Активности наставника	Даје упутства, објашњава, усмерава, води, захтева, коригује, демонстрира, подстиче, оцењује...
Активности ученика	Посматра, уочава, усваја нова знања, препознаје, именује, повезује, разликује, одговара на питања, ради у групи и самостално, интерпретира, закључује, објашњава, проверава, примењује, истражује, креира, снима...
Корелација	Математика, Физика, Техничко и информатичко образовање, Енглески језик, Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура

Евалуација и оцењивање	Вредновање остварености исхода врши се кроз: праћење остварености исхода у стицању знања, праћење развоја вештина при изради практичног рада и активност на часу, као и израда пројектног задатка.
------------------------	--

ДОМАЋИНСТВО-СЕДМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Савремено домаћинство и породица	Ученик треба да: -зна шта сее подразумева под појмом домаћинство; -зна значење појма породице; -зна значење појма културе; -разуме улогу породице у формирању културних потреба као и формирање навика и интересовања којее имају суштинску улогу у развоју културних потреба, креативног понашања и самоактуелизације; -разуме односе породице и друштва кроз односе „ми“ и „други“ -разуме фазе породичног живота, односе у породици и потребе савремене породице.
Култура становања	-развије способности разумевања односа између културних потреба, навика и интересовања и културе становања којом се поред функционалних испољавају и естетске потребе у свакодневном животу (кроз архитектуру објеката за становање, дизајнерски намештај и покућство, уметничке предмете у домаћинству: слике, фотографије, занатске предмете итд.); -разуме да постоје различите врсте стамбеног простора, могућности његове економичности и целисходно коришћење, као и могућности прилагођавања потребама чланова породице; -разуме сличности и разлике између традиционалног и савременог начина становања; -развија навике хигијенског одржавања стамбеног простора и околине; -формира ставове о естетским вредностима у области уређења стана и околине; -разуме потрби за коришћењем различитог прибора и средстава за одржавање стана и околине; -разуме потреби за рационалном организацијом и расподелом послова у домаћинству; -развија позитивни став према раду и заштити животне околине, укључујући стан и околину -разуме конвенционалне ознаке на техничким урђајима у домаћинству и планира њихову безбедну примену.
Култура одевања	-развије способност разумевања односа између културних потреба, навика и интересовања и културе одевања којом се поред функционалних испољавају и естетске потребе у свакодневном животу (кроз дизајн одевних предмета, модну индустрију итд.); -разуме функционалну и естетску улогу одеће и обуће; -разуме сличности и разлике између традиционалног (ношњи) и савременог одвања; -зна разлике у својствима између природних и вештачких материјала; -оспособи се да према својим материјалима бира одговарајући материјал у складу са наменом одеће и обуће; -оспособи сее за одговарајући избор средстава за одржавање одеће и обуће и њихово правилно коришћење.

Култура понашања (куповина, путовање, комуникација)	-развије способност разумевања односа између културних потреба, навика и интересовања и културе понашања; -да разуме значење појмова: средства/медији изражавања, информисање и комуникације; -да разуме везу између појмова „медијско“ и „вишемедијско“ у контексту с „вишемедијским“ изражавањем и „мултимедијама“ ; -интегрише знање добијено у оквиру овог предмета интегришу да знањима стеченим у оквиру других предмета као нпр. Техничко и информатичко образовање (нарочито у делу који се односи на Информационе технологије), Информатика и рачунарство, Јзик и књижевност, Ликовна култура, Веронаука итд. -оспособи се за планирањ набавке према расположивим средствима; -оспособи се за да избор артикала изводи на основу односа квалитета производ и цене, користећи при томе различите изворе података о квалитету производа; -оспособи се за планирање и реализацију путовања; -оспособи се за ефикасно коришћење савремених средстава комуникације.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења домаћинства	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, кооперативно учење.
Наставна средства	Уџбеник и друга адекватна литература: шпампана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, часописи, новине, књиге, разни предмети или други дидактички материјал, разни материјали...
Активности наставника	Подстиче, усмерава интересовања и креативност ученика, прича, објашњава, демонстрира, наводи примере из свакодневног живота, подстиче ученике да изводе закључке..
Активности ученика	Самостално трага (стручна литература, популарне књиге, интернет, запажање у окружењу, приче које су чули) према интересовањима и могућностима; посматра, препознаје, уочава, именује, наводи, разликује, упоређује, закључује, пише, црта, дискутује, ради у пару, групи, бележи, пише извештај, прави мале пројекте...
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Природа и друштво, Биологија, Ликовна култура, Физика, Хемија, Техничко и информатичко образовање, Информатика и рачунарство, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања. Оцена је бројчана.

СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ - СЕДМИ РАЗРЕД (1час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>Ученици треба да:</i> -разумеју појам свакодневни живот; -разумеју значај проучавања свакодневног живота у прошлости; -усвоје и прошире знања о разликама између свакодневног живота данас и у прошлости -усвоје и прошире знања о улози новца и банака у свакодневном животу људи некад и сад; -употпуне знања о историји српског новца; -стекну знања о свакодневном животу у новом веку; -стекну знања о свакодневном животу Срба у новом веку; -развијају истраживачку радозналост; -развијају способност повезивања знања из различитих области.
Новац и банке некад и сад	
Свакодневни живот у новом веку	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>свакодневни живот у прошлости</i>	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне, илустративно-демонстративне, истраживачке, практичан рад, посете локалитетима и културно-историјским споменицима, установама културе...
Наставна средства	Илустрације (слике, шеме, графикони...), књиге, документарни и грани видео и дигитални материјал, предмети из прошлости...
Активности наставника	Организује наставу, подстиче осамостањивањеученика у прикупљању и сређивању историјских података, усмера на различите изворе информација, подучава како да се према њима критички односе, пружа помоћ...
Активности ученика	Посматра, препознаје, уочава, именује, наводи, разликује, упоређује, закључује, пише, црта, дискутује, ради у пару, групи, бележи, пише извештај...
Корелација	Историја, Српски језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Цртање, сликање и вајање, Народна традиција
Евалуација и оцењивање	Наставник оцењује сваку активност ученика, целокупан рад, посвећеност; организација изложбе. Оцена је бројчана.

ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ-СЕДМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 36 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	<i>Ученици треба да:</i>
Цртање	-проширују искуства у ликовном изражавању и развију ликовно-естетски сензитивитет за: арабеску, пропорције, композицију и простор, обједињавање покрета игре и звука, фотографију и перформанс;
Сликање	-упознају основне елементе ликовне организације и припреме се за самостално и колективно преобликовање одређеног простора;
Вајање	-се оспособе да повезују ликовни рад с литерарним сценским изразом, звуком и покретом; -упознају вредности споменика културе и своју културну баштину.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења цртања, сликања и вајања	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, игровне активности
Наставна средства	Блок, оловка, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, прибор за цртање и сликање, разни материјали, колаж папир, лепак, маказе, модели...аудио и видео записи, слике...
Активности наставника	Предаје, објашњава, показује, организује наставу, усмерава, подстиче ученике на самосталан и интерактиван рад, мотивише, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слуша, посматра, опажа, уочава, истражује, визуелно памти, анализира, разговара, закључује, црта, боји, слика, додирује, креира, употребљава различите материјале, процењује...
Корелација	Ликовна култура, Историја, Географија, Биологија, Математика, Лепо писање, Српски језик, Музичка култура, Свакодневни живот у прошлости
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, залагање, интересовање, став, умешност, креативност; школске приредбе, изложбе, такмичења. Оцењивање је у складу са правилником.

**ОБАВЕЗНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ОСМИ РАЗРЕД

СРПСКИ ЈЕЗИК-ОСМИ РАЗРЕД (4 часа недељно, 136 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Језик (<i>граматика; правопис; ортоепија</i>)	-даље овладавање знањима из граматике, стилистике, лексикологије, историје књижевног језика, дијалектологије; -развијање позитивног односа према дијалектима (свом и другима), као и потребе да се усваја, негује и развија књижевни језик;
Књижевност (<i>лектира: лирика; епика; драма; допунски избор текстова; научнопопуларни и информативни текстови. тумачење текста; књижевнотеоријски и функционални појмови; читање текста</i>)	-даље усвајање ортоепске, ортографске, граматичке, лексичке и стилске норме српског језика; -развијање критичког односа према језику и садржини текстова из свакодневног живота; -развијање осетљивости на манипулацију језиком (нарочито у виду бирократског језика и језика реклама); -формирање критеријума за самосталан избор, анализу и процену уметничких дела приступачних овом узрасту;
Језичка култура (<i>основни облици усменог и писменог изражавања; усмена и писмена вежбања</i>)	-систематизација знања о књижевнотеоријским појмовима; -овладавање расправом као обликом усменог и писаног изражавања; -обнављање и систематизовање знања из свих подручја
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења наставе <i>српског језика</i>	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Монолошка, дијалогска метода, рад на тексту, илустративно-демонстративне, практичан рад, интерактивне
Наставна средства	Уџбеници (читанка, радна свеска, граматика), припремљен материјал, дечја штампа, графофолије, пригодни текстови, пп презентације, аудио запис...
Активности наставника	Планирање, припремање, израда дидактичког материјала, организовање, реализовање, излагање, преношење информација, подстицање, усмеравање, помагање, упућивање, похваљивање, вредновање...
Активности ученика	Читају, пишу, слушају, прате, посматрају, уочавају, запажају, анализирају, раде у групи, решавају, преписују, препричавају, описују, бирају, илуструју, рецитију, одговарају на питања, закључују, договарају се, саопштавају, именују, показују, проверавају, извештавају, распоређују, сарађују, размишљају, повезују претходно стечена знања са новим, формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима...
Корелација	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, писмени задаци, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, илустрације, рад на тексту, препричавање...
Евалуација и оцењивање	Историја, Музичка култура, Ликовна култура, Верска настава, Грађанско васпитање

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за Српски језик садрже стандарде постигнућа за области: Вештина читања и разумевања прочитаног, Писано изражавање, Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Књижевност. У оквиру сваке области описани су захтеви на три нивоа, осим у области Народни и књижевни језик.

Вештина читања и разумевања прочитаног

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
CJ.1.1.1. разуме текст (ћирилични и латинични) који чита наглас и у себи. CJ.1.1.2. разликује уметнички и неуметнички текст; уме да одреди сврху текста: експозиција (излагање), дескрипција (описивање), наратив (приповедање), аргументација, пропаганда . CJ.1.1.3. препознаје различите функционалне стилове на једноставним примерима. CJ.1.1.4. разликује основне делове текста и књиге (наслов, наднаслов, поднаслов, основни текст, поглавље, пасус, фуснота, садржај, предговор, поговор); препознаје цитат; служи се садржајем да би пронашао одређени део текста CJ.1.1.5. проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима CJ.1.1.6. разликује у тексту битно од небитног, главно од споредног. CJ.1.1.7. повезује информације и идеје изнете у тексту, уочава јасно исказане односе (временски след, средство-циљ, узрок-последича и сл.) и изводи закључак заснован на једноставнијем тексту CJ.1.1.8. чита једноставне нелинеарне елементе текста: легенде, табеле, дијаграме и графиконе	CJ.2.1.1. чита текст користећи различите стратегије читања: „летимично читање“ (ради брзог налажења одређених информација); читање „с оловком у руци“ (ради учења, ради извршавања различитих задатака, ради решавања проблема); читање ради уживања CJ.2.1.2. познаје врсте неуметничких текстова (излагање, технички опис, техничко приповедање, расправа, реклама). CJ.2.1.3. препознаје и издваја језичка средства карактеристична за различите функционалне стилове. CJ.2.1.4. разликује све делове текста и књиге, укључујући индекс, појмовник и библиографију и уме њима да се користи. CJ.2.1.5. проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима) CJ.2.1.6. разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима. CJ.2.1.7. препознаје став аутора неуметничког текста и разликује га од другачијих ставова изнетих у таквом тексту.	CJ.3.1.1. проналази, издваја и упоређује информације из два дужа текста сложеније структуре или више њих (према датим критеријумима) CJ.3.1.2. издваја кључне речи и резимира текст CJ.3.1.3. издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње; изводи закључке засноване на сложенијем тексту CJ.3.1.4. чита и тумачи сложеније нелинеарне елементе текста: вишеструке легенде, табеле, дијаграме и графиконе
Писано изражавање		

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
CJ.1.2.1. зна и користи оба писма (ћирилицу и латиницу) CJ.1.2.2. саставља разумљиву, граматички исправну реченицу CJ.1.2.3. саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста) CJ.1.2.4. уме да преприча текст CJ.1.2.5. свој језик прилагођава медијуму изражавања (говору, односно писању), теми, прилици и сл.; препознаје и употребљава одговарајуће језичке варијетете (формални или неформални) CJ.1.2.6. влада основним жанровима писане комуникације: саставља писмо; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у школи и свакодневном животу CJ.1.2.7. зна да се служи Правописом (школским)	CJ.2.2.1. саставља експозиторни, наративни и дескриптивни текст, који је јединствен, кохерентан и унутар себе повезан CJ.2.2.2. саставља вест, реферат и извештај CJ.2.2.3. пише резиме краћег и/или једноставнијег текста CJ.2.2.4. зна основне особине говорног и писаног језика CJ.2.2.5. зна правописну норму и примењује је у већини случајева	CJ.3.2.1. организује текст у логичне и правилно распоређене пасусе; одређује прикладан наслов тексту и поднаслов деловима текста CJ.3.2.2. саставља аргументативни текст CJ.3.2.3. пише приказ (књиге, филма, позоришне представе и сл.), репортажу и расправу CJ.3.2.4. пише резиме дужег и/или сложенијег текста CJ.3.2.5. зна и доследно примењује правописну норму
Граматица, лексика, народни и књижевни језик - посебност - Граматица		

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
CJ.1.3.1. зна особине и врсте гласова; дели реч на слоге у једноставнијим примерима; примењује књижевнोजичку норму у вези са гласовним променама CJ.1.3.2. уочава разлику између књижевне и некњижевне акцентуације. CJ.1.3.3. одређује место реченичног акцента у једноставним примерима CJ.1.3.4. препознаје врсте речи; зна основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнोजичку норму у вези с облицима речи. CJ.1.3.5. разликује просте речи од твореница; препознаје корен речи; гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела CJ.1.3.6. препознаје синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску реченицу и комуникативну реченицу) CJ.1.3.7. разликује основне врсте независних реченица (обавештајне, упитне, заповедне). CJ.1.3.8. одређује реченичне и синтагматске чланове у типичним (школским) примерима. CJ.1.3.9. правилно употребљава падеже у реченици и синтагми. CJ.1.3.10. правилно употребљава глаголске облике (осим имперфекта). CJ.1.3.11. препознаје бирократски језик као непожељан начин изражавања.	CJ.2.3.1. одређује место акцента у речи; зна основна правила акценатске норме CJ.2.3.2. препознаје гласовне промене CJ.2.3.3. познаје врсте речи; препознаје подврсте речи; уме да одреди облик променљиве речи CJ.2.3.4. познаје основне начине грађења речи (извођење, слагање, комбинована творба, претварање) CJ.2.3.5. препознаје подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица) CJ.2.3.6. одређује реченичне и синтагматске чланове у сложенијим примерима CJ.2.3.7. препознаје главна значења падежа у синтагми и реченици CJ.2.3.8. препознаје главна значења и функције глаголских облика	CJ.3.3.1. дели реч на слоге у сложенијим случајевима CJ.3.3.2. познаје гласовне промене (уме да их препозна, објасни и именује) CJ.3.3.3. зна и у свом говору примењује акценатску норму CJ.3.3.4. познаје подврсте речи; користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама CJ.3.3.5. познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица) CJ.3.3.6. познаје главна значења падежа и главна значења глаголских облика (уме да их објасни и зна терминологију у вези с њима)
Грамматика, лексика, народни и књижевни језик - подобласт - Лексика		

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
CJ.1.3.12. познаје основне лексичке појаве: једнозначност и вишезначност речи; основне лексичке односе: синонимију, антонимију, хомонимију; метафору као лексички механизам CJ.1.3.13. препознаје различита значења вишезначних речи које се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.) CJ.1.3.14. зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у контексту свакодневне комуникације (у кући, школи и сл.), као и оних који се често јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.) CJ.1.3.15. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (једноставни случајеви) CJ.1.3.16. служи се речницима, приручницима и енциклопедијама	CJ.2.3.9. познаје метонимију као лексички механизам CJ.2.3.10. зна значења речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, текстовима из лектире и сл.), као и литерарним и медијским текстовима намењеним младима, и правилно их употребљава CJ.2.3.11. одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени (сложенији примери)	CJ.3.3.7. уме да одреди значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава, контекста у коме су употребљени, или на основу њиховог порекла CJ.3.3.8. зна значења речи и фразеологизама у научнопопуларним текстовима, намењеним младима, и правилно их употребљава
Грамматика, лексика, народни и књижевни језик - подобласт - Народни и књижевни језик		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
CJ.1.3.17. разликује појмове књижевног и народног језика; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба (од почетака до данас) CJ.1.3.18. зна основне податке о пореклу и дијалекатској разуђености српског језика CJ.1.3.19. зна основне податке о језицима националних мањина CJ.1.3.20. има позитиван став према дијалектима (свом и туђем) CJ.1.3.21. разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој		
Књижевност		

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
CJ.1.4.1. повезује наслове прочитаних књижевних дела (предвиђених програмима од V до VIII разреда) са именима аутора тих дела CJ.1.4.2. разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност) CJ.1.4.3. разликује основне књижевне родове: лирику, епiku и драму CJ.1.4.4. препознаје врсте стиха (римовани и неримовани; осмерац и десетерац) CJ.1.4.5. препознаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наратија, дескрипција, дијалог и монолог CJ.1.4.6. препознаје постојање стилских фигура у књижевноуметничком тексту (епитет, поређење, ономатопеја) CJ.1.4.7. уочава битне елементе књижевноуметничког текста: мотив, тему, фабулу, време и место радње, лик... CJ.1.4.8. има изграђену потребу за читањем књижевноуметничких текстова и поштује национално, књижевно и уметничко наслеђе CJ.1.1.9. способан је за естетски доживљај уметничких дела	CJ.2.4.1. повезује дело из обавезне лектире са временом у којем је настало и са временом које се узима за оквир приповедања CJ.2.4.2. повезује наслов дела из обавезне лектире и род, врсту и лик из дела; препознаје род и врсту књижевноуметничког дела на основу одломака, ликова, карактеристичних ситуација CJ.2.4.3. разликује лирско-епске врсте (баладу, поему) CJ.2.4.4. разликује књижевнонаучне врсте: биографију, аутобиографију, дневник и путопис и научно- популарне текстове CJ.2.4.5. препознаје и разликује одређене (тражене) стилске фигуре у књижевноуметничком тексту (персонификација, хипербола, градација, метафора, контраст) CJ.2.4.6. одређује мотиве, идеје, композицију, форму, карактеристике лика (психолошке, социолошке, етичке) и њихову међусобну повезаност CJ.2.4.7. разликује облике казивања у књижевноуметничком тексту: приповедање, описивање, монолог/унутрашњи монолог, дијалог CJ.2.4.8. уочава разлику између препричавања и анализе дела CJ.2.4.9. уме да води дневник о прочитаним књигама	CJ.3.4.1. наводи наслов дела, аутора, род и врсту на основу одломака, ликова карактеристичних тема и мотива CJ.3.4.2. издваја основне одлике књижевних родова и врста у конкретном тексту CJ.3.4.3. разликује аутора дела од лирског субјекта и приповедача у делу CJ.3.4.4. проналази и именује стилске фигуре; одређује функцију стилских фигура у тексту CJ.3.4.5. одређује и именује врсту стиха и строфе CJ.3.4.6. тумачи различите елементе књижевноуметничког дела позивајући се на само дело CJ.3.4.7. изражава свој став о конкретном делу и аргументовано га образлаже CJ.3.4.8. повезује књижевноуметничке текстове с другим текстовима који се обрађују у настави

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК-ОСМИ РАЗРЕД
(2 часа недељно, 68 часова годишње)
Стандарди

Разумевање говора. Ученик разуме и реагује на усмени текст у вези са темама, ситуацијама и комуникативним функцијама предвиђеним наставним програмом.

Разумевање писаног текста. Ученик чита са разумевањем писане и илустроване текстове у вези са темама, ситуацијама и комуникативним функцијама предвиђеним наставним програмом.

Усмено изражавање. Ученик се усмено изражава, приступа различитим комуникативним ситуацијама и остварује комуникативне функције у вези са темама предвиђеним наставним програмом.

Писмено изражавање. Ученик се у писаној форми изражава у вези са темама и ситуацијама и комуникативним функцијама, предвиђеним наставним програмом, поштујући правила писаног кода.

Интеракција. Ученик остварује комуникацију и са саговорником размењује информације у вези са темама, ситуацијама и комуникативним функцијама предвиђеним наставним програмом, поштујући социокултурне норме интеракције.

Медијација. У комуникативним контекстима, који укључују говорнике учениковог првог језика (Л1) и циљног језика (Л2), преноси и преводи кратке поруке (у усменој и писаној форми), у складу са потребама комуникације.

Знања о језику. Ученик препознаје принципе језика, односно граматичке и социolingвистичке компетенције уочавајући значај развијања личних стратегија учења страног језика.

Садржај програма**Специфични циљеви и задаци/исходи**

Ученик треба да:

Теме и ситуације

Јавно: заједничке активности и интересовања у школи и изван ње (изласци, договори, преузимање одговорности у договореној ситуацији); договор и узајамно поштовање међу члановима породице, као и према другим особама; изражавање обавезе, забране, недостатака; вршњачка комуникација и људска права (толеранција, разумевање, хуманост); професионална оријентација (жеље и реалне могућности у вези са даљим школовањем и усавршавањем);

Јавно: развијање позитивног односа према животnoj средини и другим живим бићима (описивање времена, прогноза, загађивање/заштита човекове околине); традиција и обичаји у културама земаља чији се језик учи; однос према здрављу (развијање свести о здравом начину живота); становање-како станујемо (предности живота у селу и у граду); знаменитости, интересантна места и дешавања у већим градовима (у земљама чији се језик учи); знаменити људи и популарне личности, њихова делатност (у земљама чији се језик учи);

Образовно: тематске целине и повезаност садржаја са другим

Разумевање говора

-глобално, детаљно и селективно (у зависности од захтева комуникативне ситуације) разуме различите усмене текстове (дијалоге, монологе, песме и друго) о темама предвиђеним наставним програмом у трајању од 3 до 5 минута (у зависности од степена познавања теме и контекста), које чује уживо или са аудио визуелних записа.

-разуме и реагује на одговарајући начин на усмене поруке у вези са активностима на часу (говор наставника и другова, аудио и визуелни материјали у настави);

-разуме рекламе, радио и ТВ емисије блиске интересовањима ученика или значајне за младе, као и о темама образовног карактера из популарне науке;

-разуме усмене текстове које исказују говорници различитих стандардних варијетета о темама из свакодневног живота ближег и даљег учениковог окружења, а које се односе на узрасно специфична интересовања.

Разумевање писаног текста

-разуме глобално, детаљно и селективно (у зависности од захтева комуникативне ситуације и личних потреба) различите писане текстове (писма, новинске чланке, јасна илустрована упутства, огласе, прилагођене књижевне текстове, текстове у вези са градивом других наставних предмета и слично) о темама из свакодневног живота и популарне науке, ближег и даљег учениковог окружења, а које се односе на узрасно специфична интересовања и чија дужина зависи од чињенице у коликој мери ученик познаје дату тему и контекст. Увиђајући намеру аутора текста и контекста у којем је текст настао (емоционални и друго), ученик чита да би се информисао, пратио упутства и ради задовољства.

Усмено изражавање

-прилагођавајући свој говор комуникативној ситуацији, у временском трајању од два до три минута, на структурисани начин: говори о себи и свом окружењу, о догађајима и активностима у школи и изван ње; изрази своје утиске, осећања и аргументовано мишљење и ставове у вези са темама које су програмом предвиђене.

Интеракција

-поштујући социокултурне норме комуникације, са саговорницима размењује информације, мишљења и ставове о темама из свакодневног живота, блиске његовом интересовању или из популарне науке и културе,

-започиње и води разговор о познатим темама., одржава његов континуитет и завршава га.

Писмено изражавање

-структурисане и кохерентне текстове дужине од 140 до 160 речи у којима, користећи познату лексику и морфосинтаксичке структуре, описује догађаје и лична искуства,

-поруке и писма (у електронској и традиционалној форми) различитог садржаја (захваљивање, позивање, извињење, тражење и давање информација) .

Медијација У ситуацији када посредује између особа (вршњака и одраслих) које не могу да се споразумеју, ученик треба да: усмено преноси суштину поруке са матерњег на циљни језик и са циљног на матерњи; писмено преноси поруке и објашњења; препричава садржај писаног или усменог текста.

Доживљај и разумевање књижевног текста

-изрази утиске и осећања о кратком прилагођеном књижевном тексту и тексту из области књижевности за младе (песма, скраћена верзија приче, музичка песма), користећи вербална и невербална средства изражавања (цртежи, моделирање, глума),

-препознаје у тексту елементе културе земаља чији језик учи,

предметима; сналажење у раду с компјутером; употреба информација из медија и јачање медијске писмености; образовни систем у другим земљама; професионална оријентација (могућности даљег школовања).	-увиђа сличности и разлике са матичном и осталим културама. <u>Знања о језику и стратегије учења</u> Ученик треба да:
Комуникативне функције	-препознаје и користи граматичке садржаје предвиђене наставним програмом, -поштује основна правила смисленог повезивања реченица у шире целине, -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости), -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима, -уочава сличности и разлике између матерњег и страног језика и страних језика које учи, -разуме значај употребе интернационализама,
Граматика	-примењује компензационе стратегије и то тако што: усмерава пажњу, пре свега, на оно што разуме; покушава да одгонетне значење на основу контекста и проверава питајући неког ко добро зна (друга, наставника итд); обраћа пажњу на речи / изразе који се више пута понављају, као и на наслове и поднаслове у писаним текстовима; обраћа пажњу на невербалне елементе (гестови, мимика итд. у усменим текстовима; илустрације и други визуелни елементи у писаним текстовима); размишљајући утврђује сличности и доводи у везу стране речи које не разуме са речима у српском језику; тражи значење у речнику; покушава да употреби познату реч приближног значења уместо непознате (нпр. аутомобил уместо возило); покушава да замени или допуни исказ или део исказа адекватним гестом/мимиком; уз помоћ наставника континуирано ради на усвајању и примени општих стратегија учења (генерализација, индукција, дедукција, инференција и позитивни трансфер). <u>Граматика</u> Ученици треба да разумеју и користе: именице; придеве; предлоге; глаголе; прилоге и прилошке одредбе; везнике; реченичне конструкције; идиоматске изразе.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења енглеског језика – осми разред	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, игра по улогама, ситуације...)
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, фотографије, сликовне карте, разни материјали, постери, евалуациони лист
Активности наставника	Презентација градива, праћење, усмеравање, подстицање, мотивисање, провера, корективна настава...
Активности ученика	Слушање, допуњавање реченица, читање, препричавање, писање по диктату (познати текст), писање писма и захвалнице, одговарање на питања, израда презентација и пројеката...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Оцењивање се спроводи усмено и писмено, домаћи радови, вреднује се и степен ангажовања ученика.

ЛИКОВНА КУЛТУРА – ОСМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Слободно компоновање	<i>Ученици треба да:</i> -се оспособе да опажају и представља: слободне композиције визуелне метафорике, контраста, јединства доминанте у простору фантастике; -формирају навике за виши ниво културе рада, квалитет производа, културу живота и слободног времена; -се ликовно-визуелно описмене, развију креативне способности, припремају за ефикасно и савремено укључивање у рад, односно за савремена занимања.
Визуелна метафорика и споразумевање	
Контраст, јединство и доминанта у простору	
Слободно компоновање и фантастика	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални рад
Методе рада	Вербална, дијалогска, монолошка, илустративно-демонстративна, метода практичног рада, хеуристичка
Наставна средства	Прибор за цртање, сликање, разни материјали...
Активности наставника	Усмерава, наводи, ствара ситуацију, сугерише, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, развија кооперативност, планира, организује, оцењује...
Активности ученика	Посматра, слуша, опипава, објашњава, црта, слика, обликује, изражава, ствара, дискутује, комуницира, закључује, мисли, креира...
Корелација	Српски језик, Историја, Географија, Биологија, Хемија, Физика, Математика, Музичка култура, Физичко васпитање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, ученички радови, продукти учениких активности, ликовни конкурси

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за <i>Ликовну културу</i> садрже стандарде постигнућа за области: <i>Медији, материјали и технике визуелних уметности; Елементи, принципи и садржаји (теме, мотиви и идеје...) визуелних уметности; Улога, развој и различитост визуелних уметности</i>		
<i>Медији, материјали и технике визуелних уметности</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ЛК.1.1.1. разликује и користи (у свом раду) основне медије, материјале и технике (цртање, сликање, вајање) визуелних уметности. ЛК.1.1.2. изводи дводимензионалне и тродимензионалне радове. ЛК.1.1.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак)	ЛК.2.1.1. познаје и користи (у свом раду) основне изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелних уметности. ЛК.2.1.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)	ЛК.3.1.1. познаје и користи различите изражајне могућности класичних и савремених медија, техника и материјала визуелне уметности ЛК.3.1.2. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју
<i>Елементи, принципи и садржаји (теме, мотиви и идеје...) визуелних уметности</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ЛК.1.2.3. описује свој рад и радове других (нпр. исказује утисак)	ЛК.2.2.1. одабира адекватан садржај да би представио неку идеју или концепт ЛК.2.2.2. образлаже свој рад и радове других (нпр. наводи садржај, тему, карактеристике технике...)	ЛК.3.2.1. одабира адекватна средства (медиј, материјал, технику, поступак) помоћу којих ће на најбољи начин реализовати своју (одабрану) идеју ЛК.3.2.2. изводи радове са одређеном намером користећи основне визуелне елементе и принципе да би постигао одређени ефекат. ЛК.3.2.3. користи тачне термине (нпр. текстура, ритам, облик...) из визуелних уметности (примерене узрасту и садржају) када образлаже свој рад и радове других. ЛК.3.2.4. уочава међусобну повезаност елемената, принципа и садржаја на свом раду и на радовима других
<i>Улога, развој и различитост визуелних уметности</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ЛК.1.3.1. описује разлике које уочава на уметничким радовима из различитих земаља, култура и периода. ЛК.1.3.2. зна да наведе различита занимања за која су потребна знања и вештине стечене учењем у визуелним уметностима (нпр. костимограф, дизајнер, архитекта...) ЛК.1.3.3. познаје места и изворе где може да прошири своја знања везана за визуелне уметности (нпр. музеј, галерију, атеље, уметничка радионица...). ЛК.1.3.4. зна неколико примера примене визуелних уметности у свакодневном животу	ЛК.2.3.1. лоцира одабрана уметничка дела у историјски и друштвени контекст	ЛК.3.3.1. анализира одабрана уметничка дела у односу на време настанка и према културној припадности (описује основне карактеристике, намеру уметника...) ЛК.3.3.2. описује потребна знања и вештине који су неопходни у занимањима везаним за визуелне уметности ЛК.3.3.3. користи друга места и изворе (нпр. библиотека, интернет...) да би проширио своја знања из визуелних уметности ЛК.3.3.4. разуме међусобну повезаност и утицај уметности и других области живота

МУЗИЧКА КУЛТУРА – ОСМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Упознавање музике различитих епоха и извођење музике	Ученик уме да: -препозна основне елементе музичке писменост-описе основне карактеристике: музичких инструмената; историјско-стилских периода; музичких жанрова; народног стваралаштва. Ученик уме да анализира повезаност: -музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком;
Основ музичке писмности	-изражајности (нпр. брз темпо са живахним карактером); -структуре и драматургије одређеног музичког жанра (нпр. оперски финале са догађајима у драми); -облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота.
Стварање музике	Ученик: -зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела; -разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора; -критички и аргументовано образлаже свој суд; -уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту (одређени музички поступак доводи у везу са жељеним ефектом). Ученици умеју да: -препознају теме из познатих композиција домаћих и страних аутора; -упознају музику различитих жанрова; -буду ангажовани у свим музичким активностима и сами стварају музику; -активно учествују у припремању програма за такмичења и јавне наступе; -стечена стваралачка искуства и искуства у слушању музике користе за процену својих и других музичких дела.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења ликовне културе	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални рад
Методе рада	Аудитивна, дијалогска, текстуална, илустративно-демонстративна, кооперативне, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, Орфов инструментариј, касетофон, табла, компјутер, слике: инструмената, оркестара, композитора, извођача, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, пева, свира, наводи, усмерава, мотивише, комуницира, дискутује, демонстрира, анализира, оцењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, слушају, прате, певају, импровизишу, свирају, стварају, дискутују, мисле, закључују, учествују на приредбама и такмичењима...
Корелација	Српски језик, Енглески језик, Географија, Биологија, Математика, Ликовна култура, Физичко васпитање, Информатика и рачунарство, Верска настава, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Вреднује се ниво ученичких постигнућа у односу на исходе, рад, степен ангажованости, кооперативност, интересовање, став, умешност и креативност. Оцењивање се врши: усменом провером, краћим писаним проверама (до 15 минута) и проценом практичног рада и уметничког и стваралачког ангажовања, као и: допринос ученика за време групног рада, израда креативних задатака на одређену тему, рад на пројекту (ученик даје решење за неки проблем и одговара на конкретне потребе) и специфичне вештине.

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за <i>Музичку културу</i> садрже стандарде постигнућа за области: <i>Знање и разумевање, Слушање музике, Музичко извођење, Музичко стваралаштво</i>		
<i>Знање и разумевање</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МК.1.1.1. уме да препозна основне елементе музичке писмености МК.1.1.2. уме да опише основне карактеристике - музичких инструмената и састава, - историјско-стилских периода, - музичких жанрова и народног стваралаштва	МК.2.1.1. уме да анализира повезаност музичких елемената и карактеристика музичких инструмената са музичком изражајношћу (на пример, брз темпо са живахним карактером). МК.2.1.2. уме да анализира повезаност структуре и драматургије одређеног музичког жанра (на пример, оперски финале са догађајима у драми). МК.2.1.3. уме да анализира повезаност облика народног музицирања са специфичним контекстом народног живота	МК.3.1.1. зна функцију елемената музичке писмености и извођачких састава у оквиру музичког дела. МК.3.1.2. разуме историјске и друштвене околности настанка жанра и облика музичког фолклора. МК.3.1.3. критички и аргументовано образлаже свој суд. МК.3.1.4. уме креативно да комбинује изражајне музичке елементе у естетичком контексту (одређени музички поступак доводи у везу са жељеним ефектом)
<i>Слушање музике</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
на основу слушања музичких примера, да именује: МК.1.2.1. музичке изражајне елементе МК.1.2.2. извођачки састав МК.1.2.3. музичке жанрове МК.1.2.4. српски музички фолклор	МК.2.2.1. да опише и анализира карактеристике звучног примера кроз садејство опажених музичких елемената (на пример, узбуркана мелодија као резултат специфичног ритма, темпа, агогике, динамике, интервалске структуре) МК.2.2.2. да препозна структуру одређеног жанра	да анализира слушни пример и открије везу опажених карактеристика са: МК.3.2.1. структуралном и драматуршком димензијом звучног примера. МК.3.2.2. жанровским и историјско-стилским контекстом звучног примера. МК.3.2.3. контекстом настанка и примене различитих облика музичког фолклора
<i>Музичко извођење</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МК.1.3.1. пева једноставне дечије, народне или популарне композиције. МК.1.3.2. изводи једноставне дечије, народне или популарне композиције на бар једном инструменту		МК.3.3.1. изведе разноврсни музички репертоар певањем или свирањем као солиста и у школским ансамблима
<i>Музичко стваралаштво</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МК.1.4.1. направи музичке инструменте користећи предмете из окружења. МК.1.4.2. осмисли мање музичке целине на основу понуђених модела МК.1.4.3. изводи пратеће ритмичке и мелодијско-ритмичке деонице на направљеним музичким инструментима. МК.1.4.4. учествује у одабиру музике за дати жанровски и историјски контекст		МК.3.4.1. осмишљава пратеће аранжмане за Орфов инструментаријум и друге задате музичке инструменте. МК.3.4.2. Импровизује и/или компонује мање музичке целине (ритмичке и мелодијске) у оквиру различитих жанрова и стилова МК.3.4.3. Осмисли музику за школску представу, приредбу или перформанс

ИСТОРИЈА – ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	<i>Ученици треба да:</i>
Свет у другој половини 19. и почетком 20. века	-стекну основна знања о најважнијим одликама историјског периода од друге половине XIX до краја XX века, -стекну основна знања о најважнијим одликама историјског периода од друге половине XIX до краја XX века на српском и југословенском простору,
Србија, Црна Гора и Срби у Хабзбуршком и Османском Царству од Берлинског конгреса до Првог светског рата	-стекну основна знања о историји европских и ваневропских држава у периоду од друге половине XIX до краја XX века, -разумеју најзначајније политичке идеје историјског периода од друге половине XIX до краја XX века, -стекну основна знања о знаменитим личностима периода од друге половине XIX до краја XX века у општој и националној историји,
Први светски рат и револуције у Русији Европи	-се упознају са културним и научнотехнолошким достигнућима на српском, југословенском, европском и ваневропском простору у периоду од друге половине XIX до краја XX века,
Црбија и Црна Гора у Првом светском рату	-разумеју да национална историја представља саставни део опште историје, -развијају истраживачки дух и критички однос према прошлости и оспособе се да препознају различита тумачења истих историјских догађаја,
Свет између Првог и Другог светског рата	-разумеју узроке и последице најважнијих историјских појава у периоду од друге половине XIX до краја XX века, -овладају вештином коришћења историјских карата за период од друге половине XIX до краја XX века,
Југословенска краљевина	-науче да повезују различите историјске садржаје (личности, догађаје, појаве и процесе) са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом,
Други светски рат – Тотални рат	-поседују свест о повезаности појава из прошлости са појавама из садашњости.
Југославија у Другом светском рату	
Свет после Другог светског рата	
Југославија после Другог светског рата	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>историје</i>	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно-демонстративна, кооперативне, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, историјски атлас, припремљен материјал, пригодни текстови, документарни филм, историјске карте, илустрације, пп презентације, аудио запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, описује, поставља питања, разговара, мотивише, подстиче, поставља проблем, упућује, сугерише, дискутује, анализира, , регулише социјалне односе...
Активности ученика	Активно слуша, посматра, одговара, препознаје, описује, интерпретира, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Народна традиција, Свакодневни живот у прошлости, Верска настава, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за *Историју* садрже стандарде постигнућа за области: *Историјско знање, Истраживање и тумачење историје*

<i>Историјско знање</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ИС.1.1.1. именује и разликује основне временске одреднице ИС.1.1.2. именује историјске периоде и зна редослед историјских периода ИС.1.1.3. зна поделу на праисторију и историју ИС.1.1.4. уме да одреди којем веку припадају важне године из прошлости ИС.1.1.5. уме да одреди којем историјском периоду припадају важне године из прошлости ИС.1.1.6. препознаје значење основних појмова из историје цивилизације ИС.1.1.7. именује најважније појаве из националне историје ИС.1.1.8. именује најважније појаве из опште историје ИС.1.1.9. зна на којем простору су се одиграле најважније појаве и догађаји из националне и опште историје ИС.1.1.10. уме да наведе узроке и последице најважнијих појава из прошлости	ИС.2.1.1. уме да повеже личност и историјски феномен са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом ИС.2.1.2. препознаје да постоји повезаност националне, регионалне и светске историје ИС.2.1.3. препознаје да постоји повезаност регионалне и светске историје ИС.2.1.4. препознаје да постоји повезаност појава из прошлости са појавама из садашњости ИС.2.1.5. зна и разуме узроке и последице важних историјских феномена у националној историји ИС.2.1.6. зна и разуме узроке и последице важних историјских прекретница из опште историје	ИС.3.1.1. уме да примени знање из историјске хронологије (уме прецизно да одреди којој деценији и веку, историјском периоду припада одређена година, личност и историјски феномен) ИС.3.1.2. уме да објасни специфичности важних историјских појмова и да их примени у одговарајућем историјском контексту ИС.3.1.3. зна специфичне детаље из националне и опште историје ИС.3.1.4. разуме на који начин су повезане појаве из националне, регионалне, опште историје ИС.3.1.5. разуме како су повезане појаве из прошлости и садашњости ИС.3.1.6. уме да закључи зашто је дошло до одређених историјских догађаја и које су последице важних историјских дешавања

Истраживање и тумачење историје		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ИС.1.2.1. препознаје на основу карактеристичних историјских извора (текстуалних, сликовних, материјалних) о којој историјској појави, догађају и личности је реч ИС.1.2.2. препознаје разлику између текстуалног историјског извора и других текстова познатих ученику, који говоре о истим историјским појавама ИС.1.2.3. препознаје једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми слике ИС.1.2.4. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми историјске карте у којој је наведена легенда ИС.1.2.5. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми табеле ИС.1.2.6. уме да прочита једноставне и карактеристичне историјске информације дате у форми графикана ИС.1.2.7. зна да исте историјске појаве могу различито да се тумаче ИС.1.2.8. препознаје различита тумачења исте историјске појаве на једноставним примерима	ИС.2.2.1. уме да закључи о којем догађају, феномену и личности је реч на основу садржаја карактеристичних писаних историјских извора ИС.2.2.2. уме да закључи о којем историјском феномену је реч на основу карактеристичних сликовних историјских извора ИС.2.2.3. уме да одреди из које епохе или са ког географског простора потиче историјски извор када је текст извора непознат ученику, али су у њему наведене експлицитне информације о особинама епохе или географског простора ИС.2.2.4. уме да одреди угао гледања на историјску појаву (победника или побеђеног) на основу поређења два историјска извора који говоре о истом историјском догађају, феномену ИС.2.2.5. препознаје да постоји пристрасност у појединим тумачењима историјских личности, догађаја, феномена	ИС.3.2.1. уме да изврши селекцију историјских извора ИС.3.2.2. уме да анализира и процени релевантност историјског извора ИС.3.2.3. уме да анализира и процени ближе хронолошко порекло извора ИС.3.2.4. уме да одреди на основу анализе историјског извора контекст у којем је настао извор и контекст о којем говори извор (идеолошки, културолошки, социјални, политички, географски контекст извора) ИС.3.2.5. уме да прочита историјске информације у различитим симболичким модалитетима и повеже их са претходним историјским знањем (закључује на основу историјске карте без понуђене легенде, упоређује два графикана и закључује о појави) ИС.3.2.6. уме да издвоји разлике и сличности у тумачењима и изворима који се односе на исту историјску појаву ИС.3.2.7. уме да изрази став и мишљење о одређеном тумачењу историјског феномена и да одреди врсту пристрасности (манипулација, пропаганда, стереотип...)

ГЕОГРАФИЈА – ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод у програмске садржаје	<i>Ученици треба да:</i> -одређују, повезују и схватају значај географског положаја своје земље на Балкану, у Европи и у свету;
Географски положај, границе и величина Србије	-стекну основна знања о природно-географским и друштвено-економским одликама Србије, њеним природним лепотама и културном наслеђу;
Природне одлике Србије (Панонски басен. Планински рељеф Србије. Српско-македонска маса. Динариди. Карпато-Балканици. Клима Србије. Воде Србије. Зеемљиште и биљни и животињски свет. Заштита природе)	-примењују стечена знања у свакодневном животу, како би са разумевањем могли да прате друштвено-географске појаве, процесе и односе на простору наше земље, на Балкану, у Европи и у свету; -познају својства географских објеката, појава и процеса у крају у коме живе и повезују појаве и процесе на регионалном и националном нивоу; -развијају способности повезивања знања из географије са знањима из сродних наставних предмета; -схватају потребу личног учешћа у заштити, обнови и унапређивању квалитета животне средине и значај очувања природе и природних ресурса; -поседују осећања социјалне припадности и привржености сопственој нацији и култури, те активно доприносе очувању и неговању националног и културног идентитета;
Становништво и насеља Србије	-развијају међусобно уважавање, као и сарадњу и солидарност између припадника различитих социјалних, етничких и културних група и доприносе друштвеној кохезији;
Привреда Србије	-подржавају процесе међународне интеграције наше земље;
Завичајна географија	-користе различите изворе информација и уочавају њихову важност у географским сазнањима;
Срби ван граница Србије	-буду оспособљени да на терену осматрају, мере, анализирају, интервјуишу, скицирају и прикупљају податке и развијају способност исказивања.
Србија у савременим интеграцијским процесима	
Годишња систематизација градива	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења географије	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, стваралачка, илустративно-демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, географски атлас, припремљен материјал, пригодни текстови, географске карте, глобус, пп презентације, аудио и видео запис...
Активности наставника	Предаје, објашњава, мотивише, подстиче, поставља проблем, упућује, сугерише, дискутује, анализира, процењује, провара, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слуша, посматра, уочава, одговара, препознаје, описује, интерпретира, дискутује, анализира, закључује, објашњава, истражује...
Корелација	Српски језик, Историја, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, есеји, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за <i>Географију</i> садрже стандарде постигнућа за области: <i>Географске вештине, Физичка географија, Друштвена географија, Регионална географија</i>		
<i>Географске вештине</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ГЕ.1.1.1. разуме појам оријентације и наводи начине оријентисања ГЕ.1.1.2. наводи и описује начине представљања Земљине површине (глоб и географска карта) ГЕ.1.1.3. препознаје и чита географске и допунске елементе карте	ГЕ.2.1.1. одређује стране света упростору и на географској карти. ГЕ.2.1.2. одређује положај места и тачака на географској карти. ГЕ.2.1.3. препознаје и објашњава географске чињенице-објекте, појаве, процесе и односе који су представљени моделом, сликом, графиком, табелом и схемом. ГЕ.2.1.4. приказује понуђене географске податке: на немој карти, картографским изражајним средствима (бојама, линијама, простим геометријским знацима, симболичким знацима ...), графиком, табелом и схемом	ГЕ.3.1.1. доноси закључке о просторним (топографским) и каузалним везама географских чињеница-објеката, појава, процеса и односа на основу анализе географске карте
<i>Физичка географија</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ГЕ.1.2.1. именује небеска тела у Сунчевом систему и наводи њихов распоред. ГЕ.1.2.2. описује облик Земље и препознаје појаве и процесе везане за њена кретања. ГЕ.1.2.3. именује Земљине сфере (литосферу, атмосферу, хидросферу, биосферу) и препознаје њихове основне одлике	ГЕ.2.2.1. описује небеска тела и њихова кретања ГЕ.2.2.2. разликује и објашњава географске чињенице - објекте, појаве, процесе и односе у Земљиним сферама (литосфери, атмосфери, хидросфери, биосфери)	ГЕ.3.2.1. препознаје димензије Земље и објашњава последице Земљиног облика и њених кретања ГЕ.3.2.2. објашњава физичко-географске законитости у географском омотачу (климатску и биогеографску зоналност) и наводи мере за његову заштиту, обнову и унапређивање
<i>Друштвена географија</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ГЕ.1.3.1. познаје основне појмове о становништву и насељима и уочава њихов просторни распоред ГЕ.1.3.2. дефинише појам привреде и препознаје привредне делатности и привредне гране	ГЕ.2.3.1. разликује и објашњава кретање становништва (природно и механичко) и структуре становништва. ГЕ.2.3.2. именује међународне организације у свету (EU, UNICEF, UN, UNESCO, FAO, Црвени крст ...)	ГЕ.3.3.1. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај становништва и насеља. ГЕ.3.3.2. објашњава утицај природних и друштвених фактора на развој и размештај привреде и привредних делатности
<i>Регионална географија</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ГЕ.1.4.1. препознаје основне природне и друштвене одлике наше државе ГЕ.1.4.2. именује континенте и препознаје њихове основне природне и друштвене одлике	ГЕ.2.4.1. описује природне и друштвене одлике наше државе и наводи њене географске регије ГЕ.2.4.2. описује природне и друштвене одлике континента и наводи њихове географске регије	ГЕ.3.4.1. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у нашој земљи и уме да издвоји географске регије. ГЕ.3.4.2. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) у Европи и уме да издвоји географске регије ГЕ.3.4.3. објашњава географске везе (просторне и каузалне, директне и индиректне) и законитости (опште и посебне) на ваневропским континентима и уме да издвоји географске регије

МАТЕМАТИКА – ОСМИ РАЗРЕД (4 часа недељно, 136 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	Ученике треба оспособити да:
Сличност троуглова	-умеју да решавају линеарне једначине (неједначине) и системе линеарних једначина с једном и две непознате на основу еквивалентних трансформација, као и да решења тумаче графички; -одговарајуће текстуалне задатке изразе математичким језиком и реше их користећи једначине; -уоче функционалне зависности и да их приказују на различите начине, тј. да схвате појам функције и њеног графика; -овладају појмом функције упознавањем/усвајањем линеарне функције и њених својстава, тако да могу да цртају и читају разне графике линеарне функције; -умеју да тумаче податке представљене различитим дијаграмима и табелама; -умеју да састављају табеле и цртају одговарајуће графиконе-дијаграме разних стања, појава и процеса; умеју да израчунају медијану и да је користе; -схвате међусобне односе тачака, правих и равни у простору; -науче најбитније чињенице о пројекцијама на раван; -науче елементе и својства геометријских тела (призма, пирамида, ваљак, купа и лопта); умеју да цртају мреже и да израчунавају површину и запремину тела; -примењују знања о геометријским телима у пракси, повезујући садржаје математике и других области; -примењују елементе дедуктивног закључивања.
Тачка, права и раван	
Линеарне једначине и неједначине с једном непознатом	
Призма	
Пирамида	
Линеарна функција	
Графичко представљање података	
Системи линеарних једначина са две непознате	
Ваљак	
Купа	
Лопта	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења математике	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, геометријски прибор, припремљен материјал, пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматра, уочава, именује, пребројава, групише, упоређује, рачуна, одговара, објашњава, анализира, закључује, истражује, проверава, примењује...
Корелација	Српски језик, Географија, Ликовна култура
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, писмени задаци (четири једношколска писм.здатка у току школске године), посматрање ангажованости на часу, домаћи задаци

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за <i>Математику</i> садрже стандарде постигнућа за области: <i>Бројеви и операције са њима, Алгебра и функције, Геометрија, Мерење, Обрада података</i>		
<i>Бројеви и операције са њима</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МА.1.1.1. прочита и запише различите врсте бројева (природне, целе, рационалне) МА.1.1.2. преведе децимални запис броја у разломак и обратно МА.1.1.2. упореди по величини бројеве истог записа, помажући се сликом кад је то потребно МА.1.1.3. изврши једну основну рачунску операцију са бројевима истог записа, помажући се сликом кад је то потребно (у случају сабирања и одузимања разломака само са истим имениоцем); рачуна, на пример $1/5$ од n , где је n дати природан број МА.1.1.4. дели са остатком једноцифреним бројем и зна када је један број дељив другим МА.1.1.5. користи целе бројеве и једноставне изразе са њима помажући се визуелним представама	МА.2.1.1. упореди по величини бројеве записане у различитим облицима МА.2.1.2. одреди супротан број, реципрочну вредност и апсолутну вредност броја; израчуна вредност једноставнијег изрази са више рачунских операција различитог приоритета, укључујући ослобађање од заграда, са бројевима истог записа МА.2.1.3. примени основна правила дељивости са 2, 3, 5, 9 и декадним јединицама МА.2.1.4. користи бројеве и бројевне изразе у једноставним реалним ситуацијама	МА.3.1.1. одреди вредност сложенијег бројевног изрази МА.3.1.2. оперише са појмом дељивости у проблемским ситуацијама МА.3.1.3. користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама
<i>Алгебра и функције</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МА.1.2.1. реши линеарне једначине у којима се непозната појављује само у једном члану МА.1.2.2. израчуна степен датог броја, зна основне операције са степенима МА.1.2.3. сабира, одузима и множи мономе МА.1.2.4. одреди вредност функције дате таблицом или формулом	МА.2.2.1. реши линеарне једначине и системе линеарних једначина са две непознате МА.2.2.2. оперише са степенима и зна шта је квадратни корен МА.2.2.3. сабира и одузима полиноме, уме да помножи два бинома и да квадрира бином МА.2.2.4. уочи зависност међу променљивим, зна функцију $y=ax$ и графички интерпретира њена својства; везује за та својства појам директне пропорционалности и одређује непознати члан пропорције МА.2.2.5. користи једначине у једноставним текстуалним задацима	МА.3.2.1. саставља и решава линеарне једначине и неједначине и системе линеарних једначина са две непознате МА.3.2.2. користи особине степена и квадратног корена МА.3.2.3. зна и примењује формуле за разлику квадрата и квадрат бинома; увежбано трансформише алгебарске изразе и своди их на најједноставнији облик МА.3.2.4. разликује директно и обрнуто пропорционалне величине и то изражава одговарајућим записом; зна линеарну функцију и графички интерпретира њена својства МА.3.2.5. користи једначине, неједначине и системе једначина решавајући и сложеније текстуалне задатке

Геометрија		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МА.1.3.1. влада појмовима: дуж, полуправа, права, раван и угао (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; разликује неке врсте углова и паралелне и нормалне праве). МА.1.3.2. влада појмовима: троугао, четвороугао, квадрат и правоугаоник (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; ученик разликује основне врсте троуглова, зна основне елементе троугла и уме да израчуна обим и површину троугла, квадрата и правоугаоника на основу елемената који непосредно фигуришу у датом задатку; уме да израчуна непознату страну правоуглог троугла примењујући Питагорину теорему). МА.1.3.3. влада појмовима: круг, кружна линија (издваја њихове основне елементе, уочава њихове моделе у реалним ситуацијама и уме да их нацрта користећи прибор; уме да израчуна обим и површину круга датог полупречника). МА.1.3.4. влада појмовима: коцка и квадар (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама, зна њихове основне елементе и рачуна њихову површину и запремину). МА.1.3.5. влада појмовима: купа, ваљак и лопта (уочава њихове моделе у реалним ситуацијама, зна њихове основне елементе). МА.1.3.6. интуитивно схвата појам подударних фигура (кретањем до поклапања)	МА.2.3.1. одреди суплементне и комплементне углове, упоредне и унакрсне углове; рачуна са њима ако су изражени у целим степенима МА.2.3.2. одреди однос углова и страница у троуглу, збир углова у троуглу и четвороуглу и да решава задатке користећи Питагорину теорему МА.2.3.3. користи формуле за обим и површину круга и кружног прстена МА.2.3.4. влада појмовима: призма и пирамида; рачуна њихову површину и запремину када су неопходни елементи непосредно дати у задатку МА.2.3.5. израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте када су неопходни елементи непосредно дати у задатку МА.2.3.6. уочи осносиметричне фигуре и да одреди осу симетрије; користи подударност и везује је са карактеристичним својствима фигура (нпр. паралелност и једнакост страница паралелограма)	МА.3.3.1. рачуна са угловима укључујући и претварање угаоних мера; закључује користећи особине паралелних и нормалних правих, укључујући углове на трансверзали МА.3.3.2. користи основна својства троугла, четвороугла, паралелограма и трапеза, рачуна њихове обиме и површине на основу елемената који нису обавезно непосредно дати у формулацији задатка; уме да их конструише МА.3.3.3. одреди централни и периферијски угао, рачуна површину исечка, као и дужину лука МА.3.3.4. израчуна површину и запремину призме и пирамиде, укључујући случајеве када неопходни елементи нису непосредно дати МА.3.3.5. израчуна површину и запремину ваљка, купе и лопте, укључујући случајеве када неопходни елементи нису непосредно дати МА.3.3.6. примени подударност и сличност троуглова, повезујући тако разна својства геометријских објеката
Мерење		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МА.1.4.1. користи одговарајуће јединице за мерење дужине, површине, запремине, масе, времена и углова МА.1.4.2. претвори веће јединице дужине, масе и времена у мање МА.1.4.3. користи различите апоене новца МА.1.4.4. при мерењу одабере одговарајућу мерну јединицу; заокругљује величине исказане датом мером	МА.2.4.1. пореди величине које су изражене различитим мерним јединицама за дужину и масу МА.2.4.2. претвори износ једне валуте у другу правилно постављајући одговарајућу пропорцију МА.2.4.3. дату величину искаже приближном вредношћу	МА.3.4.1. по потреби претвара јединице мере, рачунајући са њима МА.3.4.2. процени и заокругли дате податке и рачуна са таквим приближним вредностима; изражава оцену грешке (нпр. мање од 1 динар, 1cm, 1g)

Обрада података		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
МА.1.5.1. изражава положај објекта сврставајући их у врсте и колоне; одреди положај тачке у првом квадранту координатног система ако су дате координате и обратно МА.1.5.2. прочита и разуме податак са графикона, дијаграма или из табеле, и одреди минимум или максимум зависне величине МА.1.5.3. податке из табеле прикаже графиконом и обрнуто МА.1.5.4. одреди задати проценат неке величине	МА.2.5.1. влада описом координатног система (одређује координате тачака, осно или централно симетричних итд) МА.2.5.2. чита једноставне дијаграме и табеле и на основу њих обради податке по једном критеријуму (нпр. одреди аритметичку средину за дати скуп података; пореди вредности узорка са средњом вредношћу) МА.2.5.3. обради прикупљене податке и представи их табеларно или графички; представља средњу вредност медијаном МА.2.5.4. примени процентни рачун у једноставним реалним ситуацијама (на пример, промена цене неког производа за дати проценат)	МА.3.5.1. одреди положај (координате) тачака које задовољавају сложеније услове МА.3.5.2. тумачи дијаграме и табеле МА.3.5.3. прикупи и обради податке и сам састави дијаграм или табелу; црта график којим представља међузависност величина МА.3.5.4. примени процентни рачун у сложенијим ситуацијама

БИОЛОГИЈА – ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Ученици треба да: Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	-упознају појам биолошке разноврсности и њен значај за опстанак и еволуцију живота на Земљи;
Екологија и животна средина	-науче и схвате нивое организације живог света у природи; -упознају предмет истраживања екологије и њен значај;
Угрожавање, заштита и унапређење екосистема-животне средине	-упознају компоненте животне средине; -упознају еколошке факторе и њихов значај за живи свет; -схвате основне односе исхране и повезаност живих бића у ланцима исхране;
Глобалне последице загађивања животне средине	-схвате узајамне односе живих бића и животне средине и динамику односа материје и енергије; -схвате значај еколошке равнотеже за одржавање екосистема;
Животна средина и одрживи развој	-упознају основне типове екосистема и животне услове у њима; -стекну знања у вези са изворима и последицама угрожавања животне средине - екосистема;
Животна средина, здравље и култура живљења	-упознају глобалне последице загађивања животне средине; -упознају појам и концепцију одрживог развоја; -разумеју улогу и значај личног ангажовања у заштити животне средине; -упознају природне ресурсе, њихову ограниченост и значај рационалног коришћења; -изграде ставове, развијају знања и умења неопходна за заштиту животне средине и допринос одрживом развоју; -развијају еколошку, здравствену и културу живљења.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења биологије	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно-демонстративна, методе практичног рада
Наставна средства	Уџбеник, адекватна стучна литеература, припремљен материјал (природни материјали, препарати, лабораторијски прибор...), пп презентације...
Активности наставника	Предаје, објашњава, даје упутства, мотивише, подстиче, поставља проблем, демонстрира, показује, сугерише, дискутује, анализира, прати, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слушају, посматрају, одговарају, препознају, разликују, описују, објашњавају, анализирају, повезују, закључују, истражују...
Корелација	Српски језик, Географија, Ликовна култура,
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, разговор, тестови знања, контролне вежбе, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за Биологију садрже стандарде постигнућа за области: *Особине живих бића, Јединство грађе и функција као основа живота, Наслеђивање и еволуција, Живот у екосистему, Човек и здравље, Посматрање, мерење и експеримент*

Особине живих бића

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
БИ.1.1.1. уме да наведе основне карактеристике живог света БИ.1.1.2. разликује живу и неживу природу у непосредном окружењу и у типичним случајевима БИ.1.1.3. препознаје основне сличности и разлике у изгледу и понашању биљака и животиња БИ.1.1.4. уме да наведе називе пет царстава и познаје типичне представнике истих БИ.1.1.5. зна да постоје просторне и временске промене код живих бића и познаје основне чињенице о томе	БИ.2.1.1. примењује критеријуме за разликовање живог од неживог на карактеристичном биолошком материјалу (препаратима, огледима) БИ.2.1.2. познаје и користи критеријуме за разликовање биљака и животиња и примењује их у типичним случајевима БИ.2.1.3. познаје критеријуме по којима се царства међусобно разликују на основу њихових својстава до нивоа кола/класе БИ.2.1.4. уме да објасни везу између промена у просторном и временском окружењу и промена које се дешавају код живих бића у околностима када делује мањи број чинилаца на типичне заједнице живих бића или организме	БИ.3.1.1. примењује критеријуме за разликовање живог од неживог у граничним случајевима и у атипичним примерима (вируси, делови организама, плодови и сл.) БИ.3.1.2. уме да објасни зашто је нешто класификовано као живо или као неживо БИ.3.1.3. разуме критеријуме по којима се разликују биљке и животиње и уме да их примени у атипичним случајевима БИ.3.1.4. познаје критеријуме по којима се царства међусобно разликују на основу њихових својстава до нивоа класе/реда најважнијих група БИ.3.1.5. уме да објасни везу између промена у просторном и временском окружењу и промена које се дешавају код живих бића у комплексним ситуацијама у сложенијим заједницама

Јединство грађе и функција као основа живота

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
БИ.1.2.1. зна да су најмањи организми саграђени од једне ћелије у којој се одвијају сви карактеристични животни процеси и зна основне карактеристике грађе такве ћелије БИ.1.2.2. зна да је ћелија најмања јединица грађе свих вишећелијских организама у чијим одељцима се одвијају разноврсни процеси, и зна основне карактеристике грађе тих ћелија БИ.1.2.3. зна основне карактеристике грађе биљака, животиња и човека и основне функције које се обављају на нивоу организма БИ.1.2.4. познаје основну организацију органа у којима се одвијају различити животни процеси БИ.1.2.5. разуме да је за живот неопходна енергија коју организми обезбеђују исхраном БИ.1.2.6. разуме да су поједини процеси заједнички за сва жива бића (дисање, надражљивост, покретљивост, растење, развиће, размножавање) БИ.1.2.7. зна да организми функционишу као независне целине у сталној интеракцији са околином	БИ.2.2.1. разуме да постоје одређене разлике у грађи ћелија у зависности од функције коју обављају у вишећелијским организмима (разлике између биљне и животињске ћелије, између коштане и мишићне ћелије и сл.) БИ.2.2.2. зна и упоређује сличности и разлике између нивоа организације јединке: зна да се ћелије које врше исту функцију групишу и образују ткива, ткива са истом функцијом органе, а органи са истом функцијом системе органа БИ.2.2.3. зна карактеристике и основне функције спољашње грађе биљака, животиња и човека БИ.2.2.4. разуме да је за живот неопходна енергија која се производи, складишти и одаје у специфичним процесима у ћелији и да се то назива метаболизам БИ.2.2.5. разуме да биљне ћелије, захваљујући специфичној грађи, могу да везују енергију и стварају (синтетишу) сложене (хранљиве) материје БИ.2.2.6. разуме да и у биљној и у животињској ћелији сложене материје могу да се разграђују, при чему се ослобађа енергија у процесу који се назива дисање БИ.2.2.7. познаје термин хомеостаза и зна да објасни шта он значи БИ.2.2.8. зна да је неопходна координација функција у вишећелијским организмима и зна који органски системи омогућују ову интеграцију БИ.2.2.9. зна да нервни и ендокрини системи имају улогу у одржавању хомеостазе	БИ.3.2.1. зна карактеристике и основне функције унутрашње грађе биљака, животиња и човека БИ.3.2.2. разуме морфолошку повезаност појединих нивоа организације и њихову међусобну функционалну условљеност БИ.3.2.3. разуме узроке развоја и усложњавања грађе и функције током еволуције БИ.3.2.4. разуме да је у остваривању карактеристичног понашања неопходна функционална интеграција више система органа и разуме значај такве интеграције понашања за преживљавање БИ.3.2.5. разуме сличности и разлике у интеграцији грађе и функције јединке током животног циклуса БИ.3.2.6. зна и разуме главне морфолошке и функционалне карактеристике органа који информишу организам о стању у околини и њихову улогу у одржавању унутрашње равнотеже (улога нервног система) БИ.3.2.7. зна и разуме главне морфолошке и функционалне карактеристике органа који реагују на промене у околини и карактеристике органа који враћају организам у равнотежу онда када је из ње избачен (стресно стање -улога ендокриног система) БИ.3.2.8. зна и разуме које су последице стресног стања за организам
Наслеђивање и еволуција		

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
БИ.1.3.1. разуме да јединка једне врсте даје потомке исте врсте БИ.1.3.2. зна основне појмове о процесима размножавања БИ.1.3.3. зна да свака ћелија у организму садржи генетички материјал БИ.1.3.4. зна за појам и основну улогу хромозома БИ.1.3.5. зна основне принципе наслеђивања БИ.1.3.6. зна како делују гени и да се стечене особине не наслеђују БИ.1.3.7. зна да од зигота настаје организам и да се тај процес назива развиће БИ.1.3.8. зна основне научне чињенице о еволуцији живота на Земљи БИ.1.3.9. зна да живот на Земљи има заједничко порекло са чијом се историјом можемо упознати на основу фосилних записа БИ.1.3.10. зна да је природно одабирање основни механизам прилагођавања организама	БИ.2.3.1. разуме основне разлике између полног и бесполог размножавања БИ.2.3.2. разуме механизам настанка зигота БИ.2.3.3. разуме зашто потомци личе на родитеље и њихове претке, али нису идентични са њима БИ.2.3.4. зна да на развиће организама поред генетичког материјала утиче и средина БИ.2.3.5. уочава да постоје разлике између јединки исте врсте и различитих врста и зна да су оне настале деловањем еволуционих механизма БИ.2.3.6. уочава прилагођеност организама и разуме да током еволуције природно одабирање доводи до прилагођавања организама на услове животне средине	БИ.3.3.1. разуме разлику између телесних и полних ћелија у погледу хромозома и деоба БИ.3.3.2. разуме да полне ћелије настају од посебних ћелија у организму БИ.3.3.3. зна функцију генетичког материјала и његову основну улогу у ћелији БИ.3.3.4. зна да је број хромозома у ћелији карактеристика врсте БИ.3.3.5. разуме како различити еволуциони механизми, мењајући учесталост особина у популацијама, доводе до еволуције БИ.3.3.6. разуме да човек може да утиче на смер и брзину еволуционих промена својих популација и популација других врста
<i>Живот у екосистему</i>		

Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
БИ.1.4.1. препознаје основне еколошке појмове (животна средина, станиште - биотоп, животна заједница - биоценоза, популација, еколошка ниша, екосистем, биом, биосфера) и зна најопштије чињенице о њима БИ.1.4.2. препознаје утицаје појединих абиотичких и биотичких фактора на организме и популације БИ.1.4.3. уме на задатом примеру да одреди материјалне и енергетске токове у екосистему, чланове ланаца исхране и правце кружења најважнијих супстанци (воде, угљеника, азота) БИ.1.4.4. препознаје животне услове који владају у карактеристичним екосистемима Србије и најважније представнике врста које их насељавају БИ.1.4.5. препознаје основне последице развоја човечанства на природу (утицај киселих киша, озонских рупа, појачање ефекта стаклене баште, глобалне климатске промене) и најважније врсте загађивања воде, ваздуха, земљишта БИ.1.4.6. разуме утицај човека на биолошку разноврсност (нестанак врста, сеча шума, интензивна пољопривреда, отпад) БИ.1.4.7. препознаје основне процесе важне у заштити и очувању животне средине (рециклажу, компост) и у заштити биодиверзитета (националних паркова, природних резервата) БИ.1.4.8. зна шта може лично предузети у заштити свог непосредног животног окружења	БИ.2.4.1. употребљава еколошке појмове у опису типичних ситуација у природи БИ.2.4.2. зна и правилно именује делове екосистема, заједница и популација и зна да опише везе између делова БИ.2.4.3. уме да на разноврсним примерима одреди основне материјалне и енергетске токове у екосистему, основне односе исхране и најважнија својства биоценоза и популација БИ.2.4.4. зна да у природи постоји кружење појединих супстанци (воде, угљеника и азота) БИ.2.4.5. препознаје различите биоме и зна њихов основни распоред на земљи БИ.2.4.6. препознаје животне услове који владају у појединим екосистемима Европе и света и карактеристичне представнике врста које их насељавају БИ.2.4.7. зна да објасни основне прилагођености живих организама на живот у ваздушној, воденој и земљишној средини БИ.2.4.8. разуме последице загађења воде, ваздуха и земљишта, као и значај очувања природних ресурса и уштеде енергије БИ.2.4.9. разуме значај природних добара у заштити природе (националних паркова, природних резервата, ботаничких башта, зоо-вртова)	БИ.3.4.1. уме да објасни како различити делови екосистема утичу један на други као и међусобне односе популација у биоценози БИ.3.4.2. разуме да се уз материјалне токове увек преноси и енергија и обратно и интерпретира односе исхране у екосистему (аутотрофне, хетеротрофне, сапротрофне животне комплексе, ланце исхране и трофичке пирамиде) БИ.3.4.3. разуме значај кружења појединих супстанци у природи (воде, угљеника и азота) БИ.3.4.4. разуме просторну и временску организацију животних заједница и популација БИ.3.4.5. предвиђа на основу задатих услова средине тип екосистема који у тим условима настаје БИ.3.4.6. познаје механизме којима развој човечанства изазива промене у природи (утицај киселих киша, озонских рупа, појачање ефекта стаклене баште, глобалне климатске промене) БИ.3.4.7. познаје механизме деловања мера заштите животне средине, природе и биодиверзитета БИ.3.4.8. разуме зашто се неограничен развој човечанства не може одржати у ограниченим условима целе планете
Човек и здравље		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво

БИ.1.5.1. зна основне мере за одржавање личне хигијене и хигијене околине и разуме зашто је важно да их се придржава БИ.1.5.2. разуме значај примене хигијенских навика у исхрани и посебно значај термичке обраде хране БИ.1.5.3. разуме значај одржавања хигијене кућних љубимаца, домаћих и дивљих животиња и правилног опхођења са њима БИ.1.5.4. разуме зашто је важно да се придржававаничних упутстава која се односе на заразне болести (епидемије и пандемије) БИ.1.5.5. препознаје основне знаке поремећаја функције појединих органа и основне симптоме инфекције и разликује стање у коме може сам да интервенише од стања када мора да се обрати лекару БИ.1.5.6. разуме предности и недостатке употребе додатака у храни и исхрани (конзерванси и неконтролисана употреба витамина, антиоксиданата, минерала итд.) и опасности до којих може да доведе неуравнотежена исхрана (редукционе дијете, претерано узимање хране и сл.) и познаје основне принципе правилног комбиновања животних намирница БИ.1.5.7. разуме да загађење животне средине (воде, ваздуха, земљишта, бука, итд.) и неке природне појаве (UV зрачење) неповољно утичу на здравље човека БИ.1.5.8. зна и разуме какав значај за здравље имају умерена физичка активност и поштовање биолошких ритмова (сна, одмора) БИ.1.5.9. разуме да постоје полне болести, познаје мере превенције и могуће путеве инфекције, као и њихове негативне последице на здравље БИ.1.5.10. зна да постоје природне промене у понашању које настају као последица физиолошких промена (пубертет, менопауза), зна да у адолесцентом добу могу да се појаве психолошки развојни проблеми (поремећаји у исхрани,	БИ.2.5.1. познаје основне механизме деловања превентивних мера у очувању здравља БИ.2.5.2. разуме значај и зна основне принципе правилног комбиновања животних намирница БИ.2.5.3. зна како се чува хранљива вредност намирница БИ.2.5.4. зна механизме којима загађење животне средине угрожава здравље човека БИ.2.5.5. зна механизме деловања хемијских материјана физиолошке процесе у организму и на понашање (утицај алкохола, различитих врста дрога, енергетских напитака и сл.)	БИ.3.5.1. познаје узроке и физиолошке последице заразних болести БИ.3.5.2. познаје основне принципе лечења заразних и других болести БИ.3.5.3. разуме основне биолошке процесе који леже у основи физиолошки правилне исхране БИ.3.5.4. познаје главне компоненте намирница и њихову хранљиву вредност БИ.3.5.5. познаје симптоме и главне карактеристике болести метаболизма и узроке због којих настају (гојазност, анорексија, булимија, шећерна болест) БИ.3.5.6. разуме механизме поремећаја функције појединих органа БИ.3.5.7. познаје основне биолошке механизме који доводе до развијања болести зависности БИ.3.5.8. разуме механизме стресног стања и утицај јаких негативних емоција на физиолошке процесе у организму и на понашање појединца
---	---	--

поремећаји понашања, поремећаји сна и сл.) БИ.1.5.11. разуме одговорност и опасност превременог ступања у сексуалне односе и разуме зашто абортус у доба развоја има негативне последице на физичко и ментално здравље БИ.1.5.12. зна да болести зависности (претерана употреба дувана, алкохола, дроге) неповољно утичу на укупан квалитет живота и зна коме може да се обрати за помоћ (институцијама и стручњацима) БИ.1.5.13. зна како се треба понашати према особи која болује од болести зависности или је ХИВ позитивна		
Посматрање, мерење и експеримент		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
БИ.1.6.1. уме да разликује и користи једноставне процедуре, технике и инструменте за прикупљање података у биологији (посматрање, бројање, мерење) БИ.1.6.2. уме да по упутству и уз помоћ наставника реализује једноставно истраживање, попуни формулар, прикаже резултате у табели/графикону и извести о резултату БИ.1.6.3. зна како да се понаша у лабораторији и на терену и правила о раду и безбедности рада БИ.1.6.4. уме по упутству да изведе унапред постављени експеримент и одговори на једноставну хипотезу уз помоћ и навођење наставника	БИ.2.6.1. уме да уз навођење реализује сложено прикупљање података, систематизује податке и извести о резултату БИ.2.6.2. зна шта је грешка инструмента и прецизност мерења и уме по упутству да калибрише инструмент БИ.2.6.3. уме, уз помоћ наставника, да прави графиконе и табеле према два критеријума уз коментар резултата БИ.2.6.4. уме на задатом примеру, уз помоћ наставника, да постави хипотезу, формира и реализује једноставан експеримент и извести о резултату	БИ.3.6.1. разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података БИ.3.6.2. уме да осмисли једноставан протокол БИ.3.6.1. разуме значај и уме самостално да реализује систематско и дуготрајно прикупљање података БИ.3.6.2. уме да осмисли једноставан протокол прикупљања података и формулар за упис резултата БИ.3.6.3. уме самостално да прави графиконе и табеле према два критеријума уз детаљан извештај БИ.3.6.4. разуме значај контроле и пробе у експерименту (варирање једног/више фактора), уме да постави хипотезу и извуче закључак БИ.3.6.5. зна, уз одговарајуће навођење наставника, самостално да осмисли, реализује и извести о експерименту на примеру који сам одабере

ФИЗИКА – ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Ученик треба да: Специфични циљеви и задаци/исходи
Осцилатори и таласно кретање	-разликује физичке величине које су одређене само бројном вредношћу (време, маса, температура, рад, енергија, количина наелектрисања, електрични напон и струја) од оних које су дефинисане интензитетом, правцем и смером (брзина, убрзање, сила, јачина електричног и магнетног поља ...),
Светлосне појаве	-уме да слаже и разлаже силу, јачину електричног поља...
Електрично поље	-разликује различите врсте кретања (транслаторно, осцилаторно, таласно) и да зна њихове карактеристике,
Електрична струја	-зна основне карактеристике звука и светлости, -зна да је брзина светлости у вакууму највећа постојећа брзина у природи,
Магнетно поље	-разуме да је рад силе једнак промени енергије и на нивоу примене користи трансформацију енергије у рад и обрнуто, -примењује законе одржања (маса, енергије, количине наелектрисања),
Елементи атомске и нуклеарне физике	-зна услове за настанак струје и Омов закон, -прави разлику између температуре и топлоте,
Физика и савремени свет	-уме да рукује мерним инструментима, -користи јединице Међународног система (SI) за одговарајуће физичке величине
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физике	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал, пп презентације...
Активности наставника	Излаже садржаје уз демонстрацију огледа, предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, уочавају, именују, решавају задатке, упоређују, одговарајују, објашњава, анализирају, изводе вежбе, закључују, истражују, проверавају, примењују...
Корелација	Српски језик, Математика
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, тестови знања, контролне вежбе, усмено испитивање, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за Физику садрже стандарде постигнућа за области: *Сила, Кретање, Електрична струја, Мерење, Енергија и топлота, Математичке основе физике, Експеримент*

Сила		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФИ.1.1.1. уме да препозна гравитациону силу и силу трења које делују на тела која мирују или се крећу равномерно ФИ.1.1.2. уме да препозна смер деловања магнетне и електростатичке силе ФИ.1.1.3. разуме принцип спојених судова	ФИ.2.1.1. уме да препозна еластичну силу, силу потиска и особине инерције ФИ.2.1.2. зна основне особине гравитационе и еластичне силе, и силе потиска ФИ.2.1.3. уме да препозна када је полуга у стању равнотеже. ФИ.2.1.4. разуме како односи сила утичу на врсту кретања. ФИ.2.1.5. разуме и примењује концепт густине. ФИ.2.1.6. зна да хидростатички притисак зависи од висине стуба флуида.	ФИ.3.1.1. разуме и примењује услове равнотеже полуге ФИ.3.1.2. зна какав је однос сила које делују на тело које мирује или се равномерно креће ФИ.3.1.3. зна шта је притисак чврстих тела и од чега зависи ФИ.3.1.4. разуме и примењује концепт притиска у флуидима
Кретање		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФИ.1.2.1. уме да препозна врсту кретања према облику путање ФИ.1.2.2. уме да препозна равномерно кретање ФИ.1.2.3. уме да израчуна средњу брзину, пређени пут или протекло време ако су му познате друге две величине	ФИ.2.2.1. уме да препозна убрзано кретање ФИ.2.2.2. зна шта је механичко кретање и које га физичке величине описују ФИ.2.2.3. уме да препозна основне појмове који описују осцилаторно кретање	ФИ.3.2.1. уме да примени односе између физичких величина које описују равномерно променљиво праволинијско кретање. ФИ.3.2.2. уме да примени односе између физичких величина које описују осцилаторно кретање. ФИ.3.2.3. зна како се мењају положај и брзина при осцилаторном кретању. ФИ.3.2.4. зна основне физичке величине које описују таласно кретање ФИ.3.2.5. уме да препозна основне особине звука и светлости. ФИ.3.2.6. зна како се прелама и одбија светлост
Електрична струја		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФИ.1.3.1. уме да препозна да струја тече само кроз проводне материјале ФИ.1.3.2. уме да препозна магнетне ефекте електричне струје	ФИ.2.3.1. зна да разликује електричне проводнике и Изолаторе. ФИ.2.3.2. зна називе основних елемената електричног кола. ФИ.2.3.3. уме да препозна да ли су извори напона везани редно или паралелно ФИ.2.3.4. уме да израчуна отпор, јачину струје или напон ако су му познате друге две величине. ФИ.2.3.5. уме да препозна топлотне ефекте електричне струје. ФИ.2.3.6. разуме појмове енергије и снаге електричне струје	ФИ.3.3.1. зна како се везују отпорници и инструменти у електричном колу

<i>Мерење</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФИ.1.4.1. уме да чита мерну скалу и зна да одреди вредност најмањег подеока ФИ.1.4.2. уме да препозна мерила и инструменте за мерење дужине, масе, запремине, температуре и времена. ФИ.1.4.3. зна да користи основне јединице за дужину, масу, запремину, температуру и време ФИ.1.4.4. уме да препозна јединице за брзину ФИ.1.4.5. зна основна правила мерења, нпр. нула ваге, хоризонтални положај, затегнута мерна трака ФИ.1.4.6. зна да мери дужину, масу, запремину, температуру и време	ФИ.2.4.1. уме да користи важније изведене јединице SI и зна њихове ознаке ФИ.2.4.2. уме да препозна дозвољене јединице мере изван SI, нпр. литар или тону ФИ.2.4.3. уме да користи префиксе и претвара бројне вредности физичких величина из једне јединице у другу, нпр. километре у метре ФИ.2.4.4. зна када мерења понављамо више пута	ФИ.3.4.1. уме да претвара јединице изведених физичких величина у одговарајуће јединице SI система ФИ.3.4.2. уме да мери јачину струје и напон у електричном колу ФИ.3.4.3. зна шта је грешка мерења
<i>Енергија и топлота</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФИ.1.5.1. зна да агрегатно стање тела зависи од његове температуре ФИ.1.5.2. уме да препозна да се механичким радом може мењати температура тела	ФИ.2.5.1. зна да кинетичка и потенцијална енергија зависи од брзине, односно висине на којој се тело налази. ФИ.2.5.2. уме да препозна појаве код којих се електрична енергија троши на механички рад ФИ.2.5.3. уме да препозна појмове рада и снаге ФИ.2.5.4. зна да унутрашња енергија зависи од температуре. ФИ.2.5.5. зна да запремина тела зависи од температуре	ФИ.3.5.1. разуме да се укупна механичка енергија тела при слободном паду одржава ФИ.3.5.2. уме да препозна карактеристичне процесе и термине који описују промене агрегатних стања
<i>Математичке основе физике</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
	ФИ.2.6.1. разуме и примењује основне математичке формулације односа и законитости у физици, нпр. директну и обрнуту пропорционалност ФИ.2.6.2. уме да препозна векторске физичке величине, нпр. брзину и силу ФИ.2.6.3. уме да користи и интерпретира табеларни и графички приказ зависности физичких величина	
<i>Експеримент</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФИ.1.7.1. поседује мануелне способности потребне за рад у лабораторији ФИ.1.7.2. уме да се придржава основних правила понашања у лабораторији	ФИ.2.7.1. уме табеларно и графички да прикаже резултате посматрања или мерења. ФИ.2.7.2. уме да врши једноставна уопштавања и систематизацију резултата. ФИ.2.7.3. уме да реализује експеримент по упутству	ФИ.3.7.1. уме да донесе релевантан закључак на основу резултата мерења ФИ.3.7.2. уме да препозна питање на које можемо да одговоримо посматрањем или експериментом

ХЕМИЈА – ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68часова годишње)	
Садржај програма	Ученик треба да: Специфични циљеви и задаци/исходи
Неметали, оксиди неметала и киселине	-зна о заступљености неметала у природи, у елементарном виду и у једињењима; -разуме основна физичка и хемијска својства важнијих представника неметала (водоника, кисеоника, сумпора, азота и угљеника); -повезује структуру атома неметала са њиховим својствима и положајем у Периодном систему елемената; -зна која својства неметала одређују њихову практичну примену; -зна да неметали реагују на кисеоник и граде оксиде; -составља формуле оксида неметала применом знања о валенци неметала; -зна да оксиди неметала, који реагују са водом, са њом граде киселине; -примењује знање да је валенца неметала иста у киселини и одговарајућем оксиду; -уме да докаже киселине помоћу индикатора.
Метали, оксиди метала и хидроксиди	-зна о заступљености метала у природи, у елементарном виду и у једињењима; -разуме основна физичка својства метала, -повезује структуру атома метала са њиховим својствима и положаје м у периодном систему елемената, -разликује својства хемијски изразитих метала од технички важних метала, -зна својства метала која одређују њихову практичну примену, -зна да метали реагују са кисеоником и граде оксиде метала, -составља формуле оксида метала применом знања о валенци метала, -зна да оксиди метала, који реагују са водом, са њом граде хидроксида (базе), -зна да је валенца метала иста у хидроксиду и одговарајућем оксиду, -зна да је хидроксидна група једновалентна, -составља формуле хидроксида на основу валенце метала, -уме да помоћу индикатора докаже базна својства раствора хидроксида, -зна да у реакцији везних метала са киселинама настаје водоник, -зна да су метали подложни корозији и поступке заштите од корозије, -зна да се легирање врши у циљу добијања материјала са својствима погодним за одређену намеру.
Соли	-усвоји знања о појму соли, -составља формуле соли на основу валенце метала и валенце киселинског остатка, -составља формуле соли на основу назива соли и обрнуто, -зна да соли могу настати хемијским реакцијама: киселине и базе, метала и киселине, киселог оксида и базе, -уочава међусобну повезаност оксида, киселина, хидроксида и соли, -предвиђа производе реакција у којима учествују хемијски елементи и једињења која су представници одређених класа неорганских једињења, -зна о заступљености натријум-хлорида и калцијум-карбоната у природи, -зна о значају и примени важних соли.

Електролитичка дисоцијација киселина, хидроксида и соли	-разуме како да под утицајем поларних молекула воде дисосују киселине, хидроксида и соли, -зна да киселине у води дају као позитивне јоне H^+ јоне, -зна да у воденим растворима база постоје хидроксидни јони, OH^-, -разуме да је реакција неутрализације реакција између H^+ и OH^- јона, -разуме да су доказивање кисело-базних својстава раствора помоћу индикатора заснива на постојању одређених јона у раствору, -познаје рН-скалу и на основу рН-вредности разврстава растворе у киселе, базне и неутралне, -разуме међусобну повезаност оксида, киселина, хидроксида и соли.
Увод у органску хемију	-зна да су једињења угљеника, изузев оксида, угљене киселине и њених соли (карбоната и хидрогенкарбоната) органска једињења, -зна да су угљеникови атоми у молекулима органских једињења четворовалентни, -разуме да се угљеникови атоми могу међусобно повезивати у отворене и затворене низове (прстенове), да веза између атома угљеника може бити једнострука, двострука и трострука, те да је то узрок многобројности органских једињења, -разуме да угљеникови атоми у молекулима органских једињења могу бити повезани и са атомима других елемената једноструком, двоструком или троструком везом.
Угљоводоници	-разликује алкане, алкене и алкине на основу молекулске и структурне формуле и на основу назива, -разуме структурну изометрију, -зна физичка својства угљоводоника (растворљивост, агрегатно стање на собној температури), -зна да угљоводоници подлежу реакцији сагоревања у којој се ослобађа топлота, -разуме разлике у структури и реактивности засићених и незасићених угљоводоника, односно да двострука веза у молекулима алкена и трострука веза у молекулима алкина условљава њихова хемијска својства, -разуме основне хемијске реакције алкана (супституција), алкена и алкина (адисија), -зна да су главни природни извори угљоводоника нафта и земни гас, -зна важније деривате нафте (бензин, петролеум, дизел уље, уље за подмазивање и асфалт) и да су то смеше једињења сличних физичких и хемијских својстава.

Органска једињења са кисеоником	-разуме да је функционална група део молекула који условљава физичка и хемијска својства једињења, -зна функционалну групу алкохола и како се алкохоли измењују, -разуме како хидроксилна група одређује физичка и хемијска својства алкохола, -зна о добијању етанола алкохолним врењем, -разуме основна физичка и хемијска својства етанола, -зна о практичној примени алкохола (метанола, етанола, гликола и глицерола), -зна о штетном дејству етанола на људски организам (алкохолизам), и о токсичности метанола, -зна функционалну групу карбонилних једињења, -зна да оксидацијом примарних алкохола настају алдехиди, а секундарних алкохола кетони, -зна о практичној примени карбонилних једињења (метанола и пропанона), -зна функционалну групу карбоксилних киселина и како се карбоксилне киселине именују, -разуме како карбоксилна група одређује физичка и хемијска својства карбоксилних киселина, -зна да оксидацијом етанола може настати етанска киселина, -зна о практичној примени карбонских киселина, -зна да се карбонске киселине називају масне киселине, -зна да у реакцији алкохола и карбоксилних киселина настају естри и како се настали естри именују, -разуме физичка својства естара.
Биолошки важна органска једињења	-зна шта су масти и уља и њихова физичка својства, -препознаје формуле и триацилглицерола као главних састојака масти и уља, -разуме основна хемијска својства масти и уља (реакције хидрогенизације и сапонификације), -зна да се детерџенти по хемијском саставу и својствима разликују од сапуна, али да је принцип уклањања нечистоће исти, -зна о значају и улози масти и уља у живим бићима, -зна шта су угљени хидрати и о њиховом значају и улози у живим бићима, -разликује према сложености моносахарида, дисахарида и полисахарида и зна да хидролизом дисахарида и потпуном хидролизом полисахарида настају моносахариди, -разликује сахарозу од инвертног шећера, -разуме да су различита својства и биолошка функција скроба и целулозе последица разлика у њиховој хемијској структури, -зна о практичној примени угљених хидрата (нпр., да се хартија прави од целулозе; да је памук, по хемијском саставу, целулоза), -зна да молекули аминокиселина садрже карбоксилну и амино групу, -зна да су протеини природни полимери протеинских аминокиселина, -зна да се есенцијалне аминокиселине морају уносити храном, -зна о значају и улози протеина у живим бићима, -наводи животне намирнице богате мастима и уљима, угљеним хидратима и протеинима, -зна да се неки витамини растварају у води, а неки у мастима, што је условљено њиховом хемијском структуром, -зна о значају и улози витамина у људском организму.
Хемија животне средине	-зна о значају поступања са супстанцама и значају правилног складиштења, -зна о загађивачима (неорганским и органским супстанцама) ваздуха, воде и земљишта и мерама заштите.

Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења хемије	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалогска, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал, пп презентације...
Активности наставника	Излаже садржаје уз демонстрацију огледа, предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, уочавају, именују, решавају задатке, упоређују, одговарајују, објашњава, анализирају, изводе вежбе, закључују, истражују, проверавају, примењују...
Корелација	Српски језик, Математика
Евалуација и оцењивање	Иницијално проверавање, тестови знања, контролне вежбе, усмено испитивање, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за Хемију садрже стандарде постигнућа за области: Општа хемија, Неорганска хемија, Органска хемија, Биохемија, Хемија животне средине, Експеримент		
Општа хемија		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ХЕ.1.1.1. да прави разлику између елемената, једињења и смеша из свакодневног живота, на основу њихове сложености ХЕ.1.1.2. о практичној примени елемената, једињења и смеша из сопственог окружења, на основу њихових својстава. ХЕ.1.1.3. на основу којих својстава супстанце могу да се разликују, којим врстама промена супстанце подлежу, као и да се при променама укупна маса супстанци не мења. ХЕ.1.1.4. да су чисте супстанце изграђене од атома, молекула и јона, и те честице међусобно разликује по наелектрисању и сложености грађе. ХЕ.1.1.5. тип хемијске везе у молекулима елемената, ковалентним и јонским једињењима. ХЕ.1.1.6. квалитативно значење симбола најважнијих хемијских елемената, хемијских формула најважнијих представника класа неорганских и органских једињења, и квалитативно значење хемијских једначина реакција оксидације ХЕ.1.1.7. шта су раствори, како настају и примере раствора у свакодневном животу ХЕ.1.1.8. значење следећих термина: супстанца, смеша, раствор, растварање, елемент, једињење, атом, молекул, јон, ковалентна веза, јонска веза, оксидација, оксид, киселина, база, со, индикатор ХЕ.1.1.9. загрева супстанцу на безбедан начин ХЕ.1.1.10. измери масу, запремину и температуру супстанце. ХЕ.1.1.11. састави апаратуру и изведе поступак цеђења. ХЕ.1.1.12. у једноставним огледима испита својства супстанци (агрегатно стање, мирис, боју, магнетна својства, растворљивост), као и да та својства опише	ХЕ.2.1.1. како тип хемијске везе одређује својства супстанци (температуре топљења и кључања, као и растворљивост супстанци) ХЕ.2.1.2. значење термина: материја, хомогена смеша, хетерогена смеша, анализа и синтеза, неутрализација, супституција, адиција, анхидрид, изомер, изотоп. ХЕ.2.1.3. шта је засићен, незасићен и презасићен раствор. ХЕ.2.1.4. да саставља формуле најважнијих представника класа неорганских и органских једињења, и једначине хемијских реакција неутрализације и супституције ХЕ.2.1.5. изабере најпогоднији начин за повећање брзине растварања супстанце (повећањем температуре растварања, уситњавањем супстанце, мешањем). ХЕ.2.1.6. промени концентрацију раствора додавањем растворене супстанце или растварања (разблаживање и концентровање) ХЕ.2.1.7. у огледима испитује својства супстанци и податке о супстанцама приказује табеларно или шематски. ХЕ.2.1.8. израчуна процентни састав једињења на основу формуле и масу реактанта и производа на основу хемијске једначине, то јест да покаже на основу израчунавања да се укупна маса супстанци не мења при хемијским реакцијама ХЕ.2.1.9. израчуна масу растворене супстанце и растварања, на основу процентног састава раствора и обрнуто. ХЕ.2.1.10. направи раствор одређеног процентног састава	ХЕ.3.1.1. разлику између чистих супстанци (елемената и једињења) и смеша, на основу врста честица које их изграђују ХЕ.3.1.2. како је практична примена супстанци повезана са њиховим својствима ХЕ.3.1.3. да су својства супстанци и промене којима подлежу условљене разликама на нивоу честица ХЕ.3.1.4. структуру атома, молекула и јона, које их елементарне честице изграђују и како од њиховог броја зависи наелектрисање атома, молекула и јона ХЕ.3.1.5. зависност растворљивости супстанце од природе супстанце и растварања ХЕ.3.1.6. значење следећих термина: естерификација, сапонификација ХЕ.3.1.7. на основу својстава састојака смеше да изабере и изведе одговарајући поступак за њихово раздвајање ХЕ.3.1.8. да осмисли експериментални поступак према задатом циљу/проблему/питању за истраживање, да бележи и приказује резултате табеларно и графички, формулише објашњење/а и изведе закључак/е ХЕ.3.1.9. да израчуна процентуалну заступљеност неке супстанце у смеси, да изводи стехиометријска израчунавања која обухватају реактант у вишку и однос масе и количине супстанце

<i>Неорганска хемија</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ХЕ.1.2.1. основна физичка и хемијска својства неметала и метала (агрегатно стање, проводљивост топлоте и електрицитет и реакцију са кисеоником) ХЕ.1.2.2. везу између својстава неметала и метала и њихове практичне примене ХЕ.1.2.3. да препозна метале (Na, Mg, Al, Fe, Zn, Cu, Pb, Ag, Au) на основу њихових физичких и хемијских својстава ХЕ.1.2.4. да на основу формуле именује основне класе неорганских једињења ХЕ.1.2.5. примере оксида, киселина, база и соли у свакодневном животу као и практичну примену ових једињења ХЕ.1.2.6. основна физичка и хемијска својства оксида, киселина, база и соли ХЕ.1.2.7. утврди основна физичка својства оксида (агрегатно стање, боја, мирис) ХЕ.1.2.8. докаже кисело-базна својства супстанци помоћу индикатора ХЕ.1.2.9. испита растворљивост соли ХЕ.1.2.10. безбедно рукује супстанцама, посуђем и прибором	ХЕ.2.2.1. на основу назива оксида, киселина, база и соли састави формулу ових супстанци ХЕ.2.2.2. пише једначине хемијских реакција синтезе и анализе бинарних једињења ХЕ.2.2.3. експерименталним путем испита растворљивост и хемијску реакцију оксида са водом ХЕ.2.2.4. испита најважнија хемијска својства киселина (реакција са карбонатима и металима)	ХЕ.3.2.1. да су физичка и хемијска својства метала и неметала одређена структуром њихових атома/молекула ХЕ.3.2.2. хемијска својства оксида (реакције са водом, киселинама, хидроксидима) ХЕ.3.2.3. да општа својства киселина зависе од њихове структуре (реакција са хидроксидима, металима, карбонатима, бикарбонатима и базним оксидима) ХЕ.3.2.4. да општа својства база зависе од њихове структуре (реакције са киселинама и са киселим оксидима) ХЕ.3.2.5. да физичка и хемијска својства соли зависе од њихове структуре ХЕ.3.2.6. изведе реакцију неутрализације
<i>Органска хемија</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ХЕ.1.3.1. формуле, називе и функционалне групе најважнијих угљоводоника, алкохола, карбонилних једињења, карбоксилних киселина и естара ХЕ.1.3.2. основна физичка и хемијска својства угљоводоника, алкохола, карбонилних једињења, карбоксилних киселина и естара ХЕ.1.3.3. практични значај угљоводоника, алкохола, карбонилних једињења, карбоксилних киселина и естара у свакодневном животу	ХЕ.2.3.1. пише једначине хемијских реакција сагоревања угљоводоника и алкохола	ХЕ.3.3.1. хемијске реакције угљоводоника, алкохола, карбонилних једињења, карбоксилних киселина и естара ХЕ.3.3.2. видове практичне примене угљоводоника, алкохола, карбонилних једињења, карбоксилних киселина и естара на основу својстава која имају ХЕ.3.3.3. пише једначине хемијских реакција угљоводоника, алкохола, карбонилних једињења, карбоксилних киселина и естара

Биохемија		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ХЕ.1.4.1. да наведе физичка својства (агрегатно стање и растворљивост) масти и уља, угљених хидрата, протеина ХЕ.1.4.2. примере и заступљеност масти и уља, угљених хидрата и протеина у намирницама	ХЕ.2.4.1. најважније улоге масти и уља, угљених хидрата и протеина у живим организмима	ХЕ.3.4.1. основу структуре молекула који чине масти и уља, угљене хидрате и протеине ХЕ.3.4.2. основна хемијска својства масти и уља (сапонификацију и хидролизу), угљених хидрата и протеина
Хемија животне средине		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ХЕ.1.5.1. значај безбедног поступања са супстанцама, начине њиховог правилног складиштења, а са циљем очувања здравља и животне средине		
Експеримент		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ХЕ.1.6.1. безбедно рукује основном опремом за експериментални рад и супстанцама ХЕ.1.6.2. изведе експеримент према датом упутству	ХЕ.2.6.1. прикупи податке посматрањем и мерењем, и да при том користи одговарајуће инструменте ХЕ.2.6.2. табеларно и графички прикаже резултате посматрања или мерења ХЕ.2.6.3. изводи једноставна уопштавања и систематизацију резултата	ХЕ.3.6.1. препозна питање/проблем које се може експериментално истражити ХЕ.3.6.2. постави хипотезе ХЕ.3.6.3. планира и изведе експеримент за тестирање хипотезе ХЕ.3.6.4. донесе релевантан закључак на основу резултата добијених у експерименталном раду

ТЕХНИЧКО И ИНФОРМАТИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ – ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	Ученик треба да:
Информатичке технологије	-прошире знања о основним командама оперативног система, -прошире знања о коришћењу интернета и електронске поште,
Електротехнички материјали и инсталације	-прошире знања о коришћењу основних програма за обраду текста, табела и слике, -обуче се за припрему презентација, -упознају подсистеме електроенергетског система,
Електричне машине и уређаји	-стекну појам о дистрибуцији електричне енергије, -упознају електроинсталациони материјал и елементе према стандардима наведених електроматеријала,
Дигитална електроника	-упознају основне електротехничке симболе, -науче да читају електротехничке шеме, а једноставније да користе у практичном раду,
Од идеје до реализације-модули	-стекну основна практична знања и умења у састављању електричних струјних кола, -упознају основне делове електротермичких и електродинамичких апарата и уређаја у домаћинству, -науче да правилно користе електричне уређаје и апарате, -упознају основне електронске елементе, -науче симболе и шеме у електроници, -хвате принципе рада телекомуникационих и аудиовизуелних уређаја у домаћинству, -развијају конструкторске способности израдом и склапањем модела електротехничких и електронских уређаја и апарата према одговарајућим шемама.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења техничког и информатичког образовања	
Облици рада	Фронтални; раду у пару; групни; индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалозна, текстуална, истраживачка, илустративно- демонстративна, практични радови ученика
Наставна средства	Уџбеник, радна свеска, припремљен материјал, пп презентације...
Активности наставника	Излаже садржаје уз демонстрацију огледа, предаје, објашњава, поставља проблем, упућује, сугерише, мотивише, подстиче, дискутује, анализира, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Посматрају, уочавају, именују, решавају задатке, упоређују, одговарајују, објашњава, анализирају, изводе вежбе, закључују, истражују, проверавају, примењују...
Корелација	Српски језик, Математика, Физика, Информатика и рачунарство, Домаћинство
Евалуација и оцењивање	Тестови знања, контролне вежбе, усмено испитивање, посматрање ангажованости на часу, ученички радови и продукти ученичких активности, домаћи задаци, вршњачко оцењивање...

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ – ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијањ физичких способности	<i>Општи оперативни задаци су:</i> -стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе физичког васпитања сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе физичког васпитања буду у пуној мери реализовани -подстицање раста, развоја и утицање на правилно држање тела -развој и усавршавање моторичких способности -стицање моторичких умења, која су као садржаји утврђени програмом физичког васпитања и стицање теоријских знања неопходних за њихово усвајање -усвајање знања ради разумевања значаја и суштине физичког васпитања -дефинисаног циљем овог васпитно-образовног подручја -формирање морално-вољних квалитета личности -оспособљавање ученика да стечена умења, знања и навике користе у -свакодневним условима живота и рада -стицање и развијање свести о потреби здравља, чувања здравља и заштити природе и човекове средине. <i>Посебни оперативни задаци:</i> -усмерени развој основних моторичких способности: брзине, снаге, издржљивости, гипкости и координације -стицање и усавршавање моторичких умења и навика предвиђених програмом физичког васпитања -примена стечених знања, умења и навика у сложенијим условима (кроз игру, такмичење и сл.) -задовољавање социјалних потреба за потврђивањем, групним поистовећивањем и сл -естетско изражавање покретом и кретањима и доживљавање естетских вредности -усвајање етичких вредности и подстицање вољних особина ученика.
Усвајање моторичких знања, умења и навика (Атлетика. Вежбе на справама и тлу. Ритмичка гимнастика, плес и народне игре.)	
Теоријско образовање	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења физичког васпитања	
Облици рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Методе рада	Вербалне, демонстрација, интерактивна, практични рад, вежбање
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, ЦД, касетофон, вијаче, справе за пењање, чуњеви, козлић...
Активности наставника	Објашњава, демонстрира, упознаје са правилима, дискутује, усмерава, наводи, подстиче, помаже, сугерише, подржава, мотивише, анализира, координира, планира, прилагођава, организује, посматра, похваљује, разговара , упућује, вреднује
Активности ученика	Ходају, трче, скачу, бацају, хватају, правилно користе справе, изводе вежбе на тлу и вежбе равнотеже, користе реквизите у различитим облицима вежби, усвајају елементе ритмичких вежби и народних плесова, прате излагање, увежбавају, прикзују...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Хемија, Музичка култура, Географија
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду.

Општи стандарди постигнућа-образовни стандарди за крај другог циклуса обавезног образовања за <i>Физичко васпитање: Оспособљеност у вештинама; Знања о физичком вежбању и физичком васпитању; Вредновање физичког васпитања.</i>		
Оспособљеност у вештинама		
<i>Подобласт – спортске игре</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.1.1. игра спортску игру примењујући основну технику, неопходна правила и сарађује са члановима екипе изражавајући сопствену личност узпоштовање других ФВ.1.1.2. зна функцију спортске игре, основне појмове, неопходна правила, основне принципе тренинга и пружа прву помоћ	ФВ.2.1.1. игра спортску игру примењујући виши ниво технике, већи број правила, једноставније тактичке комбинације и уз висок степен сарадње са члановима екипе изражава сопствену личност уз поштовање других ФВ.2.1.2. зна функцију и значај спортске игре, већи број правила, принципе и утицај тренинга	ФВ.3.1.1. Ученик/ученица игра спортску игру примењујући сложене елементе технике, испуњавајући тактичке задатке, учествује у организацији утакмице и суди на утакмицама. ФВ.3.1.2. Зна тактику игре, систем такмичења, начин организовања утакмице и суди.
<i>Подобласт - атлетика</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.1.3. правилно трчи варијантама технике трчања на кратке, средње и дуге стазе и мери резултат ФВ.1.1.4. зна терминологију, значај трчања, основе тренинга и пружа прву помоћ ФВ.1.1.5. зна правилно да скаче удаљ згрчном варијантом технике и мери дужину скока ФВ.1.1.6. зна терминологију, основе тренинга и пружа прву помоћ ФВ.1.1.7. зна правилно да скаче увис варијантом технике маказице ФВ.1.1.8. зна терминологију, основе тренинга и пружа прву помоћ ФВ.1.1.9. правилно баца куглу из места и мери дужину хица ФВ.1.1.10. зна правила за такмичење, сигурносна правила, влада терминологијом, основама тренинга и пружа прву помоћ	ФВ.2.1.3. правилно изводи варијанту технике штафетног трчања ФВ.2.1.4. зна правилно да скаче удаљ варијантом технике увинуће ФВ.2.1.5. зна правилно да скаче увис леђном варијантом технике ФВ.2.1.6. правилно баца куглу леђном варијантом технике ФВ.2.1.7. зна правила за такмичење ФВ.2.1.8. учествује на такмичењу у једној атлетској дисциплини	ФВ.3.1.3. Ученик/ученица правилно изводи варијанту технике штафетног трчања. ФВ.3.1.4. Ученик/ученица учествује на такмичењу у атлетском петобоју. ФВ.3.1.5. Зна атлетска правила неопходна за учествовање на такмичењу у атлетском петобоју.
<i>Подобласт – вежбе на справама и тлу</i>		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво

ФВ.1.1.11. ученик/ученица правилно изводи вежбе на тлу ФВ.1.1.12. ученик/ученица правилно изводи прескоке ФВ.1.1.13. ученик/ученица изводи вежбе и комбинације вежби на греди ФВ.1.1.14. ученица правилно изводи основне вежбе на двовисинском разбоју ФВ.1.1.15. ученик правилно изводи основне вежбе на коњу са хватаљкама ФВ.1.1.16. ученик правилно изводи основне вежбе на круговима ФВ.1.1.17. ученик правилно изводи основне вежбе на паралелном разбоју ФВ.1.1.18. ученик правилно изводи основне вежбе на вратилу ФВ.1.1.19. зна називе вежби, основе организације рада на справи и пружа прву помоћ	ФВ.2.1.9. ученик/ученица правилно изводи вежбе и комбинације вежби на тлу ФВ.2.1.10. ученик/ученица правилно изводи згрчку ФВ.2.1.11. ученица правилно изводи вежбе и комбинације вежби на греди ФВ.2.1.12. ученица правилно изводи вежбе и комбинације вежби на двовисинском разбоју ФВ.2.1.13. ученик правилно изводи вежбе и комбинације вежби на коњу са хватаљкама ФВ.2.1.14. ученик правилно изводи вежбе и комбинације вежби на круговима ФВ.2.1.15. ученик правилно изводи вежбе и комбинације вежби на паралелном разбоју ФВ.2.1.16. ученик правилно изводи вежбе и комбинације вежби на вратилу ФВ.2.1.17. зна мере сигурности, чување и помагање, називе вежби и основе организације рада	ФВ.3.1.6. Ученик/ученица правилно изводи вежбе и комбинацију вежби на тлу. ФВ.3.1.7. Ученик/ученица правилно изводи згрчку и разношку са изразитијим фазама ФВ.3.1.8. Ученица правилно изводи вежбе и комбинацију вежби на греди. ФВ.3.1.9. Ученица правилно изводи вежбе и комбинацију вежби на двовисинском разбоју. ФВ.3.1.10. Ученик правилно изводи вежбе и комбинацију вежби на коњу са хватаљкама. ФВ.3.1.11. Ученик правилно изводи вежбе и комбинацију вежби на круговима. ФВ.3.1.12. Ученик правилно изводи вежбе и комбинацију вежби на паралелном разбоју. ФВ.3.1.13. Ученик правилно изводи вежбе и комбинацију вежби на вратилу. ФВ.3.1.14. Ученик учествује у гимнастичком петобоју, а ученица учествује у гимнастичком четворобоју. ФВ.3.1.15. Зна мере сигурности, чување и помагање, називе вежби, основе организације рада и учествује на школском такмичењу.
Подобласт - плес		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.1.20. се успешно креће у ритму и темпу музичке пратње у простору основним облицима кретања (ходање, трчање)	ФВ.2.1.18. повезује просторно и временски плесне елементе у целину, изводи и реализује најмање један одабрани дечији плес ФВ.2.1.19. влада основном терминологијом, препознаје и разликује друштвене и народне плесове	ФВ.3.1.16. Ученик/ученица самостално изводи сопствену композицију покрета и кретања уз музичку пратњу и успешно моторички у ритму и темпу реализује одабрани народни, друштвени и дечији плес; влада основама тренинга и учествује на такмичењу. ФВ.3.1.17. Зна терминологију плесова и систем такмичења.
Подобласт-ритмичка гимнастика		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.1.21. правилно изводи основне вежбе из ритмичке гимнастике ФВ.1.1.22. зна називе вежби и основе тренинга, пружа прву помоћ	ФВ.2.1.20. правилно изводи вежбу са реквизитима	ФВ.3.1.18. Ученица правилно изводи самостални састав без и са реквизитима из ритмичке гимнастике и учествује на такмичењу.

Подобласт - пливање		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.1.23. плива и поштује правила самоспасавања и безбедности око и у воденој средини	ФВ.2.1.21. плива једном од техника спортског пливања, поседује вештину самопомоћи у води и безбедног понашања у и око водене средине	ФВ.3.1.19. Ученик/ученица зна да плива две технике спортског пливања и такмичи се.
Подобласт – вежбе обликовања		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.1.24. правилно изводи најмање један комплекс вежби обликовања и приказује вежбе за поједине делове тела ФВ.1.1.25. зна утицај и значај вежби обликовања за организам, познаје поделу вежби обликовања и њихову терминологију, и функцију појединих вежби у комплексу	ФВ.2.1.22. правилно изводи и показује више комплекса вежби обликовања без и са реквизитима ФВ.2.1.23. зна принципе састављања комплекса вежби обликовања и дозирање оптерећења	ФВ.3.1.20. Ученик/ученица саставља, правилно изводи и показује сложене комплексе вежби обликовања без и са реквизитима. ФВ.3.1.21. Зна да саставља комплексе вежби обликовања и дозира оптерећење.
Подобласт – стони тенис		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.1.26. игра. стони тенис примењујући основне елементе технике и поштује правила игре ФВ.1.1.27. зна функцију стоног тениса, основне појмове, неопходна правила, основне принципе тренинга и методику тренинга, пружа прву помоћ	ФВ.2.1.24. игра стони тенис користећи виши ниво технике удараца повезујући их са кретањем, може да одигра тактичку замисао и користи више врста сервиса ФВ.2.1.25. зна функцију и значај стоног тениса, већи број правила, принципе и утицаја тренинга	ФВ.3.1.22. Ученик/ученица игра стони тенис повезујући одигравање сложених елемената у целину заједно са кретањем, формира концепције игре према својим психо-физичким способностима, организује школско такмичење, суди на такмичењу. ФВ.3.1.23. Зна тактику стоног тениса, систем такмичења, начин организовања меча и суди.
Знања о физичком вежбању и физичком васпитању		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.2.1. смисао Физичког васпитања ФВ.1.2.2. утицај физичког вежбања. ФВ.1.2.3. основне појмове везане за физичко вежбање. ФВ.1.2.4. безбедност током вежбања. ФВ.1.2.5. основна правила спортских игара	ФВ.2.2.1. терминологију. ФВ.2.2.2. основе тренинга ФВ.2.2.3. да дозира оптерећење током вежбања	ФВ.3.2.1. Ученик/ученица зна правила индивидуалних спортских грана и спортских игара. ФВ.3.2.2. Ученик/ученица зна основе система такмичења. ФВ.3.2.3. Ученик/ученица зна начин организовања такмичења.

Вредновање физичког васпитања		
Основни ниво	Средњи ниво	Напредни ниво
ФВ.1.3.1. испољава позитиван став према физичком вежбању у свакодневном животу ФВ.1.3.2. испољава заинтересованост за физичко вежбање ФВ.1.3.3. доказује се кроз физичко вежбање ФВ.1.3.4. испољава позитиван став према сарадњи са другима у реализацији различитих задатака Физичког васпитања		

ОБАВЕЗНИ ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

**ВЕРСКА НАСТАВА-ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС-ОСМИ РАЗРЕД
(1 час недељно, 34 часа годишње)**

Циљеви:

- уознавање ученика са садржајем предмета, планом и програмом и начином реализације наставе Православног катихизиса
- установити каква су знања стекли и какве ставове усвојили ученици у претходном разреду школовања
- продубити код ученика знање о човеку као икони Божијој у свету
- развити свест код ученика о неопходности живота у заједници
- развити свест код ученика да је грех злоупотреба слободе
- омогућити ученицима основ за разумевање хришћанског појма слободе
- подстаћи ученике на узајамну љубав и поштовање
- подстаћи ученике на стално преиспитивање свог живота
- омогућити ученицима основ за правилно разумевање хришћанског подвига
- упутити ученике на смисао подвига светитеља
- објаснити ученицима начин, смисао и циљ поста
- уопознати ученике са Житијима Светих
- развити евхаристијски етос код ученика
- указати ученицима на значај личне и саборне молитве
- објаснити ученицима важност Литургије тумачењем значења речи Евхаристија и Литургија (захвалност и заједничко дело)
- указати ученицима да је литургијско сабрање израз Цркве као Тела Христовог
- указати ученицима на целину литургијског догађаја као узајамног даривања Бога и његовог народа
- уопознати ученике са смислом и основним елементима Литургије
- подстаћи ученике на заједничко учешће у богослужењима
- објаснити ученицима динамику богослужбеног времена
- објаснити ученицима да је Царство Божије крајњи циљ историје
- указати ученицима на повезаност између васкрсења мртвих и Царства Божијег
- објаснити ученицима појам обожења указујући им на библијски опис Преображења Господњег
- развијање свести ученика да је Литургија икона Царства Божјег
- уопознати ученике са сведочанствима присуства Божијег у овом свету (чуда, мошти...)
- предочити ученицима улогу Цркве у свету
- пружити ученицима основно знање о икономији Духа Светога
- уопознати ученике са иконографијом као изразом есхатолошког стања света и човека

Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	<i>По завршетку теме ученик ће:</i> -моћи да сагледа садржаје којима ће се бавити настава Православног катихизиса у току 8. разреда основне школе -моћи да уочи какво је његово предзнање из градива Православног катихизиса обрађеног у претходном разреду школовања
Човек је икона Божија	-моћи да увиди да је човек икона Божија јер је слободна личност и да је служба човекова да буде спона између Бога и света -моћи да увиди да се човек остварује као личност у слободној заједници љубави са другим -бити подстакнут да учествује у литургијској заједници -моћи да сагледа грех као промашај људског назначења -моћи да разликује слободу од самовоље -моћи да увиди да човек може бити роб својих лоших особина и навика -бити подстакнут да увиди вредност ближњег у сопственом животу -моћи да усвоји став да једино кроз љубав човек може превазићи конфликт -моћи да вреднује своје поступке на основу Христових заповести о љубави
Подвижничко-евхаристијски етос	-моћи да увиди да је подвиг начин живота у Цркви -моћи да препозна различите подвиге као путеве који воде ка истом циљу -моћи да објасни кад и како се пости -моћи да увиди смисао и значај поста -бити подстакнут на пост и молитву као начин служења Богу -бити подстакнут да развија хришћанске врлине -бити подстакнут да се критички односи према својим поступцима -бити подстакнут да чита Житија Светих -бити подстакнут да заснује свој однос према Богу на захвалности
Литургија	-моћи да увиди да је молитва разговор са Богом -бити подстакнут да преиспита и обогати свој молитвени живот моћи да схвати личну молитву као припрему за саборну молитву -моћи да објасни значење речи Литургија и Евхаристија -моћи да однос међу члановима Цркве пореди са повезаношћу удова у људском телу -моћи да препозна неке од елемената Литургије -моћи да увиди да Молитва Господња има литургијску основу -моћи да наведе најважније делове храма и препозна њихову богослужбену намену -моћи да именује нека богослужења и да зна да постоје покретни и непокретни празници -бити подстакнут да активније учествује у богослужењима

Царство Божије	-моћи да објасни да је Бог створио свет са циљем да постане Царство Божије -моћи да објасни да Царство Божије у пуноћи наступа по другом Христовом доласку и васкрсењу мртвих -моћи да објасни да је Бог створио човека као сарадника на делу спасења -моћи да препозна да је Литургија икона Царства Божијег -бити подстакнут да активније учествује у Светој Литургији -моћи да преприча догађај Преображења Господњег -моћи да повеже појмове светости и обожења са дејством Светога Духа -моћи да препозна да је предукус Царства Божијег присутан у моштима, чудотворним иконама, исцељењима... -моћи да препозна разлику између православне иконографије и световног сликарства -моћи да препозна икону као символ Царства Божијег -бити подстакнут да на правиан начин изражава поштовање према хришћанским светињама
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења православног катихизиса	
На почетку сваке наставне теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, садржајима по темама, начином остваривања програма рада, као и са начином вредновања њиховог рада. Уводне часове треба осмислити тако да допринесу међусобном упознавању ученика, упознавању ученика с циљевима, исходима, наставним садржајима, али и тако да наставник стекне почетни увид у то каквим предзнањима и ставовима из подручја <i>Православног катихизиса</i>, група располаже. Реализација програма се одвија у складу с <u>принципима савремене активне наставе</u> уз нагласак више на доживљајно и формативно, а мање на сазнајно и информативно. Наставни садржаји се реализују у складу са савременим педагошким захтевима у погледу употребе разноврсних метода, облика рада и наставних средстава. Наставник би требало да води рачуна и о психолошким чиниоцима извођења наставе-узрасту ученика, нивоу психофизичког развоја, интересовањима, склоностима, способностима и мотивацији ученика. <u>Наставник је извор знања, креатор, организатор и координатор ученичких активности у наставном процесу.</u>	
Врсте наставе и место реализације	Теоријска настава се реализује у учионици (32 часа), а практична настава (2 часа) се реализује у цркви – учешћем у литургијском сабрању.
Методе рада	Фронтални, индивидуални, групни рад, рад у пару
Корелација	Осми разред: Српски језик, Историја, Биологија, Ликовна култура, Музичка култура, Грађанско васпитање
Евалуација наставе	Процењивање успешности реализације наставе и остварености задатака и исхода наставе, наставник остварује на два начина: процењивањем реакције ученика или прикупљањем коментара ученика путем анкетних евалуационих листића и провером знања које ученици усвајају на часу и испитивањем ставова.
Оцењивање	Непосредно описно оцењивање ученика се врши кроз: усмено испитивање; писмено испитивање; посматрање понашања ученика.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ-ОСМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	-стварање разноврсних могућности да кроз различите садржаје и облике рада током наставе грађанског васпитања сврха, циљеви и задаци образовања, као и циљеви наставе грађанског васпитања буду у пуној мери реализовани;
Деца у савременом свету	-разумевање концепта универзалности права детета;
Медији у савременом друштву	-стицање знања о узроцима различитог степена остварености права детета у савременом свету;
Завршни део	-подстицање развоја критичког односа према појавама злоупотребе права детета;
	-уознавање са неопходним условима за остваривање најбољег интереса детета;
	-уознавање са местом, улогом и значајем међународних организација које се у свом раду баве унапређивањем положаја деце;
	-уознавање са местом, улогом и значајем институција и организација које се у свом раду баве унапређивањем положаја деце у Србији;
	-уознавање са националним законодавним оквиром чији је циљ заштита интереса деце;
	-разумевање места, улоге и одговорности државе, друштва, породице и детета у унапређивању положаја деце у једном друштву;
	-идентификовање особина, знања и вештина код деце које су значајне за њихову активну улогу у унапређивању положаја деце у друштву;
	-разумевање улоге и значаја медија у савременом друштву;
	-унапређивање вештина критичког разматрања информација добијених преко различитих медија;
	-уознавање са улогом медија у креирању слике детета у друштву.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења грађанског васпитања	
Облици рада	Групни рад-мале групе (4-6 ученика), индивидуални рад, радионичарски рад (интерактивне радионице)
Методе рада	Интерактивне, истраживачке методе, партиципативне, симулација, играње улога
Наставна средства	Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг, основни материјал и литература: фломастери, бојице, селотејп, лепак, маказе, листови А4 формата, литература, филмови, интернет...
Активности наставника	Упознаје ученике са предметом и програмом рада, организује рад, поставља питања, захтеве, даје своје мишљење, дискутује, подстиче, мотивише, даје повратну информацију, уважава мишљења ученика, прати, вреднује
Активности ученика	Слушају, разговарају, одговарају на питања, илуструју, дискутују, бране своје ставове, изводе закључке...
Корелација	Српски језик, Историја, Ликовна култура, Музичка култура, Страни језик, Информатика и рачунарство
Евалуација и оцењивање	Описно оцењивање (истиче се, добар и задовољава) на основу остварености циљева, постигнућа и ангажовања. Свака активност је прилика за процену напредовања и давање повратне информације, а ученике треба оспособљавати и охрабровати да процењују сопствени напредак у остваривању исхода предмета, као и напредак других ученика. <i>Грађанско васпитање</i> пружа изузетну могућност за неговање саморефлексије (промишљање ученика о томе шта зна, уме, може) и подстицање саморегулације процеса учења кроз постављање личних циљева напредовања и планирања како да их остваре.

РУСКИ ЈЕЗИК - ОСМИ РАЗРЕД (2 часа недељно, 68 часова годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци
Теме и ситуације: Приватно: заједничке активности и интересовања у школи и ван ње, дневне обавезе, обавезе у кући, уређење простора у којем живи (куповина животних намирница, подела посла...), здравствена заштита Јавно: развијање позитивног односа према животној средини и другим живим бићима (кућни љубимци, незбринуте животиње); знаменитости у културама земаља чији се језик учи; оброци (здрава исхрана); становање (блок, насеље, кућа, град, село); куповина (обраћање и учтиве форме обраћања); временске прилике; изласци (слободно време) Образовно: предмети, распоред часова, недељна оптерећеност; слободне активности (посете, спортски дани, хуманитарне акције)	Ученик треба да: <u>Разумевање говора</u> -разуме наставников говор и његова упутства, -разуме краће усмене текстова (до 15 реченица и не дуже од 3 минута) које исказују говорници различитих стандардних варијетета, на већ обрађене и новоуведене теме у вези са свакодневним животом, ближим и даљим учениковим окружњем и узрасно специфичним интересовањима, -разуме садржај текстова савремених музичких композиција исказаних једноставним језичким средствима, -сту препознаје и идентификује: а) његов општи садржај; б) важн информације (спцификоване и/или налогом захтеване); ц) суштину поруке и говорникову намеру, као и емоционални контекст.
	<u>Разумевање писаног текста</u> -разуме општи смисао аутентичних и адаптираних текстова дужине од 150 речи (огласи, краћи извештаји и вести, брошуре, проспекти, сервисне информације, краће репортаже, интервјуи, стрипови) из домна вћ обрађених и новоуведених тема у складу са узрастом и интересовањима (из домена свакодневног живота, ближег и даљег учениковог окружења, друштвених појава значајних за младе), -у зависности од комуникативног циља ученик у тексту препознаје и идентификује: а) његов општи садржај; б) важн информације (спцификоване и/или налогом захтеване); ц) суштину поруке и говорникову намеру, као и емоционални контекст.
	<u>Усмено изражавање</u> -једноставним језичким средствима (усвојеним рчима, изразима, реченицама) да основне информације о себи, својој породици, свом окружњу, школи и друговима и осталим узрасно адекватним темама, као и да код саговорника распита о сличним информацијама), -уз наставникову помоћ и уз употребу усвојених језичких средстава води кратак разговор о познатим, већ обрађиваним темама.
	<u>Писмено изражавање</u> -записује кратке белешке на основу наставниковог излагања, -користи кратке контактне форме: разгледнице, електронска писма, кратка писма са садржајем личне природе, -користи кратке писане форме да оствари комуникативну ситуацију молбе, захваљивања, упита, прихватања и одбијања предлога (употребљавајући једноставна и усвојена језичка средства), -самостално пише кратке саставе на познате, узрасно адекватне и блиске теме, дужине до 70 речи.
	<u>Медијација</u> У ситуацијама када посредује између особа (вршњака и одраслих) који не могу да се споразумевају, ученик треба да: -усмено прноси суштину поруке са матерњег на циљни језик и обрнуто, -писмено преноси једноставне поруке и објашњења, -препричава садржај краћег текста, аудио или визелног записа и краће интеракције, -започиње краћи разговор о познатим темама, одржава континуитет и завршава га.
Граматика	

	<u>Интеракција</u> -реагује вербално или невербално на упутства и постављена питања у вези са конкретном ситуацијом, -поставља питања и одговара на њих, -изражава допадање или недопадање; нуди прихвата понуду, позив или извињење, -учествује у комуникацији на часу и ван њега (у пару, у групи, итд.), -тражи разјашњења када нешто не разуме, -остварује једноставну интеракцију уз поновно формулисање исказа и врши корекције.
	<u>Знања о језику</u> -препознаје и користи граматичке садржаје предвиђене наставним програмом, -поштује основна правила смисленог повезивања реченица у шире целине, -увиђа могућности позитивног трансфера знања и стратегија стечених учењем првог страног језика, -користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр. форме учтивости), -уочава сличности и разлике између матерњг и страних језика које учи, -разуме везу између сопственог залагања и постигнућа у језичким активностима, -разуме значај употреба интернационализма, -примењује компензационе стратегије.
Комуникативне функције: Представљање себе и других; Поздрављање; Идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња, боја, бројева, итд. (у вези са темама); Разумевање и давање једноставних упутстава и команди; Постављање и одговарање на питања; Молбе и изрази захвалности; Примање и давање позива за учешће у игри/групној активности; Изражавање допадања/недопадања; Изражавање физичких сензација и потреба; Именовање активности (у вези са темама); Исказивање просторних односа и величина (<i>Идем, долазим из..., Лево, десно, горе, доле...</i>); Давање и тражење информација о себи и другима; Тражење и давање обавештења; Описивање лица и предмета; Изрицање забране и реаговање на забрану; Изражавање припадања и поседовања; Тражење и давање обавештења о времену на часовнику; Скретање пажње; Тражење мишљења и изражавање слагања/ неслагања; Исказивање извињења и оправдања.	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења руског језика	
Облици рада	Фронтални, индивидуални рад, рад у пару, групни рад
Методе рада	Вербалне, текстуалне, комбиноване, интерактивне, илустративно-демонстративне, практични рад, игре улога, симулације
Наставна средства	Уџбеник, аудио диск, радна свеска, картице, фотографије, сликовне карте, илустрације, разни материјали, постери, евалуациони лист...
Активности наставника	Презентација градива, упућивање, праћење, усмеравање, мотивисање, дискутовање, анализирање, провера, корективна настава...
Активности ученика	Слушају, пишу, читају, одговарају на питања, препричавају, пишу по диктату, певају, повезују, допуњавају реченице, истражују, презентују, израђују пано, зидне новине, постере...
Корелација	Сви предмети
Евалуација и оцењивање	Проверавање се спроводи усмено и писмено: разумевање говора и краћег писаног текста, усмена и писмена вежбања, усвојеност лексичких садржаја и граматичких структура, правопис, домаћи задаци, израда пројеката, а вреднује се и степен ангажовања ученика.

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ-ИЗАБРАНИ СПОРТ-ОСМИ РАЗРЕД (1час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Развијање моторичких способности ученика	<i>Општи оперативни задаци:</i> -развој и одржавање моторичких способности ученика; -учење и усавршавање моторичких форми изабраног спорта; -стицање теоријских знања у изабраном спорту; -познавање правила такмичења у изабраном спорту; -формирање навика за бављење изабраним спортом; -социјализација ученика кроз изабрани спорт и неговање етичких вредности према учесницима у такмичења; -откривање даровитих и талентованих ученика за одређени спорт и њихово подстицање да се баве спортом. <i>Посебни оперативни задаци:</i> -развој и одржавање специфичних моторичких способности (које су нарочито значајне за успешно бављење изабраним спортом); -учење и усавршавање основних и сложених елемената технике изабраног спорта; -пружање неопходних знања из изабраног спорта (принципи технике, начин вежбања-тренирања, стицање основних и продубљених тактичких знања, -правила такмичења у спорту итд.) и њихова примена у пракси; -учење и усавршавање основне тактике изабраног спрта и њена примене у пракси; -обавезна реализација такмичења на одељењском и разредном нивоу; -задовољавање социјалних потреба за потврђивањем и групним поистовећењем и др.
Спортско-техничко образовање ученика (обучавање и усавршавање технике)	
Индивидуална и колективна тактика изабраног спорта	
Торијско образовање	
Правила изабраног спорта	
Организовање унутародљњских и међуодељењских такмичења	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења <i>физичко васпитање-изабрани спорт</i>	
Облици рада	Организациони: час физичког васпитања-изабрани спорт, спортска такмичења, утакмице, турнири; фронтални, групни, раду пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне методе, демонстрација, метода систематског понављања и вежбање, практичан рад...
Наставна средства	Струњаче, лопте, палице, шведска клупа, ниска греда, обручи, голови, клупе, столице, справе за пењање, чуњеви, козлић, конопац...
Активности наставника	Демонстрира, објашњава, прати, координира, исправља грешке, упознаје са правилима, вреднује...
Активности ученика	Прати излагање, увежбавање, учење правила и приказивање, анализирање, поређење, трчање, скакање...
Корелација	Биологија, Физика, Математика, Музичка култура, Географија, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, стање моторичких способности, усвојене здравствено-хигијенске навике, достигнути ниво савладаности моторних знања, умења и навика у складу са индивидуалним могућностима, однос према раду, приказ технике научних елемената, тактике и теоријског знања; учешће у утакмицама, турнири.

**ИЗБОРНИ НАСТАВНИ ПРЕДМЕТИ НАСТАВНОГ ПЛАНА И ПРОГРАМА ЗА ДРУГИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

ИНФОРМАТИКА И РАЧУНАРСТВО – ОСМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Исходи
	<i>По завршетку теме ученик ће бити у стању да:</i>
Рачунарство	-коришћењем одговарајућег програмског језика и пратећг алата, решавају типове проблема познате из градива других предмета у којима се у поступку решавања прво изражава формула у општим бројвима а затим замењују конкретне вредности, при чему се задатак формулише тако да га програмом треба решити у општем случају, у случају који пртпоставља већи број улазних промнљивих односно разликовање више могућих сценарија и слично; -коришћењем одговарајућих алата и уз изражавање поступка обраде у програмском коду, планирају и имплементирају обраду задатог скупа података, као и табеларну и графичку презентацију обрађених података.
ИКТ	-реализује креативне пројекте који укључују избор, коришћење и комбиновање више апликација (пожељно на низу уређаја) да би досегли изазовне циљеве укључујући прикупљање и анализу података и задовољавање потреба познатих корисника; -креира, поново користи, ревидира и проналази нову намену дигиталним продуктима намењеним познатој публици; -дизајнира, развија, објављује и представља радов помоћу информационо-комуникационе технологије примењујући сарадничке активности.
Дигитална писменост	-користе различите врсте технологије на сигуран, етички, одговоран и безбедан начин, водећи рачуна о онлајн идентитету и приватности; -препознаје непримерени садржај и/или нежељене контакте и штити се до њих; -активно учествује у спречавању електронског насиља и непримерене употребе ИКТ-а.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења информатике и рачунарства	
На почетку теме ученици се упознају са циљевима и исходима наставе, односно учења, планом рада и начинима оцењивања. Оријентациони број часова по теми је: информатика 70%, ИКТ и дигитална писменост 25%.	
Облици и место наставе	Теоријска и практична настава се реализује у кабинету за информатику.
Облици рада	Фронтални, групни, индивидуални
Методе рада	Монолошка, дијалошка, текстуална, истраживачка, демонстративна, практични рад ученика, програмирана, проблемска настава
Наставна средства	Уџбеник, припремљен материјал, пп презентације, рачунар...
Активности наставника	Даје упутства, објашњава, усмерава, води, захтева, коригује, демонстрира, подстиче, оцењује
Активности ученика	Посматра, уочава, усваја нова знања, препознаје, именује, повезује, разликује, одговара на питања, ради у групи и самостално, интерпретира, закључује, објашњава, проверава, примењује, истражује, креира, снима...
Корелација	Математика, Физика, Техничко и информатичко образовање, Енглески језик, Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура
Евалуација и оцењивање	Вредновање остварености исхода врши се кроз: праћење остварености исхода у стицању знања, праћење развоја вештина при изради практичног рада и активност на часу, као и израда пројектног задатка.

ДОМАЋИНСТВО-ОСМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Средства за одржавање личне хигијене и хигијене стана	<i>Ученик треба да:</i> -усвоји знања о коришћењу у домаћинству, о хемијској и микробиолошкој исправности воде; -овлада знањима о потреби и значају хемијске и микробиолошке исправности воде; -прави разлику између техничке и пијаће воде; -зна да су ресурси пијаће воде ограничене и рационално је троши; -зна критеријуме за одређивање квалитета воде за хигијенске потреб домаћинства („мека“ и „тврда“ вода) и правилно их примењује у домаћинству; -правилно одабира и користи средства за одржавање личне хигијене (тоалетни сапуни, шампони, пасте за зубе) и козметичке препарате (дезодоранси, средства за негу коже и косе, декоративна козметичка средства); -разуме конвенционалне ознаке на средствима за личну хигијену и козметичким препаратима и у складу са њима их користи; -зна начине чувања средстава за личну хигијену и козметичких препарата; -сагласно конвенционалним ознакама, чува и примњује лекове и санитаретски материјал у кућним условима; -уме да према својствима правилно изабере и рационално користи средства за чишћење и дезинфекцију и разуме њихово дејство(средства за чишћење стакла, дрвених површина, керамичких плочица, санитарија, текстилних и металних материјала); -разуме функционалност као критеријум за избор материјала у домаћинству и користи различите врсте материјала за опремање стана (дрво, метал, пластика, стакло, керамика, текстил); -уме да бојењем, лакирањем и полирањем заштити металне, дрвене и зидне површин од спољашњих утицаја; -уме, зависно од врсте материјала, да изабере лепак или да изведе други одговарајући начин спајања; -разврстава и правилно одлаже чврст отпад у домаћинству применом конвенционалних и ознака; придржава се и/или предузима мере заштите околине од отпадних материјала из домаћинства.

Исхрана човека	-зна да се исхраном уноси шест главних врста супстанци неопходних људском организму (протеини, угљни хидрати, масти и уља, витамини, минерали и вода); -зна о заступљености протеина, угљних хидрата, масти и уља, витамина и минерала у намирницама животињског и биљног порекла; -зна о еколошкој и генетски модификованој храни; -уме да правилно чува и припрема намирнице тако да се одржи њихова хранљива вредност; -зна о значају и поступцима конзервисања намирница у домаћинству и индустрији; -разуме разлик у потребама у градивним, енергетским и заштитно-регулаторским састојцима хране у зависности од узраста, врсте занимања, пола, спољашње средине, здравственог и физиолошког стања организма; -планира дневне оброке и саставља јеловнике, у складу са општим принципима правилне исхране; -правилном исхраном доприноси сопственом начину живота; -зна о последицама поремећаја у исхрани; -формира практична знања и вештине припремања хране и руковања прибором, посуђем, справама и машинама за припремање хране; -развије хигијенске навике руковања намирницама (чување намирница, припремање и служење), као и одржавања посуђа за припремање и служење јела; -формира практична знања и вештине за послуживање хране; -формира културне навик приликом узимања хране; негује културу исхране и живота уопште.
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења домаћинства	
Облици рада	Фронтални, групни рад, рад у пару, индивидуални
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, метода практичних активности ученика, истраживачка, самостални рад ученика, кооперативно учење.
Наставна средства	Уџбеник и друга адекватна литература: шпампана, аудио-визуелна, електронска, сва средства која ће ученицима лакше приближити аутентичне програмске садржаје; слике, разни предмети или други дидактички материјал, разни материјали...
Активности наставника	Подстиче, усмерава интересовања и креативност ученика, прича, објашњава, демонстрира, наводи примере из свакодневног живота, подстиче ученике да изводе закључке..
Активности ученика	Слушање, уочавање, разумевање, посматрање, демонстрирање, закључивање, практично примењују стечено знање и вештине, праве мале пројекте, презентације...
Корелација	Српски језик, Свет око нас, Природа и друштво, Биологија, Ликовна култура, Физика, Хемија, Техничко и информатичко образовање, Информатика и рачунарство, Грађанско васпитање
Евалуација и оцењивање	Ученици се оцењују на основу усменог и практичног проверавања, посматрања и праћења, ангажовања. Оцена је бројчана.

СВАКОДНЕВНИ ЖИВОТ У ПРОШЛОСТИ - ОСМИ РАЗРЕД (1час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
Увод	Ученици треба да: -разумеју значај проучавања свакодневног живота у прошлости; -усвоје и прошире знања о разликама између свакодневног живота данас и у прошлости; -стекну знања о свакодневном животу у Европи и свету од краја XIX до краја XX века; -стекну знања о свакодневном животу код Срба од краја XIX до краја XX века; -усвоје и прошире знања о улози фотографије, филма, радио и телевизије у свакодневном животу људи некад и сад; -развијају истраживачку радозналост; -развијају способност повезивања знања из различитих области.
Фотографија, филм, радио и телевизија некад и сад	
Свакодневни живот од краја 19. до краја 20.века	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења свакодневни живот у прошлости	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални, комбиновани
Методе рада	Вербалне, илустративно-демонстративне, истраживачке, практичан рад, посете локалитетима и културно-историјским споменицима, установама културе...
Наставна средства	Илустрације (слике, шеме, графикони...), књиге, документарни и грани видео и дигитални материјал, предмети из прошлости...
Активности наставника	Организује наставу, подстиче осамостањивањеученика у прикупљању и сређивању историјских података, усмера на различите изворе информација, подучава како да се према њима критички односе, пружа помоћ...
Активности ученика	Посматра, препознаје, уочава, именује, наводи, разликује, упоређује, закључује, пише, црта, дискутује, ради у пару, групи, бележи, пише извештај...
Корелација	Историја, Српски језик, Географија, Ликовна култура, Музичка култура, Верска настава, Грађанско васпитање, Цртање, сликање и вајање, Народна традиција
Евалуација и оцењивање	Наставник оцењује сваку активност ученика, целокупан рад, посвећеност; организација изложбе. Оцена је бројчана.

ЦРТАЊЕ, СЛИКАЊЕ И ВАЈАЊЕ-ОСМИ РАЗРЕД (1 час недељно, 34 часа годишње)	
Садржај програма	Специфични циљеви и задаци/исходи
	Ученици треба да:
Слободно компоновање	-оспособе да опажају и представљају: слободне композиције, визуелне метафорике, контрасте, јединства и доминанте у простору, фантастике; -формирају навике за виши ниво културе рада, квалитет производа, културу живота и слободног времена; -ликовно-визуелно описмене, развију креативне способности, припремају за ефикасно и савремено укључивање у рад, односно за различита занимања.
Визуелна метафорика	
Контраст, јединство и доминанта у простору	
Слободно компоновање и фантастика	
Начини остваривања програма и начини провере остварености образовних стандарда, исхода, циљева учења цртања, сликања и вајања	
Облици рада	Фронтални, групни, рад у пару, индивидуални
Методе рада	Вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, игровне активности
Наставна средства	Блок, оловка, предмети у учионици или домаћинству, уџбеник, прибор за цртање и сликање, разни материјали, колаж папир, лепак, маказе, модели...аудио и видео записи, слике...
Активности наставника	Предаје, објашњава, показује, организује наставу, усмерава, подстиче ученике на самосталан и интерактиван рад, мотивише, процењује, регулише социјалне односе...
Активности ученика	Слуша, посматра, опажа, уочава, истражује, визуелно памти, анализира, разговара, закључује, црта, боји, слика, додирује, креира, употребљава различите материјале, процењује...
Корелација	Ликовна култура, Историја, Географија, Биологија, Математика, Српски језик, Музичка култура, Свакодневни живот у прошлости
Евалуација и оцењивање	Посматрање ангажованости на часу, залагање, интересовање, став, умешност, креативност; школске приредбе, изложбе, такмичења. Оцењивање је у складу са правилником.

ПРОГРАМ ДОПУНСКЕ НАСТАВЕ

Допунска настава се организује за ученике (од првог до осмог разреда) који, из објективних разлога, у редовној настави не постижу задовољавајуће резултате у неком од програмско-тематских подручја. Допунски рад се организује током целе наставне године, а започиње чим се уоче тешкоће код ученика у усвајању појединих садржаја програма. Најважнији принцип рада са ученицима је *индивидуализација* наставног рада.

Циљеви:

Пружање помоћи ученицима у учењу и разумевању садржаја.

Омогућавање ученицима да усвоје знања са основног нивоа како би се лакше укључили у редовни васпитно-образовни процес у складу са својим могућностима.

Активности и начини остваривања:

Идентификовање ученика за допунску наставу (праћење напредовања кроз редовну наставу).

Одређивање програмских садржаја допунске наставе (годишње планирање).

Ближе одређивање програмских садржаја у којима ученици не постижу добре резултате.

Усклађивање садржаја, начина и динамике рада са потребама и могућностима ученика.

Пружање помоћи ученицима да се лакше уклопе у редовну наставу (индивидуализован рад).

Праћење напредовања ученика (провера постигнућа).

Исходи:

Ученици који су похађали допунску наставу су усвојили знања/садржаје са основног нивоа у складу са својим могућностима.

Начин праћења:

Педагошка документација.

ПРОГРАМ ДОДАТНОГ РАДА

Додатни рад се организује за ученике (од четвртог до осмог разреда) изнадпросечних способности и посебин интресовања за неки наставни предмет. Допунски рад се организује током целе наставне године један час недељно. Додатни рад се може организовати као индивидуализовани (примерен појединим ученицима) и групни (за групе ученика једног или више разреда који показују посебно интересовање за исте садржаје програма додатног рада. Зависно од интересовања ученика и програмских тема, групе се могу мењати.

Додатни рад активира ученике и оспособљава их за самообразовање, развија њихову машту, подстиче на стваралачки рад и упућује их на самостално коришћење различитих извора сазнања. Такође, утиче на јачање самопоуздања ученика, мотивације и жеље за напредовањем. Додатни рад може бити добра припрема даровитих ученика за учешће на такмичењима.

Циљ: Омогућавање обдареним и талентованим ученицима да прошире и продубе своја знања, умења и вештина из неких наставних области и предмета у складу са својим интересовањима, способностима и склоностима.

Активности и начини остваривања:

Идентификовање обдарених и талентованих ученика за додатни рад (праћење напредовања кроз редовну наставу).

Груписање ученика према способностима и интересовањима (формирање група).

Проширивање и продубљивање обима и садржаја наставних предмета.

Планирање садржаја, начина и динамике рада са интересовањима и склоностима ученика.

Задовољавање индивидуалних особености ученика (индивидуализован рад).

Подстицање индивидуалног развоја ученика, мотивисање и праћење напредовања ученика (такмичења, смотре...).

Исходи:

Ученици који су били обухваћени додатним радом су усвојили наставне садржаје са напредног нивоа; показују успехе на такмичењима.

Начин праћења:

Педагошка документација.

ПРОГРАМ КУЛТУРНИХ АКТИВНОСТИ ШКОЛЕ

Циљеви програма културних активности школе је унапређивање васпитно-образовног рада у школи, стицање и развијање опште културе ученика; развој стваралачких способности, креативности, естетске перцепције и укуса, као и изражавање на језицима различитих уметности.
Садржај/активности: Прослава почетка школске године (пријем првака); Прослава краја школске године; Прослава завршетка основношколског образовања и васпитања (матурска свечаност); Дечја недеља; Прослава Нове године; Светосавска свечаност; Осми март-Дан жена; Ускршњи празници; Прослава Дана школе (16. април); Прославе школских и државних празника; Приредбе, представе, изложбе, радионице...;Такмичења и смотре; Посете установама културе (библиотека, позориште, музеј...); Заједничке активности школе и јединице локалне самоуправе и друге активности које доприносе ширењу утицаја школе на васпитање ученика и културном развоју окружења школе.
Начин остваривања програма
Одржавање приредби, представа, изложби, спортских такмичења ученика... Организовање сусрета ученика са уметницима (писцима, песницима, глумцима ...). Посете библиотекама, изложбама, музејским поставкама, позоришним представама, сајмовима, смотрама... Сарадња са јединицом локалне самоуправе.

ПРОГРАМ ШКОЛСКОГ СПОРТА И СПОРТСКИХ АКТИВНОСТИ

Циљеви: - пун усклађен интелектуални, емоционални, социјални, морални и физички развој сваког ученика у складу са узрастом, развојним потребама и интересовањима; -развој и практиковање здравог начина живота; -развој свести о важности сопственог здравља и безбедности; -развој потребе неговања и развоја физичких способности; -превенција насиља, наркоманије, малолетничке деликвенције, злоупотребе дувана, алкохола и дроге.	Исходи: -задовољење различитих образовних потреба и интересовања ученика; -унапређивање различитих способности (интелектуалне, физичке, креативне, радне...); -јачање капацитета ученика за разликовање безбедног од небезбедног понашања и заштиту од ризичног понашања и култивисано коришћења слободног времена; -релаксација, растерећење напетости ученика, самоисказивање; -јачање генерацијских веза између ученика различитих одељења без компетитивности; -развој осећања припадности својој школској заједници и промоција школе и њеног идентитета.
Садржај/активности: Јесењи крос. Пролетњи крос. Крос РТС-а. Дечја недеља – турнир/такмичење. Недеља школског спорта – турнир/такмичење. Дан школе – турнир/такмичење. Спортске секције. Такмичења у оквиру одељења и међуодељењска такмичења. Спортски сусрети.	
Начин остваривања програма Програм се реализује кроз редовну наставу и ваннаставне активности. У првој недељи октобра у оквиру Дечије недеље се организује турнир (фудбал, кошарка, одбојка, рукомет) и такмичење у стоном тенису. Недеља школског спорта се организује два пута годишње, по једном у току полугодишта (октобар и април) и обухвата такмичења свих ученика у спортским дисциплинама прилагођеним њиховом узрасту и могућностима. Организују се такмичења у оквиру одељења и међуодељењска. У млађим разредима више се пажње посвећује елементарним играма, а у старијим раду секција. У складу са календаром такмичења организују се такмичења ученика у <i>малом фудбалу, атлетици, мале олимпијске игре</i> за ученике од првог до трећег разреда и <i>мала атлетика</i> за ученике од трећег до шестог разреда. Промовисање значаја бављења спортом кроз предавања, гостовање спортиста, посете спортским догађајима... Такође, ученици се подстичу на укључивање у различите спортске клубове у складу са интересовањима, нарочито због тога што школа нема адекватне материјално-просторне услове за реализацију.	

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ОД НАСИЉА, ЗЛОСТАВЉАЊА И ЗАНЕМАРИВАЊА И ПРОГРАМИ ПРЕВЕНЦИЈЕ ДРУГИХ ОБЛИКА РИЗИЧНОГ ПОНАШАЊА

Општи циљ:

Унапређивање квалитета живота ученика у школи применом **мера превенције** како би се створила безбедна средина и **мера интервенције** у ситуацијама када се јави насиље, злостављање и занемаривање у школи.

Специфични циљеви у превенцији:

- стварање сигурног и подстицајног окружења, подстицање и неговање климе прихватања, толеранције и уважавања;
- укључивање свих запослених у школи, ученика, родитеља/старатеља, локалне заједнице у реализацији програма превенције и подизања нивоа свести за препознавање насиља, злостављања и занемаривања и програма за превенцију других облика ризичног понашања;
- подизање нивоа свести ученика и свих запослених у школи да препознају насиље, злостављање и занемаривање и друге облике ризичног понашања ученика;
- дефинисање процедура и поступака за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља;
- информисање ученика, свих запослених у школи, родитеља/старатеља о процедурама и поступцима за заштиту од насиља и реаговања у ситуацијама насиља;
- унапређивање компетенција наставног и ваннаставног особља, ученика, родитеља/старатеља и локалне заједнице за уочавање и решавање проблема насиља, злостављања и занемаривања.

Активности у превенцији:

- упознавање свих актера школског живота и рада са Посебним протоколом о заштити деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања;
- усклађивање подзаконских аката школе са изменама Закона;
- формирање Тима и израда програма рада (за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања и превенцију других облика ризичног понашања-болести зависности и свих облика деликвентног понашања);
- дефинисање улога и одговорности у примени процедура и поступака свих актера школе;
- дефинисање правила понашања и обезбеђивање механизма за њихово поштовање, као и и последица кршења правила;
- стално стручно усавршавање доприноси подизању квалитета васпитно-образовног процеса и односа
- формирање Вршњачког тима;
- организовање предавања, радионица о дечијим правима, ненасилној комуникацији и конструктивном решавању конфликта, безбедности, препознавању од насиља, злостављања и занемаривања и заштити;
- организовање предавања, радионица о штетности и опасности употребе психоактивних супстанци и о ризицима деликвентног понашања;
- организовање обука вршњачког тима;
- организовање и реализација слободних активности ученика (секције, посете и организовање позоришних представа, изложби..., спортски сусрети...);
- саветодавни разговори са ученицима и родитељима/старатељима;
- умрежавање свих носилаца превенције (ШО, СР, УП, НВ, ОВ);
- сарадња са институцијама за превенцију насиља и других облика ризичног понашања (ЦСР, Развојно саветовалиште, Дом здравља, ПУ, медији...)
- сарадња са локалном заједницом;
- обезбеђивање добро организованог и доследног дежурства запослених; адекватно осветљење у згради; ограђено и безбедно двориште и спортски терени; често обилажење установе од стране полицијских службеника.

Специфични циљеви у интервенцији:

- спровођење процедура и поступака реаговања у ситуацијама насиља;
- праћење и евидентирање свих врста и учесталости насиља и ефеката предузетих мера;
- примена адекватних мера за сузбијање или ублажавање учињеног насиља и интеграција ученика у групу вршњака;
- саветодавни рад са ученицима који трпе насиље, врше насиље или су посматрачи насиља.

Активности у интервенцији:

- откривање, сазнање о насиљу;
- прекидање, заустављање насиља;
- смиривање ситуације разговором;
- прикупљање информација;
- консултације унутар установе ради процене ризика и израде плана заштите, а по потреби и са надлежним установама (ЦСР, ПУ...);
- реализација договорних активности и мера: обавештавање/информисање родитеља/старатеља о догађају и предложеним мерама; по потреби обавештава се МУП, ЦСР;
- праћење ефеката предузетих мера.

Начин остваривања програма

Програм се остварује кроз различите наставне и слободне активности са ученицима, запосленима, родитељима/старатељима у сарадњи са јединицом локалне самоуправе. У остваривање програма укључују се и физичка и правна лица са територије јединице локалне самоуправе, установе у области културе и спорта, вршњачки посредници, као и лица обучена за превенцију и интервенцију у случају насиља, злостављања и занемаривања и других облика ризичног понашања. Програм заштите ученика од насиља биће реализован у току школске године кроз активности на часовима одељењског старешине, наставе изборних предмета, друштвено-културних и хуманитарних активности, кроз рад Ученичког парламента школе, а у складу са Акционим планом за заштиту ученика од насиља, злостављања и занемаривања који је донет од стране Тима за заштиту.

ПРОГРАМ СЛОБОДНИХ АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

Циљеви програма слободних активности ученика су:

- јачање образовно-васпитне делатности школе, богаћење друштвеног живота и разоноде ученика, развијање и неговање другарства и пријатељства, садржајно и целисходно коришћење слободног времена,
- развијање комуникационих способности ученика, подстицање спонтаности и слободе у понашању, у односима са другима, адекватно коришћење слободног времена, развој креативности, развијање љубави према позоришту, драми и осталим облицима уметничког изражавања,
- развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности, припрема за школске приредбе.

Начин остваривања програма

Млађи разреди (*друштвене, техничке, хуманитарне, спортске и културне активности*)

Културно-уметничке (рецитаторско-драмске, музичке, ликовне)
Спортско-рекреативне

Старији разреди *секције*

Културно-уметничке (рецитаторско-драмска; новинарска; ликовна секција; хорска);
Научно-техничке (секција руског језика; историјска; географска; биолошко-еколошка; математичка; хемијска)
Спортско-рекреативне (стоно-тениска секција)

На почетку сваке школске године ученици се према интересовању опредељују за једну, а највише за две секције. Групе се конституишу након изјашњавања. Групе реализују свој програм рада током целе школске године по утврђеном распореду. Евиденцију присуства и реализације садржаја слободних активности воде наставници у дневницима за млађе разреде, а за старије разреде у дневницима осталих облика о-в рада, као и у посебним свескама.

ПРОГРАМ ПРОФЕСИОНАЛНЕ ОРИЈЕНТАЦИЈЕ

Циљ програма професионалне оријентације је способљавање за доношење ваљаних одлука о избору даљег образовања и занимања, сопственог развоја и будућег живота.

Специфични циљеви и задаци:

- схватање потребе и користи од рада и основних карактеристика неких занимања,
- приближавање различитих занимања деци,
- идентификовање и усмеравање различитих склоности ученика,
- освешћивање личних афинитета и капацитета ученика и ученица у оквиру стицања реалне слике о себи,
- препознавање да је суочавање са сопственим „ја“ важан предуслов за одлучивање о избору будућег занимања,
- стицање знања о различитим информационим понудама о школи и занимању,
- оспособљавање ученика да активно и самостално користе расположиве информационе понуде,
- упознавање са светом рада и опробавање ученика и ученица у аутентичним ситуацијама у свету рада,
- самостално доношење одлуке о избору будуће школе и занимања.

Начин остваривања програма

Активности:

Стицање знања о свету рада и занимања кроз игру и имитацију послова одраслих.
 Писмени и ликовни радови ученика везани за занимања и послове одраслих.
 Укључивање ученика у слободне активности према склоностима и интересовањима.
 Разговори и информисање ученика.
 Сарадња са родитељима.

Начин праћења: педагошка документација

ПРОГРАМ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ програма здравствене заштите је развој и практиковање здравог начина живота, свести о важности сопственог здравља и безбедности, потребе неговања и развоја физичких способности.

Начин остваривања програма - активности

Сарадња са здравственим установама (систематски прегледи ученика; лекарски прегледи услед задобијених повреда; лекарски прегледи ученика пре извођења екскурзија; вакцинација ученика; стоматолошки прегледи и флуоризација зуба ученика; предавања лекара и медицинског особља поводом обележавања значајних датума у вези са здрављем). Сарадња са ИРК-Богатић. Сарадња са Заводом за јавно здравље-Шабац (контрола хигијенске и бактериолошке исправности воде за пиће). Активности у оквиру програма здравственог васпитања имплементираних кроз наставне предмете.

Активности се реализују кроз наставне и ваннаставне активности, разговоре, предавања, презентације, израда паноа...

Праћење реализације програма: педагошка документација, дневници о-в рада, записници стручних органа.

ПРОГРАМ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ

Циљ програма социјалне заштите је пружање помоћи свим ученицима, а посебно ученицима са проблемима у понашању, ученицима у хранитељским породицама, породицама лошијег материјалног стања.

Начин остваривања програма - активности

Укључивање у рад ЦСР ученика са проблемима (проблеми у породици, одрастању, понашању). Праћење ученика са проблемима у понашању у сарадњи са ЦСР. Праћење ученика у хранитељским породицама. Помоћ ЦСР наставницима у раду са ученицима који раде по ИОП-у. Хуманитарне акције. Предавања-теме: (пубертет, односи у породици, развој личности)

ПРОГРАМ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Циљ програма заштите животне средине је развој свести о значају одрживог развоја, заштите и очувања природе и животне средине, еколошке етике и заштите животиња.

Специфични циљеви и задаци:

- подстицање одговорног односа према живом свету,
- подстицање одговорног односа за рационално коришћење природних богатстава,
- подстицање одговорног, здравог односа према себи,
- стицање знања неопходних за решавање проблема заштите и унапређивања животне средине,
- оспособљавање за уочавање узрочно-последичних веза у животној средини,
- оспособљавање за познавање негативних утицаја човека на животну средину,
- оспособљавање за доношење правилног става и за критичко мишљење.

Начин остваривања програма – активности

Еколошко уређење школске средине, односно дворишта. Хигијенско уређење школске средине. Уређење школског дворишта. Акције сакупљања пластике, хартије и осталих материјала. Изложбе ученичких радова. Израда панoa. Сарадња са установама за заштиту животне средине.

Начин праћења: педагошка документација

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ЛОКАЛНОМ САМОУПРАВОМ

Циљ сарадње са локалном самоуправом и институцијама је унапређење образовно-васпитног процеса у школи.
Садржај/активности
Сарадња са ШУ Ваљево
Сарадња са СО Богатић (сва текућа питања)
Сарадња са Одељењем за друштвене делатности Општине Богатић
Сарадња са МУП-ом Богатић и Шабац (реализација пројекта „Безбедно детињство“...)
Сарадња са Домом здравља Глушци и Богатић (систематски прегледи, вакцинације, стоматолошки прегледи, предавања)
Сарадња са Центром за социјални рад-Богатић и Шабац (проблеми у породици, одрастању, понашању; праћење ученика у хранитељским породицама; хуманитарне акције)
Сарадња са Месном заједницом-Глушци, Узвеће, М.Метковић (сва текућа питања)
Сарадња са Интерресорном комисијом-Богатић
Сарадња са основним и средњим школама из Богатића, Шапца, Средмске Митровице
Сарадња са ПУ „Слава Ковић“-Богатић
Сарадња са Библиотеком „Јанко Веселиновић“- Богатић (конкурси, такмичења)
Сарадња са позориштима у Шапцу и Сремској Митровици (посете позоришним представама)
Сарадња са КОЦ-ом – Богатић (конкурси, концерти...)
Сарадња са Центром за стручно усавршавање – Шабац (предавања, стручни скупови, семинари)
Сарадња са Заводом за јавно здравље-Шабац (испитивање хигијенске и бактериолошке исправности воде за пиће, предавања)
Начин праћења: документација

ПРОГРАМ САРАДЊЕ СА ПОРОДИЦОМ

Циљ програма сарадње са породицом је повећање ефикасности образовно-васпитног рада успостављањем, неговањем и развијањем пријатељских, сарадничких односа породице и школе.
Садржаји/активности
Упознавање родитеља/старатеља са законом
Обавештавање родитеља/старатеља о правилима понашања, обавезама и одговорностима ученика
Родитељима предочити могућности укључивања родитеља у рад школе (процес наставе, довођење других стручњака, помажући организацију посета у функцији наставе)
Организовање родитељских састанака
Отворена врата (индивидуалне консултације са родитељима/старатељима)
Отворени дани
Учешће родитеља/старатеља у авим манифестацијама у школи (Пријем првака, Дечја недеља, Спортска недеља, Новогодишња приредба, Светосавска свечаност, Дан школе, турнири...)
Разговори са родитељима/старатељима на родитељским састанцима
Саветодавна помоћ родитељима/старатељима у решавању проблема ученика којима је потребна додатна подршка
Саветодавно-инструктивни рад са родитељима/старатељима деце која имају проблема у учењу и развоју
Саветодавни рад са родитељима, односно старатељима даровите деце
Сарадња са родитељима/старатељима у Савету родитеља
Сарадња са родитеља/старатеља кроз разне видове анкетања
Консултативни и информативни разговори
Сарадња у Савету родитеља и Школском одбору
Начин праћења: документација

ПРОГРАМ ИЗЛЕТА, ЕКСКУРЗИЈА И НАСТАВЕ У ПРИРОДИ

Циљ екскурзије, као облика образовно-васпитног рада, јесте да допринесе остварењу циљева и задатака образовања и васпитања, циљева и задатака наставних предмета, као и непосредно упознавање с појавама и односима у природној и друштвеној средини, с културним, историјским и духовним наслеђем и привредним достигнућима.

Задачи:

- продубљивање, проширивање и обогаћивање знања и искустава ученика,
- повезивање и примењивање знања и умења,
- развијање љубави према отаџбини, њеној историји, култури и природним лепотама, неговање позитивног односа према свим њеним грађанима и њиховим националним, културним, етичким и естетским вредностима,
- неговање солидарности, хуманизма, другарства и осећања заједништва,
- успостављање непосреднијих односа између наставника и ученика и ученика међусобно,
- проучавање објекта и феномена у природи,
- уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима,
- упознавање са начином живота и рада људи појединих крајева,
- развој и практиковање здравих стилова живота,
- развијање свести о значају одрживог развоја и изграђивање еколошких навика и навика заштите животиња,
- развијање способности проналажења, анализирања и саопштавања информација из различитих извора,
- оснаживање ученика у професионалном развоју,
- подстицање самосталности ученика и одговорности за сопствено понашање,
- развијање способности оријентације у простору.

Препоручени садржаји програма	
Први циклус	Други циклус
Уочавање облика рељефа и површинских вода у околини и природно-географских одлика Србије. Посматрање карактеристичних биљака и животиња (обилазак станишта биљака и животиња у околини и Србији). Посете заштићеним природним подручјима (национални паркови, резервати, споменици природе...). Упознавање с прошлошћу и културном баштином завичаја и отаџбине (обилазак музеја, културно-историјских споменика, етно-села, спомен-кућа знаменитих људи- научника, књижевника, уметника, војсковођа, државника...). Развијање способности оријентације у простору и времену. Обилазак разних типова пољопривредних површина и сточарских фарми (упознавање с производњом здраве хране). Обилазак привредних друштава и јавних предузећа (прерада природних сировина, упознавање с различитим делатностима људи, заштита животне средине...).	Посете које омогућавају упознавање са природним лепотама, природно-географским и друштвено-географским одликама Србије (планине, реке, језера, бање, биљни и животињски свет, заштићени природни објекти и национални паркови, становништво, народи и етничке заједнице у Србији...). Обилазак праисторијских, античких, средњовековних, нововековних и локалитета савременог доба (Лепенски вир, Винча, Сирмијум, Виминацијум - војни логор, Гамзиград - царска палата, Медијана, Студеница, Ђурђеви Ступови, Жича, Милешева, Сопотани, Градац, Грачаница, Високи Дечани, Раваница, Лазарица, Љубостиња, Манасија, Каленић, Сремски Карловци, Крушедол, Ново Хопово, Врдник, Смедеревска тврђава, Голубац, Нишка тврђава, Петроварадинска тврђава, Орашац, Топола, Ђеле-кула, Таково, Тришћ, Бранковина, Враћевиница, Текериш, Струганик, Шумарице...). Обилазак Београда, престонице Србије (Дом Народне скупштине, Народно позориште, Народни музеј, Београдска тврђава, Опсерваторија, Војни музеј, Музеј Српске православне цркве, Музеј Првог српског устанка - Конак кнеза Милоша, Конак кнегиње Љубице, Народна библиотека, краљевски дворови на Дедињу, Музеј града, Авала, Јајинци, Етнографски музеј, Педагошки музеј, Музеј Вука и Доситеја, Саборна црква, храм Светог Саве на Врачару, Природњачки музеј, Ботаничка башта „Јевремовац“, зоолошки врт, Музеј југословенске кинотеке, Музеј Николе Тесле, Музеј савремене уметности...). Обилазак установа културе у Србији (Галерија Матице српске у Новом Саду, Српско народно позориште у Новом Саду, Књажевско-српски театар у Крагујевцу, завичајни и локални музеји, спомен-куће...). Обилазак привредних друштава и јавних предузећа (предузећа у областима прехранбене, хемијске, машинске и електроиндустрије, индустрије грађевинског материјала, енергетике...).
У избору програмских садржаја, маршрута екскурзија и њиховог трајања, узимају се у обзир захтеви наставних програма свих предмета које ученици изучавају у тој школској години, циљеви и задаци екскурзија, узраст ученика и њихове психофизичке способности. Одељењска већа подносе предлоге, Наставничко веће одлучује, а Савет родитеља даје сагласност на план и програм екскурзија. Трајање: један дан, два или три дана. У зависности од туристичке агенције, могу се предвидети и неке корекције. По расписивању тендера и одабиру извођача прецизирају се, конкретизују маршруте. Начини плаћања екскурзије у договору са агенцијом, као и број ученика, гратиса, наставника и сл. Родитељи плаћају екскурзију. Носиоци припреме организације и извођења програма и плана путовања су: директор школе, стручни вођа, одељењски старешина. Стручни вођа пута, након реализације екскурзије, сачињава извештај о истој.	

Циљ организовања <i>наставе у природи</i> је остваривање одговарајућих садржаја наставних и ваннаставних активности из наставног програма основне школе, у климатски погодном месту из образовно-васпитних, здравствених, рекреативних и других разлога.
Задаци: -развијање интересовања за природу и изграђивање еколошких навика, -проучавање објеката и феномена у природи и уочавање узрочно-последичних односа у конкретним природним и друштвеним условима, -упознавање начина и живота рада људи појединих крајева
Садржаји и начини остваривања програма
Садржаји програма <i>наставе у природи</i> обухватају програме свих наставних предмета редовне наставе и ваннаставних активности (пешачки излети сазнајно-рекреативног карактера, културно-забавне и спортске активности). Настава се изводи у природи-амбијентално учење. Облици извођења програма: дијалогска метода, демонстрације, излагање, практични радови ученика, очигледност. Активности наставника: усмерава, наводи, ствара ситуацију, сугерише, поставља проблем, подстиче, дискутује, анализира, мотивише, координира, наводи на повезивање и примену знања Активности ученика: шетање, посматрање, уочавање, упоређивање, учење, препознавање, дружење, разговор, размена искустава, прикупљање биљака, прављење хербаријума, игање, цртање, певање, креирање, имитирање...
Настава у природи се организује за ученике од првог до четвртог разреда у трајању од 7 дана, уз сагласност родитеља, за најмање 60 % ученика у одељењу. Место реализације изабраће Савет родитеља на предлог актива наставника разредне наставе. Трошкове за организовање <i>наставе у природи</i> носе родитељи. Предложене дестинације: Златибор, Копаоник, Сокобања. Након изведене наставе у природи, наставник разредне наставе, сачињава извештај о реализацији исте.

ПРОГРАМ РАДА ШКОЛСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Циљеви програма рада школске библиотеке је:

- развити код ученика навику читања и коришћења библиотечких услуга,
- оспособити ученике да користе информације у свим облицима и на свим медијима,
- омогућити ученицима да овладају вештинама потребним за учење током читавог живота,
- подстицање ученика на креативност; стварање навика за одговорност,
- проширење знања о традицији, култури и историји.

Активности

Почетно упознавање првака са библиотеком.
 Сређивање књижног фонда.
 Набавка уџбеника и стручне литературе.
 Набавка књига школске литературе (лектира).
 Појачана активност на враћању позајмљених књига.
 Смештај и евидентирање књига.
 Уређивање просторија библиотеке.
 Расходовање поцепаних - неупотребљивих књига.
 Изложбе. Књижевни сусрети...

ПРОГРАМ БЕЗБЕДНОСТИ И ЗДРАВЉА НА РАДУ

Програм безбедности и здравља на раду обухвата заједничке активности школе, родитеља, односно старатеља и јединице локалне самоуправе, усмерене на развој свести за спровођење и унапређивање безбедности и здравља на раду.

Програм безбедности и здравља на раду садржи низ активности које проистичу из позитивних законских прописа, а односе се на обавезе које школа као правно лице мора да изврши.

- На основу чл. 15. и 37. Закона о безбедности и здрављу на раду директор ОШ „Цветин Бркић“, Глушци, је донео одлуку о одређивању лица за обављање послова у области безбедности и здравља на раду.

Послове безбедности и здравља на раду у ОШ „Цветин Бркић“ - Глушци, обављаће **Сања Гајић**, дипломирани правник са 7/1 степеном стручне спреме, запослена у ОШ „Цветин Бркић“ - Глушци на радном месту секретара школе.

Лице за безбедност и здравље на раду обавља послове у складу са Законом о безбедности и здрављу на раду, а нарочито:

- 1) учествује у припреми акта о процени ризика;
- 2) врши контролу и даје савете директору у планирању, избору, коришћењу и одржавању средстава за рад и средстава и опреме за личну заштиту на раду;
- 3) учествује у опремању и уређивању радних места ради обезбеђивања безбедности и здравих услова рада;
- 4) организује превентивна и периодична испитивања услова радне околине и превентивне и периодичне прегледе и испитивања опреме за рад;
- 5) предлаже мере за побољшање услова рада, свакодневно прати и контролише примену мера за безбедност и здравље запослених на раду;
- 6) прати стање у вези са повредама на раду и професионалним обољењима, као и болестима у вези са радом, учествује у утврђивању њихових узрока и припрема извештаје са предлозима мера за њихово отклањање;
- 7) припрема и спроводи оспособљавање запослених за безбедан и здрав рад и припрема упутства за безбедан рад и контролише њихову примену;
- 8) забрањује рад на радном месту или употребу средстава, у случају када утврди непосредну опасност по живот или здравље запослених;
- 9) сарађује и координира рад са службом медицине рада по свим питањима у области безбедности и здравља на раду;
- 10) води евиденцију у области безбедности и здравља на раду у Школи.

Сходно члану 44. Закона о безбедности и здрављу на раду запослени ће пред почетак сваке школске године изабрати **једног или више представника за безбедност и здравље на раду**, а најмање три представника запослених образују **Одбор за безбедност и здравље на раду**.

Сходно члану 46 Закона о безбедности и здрављу на раду, представници запослених, односно Одбор имају право:

- 1) да послодавцу дају предлоге о свим питањима која се односе на безбедност и здравље на раду;

- 2) да захтевају од послодавца да предузме одговарајуће мере за отклањање или смањење ризика који угрожава безбедност и здравље запослених;
- 3) да захтевају вршење надзора од стране инспекције рада, ако сматрају да послодавац није спровео одговарајуће мере за безбедност и здравље на раду.

Представник запослених, односно члан Одбора имају право да присуствују инспекцијском надзору.

Имајући у виду члан 52 Закона о безбедности и здрављу на раду послодавци, синдикати, осигуравајућа друштва, организације надлежне за здравствено и пензијско и инвалидско осигурање дужни су да сарађују и учествују у доношењу заједничких ставова о питањима унапређивања безбедности и здравља на раду, као и да се старају о развоју и унапређивању опште културе безбедности и здравља на раду, у складу са овим законом.

- У новембру 2014. године Скупштина Републике Србије усвојила је **Закон о заштити узбуњивача**, који је ступио на снагу 05. јун 2015. године.

Идеја Закона је заштита лица које **изврши откривање информације** о кршењу прописа, кршењу људских права, вршењу јавног овлашћења противно сврси због које је поверено, опасности по живот, јавно здравље, безбедност, животну средину, као и ради спречавања штете великих размера, које је названо узбуњивач.

Узбуњивач може да открије информације у вези са својим радним ангажовањем, поступком запошљавања, коришћењем услуга државних и других органа, носилаца јавних овлашћења или јавних служби, пословном сарадњом и правом власништва на привредном друштву и као такав остварује право на заштиту у складу са Законом.

Законом је забрањено спречавање узбуњивања или предузимање штетних радњи против лица које укаже на могућу корупцију или кршење прописа, као и врсте узбуњивања и поступци заштите узбуњивача.

Закон прописује и **акта** која сваки послодавац треба да донесе. Послодавац је дужан да свим радно ангажованим лицима достави **писмено обавештење о правима** из овог закона и да **одреди лице** овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем.

Пред почетак сваке школске године, директор ће **одредити лице** овлашћено за пријем информације и вођење поступка у вези са узбуњивањем.

Директор ће доставити **писмено обавештење о правима** из овог закона новим радницима приликом закључења уговора о раду.

Законом о заштити узбуњивача је дефинисано да послодавац је који има **више од десет запослених дужан да општим актом** уреди поступак

унутрашњег узбуњивања. Послодавац је дужан да на видном месту, доступном сваком радно ангажованом лицу, као и на интернет страници послодавца ако постоје техничке могућности, истакне општи акт.

Имајући у виду наведено 01.7.2015. године донет је Правилник о поступку унутрашњег узбуњивања у ОШ „Цветин Бркић“ - Глушци бр. 497. Правилник је јавно доступан на Интернет страници школе www.ocsvetinbrkic.edu.rs.

- На основу члана 7. став 1. и члана 37. Закона о спречавању злостављања на раду и у вези са радом („Службени гласник РС“, бр. 36/10-у даљем тексту Закон) и чл. 4. и 5. Правилника о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања („Службени гласник РС“, број 62/10), **Основна школа „Цветин Бркић“, Глушци**, ће сваког запосленог одмах након закључивања уговора о раду обавестити о забрани вршења злостављања и сексуалног узнемиравања на раду и злоупотреби права на заштиту од таквог понашања

Сходно члану 6. Правилника о правилима понашања послодавца и запослених у вези са превенцијом и заштитом од злостављања на раду („Сл. гласник РС“, бр. 62/2010) школа ће, ради остваривања права на заштиту од злостављања, запосленима учинити доступним податке о:

- 1) лицу коме запослени који сумња да је изложен злостављању може да се обрати ради пружања савета и подршке (**лице за подршку**);
- 2) лицима овлашћеним за покретање поступка за заштиту од злостављања (представник синдиката, лице надлежно за послове безбедности и здравља на раду, представник запослених за безбедност и здравље на раду или одбор за безбедност и здравље на раду);
- 3) лицу код послодавца коме се подноси захтев за заштиту од злостављања;
- 4) списку посредника који се води код послодавца.

Ако код послодавца постоје запослени који су оспособљени за обављање посредовања, послодавац може учинити доступним и податке о тим лицима.

- Школа је донела и спроводи Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада, бр. 1063 од 13.11.2013. године

Овим правилником, обезбеђује се ученицима право на заштиту и безбедност:

- у школској згради и школском дворишту;
- на путу између куће и школе;
- ван школске зграде и школског дворишта - за време остваривања образовно-васпитног рада или других наставних и ваннаставних активности које организује школа.

- ❖ Мере, начин и поступак заштите деце од насиља, злостављања и занемаривања.
- **Сарадња са другим институцијама ради свеобухватне заштите безбедности деце и ученика:**
 - Школском управом у Ваљеву
 - СО Богатић;
 - Сарадња са МУП-ом Богатић (безбедност ученика);
 - Сарадња са Центром за социјални рад-Богатић;
 - Сарадња са Домом здравља Богатић (систематски прегледи, вакцинације, стоматолошки прегледи, предавања).
- **Дежурство у школи**

Као једна од превентивних мера безбедности и заштите успостављена је добра организација дежурства која осигурава безбедност свих за време трајања образовно-васпитног рада.

На почетку сваке школске године, утврђују се запослени који су задужени за дежурство, као и време дежурства. У дежурство се укључују и ученици од другог до осмог разреда.

На нивоу школе општим актима је прописано **ко проверава, односно ко идентификује лица која улазе у зграду школе.**

Правилима понашања у ОШ „Цветин Бркић“ - Глушци прописано је следеће:

„Члан 46

Родитеље, представнике других организација као и друга лица која долазе у школу по личном или службеном послу, дежурни ученик поздравља, уписује у књигу дежурства и упућује, односно одводи у одговарајућу службу школе.

По завршетку посете дежурни прати странку до излаза из школске зграде.

Члан 59

...Сва лица која нису радници нити ученици школе у обавези су да се на вратима школе легитимишу или да покажу службени позив или другу исправу ради идентификације.

Члан 61

Лице које није ученик, односно које није запослено у Школи, дужно је да на улазним вратима покаже личну карту, службени позив или другу исправу, ради идентификације.

Лица из става 1. овог члана не смеју се задржавати у ходницима и другим просторијама Школе нити ометати рад, већ се упућују од стране дежурног наставника у просторију за пријем трећих лица или у канцеларију.

Лице које није запослено у Школи може бити упућено код директора или секретара или педагога само уколико има заказано или уколико се директор, секретар или педагог сагласе са пријемом тог лица.

Директора, секретара или педагога о наиласку лица из става 3. овог члана обавештава дежурни наставник, дежурни ученик, радник за одржавање чистоће.“

- Место у школи где родитељи, односно старатељи деце и ученика могу да улазе и бораве када децу доводе и одводе

„Члан 59

Родитељи, ни остала лица не могу се задржавати у ходницима школе, нити могу да ометају рад, већ се од стране дежурног лица упућују у просторију за пријем или одређену канцеларију. Родитељи могу да доведу децу до улазних врата школе и могу их сачекати испред улазних врата. Не могу водити децу до врата учионице и чекати их испред, јер се тиме ствара непотребна гужва.“

- Приступ родитељима, односно старатељима и трећим лицима-пратиоцима деце и ученика са сметњама у развоју у места где се остварује образовно-васпитни рад

Правила понашања у ОШ „Цветин Бркић“ - Глушци прописују:

„Члан 59

... Родитељ је дужан да се придржава термина предвиђеног за индивидуалне разговоре, не може да инсистира да га наставник прими у неком другом термину, осим у случају да се ради о нечем хитном и неодложном.

Статутом ОШ „Цветин Бркић“ - Глушци у члану 75. предвиђено је:

...Изузетно, ради пружања помоћи детету, односно ученику са сметњама у развоју, образовно-васпитном раду може да присуствује пратилац детета, односно ученика.

Док је педагошки асистент асистент наставницима и деци током наставног процеса, пратилац детета пружа подршку самом детету, али неvezано за наставу - он може бити ангажован за вођење и довођење детета из и у школу, може пружати подршку детету које се отежано креће, подршку приликом облачења, пресвлачења, исхране, одласка у тоалет, може присуствовати настави али тако да својим присуством не омета континуитет наставног процеса).“

- Прва помоћ

Годишњим планом рада школе, за сваку школску годину, одређује се Тим за пружање прве помоћи.

Планом се обично предвиђа да ће лица у Тиму :

- Ићи на обуку за пружање прве помоћи (само она лица која нису ишла);
- Сарађиваће са лицем за безбедност и здравље на раду у погледу набавке материјала неопходног за пружање прве помоћи;

- Указиваће прву помоћ уколико буде потребно;
- Водиће евиденцију о свом раду;
- Стараће се да свако запослено лице буде упознато где и коме може да се обрати за пружање прве помоћи у случају повреде или изненадног обољења;
- Вршиће преглед и контролу садржаја кутија прве помоћи.

Тим обезбеђује да кутија за прву помоћ буде смештена на лако приступачном месту са знаком црвеног крста на спољашњој страни и са истакнутим бројевима телефона, као и са именима лица оспособљених за пружање прве помоћи.

Одредбом члана 15. став 1. тачка 9) Закона о безбедности и здрављу на раду („Службени гласник РС“, број 101/05) прописано је да је послодавац дужан да обезбеди пружање прве помоћи, као и да оспособи одговарајући број запослених за пружање прве помоћи, спасавање и евакуацији у случају опасности.

Материјал и опрема за пружање прве помоћи

У складу са ПРАВИЛНИКОМ О НАЧИНУ ПРУЖАЊА ПРВЕ ПОМОЋИ, ВРСТИ СРЕДСТАВА И ОПРЕМЕ КОЈИ МОРАЈУ БИТИ ОБЕЗБЕЂЕНИ НА РАДНОМ МЕСТУ, НАЧИНУ И РОКОВИМА ОСПОСОБЉАВАЊА ЗАПОСЛЕНИХ ЗА ПРУЖАЊЕ ПРВЕ ПОМОЋИ ("Сл. гласник РС", бр. 109/2016))

Лице обучено за пружање прве помоћи је Сања Гајић.

- **Заштита од болести, посебно инфективних (чистоћа/хигијена, поступање у складу са прописима из области здравства и санитарна контрола)**

Чланом 21. Правилника о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада, бр. 1063 од 13.11.2013. године прописано је следеће:

„Ради остваривања заштите и безбедности ученика од болести и ширења заразе, Школа:

- 1) стара се о уредности и чистоћи школских просторија и школског дворишта, у складу са санитарно-хигијенским прописима и мерама;
- 2) организује обављање прописаних периодичних систематских лекарских прегледа запослених и ученика;
- 3) поступа по мерама надлежних органа наложеним у складу са прописима у области здравства;
- 4) у случају промена код ученика које се односе на његово здравствено стање обавештава родитеља, предузима хитне мере уколико су неопходне и сарађује са школским лекаром и надлежним здравственим институцијама.“

- **Заштита од физичких повреда**

Чланом 22. Правилника о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада, бр. 1063 од 13.11.2013. године прописано је следеће:

„Ради остваривања заштите и безбедности ученика од повреда, Школа:

1) обезбеђује набавку и коришћење школског намештаја, наставних и других средстава који су безбедни за употребу и одговарају психофизичким својствима ученика;
 2) примењује стандарде и нормативе који се односе на школски простор, број ученика у одељењу и друге услове за обављање делатности;
 3) обезбеђује стални надзор наставника или стручног сарадника за време рада на уређајима или с предметима који могу изазвати повреду, као и за време извођења активности које представљају потенцијалну опасност за настанак повреде.“

- **Правилно коришћење и надзор над употребом машина, апарата и других уређаја у реализацији наставе, као и алата, хемикалија и других наставних средстава, редовна провера исправности машина, апарата, употреба прописане заштитне опреме:**

Члан 36. Правила понашања предвиђа:

„Ученик, у вези са заштитом на раду, има права и обавезе:

- да буде упознат са опасностима на раду,
 - да се служи личним заштитним средствима и опремом за одговарајуће послове, наменски их користи и правилно рукује њима и одржава их у исправном стању,
 - да са потребном пажњом обавља послове ради обезбеђења свог и живота и здравља и других ученика и запослених,
 - да пријави свој здравствени недостатак или болест која се не може установити обичним прегледом, а може имати утицаја на његову безбедност или безбедност других,
 - да одмах обавести одговорно лице о кваровима које је проузроковао или их је приметио, а који би могли да угрозе безбедност ученика и запослених,
 - да одбије извођење наставе ако му прети непосредна опасност по живот или здравље због тога што нису спроведене одговарајуће мере - све док се ти недостаци не отклоне.“
- **Одговорно поступање и пријава кварова и оштећења на инсталацијама-водоводне, канализационе, електричне и гасне мреже, котларнице**

Правилник о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада, бр. 1063 од 13.11.2013. године прописује следеће:

„Члан 26

Ради остваривања заштите и безбедности од поплаве и изливања фекалија, ложач свакодневно проверава исправност водоводних и канализационих инсталација и предузима потребне мере у случају уочених промена које могу угрозити безбедност ученика и запослених у Школи. Сви запослени и ученици обавезни су да без одлагања обавесте ложача, директора, или секретара о уоченим променама на водоводним и канализационим инсталацијама, које могу угрозити безбедност ученика и запослених у Школи.

Члан 27

Ради остваривања заштите и безбедности од електричне струје, ложач свакодневно проверава исправност електричних инсталација и предузима потребне мере у случају уочених промена које могу угрозити безбедност ученика и запослених у Школи. Сви запослени и ученици обавезни су да без одлагања обавесте директора или секретара о уоченим променама на електричним инсталацијама, које могу угрозити безбедност.

Члан 28

Уређаји, други предмети и материје који се користе у наставном процесу, за одржавање хигијене или у друге сврхе морају се држати ван домаћаја неовлашћених лица, ако могу представљати опасност по живот и здравље ученика.“

- **Контрола громобранских инсталација**

Заштита од атмосферског пражњења на објекту школе у Глушцима је изведена као класична громобранска инсталација на принципу Фарадејевог кавеза помоћу поцинковане челичне траке (Фарадејев кавез).

На основу података из документације громобранска инсталација на старом делу школе изграђена је пре 1978. године а на дограђеном делу 1978.године. На школама у Узвећу и Метковићу нема громобранске инсталације. Контрола громобранске инсталације у школи у Глушцима ће се обавити 2015. а постављање громобранске инсталације у издвојеним одељењима планираће се за 2016. годину.

- **Мере заштите од пожара**

Члан 25 Правилника о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада, бр. 1063 од 13.11.2013. године прописује следеће:

„Ради остваривања заштите од пожара, запослени и ученици су дужни да спроводе мере прописане Законом о заштити од пожара, других прописа који уређују ову материју, планова заштите од пожара, одлука надлежног органа јединице локалне самоуправе, школског одбора и других органа, као и општег акта Школе којим се уређују начин, поступак и мере у области противпожарне заштите.“

Правилима понашања прописано је:

„Члан 37

Ради очувања живота ученика и запослених и очувања имовине школе, ученици и запослени се оспособљавају за руковање уређајима, опремом и другим средствима намењеним гашењу пожара и спасавању људи и имовине.

Члан 38

Оспособљавање ученика и запослених спроводи школа уз сарадњу и стручну помоћ ватрогасних организација.

Члан 39

Ученици и запослени обавезни су да спроводе прописане противпожарне мере, као што су:

- упознавање са опасностима од пожара и стално спровођење мере за заштиту од пожара,

- најхитније обавештавање о пожару задуженог за послове противпожарне заштите и учествовање у гашењу пожара.”

Правилима заштите од пожара од 25.1.2013. (даље: **правила**) уређује се организација процеса који умањују ризике од пожара, и уколико пожар избије, спречавање његовог ширења и безбедне евакуације људи и имовине, у складу са **Планом евакуације** и упутствима за поступање у случају пожара, утврђеним овим правилима.

Овим правилима уређује се и начин оспособљавања запослених за спровођење заштите од пожара и обавезе лица оспособљеног за обављање послова заштите од пожара и других запослених.

У просторијама објекта Школе не смеју се употребљавати решои, грејалице, електрични радијатори и други слични термо-електрични апарати и грејна тела, изузев у посебно опремљеним просторијама за ту намену и уз предходно прибављену сагласност директора.

Обавезно је искључивање термо-електричних апарата, уређаја и других грејних тела после употребе.

Прилазни путеви, улази, излази, пролази и степеништа у објектима увек су слободни за несметан пролаз.

За обележавање излаза у случају опасности прве помоћи користе се ознаке прописане **Правилником о обезбеђивању ознака за безбедност и здравље на раду** („Сл. гласник РС“, бр. 95/2010.).

Школа има Лице стручно оспособљено за спровођење заштите од пожара, а то је Маравић Дмитар - ложач.

План евакуације и упутства за поступање у случају пожара

У случају избијања пожара у објекту правног лица, ради безбедне евакуације људи и имовине и спречавања ширања пожара, поступа се по **Плану евакуације и упутствима за поступање у случају пожара** (даље: **План евакуације**).

План евакуације донео је директор школе.

План евакуације истакнут је на видљивим местима, и то по један у сваком ходнику и у близини свих излазних врата.

Начин оспособљавања запослених за спровођење заштите од пожара

Оспособљавање запослених за спровођење заштите од пожара, врши се кроз основну обуку и практичну проверу знања из области заштите од пожара, коју правно лице организује у складу са одредбама чл. 53. и 54. Закона.

Практична провера знања запослених из области заштите од пожара врши се провером практичне обучености.

О провери знања запослених сачињава се записник и води одговарајућа евиденција.

Провера знања запослених врши се једном у три године.

У циљу стицања знања, вештина и навика неопходних за унапређивање и учвршћивање позитивних ставова и понашања значајних за заштиту од пожара деце и ученика, у оквиру школског програма утврђен је програм едукације о заштити од пожара.

Техничка опрема и средства за гашење пожара

За обављање послова заштите од пожара правно лице садржи следећу техничку опрему и средства за гашење пожара: Противпожарне апарате и то 5 у школи у Глушцима, 2 у Узвећу и 2 у М. Метковићу.

За одржавање ватрогасне опреме и средстава за гашење пожара старају се запослени задужени овом опремом.

Средства за гашење пожара налазе се на означеним, видљивим и приступачним местима, тзв. пожарним пунктовима, у просторијама и објектима и ван њих и увек бити у исправном стању.

Апарати за гашење пожара контролишу се по упутству произвођача, а најмање једанпут у току 6 (шест) месеци.

- **Поступање у случају елементарних непогода и других несрећа**

У случају елементарних. школа ће сарађивати са јединицом локалне самоуправе, Школском управом у Ваљеву, Заводом за јавно здравље у Шапцу.

- **Сарадња са комуналним службама ради обезбеђивања тротара и уличног осветљења на прилазу школи, правилног размештаја контејнера**

Школа сарађује са комуналним службама, а нарочито чланови школског одбора испред јединице локалне самоуправе - Анђелко Угљеша. Испред школе постоји тротоар, као и улично осветљење.

- **Сарадња са надлежним службама ради постављања одговарајуће заштитне сигнализације на саобраћајницама на прилазу школи**

Заштита и безбедност на путу између куће и школе регулисана је Правилником о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада, бр. 1063 од 13.11.2013. године прописује следеће:

„Члан 30

Директор Школе је обавезан да сарађује са органима надлежним за безбедност саобраћаја и прати стање саобраћајне сигнализације на прилазима Школи.

Сваки запослени обавезан је да о уоченим недостацима на саобраћајној сигнализацији обавести директора или секретара, који ће ради решавања проблема ступити у контакт с надлежним органима.

Члан 31

Школа пред надлежним органима покреће иницијативе ради побољшања безбедности у саобраћају на прилазима Школи (постављање "лежећих полицајаца", семафора и других уређаја, организовање дежурства саобраћајних полицајаца и тако даље).

Члан 32

Заштита ученика у саобраћају обезбеђује се организовањем предавања саобраћајних стручњака, приказивањем филмова о саобраћају, разговором на часовима одељењске заједнице и родитељским састанцима.“

Регулисање саобраћаја на раскрсници у Глушцима, врши се путем семафора, а у Узвећу и Метковићу путем саобраћајних знакова.

- **Заштита и безбедност за време остваривања образовно-васпитног рада ван простора школе**

Заштита и безбедност ученика ван зграде школе и школског дворишта, за време остваривања образовно-васпитног рада и других активности које организује школа регулисана је Правилником о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада на следећи начин:

„Члан 33

На остваривање заштите и безбедности ученика за време боравка на екскурзији или настави у природи, као и за време извођења неке друге активности ван зграде Школе и школског дворишта, примењују се основне одредбе Правилника, а сходно се примењују његове одредбе о остваривању заштите и безбедности ученика у згради Школе и школском дворишту.

Заштита и безбедност ученика за време извођења екскурзија и наставе у природи.

Члан 34

Екскурзија и настава у природи, као облици образовно-васпитног рада, изводе се у складу са школским програмом, који је донет на основу одговарајућег важећег наставног плана и програма, годишњим планом рада школе и програмом за организовање екскурзије и наставе у природи. Екскурзија и настава у природи се може изводити након добијене сагласности савета родитеља Школе.

У циљу безбедности ученика битна је сарадња **са Министарством унутрашњих послова која је прописана чланом 12.** Правилника о мерама, начину и поступку заштите и безбедности ученика за време остваривања образовно-васпитног рада:

„Овај вид сарадње одвија се првенствено кроз поврени обилазак Школе и околине од стране патроле МУП-а Богатић, ради контролисања услова за несметан рад Школе и спречавања настанка потенцијалних проблема.

У време ваннаставних активности везаних за Школу (екскурзије, излети, рекреативна настава и сл.) Школа је у обавези да благовремено пријави свако путовање ученика, како би радници МУП-а обавили преглед ангажованих аутобуса и старали се о безбедности ученика за време трајања путовања.

Директор школе дужан је да полицијском одељењу Богатић најави одржавање међушколских спортских манифестација најмање три дана пре одржавања.“

- **Заштита од насиља, мере и активности које школа предузима**

Школа има посебан тим за заштиту од насиља, злостављања и занемаривања (у даљем тексту: тим за заштиту).

Чланове и руководиоца тима за заштиту одређује директор Школе из реда запослених (наставник, стручни сарадник, секретар и др.). Директор одређује педагога или, изузетно, другог запосленог - члана тима за заштиту, као одговорног за вођење и чување документације о свим ситуацијама насиља, злостављања и занемаривања у којима тим за заштиту учествује. Школа може да укључи у тим за заштиту представнике родитеља и локалне заједнице, ученичког парламента и по потреби одговарајуће стручњаке (социјални радник, специјални педагог, лекар, представник полиције и др.).

Задаци тима за заштиту јесу, нарочито, да:

- 1) припрема програм заштите;
- 2) информисе децу и ученике, запослене и родитеље о планираним активностима и могућности тражења подршке и помоћи од тима за заштиту;
- 3) учествује у обукама и пројектима за развијање компетенција потребних за превенцију насиља, злостављања и занемаривања;
- 4) предлаже мере за превенцију и заштиту, организује консултације и учествује у процени ризика и доношењу одлука о поступцима у случајевима сумње или дешавања насиља, злостављања и занемаривања;
- 5) укључује родитеље у превентивне и интервентне мере и активности;
- 6) прати и процењује ефекте предузетих мера за заштиту деце и ученика и даје одговарајуће предлоге директору;
- 7) сарађује са стручњацима из других надлежних органа, организација, служби и медија ради свеобухватне заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања;
- 8) води и чува документацију;
- 9) извештава стручна тела и органе управљања.

ЧЛАНОВИ СТРУЧНОГ АКТИВА ЗА РАЗВОЈ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Први разред: Мирослав Ковачевић*Други разред:* Снежана Антонић*Трећи разред:* Виолета Савић*Четврти разред:* Раденко Перишић*Пети разред:* Марија Танасић Станишић*Шести разред:* Марија Васић*Седми разред:* Јелена Лацковић-руководилац*Осми разред:* Бобан Симић

Снежана Глоговац-педагог